И 31/12

СТАРЪ РАТНИКЪ

НАР. БИБЛИОТЕКА-ТЪРНОВО
ДЕПОЗИТНИ
1933 г. № 28983

ИСТОРИЯ
НА
УЧИТЕЛСКОТО ДВИЖЕНИЕ ВЪ БЪЛГАРИЯ

◆

Библиотека „НАРОДНА ПРОСВѢТА"
IV серия № 2 София

2962

[illegible]

11. 02. 2015

СТАРЪ РАТНИКЪ

НАР. БИБЛИОТЕКА-ТЪРНОВО
ДЕПОЗИТНИ
1933 г. №28983

КРАТКА ИСТОРИЯ
НА
УЧИТЕЛСКОТО ДВИЖЕНИЕ
ВЪ БЪЛГАРИЯ

◆

БИБЛИОТЕКА „НАРОДНА ПРОСВѢТА“
Серия IV — № 2.

371

ПЕЧАТНИЦА „КУЛТУРА“ — СОФИЯ, Телефонъ 35-61

ПРЕДГОВОРЪ

Учителското движение въ България, сравнително, има доста дълга история, която е слабо позната на мнозина учители, и особено на по-младитѣ. Въ лични срещи съ млади учители и учителки, често сме слушали да ни се оплакватъ, че нѣматъ книги, по които да се опознаятъ и ориентиратъ въ историята и развоя на учителскитѣ борби, за да вzематъ правилно становище по тѣхъ. Издаденитѣ по този въпросъ книги, било отъ Б. У. Съюзъ, било отъ одушената по силата на З. З. Д. *Организация на учителитѣ и служителитѣ по народната просвѣта*, отдавна вече сѫ библиографическа рѣдкость, а, освенъ това, въ тѣхъ липсва описанието на борбитѣ за единъ периодъ повече отъ 20 години, презъ който се напластиха много и отъ голѣмо значение факти за сѫдбата на настоящето и бѫдещето учителско движение и на учителската професия. И до сега мнозинството отъ младитѣ учители и учителки влизатъ случайно и слѣпешката въ нѣкоя отъ сѫществуващитѣ учителски организации, членуватъ въ нея, безъ да иматъ ясна представа за естеството, целитѣ и задачитѣ на тая организация; слушатъ въ нейнитѣ дружествени събрания и конгреси разни препирни по организационния ѝ животъ, безъ да могатъ да си дадатъ ясенъ отговоръ, защо става всичко това. Благодарение на неосведоменостьта на мнозина учители по тѣзи въпроси, разни търгаши съ учителското движение продължаватъ и до днесъ безпрепятствено да си разигравать коня и да спекулиратъ за свои лични и партийно-котерийни интереси съ неволитѣ, страданията и копнежитѣ на учителството, да разединяватъ неговитѣ сили, да дезорганизиратъ борбата му и да го правятъ годенъ обектъ за експлоатация и негодно да реагира сплотено и ефикасно срещу факторитѣ, които го държатъ въ днешното му плачевно положение.

Не може да има споръ, че за членоветѣ на професионалнитѣ организации е крайно необходимо, въобще да познаватъ пораждането, развоя и днешното състояние на разнитѣ професионални организации, и особено на своята, за да могатъ правилно да преценятъ нейната тактика и борби, а отъ тамъ да теглятъ и правилни заключения за насоката на нейното сегашно и по-далечно бѫдеще. Защото, да си организиранъ въ дадена професионална организация, още не значи, че си извършилъ всичко, което зависи отъ тебе като нейнъ членъ. Необходимъ е и ясенъ погледъ за нейната цель и тактика, за срѣдствата и начинитѣ, чрезъ които тя ще защити твоитѣ непосрѣдствени интереси. А за тази цель, наложително е за всѣки съзнателенъ учитель, да опознае добре миналото и настоящето на учителското движение, за да съпостави досегашното действие на своята професионална организация съ постигнатитѣ отъ нея идейни и практически резултати и, ако види, че последнитѣ не сж задоволителни, да ги анализира, да подири причинитѣ на това и да се бори за по-други насоки и действия, за да може организацията да му извоюва и даде максимума отъ онова, за което се бори, и на което учителството има неотемлимо право. Съ цель да допринесемъ нѣщичко въ това направление и да освѣтлимъ борбитѣ на учителството въ една по-друга свѣтлина отъ онази, въ която до сега сж ги представлявали официалнитѣ ржководители на учителскитѣ професионални организации, ние издаваме настоящата книга.

Не се съмняваме, че тя ще бжде посрещната различно отъ разнитѣ учителски срѣди: докато за едни ще бжде многоочаквано и добре дошло откровение, за други, и особено за държателитѣ на „властьта" въ отдѣлнитѣ учителски организации и за тѣхнитѣ приближени, тя ще бжде единъ нежеланъ и неканенъ гостенинъ, който иде да смути тѣхното еснафско спокойствие и тѣхната „изпитана тактика", благодерение на която, учителската професия днесъ въ всѣко отношение е тъй зле, както бѣ и преди създаването на сжществуващитѣ и безплодно шумящи съюзи.

Ние ще бждемъ доволни и ще смѣтаме, че сме изпълнили единъ професионаленъ дългъ къмъ учителската професия, ако нашата книга успѣе да хвърли снопъ отъ свѣтли лжчи въ наболѣлата учителска гръдь и пробуди съзнанието на много неориентирани въ учителскитѣ борби колеги, като ги подтикне къмъ една по-активна, по-ясна и по-смѣла борба за по-щастливи и благати бжднини, на които учителството има правото и дългътъ да се бори за тѣхното реализиране — борба, която вече е подета и се води самоотвержено отъ Учителската профопозиция.

Книгата, въ историческата си часть, е поправено и допълнено съкратено изложение на материята по този въпросъ отъ книгата на трагично загиналия др. Теню Стоиловъ — „Учителското движение въ България", а всички глави, засѣгащи движението следъ 9 юний 1923 год., сж нови и запознаватъ учителството съ животрептущитѣ въпроси, които сж злобота на деня и по които само *Учителската профопозиция* има ясенъ погледъ и развива планомѣрна борческа дейность, а БУС, КУС и НУС продължаватъ и досега да се давятъ и по-дълбоко да затъватъ въ сжщото блато, въ което повече отъ три десетилѣтия тъпчатъ все на едно и сжщо мѣсто, безъ надежда за изходъ.

Както при приготвянето плана на книгата, така и презъ време на написването ѝ, предъ насъ изпъкнаха редица въпроси, които не сж безъ значение за учителството, обаче, за да не стане много обемиста и мжчно достжпна за продънения и винаги празенъ джобъ на учителя, много отъ тия въпроси ние изпустнахме, а други разгледахме само на кратко, като предоставяме на читателя, самъ да потърси по тѣхъ източници и попълни своитѣ познания.

Старъ Ратникъ.

I

Причини за пораждане на учителското движение

Всѣки безпристрастенъ наблюдатель на живота, следъ като анализира добросъвестно и безъ предубеждение борбитѣ, които клокочатъ непрестанно въ недрата на човѣшкото общежитие, на дъното имъ ще открие, че тѣ се стимулиратъ отъ материалнитѣ интереси на разнитѣ съсловия и обществени класи. Напр., картелитѣ, тръстоветѣ, концернитѣ и пр. не сж друго нищо, освенъ сдружения на капиталиститѣ за защита на капиталистическитѣ интереси и осигуряване на по-голѣма печалба, а работническитѣ професионални сдружения и синдикати—за защита на работническитѣ интереси и за закрила отъ посѣгателството на капиталистическата експлоатация.

Учителското професионално движение въ България не прави изключение отъ това правило. Неговата поява и развитие сж прѣкъ и непосрѣдственъ резултатъ отъ мизерното материално положение на учителя, който, поради естеството на своето социално положение и функциитѣ, които му сж възложени да изпълнява на единъ секторъ въ съвременната буржоазна държава, винаги е билъ държанъ въ една нетърпима материална и духовна мизерия, която го е превърнала на веченъ недоволникъ, като всѣки експлоатиранъ и онеправданъ пролетарий. А това недоволство не датира отъ вчера или завчера, отъ миналата или по-миналата година; напротивъ, то води началото си откакъ се появи на животъ и самото училище като обществено учреждение. У насъ, още презъ 1884/85 год., вследствие на непоносимото си материално положение и нередовно изплащане на заплатитѣ, *учителството започва да стачкува.* Презъ 1889 год., начело съ Видинското учителско дружество, избухва едно по-сериозно масово недоволство всрѣдъ народното учителство, което се дължи не само на мизерното му положение, но и на крайно несигурния му служебенъ стабилитетъ. Никой учитель тогава не бѣ сигуренъ, че идната година нѣма да бжде уволненъ и изхвърленъ на улицата, понеже пазаряването му ставаше по сжщия начинъ, както пазаряваха пждаритѣ. Тази обща болка най-сетне въ 1889 год. се изрази въ общъ учителски протестъ, въ задружно действие противъ мизерията, противъ моралния и правовъ тероръ, който и тогава, както и днесъ, притискаше учителството. Първо даде сигналъ за борба учителството въ гр. Видинъ, като си образува дружество и почна да издава свой вестникъ — *„Вестникъ на учителското дружество“*. Още въ 1 брой дружеството пише, че започва да издава свой вестникъ *„съ желание да спомогне, колкото може за по-скорошното материално подобрение въ положението на народния учитель, а заедно съ това да спомогне и за напредъка на народното образование у насъ“*. Въ сжщия брой намираме формирана цельта на вестника още и по следния начинъ: „той ще се занимава съ лошото положение на народния учитель у насъ и въ свръзка съ това и за неуспѣхитѣ на народното образование въ отечеството ни, отъ една страна; отъ друга — съ обяснение високото значение на народния учитель въ напредъка на народното образование въ обществения и духовенъ животъ на нашия народъ; отъ трета — да представи срѣдства, съ които може да се постигне подобрение въ положението на народния учитель и народното образование; най-подиръ, цельта на вестника ни е да представи и практически срѣдства, съ които учителитѣ могатъ да се съюзятъ за общи действия въ горереказаното направление“.

Видинското дружество, съ своя вестникъ, се яви да отговори на онѣзи неблагоприятни условия, които гнетѣха учителството; дири срѣдства да ги преодолѣе и препоржчва да се основатъ дружества, които да се съединятъ въ единъ общъ съюзъ, който „да освѣтли обществото за високото предназначение на народното образование за благоденствието на народа“. Ясно е, че идеята за сдружаване бѣ почнала да зрѣе, макаръ и обвита въ голѣма народническа мъгла. Сжщото дружество издава по онова време и едно отворено писмо до учителството и го кани да последва неговия примеръ. Неговото ехо не остана безъ отзивъ. Изникватъ учителски дружества въ Търново, Шуменъ, Добричъ, Котелъ, Пирдопъ и др., които си поставятъ цель, като тази на видинци. Характерното при наченкитѣ на учителското сдружаване е, че истинскиятъ мотивъ — материалната мизерия и избавлението отъ нея, се обвива въ идеологическа, въ народническа форма. Въ сжщия духъ бѣ и заявлението, отправено и подписано отъ 2650 народни учители до VII Обикновено народно събрание презъ 1893 год. Тѣ се радваха отъ приемането на Живковия законъ по народната просвѣта *„не толкова за себе си, колкото за доброто и благото на народа“*.

Тѣзи наченки на учителско сдружаване, обаче, скоро замрѣха: нѣмаше онзи цименть — *еднаквостьта въ служебното положение и еднаквостьта на интереситѣ*, който е необходимъ да свърже индивидитѣ въ една организация, която съ общитѣ си усилия да се противопостави на общитѣ пречки. Въ всѣка община заплатитѣ бѣха различни, господаритѣ — много, липсваше и квалификацията на учителския трудъ. Учитель можеше да стане всѣки, който „имаше гащи и може да дращи“. Естествено, една професия, каквато бѣше учителството презъ 80-тѣ години следъ освобождението на България, безъ опредѣленъ и общъ господарь, на която работното време, нормата на заплатата й, задълженията и правата й, подготовката и ценза й, уславането, уволнението и назначението не сж общи за масата й, не може да има назрѣли и общи интереси, задоволяването на които да се постига чрезъ една обща организация. Като се прибави къмъ това и задушливата тогава политическа атмосфера на Стамболовото управление, и вие ще имате ония неблагоприятни условия, които побъркаха на почващото учителско движение да реализира горещо проповѣдваната идея за сдружаване и за единъ общъ съюзъ на учителството.

II

Основаване на Български Учителски Съюзъ

Ако основаването на БУС не бѣ възможно по-рано, следъ Живковия законъ въ началото на 1892 год. то ставаше все по-възможно и по-наложително, защото се бѣ извършила една коренна промѣна, както въ обществено-политическитѣ условия на страната ни, така и въ професионалнитѣ условия на учителството. И само благодарение на тѣзи промѣни учителското движение отъ 90-тѣ години можа да вземе сериозни размѣри и да се изрази въ общъ учителски съюзъ.

Въ началото на 90-тѣ години на обществено-политическата сцена се яви въ заченки буржуазната класа. Търговско-индустриално-лихварското съсловие пое здраво въ ржцетѣ си държавното кормило и смѣло насочи държавния корабъ къмъ спасителното пристанище, гдето неговитѣ джобове ще бждатъ напълнени. Една часть отъ старото чорбаджийство и онѣзи, които презъ десеть годишния свободенъ политически животъ можаха по разни начини да натрупатъ капитали, въ началото на 90-тѣ години почувствуваха еднаквостьта на интереситѣ си, образуваха заченкитѣ на една модерна буржуазна класа и изплуваха въ нашия икономически и политически животъ. Тѣ се издигнаха въ нашия животъ до положението на господствуващъ факторъ. Първото промишлено изложение въ Пловдивъ презъ 1892 год. ни дава неопровержимо доказателство за обрата, който бѣ се извършилъ въ срѣдствата за производството. И много естествено е, гдето държавата се явява покоренъ изпълнитель на ония решения, които една комисия отъ търговци, индустриалци и тѣхни идеолози взеха въ Пловдивъ презъ 1892 год. Именно това първоначално ядро на буржуазията даде друга физиономия и на държавното управление. Презъ 80-тѣ години държавното управленние бѣ такова, което отговаряше на патриархалнитѣ дребнобуржуазни съсловия на нашата страна. Отразъ на тѣзи условия бѣ и действуващия по онова време Каролевъ законъ за народната просвѣта. Обаче, въ началото на 90-тѣ години, това управление се очертава въ една модерна държава. Така изплувалата буржуазия въ икономическия и политическия ни животъ даваше друга физиономия на всичко, до което се допираше. Ние виждаме редъ мѣрки за насърчаване на едрия капиталъ, предприети чрезъ държавната строителна политика и чрезъ държавния бюджетъ. Ние виждаме сжщо и въ областьта на просвѣтата Живковиятъ законъ, идещъ да даде на предприемаческо-индустриалната буржуазия по-интелигентни работници, по-обработени работнически сили, на търговската часть отъ буржуазията — съ културни и по-издигнати консумативни нужди население и пр. Търговско-индустриално-предприемаческа буржуазия, която следваше логиката на своитѣ собствени интереси, не можеше да остави училището въ прежното патриархално състояние. Тя имаше нужда отъ една модерна училищна система, отъ такова „народно образование“, което има за цель не да дава „книжовность“, а да задоволява нейнитѣ класови интереси. Обаче, дотогавашното училище, съ своята „книжовность“ и „черковность“, далечъ не отговаряше на тия ѝ стремежи. И понеже общинитѣ не можеха по̀ друго училище да дадатъ, като икономически назаднали тѣла, то организирането на просвѣтата отъ страна на държавата ставаше необходимо. Зараждащата и формираща се буржуазия пристѫпи да организира вече народната просвѣта въ името на *капитализма*, който е вече *фактъ*, макаръ и още не *всесиленъ факторъ* въ живота. Буржуазнитѣ идеолози схващатъ тенденцията на живота къмъ капитализма и почватъ да подготвятъ и осигуряватъ бѫдащето ѝ чрезъ държавата, която все повече става изпълнителенъ комитетъ на буржуазията.

Живковиятъ законъ отне училищното дѣло отъ рѫцетѣ на общината, която бѣ гнѣздо на дребнобуржуазни въжделения, и го предаде въ рѫцетѣ на държавата. Новата цель на първоначалното училище се насочи къмъ развитие на умственитѣ и физически сили на детето — развитие, тъй необходимо за едно начинаеще капиталистическо производство. Държавата разграничи училищата, постави имъ и съответна цель въ съгласие съ интереситѣ си; опредѣли подходяща учебна материя; взе мѣрки за приложение принципа на задължителното обучение, доколкото, разбира се, ѝ е необходимо. Съ една дума, държавата пригоди просвѣтата къмъ интереситѣ, които тя е повикана да защищава. Така характерътъ на просвѣтата коренно се измѣни. Живковиятъ законъ очерта народното училище като модерно буржуазно училище, съ буржуазна просвѣта. Училищната система, учебната материя, духътъ и целитѣ на народното училище, учебното време и пр., всичко това бѣ въ главни черти опредѣлено отъ гледището и интереса на държавата и господствуващата класа. Отъ този централизъмъ не правѣше изключение и учителството, което въ случая ни най-много интересува. Живковиятъ законъ фактически преобърна учителитѣ въ държавни служители. Държавата пое за изцлащане $^3/_4$ отъ заплатитѣ на учителството; узакони една постоянна заплата, увеличавана следъ петь прослужени години; запази въ рѫцетѣ си санкцията за уволнението, мѣстеното и въобще за наказанията на учителството; опредѣли точно учебната година и дневното учебно време; внесе еднаквость въ учебната програма; издадоха се редъ правилници, за да има еднаквость въ учебното дѣло.

Причинитѣ, отсѫтствието на които докара неминуемия крахъ на учителското движение отъ 1889 год., сега бѣха на лице. ***Сега вече нке имаме нуждното единство въ професионалнитѣ условия на всички учители въ България било относно материалното възнаграждение, било относно назначението, уволнението, мѣстенето*** *и наказанието, било относно политическитѣ права на учителството. И вследствие на единнитѣ условия, учителството можеше да има единни интереси, около които то се и сплоти въ дружества и общъ учителски съюзъ.*

Освѣнъ това единство въ професионалнитѣ условия и интереси, което бѣ главната благоприятна база, върху която учителското движение отъ 1894—95 год. можа да се завърши съ успѣхъ, ние имаме още нѣколко благоприятни условия, които липсваха презъ 1889 год. Така напр., икономическата и политическата физиономия на политическия животъ бѣ вече много по-друга отъ онази въ 1889 год. Промѣната въ икономическия животъ изискваше едно избистряне на политическата сцена, една обособеность на политическитѣ групировки споредъ насѫщнитѣ имъ интереси. Появяватъ се на обществено-политическата сцена класовитѣ борби въ явенъ видъ. Социалистическата партия, макаръ и съ народнически колоритъ, отъ 1892 год. обединяваше подъ знамето си всичко недоволно и го тласкаше къмъ самоопредѣляне и организиране. Социалистическата партия, като единствена организирана партия, игра видна роля при падането на Стамболовия режимъ.

А всички това влияеше на учителството, по-скоро да се обособи и съзнае като *единна професия съ единни интереси* и незабавно да премине къмъ своето организиране. Освѣнъ това, учителската професия въ голѣма мѣра се бѣ подмладила; въ нейната срѣда бѣха придошли много нови по-образовани, по-интелигентни млади сили, безъ особено голѣми връзки съ миналия животъ на България и надъхани презъ ученическия си животъ съ бунтарскитѣ идеи на Ботева, Левски и др., или съ идеитѣ на руското народничество. Такава една маса учители е много по-подвижна, много по-отзивчива, както на собственитѣ си болки, така и на онѣзи на „народа“. Като притуримъ къмъ това и настѫпилата по-мека политическа атмосфера, сравнително съ Стамболовия режимъ, и общото напрегане на всичкитѣ съсловия за преминаване къмъ единъ по-интензивенъ животъ, ние ще имаме пълната картина на по-главнитѣ причини, които тикнаха учителството презъ 90-тѣ години къмъ организиране въ мѣстни дружества и общъ учителски съюзъ. Характеренъ въ това отношение е „Гласниятъ отговоръ“ на Дрѣновското дружество по поводъ „Отвореното писмо“ на учителитѣ отъ Кюстендилъ, въ който то пише: „Горчивиятъ опитъ, който всички ние, народни учители и учителки, изпитахме презъ последнитѣ години на нашето държавно и политическо сѫществуване, дойде да ни убеди, че нищо или твърде малко можемъ да очакваме извънъ — *„отстрани“* или *„отгоре“*... че *освобождението на народнитѣ учители трѣбва да бѫде дѣло на самитѣ тѣхъ*, и че глупость би било да се чака пълно нѣкакво подобрение *„отгоре,“* за това само въ организирането е спасението на учителството.

Така и стана. Чрезъ единъ буренъ кипежъ вѫтре въ дружествата и една усилена печатна пропаганда чрезъ вестницитѣ: „Учителски другарь“ въ София, в. „Учителска дружба“ и спис. „Учитель“ въ Пловдивъ, в. „Надежда“ въ Ямболъ и пр., на 21 юлий 1895 год.

учителското движение се излѣ въ форма на ***Български Учителски Съюзъ***, който си постави следната цель:

а) Умственото развитие и нравствено повдигане на народа;

б) Поставяне учебното дѣло въ страната на подобаващата му висота.

Грижитѣ пъкъ за всестранното подобрение на професионалнитѣ условия на учителството станаха ***срѣдство*** на Съюза. Отъ кѫде иде тази чудовищность, това несъответствие? Изглежда, като чели главенъ мотивъ за сдружаването на учителството е билъ другъ, лежащъ вънъ отъ професионалнитѣ му интереси, именно „нравствения дългъ да се помага на народа“. Наистина, тукъ имаше голѣма доза отъ идеализъмъ, обаче нека не се забравя, „че нравственият дългъ“, колкото и неясно съзнаванъ отъ учителството, все пакъ имаше за двигатель професионалнитѣ интереси, които именно, по онова време, изтъкнаха на сцената „нравствения дългъ“ да се служи на „народа“. Така приетата цель, наистина, се възприе съ ентусиазъмъ отъ всички; тя се посрещна радостно и отъ пресата. Така напр., спис. „Учитель“, кн. I, год. III., пише: „Много хубаво стана, ***гдето за главна цель на съюза се постави не нѣкакво подобрение или гарантиране на учителя, т. е. не тѣсно-лична цель, а широка обща цель***“ . . . Сѫщото почти се писа и въ бр. 22 на в. „Надежда“. Това е много характерно. Питаме се: отъ где произлиза това? Имаше ли други мнения за поставяне други цели на учителското движение? Както вече цитирахме, „Вестникътъ на учителското дружество“ въ Видинъ, единъ позивъ на Варненското д-во и др. изтъкваха за главна цель на сдружаването — гарантиране професионалнитѣ и обществени интереси на учителството, „като едно отъ главнитѣ условия за напредъка на народното образование, което съставява идеята на учителското движение“, както се изразява „Вестникътъ на учит. д-во“ въ бр. 4. Както се вижда, едни отъ учителитѣ поставяха центъра на тежестьта върху интереситѣ на учителя, удовлетворението на които е необходимо нуждно за подобрението на учебното дѣло. Другитѣ мислѣха, че учителството трѣбва да служи не на своитѣ „тѣсни“, „егоистични“ интереси, а на „народа“, защото и той „тъне въ невежество и мракъ, а нѣма кой да му помогне да види бѣлъ день пакъ“. Цельта на съюза се обви въ народническа идеология. На що се дължи това?

Крайно несгодното наемническо положение тикаше учителството къмъ мечтитѣ на дребнитѣ стопани, както въобще се тикаха тогава наемницитѣ отъ неразвитото капиталистическо производство къмъ дребнобуржуазнитѣ илюзии. Само вследствие на тѣсната връзка на учителството съ патриархално — дребното стопанство и неразвитата още капиталистическа действителность, ние отдаваме сѫществуването на народническата идеология на учителството. Зовътъ бѣ: „всичко за народа и всичко чрезъ народа“ и бѣ прѣкъ отразъ на тогавашната дребнобуржуазна действителность, чиято рожба бѣ народния учитель, който бѣ свързанъ чрезъ много материални и духовни нишки съ нея. Презумцията бѣ, ако учителството работи за преуспѣването на „народа“, за разрастването на неговия стопански животъ, това значи, че то работи за преуспѣването и на своитѣ стопанства или за ония на родителитѣ си; ако работи да се създадатъ условия, при които ще могатъ да вирѣятъ редъ нови дребни производства, то учителството пакъ работи за реализирането на своитѣ дребно-буржуазни мечти — да има свой имотъ, „собствено стопанство“. Да се работи за „народа“, значи да се работи и за учителството, което е плъть и кръвь отъ „народа“. Много ясно и обяснимо е сега, защо учителството предпочете, преди всичко, „дълга си къмъ народа“ предъ онзи за себе си, и си постави за цель „умственото развитие и нравственото повдигане на народа“.

Особено това е още по-разбираемо, като се вземе предъ видъ, че презъ първото петилѣтие на 90-тѣ години пропадането на дребното производство се особено рѣзко чувствуваше поради настжпващето развитие на едрото производство. И следъ падането на Стамболова дребнитѣ собственици се надѣваха да закърпятъ своето разклатено стопанско положение. А тѣхнитѣ идеолози, на първо мѣсто учителитѣ, теоретизираха начинитѣ, по които може да се помогне на „народа“. Намѣри се „народа“ „грубъ“, „невежа“, трѣбваше да се просвѣти, възпита, за да се подобри благосъстоянието му. Ето какъ народническата мисъль дохожда пакъ до „дълга да служи народу си“.[1])

При такива обществено-идеологични условия се роди БУС. А при тѣзи условия цельта му не можеше да бжде по-друга.

III

По-важни моменти отъ живота на БУС преди разцеплението

Образуването на Съюза бѣ дѣло свършено. Втурнаха се сдружadmenитѣ учители между народа; заработиха до самозабрава за умственото развитие и нравствено повдигане на народа; заводиха го „по пжтя на прогреса“. Не имъ липсваше нито енергия, нито ентусиазъмъ. Обаче, много скоро съюзното учителство се разчорова отъ инертностьта на „народа“. „Учебното дѣло“ ужъ е „народно дѣло“, пъкъ народътъ никакъ или много слабо се интересува отъ него. Това озадачи сдруженото учителство. То почна да се пита, да търси разгатката на този сънь у „народа“. Едни почнаха да казватъ: „Не може народътъ да бѫде врагъ на просвѣщението и на учителството“. Тукъ има нѣкакво недоразумение. Грѣшката трѣбва да бѫде у насъ. Една голѣма часть отъ сдруженото учителство, подучено отъ собствения си опитъ, че „народътъ“ по вечернитѣ училища и пр. слуша съ най-голѣмо внимание въпроси, относящи се до неговото гражданско и политическо положение, намѣри причината за неуспѣха на дейностьта си за умственото развитие и нравственото повдигане на „народа“ въ умствената храна, която му се дава. Така изпъква на сцената въпроса: „чиста наука“ ли да се дава на „народа“, или познания по гражданското и политическото му положение? Науката — цель, или науката за срѣдство трѣбва да се смѣта?

---

[1]) Мъглата по въпроса за народничеството и до сега тегне надъ съюзния хоризонтъ и забуля отъ учителския погледъ заритѣ на новия възходящъ животъ. Така, въ „Отчета за дейностьта и състоянието на БУС презъ 1929—1930 година“, управителниятъ комитетъ пише: „Длъжимъ да прибавимъ, че и презъ отчетната година ние можемъ да се похвалимъ съ голѣма обществено-просвѣтна проява. Нашето учителство отново се въззема и търси пжтища да се повърне къмъ *старата идеология на миналото народничество* (к. н.), когато то съ найголѣмъ ентусиазъмъ бродѣше изъ тъмнитѣ и озлочестени кжтища на нашата родина. Нека пожелаемъ да тръгнемъ всички и единодушно въ тоя пжть и съ пълно съзнание и убеждение, че само чрезъ и най-добре чрезъ него ще възкресимъ спокойствието въ страната и ще спомогнемъ за нейното духовно и стопанско възмогване“.

Тѣзи разногласия се бѣха очертали още презъ първата година. Вториятъ конгресъ на Съюза ги смутолеви и прекри, обаче, не за дълго. Варненското дружество скоро почна да издава своя в. „Учителско движение“, и канонадата започна по всички линии. Страститѣ се разгорещиха. Въ III конгресъ (1897 год.) се взе една примирителна резолюция, но веднага следъ конгреса препирната взе остъръ край: стариятъ управителенъ комитетъ отказа да предаде дѣлата, вестника, касата и рѫководството на новоизбрания управ. комитетъ, защото отъ последния си подали оставката нѣкои отъ членоветѣ и като така не билъ въ *пъленъ съставъ*. Новиятъ управ. комитетъ, макаръ и въ „непъленъ съставъ“, почна да действува, да издава вестникъ съ сѫщото име, в. „Учителски другарь“, и кани дружествата да влѣзатъ въ сношение съ него. Така имахме два управ. комитети и два вестника. Всички онѣзи, които се групираха около стария управ. к-тъ, бидоха наречени „*Капитани*“, а всички привърженици на новия управ. к-тъ бѣха наречени „*матроси*“. И двете страни се разгорещиха и почнаха взаимно да се обвиняватъ. За забелѣзване е, че и тогазъ обвиниха Социалдемократическата партия (тя тогава още не бѣ разцѣпена) въ „зли намѣрения“ спрѣмо Съюза, както бѣ обвинена въ X конгресъ (1904 год.) и презъ 1905 год. при излизането на учителитѣ социалдемократи отъ Съюза, и както днесъ се сипятъ хули и клевети отъ общодѣлцитѣ срещу профопозицията и я наричатъ болшевишка, сталинска и пр. А това обвинение не бѣ и днесъ не е нищо друго, освенъ една маневра за защита и за заблуждаване на съюзеното учителство.

Отъ начало, въ спора и еднитѣ и другитѣ не оспорваха поставената отъ I конгресъ на Съюза цель. Спорътъ бѣ въ нейното разбиране. Хората около в. „Учителски другарь“, органъ на Б У С, твърдѣха, че „*цельта на просвѣщението не е и не може да бѫде да научи масата да се бори за своето материално благо и да презира своето сегашно положение, а да весили сърдцето и да облагороди характера на народа*“ („Уч. другарь“, год. III. бр. 1). На „народа“ не трѣбва да се даватъ политико-икономически познания, защото политиката е „каль“, защото това е „низкопробно“ партизанство и т. н. Но за тази цель има и цѣло едно министерство. Тогазъ?

Въ сжщия брой на „Учителски другарь“ четемъ: *„Колкото се отнася до солидарностьта на действията на учителския съюзъ съ министерството, азъ и другъ пжть съмъ се изказвалъ . . . Моето мнение е, че понеже двѣтѣ учреждения — съюза и министерството — работятъ за постигането на една и сжща цель — просвѣщението на народа, тѣ трѣбва да бждатъ солидарни и да не си пречатъ единъ на другъ, а да си помагатъ.“* [1] Ето какъ „капитанитѣ“ дойдоха до положението да се тропа на министерскитѣ порти, въпрѣки грозния терорь надъ учителството — „чумата по израйля“, „учителски кадрилъ“ и др., въпрѣки § 24 отъ тогавашната „Инструкция за управлението на първоначалнитѣ училища“ и още редъ беззакония, вършени надъ учителството отъ училищнитѣ власти. Министерскитѣ груби похвати спрѣмо учителството, „капитанитѣ“, въ колонитѣ на „Учителски другарь“ и сп. „Учитель“, обявиха за „случайность“, „груби грѣшки“ на „избезумѣли управници“ и пр., че не може държавата да бжде противъ просвѣщението, защото това би значило тя да е противъ „народа“, — „държавата е народна“! . . . Съ такива мисли и разбирания, които и до сега се размазватъ въ разни вариации въ колонитѣ на в. „Съзнание“, се хранѣха „капитанитѣ“. Много ясно и характерно това мнение се обясняваше отъ Тодоръ Г. Влайковъ, единъ отъ виднитѣ идеолози днесъ на Демократическия сговоръ, като тълкуваше Конституцията и доказваше, че министерството и Съюзътъ иматъ еднакви цели и че само миръ и съгласие трѣбвало да има помежду тѣхъ (сп. „Мисъль“ отъ 1867 год.). Много е ясно, че страната на „капитанитѣ“ разбираше Съюза като една просвѣтна организация, или по-добре, като една барака при Министерството на просвѣщението, за която е недостойно да се занимава съ въпроса за материалното подобрение на своитѣ членове. Това бѣха хора на пуститѣ абстракции, които се водѣха по логиката на своя умъ отъ интереситѣ на капиталистическата държава и нея идентифицираха съ „народа“. Вѣрни на своя възгледъ, „капитанитѣ“ гледаха всѣкакъ да се приближатъ до министерството, та дано го умилостивятъ и го направятъ по-малко брутално къмъ учителитѣ, които бѣха подложени на масови преследвания.

---

[1] Сжщото разбиране господствува и до сега въ управата на БУС. Така, въ „Отчета за дейностьта и състоянието на Б. У. С. презъ 1929—1930 година“, управ. комитетъ пише: „По всички въпроси, които сж възбуждали разногласие съ М-вото на народ. просвѣщение, Съюзътъ или неговата управа, твърде обяснимо (? б. н.) се е стремила винаги да запази най-голѣма коректность и търпимость. Всички разумни съображения сж налагали едни отношения на разбирателство съ М-вото и въ тая насока съюзната управа винаги е желала да отива. Ако нѣкога въ миналото сж се правили известни отклонения, правятъ се и сега и би се направили въ бждаще, *вината трѣбва да се дири по-малко въ насъ, отколкото въ М-вото или неговитѣ органи, които не сж могли, или просто* **не сж искали да преценятъ** *достойно нашитѣ чисти и идейни организационни подбуди“* (к. н.). Ясно е като слънчевъ день — Б. У. С. се е напълно срастналъ съ държавния апаратъ; той е негова съставна часть и незамѣнимъ помощникъ.

Страната на „матроситѣ“ схващаше положението на нѣщата поиначе. Тя смѣташе умственото развитие и нравственото повдигане на „народа“ невъзможно иначе, освенъ като следствие отъ икономическото му повдигане. Ето защо „матроситѣ“ схванаха, даваната просвѣта да бѫде срѣдство въ рѫцетѣ на „народа“ за икономическия му подемъ. Такива знания можеха до бѫдатъ само политико-економическитѣ. А че въ такъвъ случай Съюзътъ ще се занимава съ „политика“, ще „партизанствува“ е очевидно. Обаче, това е необходимо за „доброто“, за „благото“ на „народа“. Министерството ще преследва учителството, ще има „чума по израиля“, „гладни месеци“ и пр., много жертви ще се дадатъ предъ жертвеника на „народния олтаръ“, но нека! — За „доброто на народа“ всичко трѣбва да се претърпи. Неприязненото отношение на министерството не е случайно — то е вследствие противоречието на държавнитѣ интереси и онѣзи на „народа“. Официалната просвѣта нѣма нищо общо съ съюзната — „народната“. Ето защо и ние нѣма защо да се кланяме предъ министерскитѣ канцеларии. Така, сп. „Право дѣло“, редактирано отъ Д. Негенцовъ — сегашния председатель на Б. У. С., не удобряваше постѫпката на управителниятъ комитетъ, който бѣ изпратилъ едно писмо до министерството по случай изборитѣ на 12. IV. 1898 год. за Висшъ учебенъ съветъ относно различието въ рѫководнитѣ мотиви на окр. учил. съвети при провъзгласяването избранитѣ учители за членове въ Висшия учебенъ съветъ. А отъ друга страна, сѫщото това списание удобряваше „по принципъ“ приготвената петиция и подадена на Народното събрание презъ 1898 год. за удовлетворение. „Матроситѣ“ схващаха държавата само въ лицето на изпълнителната власть и за това бѣ излишно, споредъ тѣхъ, да се обрѫщатъ мъмъ министерството, понеже „държавнитѣ“ и „народнитѣ“ интереси сѫ непримирими. Обаче, Народното събрание е „законодателно тѣло“ и не може да бѫде „противонародно“.

Тукъ му е мѣстото да направимъ едно предупреждение, отнасяще се до „характера на „капитанското“ и „матроското“ течения. Нѣкои смѣтатъ, че само „капитанитѣ“ сѫ представители на *дребнобуржуазния* възгледъ въ учителското движение, когато „матроситѣ“ сѫ представители на *социалистическото* движение. Да се третиратъ „матроситѣ“ като „социалистическо“ течение, виновна е, наистина, тѣхната *социалистическа фразеология*, заета отъ социалистическата партия тогава, която както на всички недоволни обществени елементи, така и на учителството, деваше словесни изражения, думи за окачествяване на тѣхнитѣ болки и искания. Както ние не можемъ да сѫдимъ за социализма на тогавашната социалистическа партия отъ социалистическитѣ ѝ фрази, а *сѫдимъ отъ това, което тя бѣ въ действителность тогава*, така и отъ социалистическата фразеология на „матроситѣ“ не можемъ да сѫдимъ, че тѣ сѫ „социалистическо“ течение, което най-после се излѣ въ *Учителската социалъ-демократическа организация*. Наистина, както ще видимъ по-после, отъ „матроситѣ“ се отдѣлиха социалдемократитѣ (тѣсни солиацисти или тѣсняци) следъ V конгресъ и положиха основитѣ на социалистическото учителско течение, почнаха да се обособяватъ следъ V конгресъ, т. е. тогазъ, когато една часть отъ социалистическата партия напусна основитѣ на миналото си — дребната буржуазия, и почна да се осланя на нарастналия пролетариатъ. Обстоятелсявата, които спомогнаха на една часть отъ социалистическата партия да положи основитѣ на една действителна социалъ-демокрация, спомогнаха и на часть отъ „матроситѣ“ да се освободи отъ буржуазния демократизъмъ, да образува социалистическо течение въ учителското движение. Обаче, тази часть нито бѣ нѣкакво болшинство отъ „матроситѣ“, нито бѣ ржководящата имъ часть. Нѣкои отъ основателитѣ на учителското социалистическо течение сж още живи и никой не може да ни посочи, че тѣ сж били ржководни сфери на „матроситѣ“. Такива бѣха общодѣлцитѣ въ Съюза, които, при всичката си социалистическа фразеология, никога не сж били социалисти.

„Матроситѣ“ почнаха по-настоятелно да искатъ измѣнението на цельта на Съюза отъ такава за умствено развитие и нравствено повдигане на народа и пр. въ такова, което да обхваща професионалнитѣ интереси на учителството. Най-после, на V конгресъ цельта на БУС се измѣни така:

а) *Да се грижи за запазване независимостьта на учителя като гражданинъ и общественъ дѣецъ и за обезпечаване на материалното му положение* и б) *да се стреми за прогресивното и правилно развитие на учебното дѣло.*

Така съюзътъ влѣзе въ своето естествено русло, така той стана професионална организация, като разкжса своята народническа мантия, безъ да може и сега да наддѣлеѣе своя цеховъ характеръ и разшири своя обсѣгъ, въ който, освенъ учителитѣ, да влѣзатъ и всички служащи по народната просвѣта: училищнитѣ слуги, низшитѣ служащи при окр. училищни инспекции, училищнитѣ дирекции, училищнитѣ настоятелствата и пр. Както тогава, така и сега всички тѣзи училищни служители сж изхвърлени задъ борта на съюзния корабъ.

IV

„Матроси“, „капитани“ и българската действителность

Ние вече казахме, че появилата се буржуазия въ началото на 90-тѣ години заграбваше все по-здраво държавната власть въ ржцетѣ си. Държавата, отъ организация на дребно-стопанския патриархаленъ животъ у насъ, ставаше организация на буржуазията. До тогава между държавата и дребно-стопанския животъ имаше известна хармония. Държавата бѣ „народна“ и „народътъ“ бѣ на държавата. Обаче, въ началото на 90-тѣ години ние сме свидетели на следното явление: *Отъ една страна се появява буржуазията и заграбва* *държавната власть, отъ друга се започва усиленото разпадане на дотогавашното дребно-патриархално производство, пригодено прѣко за задоволяване предимно нуждитѣ на семейството.* По този начинъ държавата се отдалечаваше отъ „народа“ и „народътъ“ отъ държавата. Този процесъ не бѣ забележенъ отъ „капитанитѣ“, които продължаваха да се хранятъ съ илюзии за миналата хармония между „народа“ и държавата. Животътъ си течеше и все повече изостряше тѣзи две направления. „Матроситѣ“ виждаха това и си казаха: нѣма нищо общо между „народа“ и държавата. Обаче, едновременно съ пропадането на старото дребно производство и разпредѣление на тогавашното патриархално стопанство, което мѣрѣше, преди всичко, прѣкото удовлетворение на нуждитѣ на семейството, *се почва процесътъ на модернизирането, приспособяването на разпадащото се дребно стопанство къмъ нуждитѣ на пазаря, съобразяването му съ нуждитѣ на капиталистическото производство, и по този начинъ преминаването му въ модерно дребно производство.* Това модернизирано дребно производство почва да господствува въ нашия животъ въ началото на 900-тѣ години, когато именно и идеологията на „матроситѣ“ доби окончателно господство въ Съюза. Именно тази тенденция на производството схващаха матроситѣ, на тази тенденция въ българската действителность тѣ ставаха изразители. Обаче, тази тенденция за модернизиране не изискваше „чиста наука“, а — *икономически и политически знания.* „Народътъ“ трѣбваше да знае, какъ да преобразува своя *икономически животъ* и да познава своитѣ *граждански и политически права*, за да може чрезъ тѣхното упражняване да си помогне за икономическия напредъкъ на стопанството си. Тукъ се крие ключътъ за обяснение историческиятъ фактъ — *защо „народътъ“ се интересува така живо отъ политко-икономическитѣ знания*, „Матроситѣ“ разбраха това отъ собствения си практически опитъ, отъ своето съприкосновение съ „народа“. Тѣ се само приспособиха къмъ тази тенденция, която имаше историческо преимущество надъ оная, изъ която произхождаха възгледитѣ на „капитанитѣ“ — именно, идиличнитѣ отношения на стара България между „народа“ и държавата. И именно, защото „матроситѣ“ можаха да се приспособятъ къмъ тази тенденция, тѣ имаха надмощие въ Съюза.

„Капитанитѣ“, напротивъ, сѫ изразители, идеолози на патриархалния дребно-стопански животъ на нашата страна; за тѣхъ противоречие между държавата и „народа“ не може да има. И ако въ споменатото време държавата дохаждаше въ сблъсъкъ съ интереситѣ на „народа“, това произлиза отъ невежеството на „народа“ и на държавницитѣ. За „капитанитѣ“, като за хора, които живѣеха съ илюзии за минилата патриархална хармония, всѣки разгромъ, всѣки конфликтъ, всѣко противоречие и разномислие бѣ ужасно. Тѣ не можеха по никой начинъ да си допуснатъ проповѣди, просвѣта, които да сѫ въ разрѣзъ съ тѣхнитѣ идилични представи за миналата хармония въ живота. Така тѣ просто неумолимо логически дойдоха до чистата просвѣта, която не изостря противоречията, а може „да весели сърдцето и облагороди характера“, т. е. да забули общественитѣ противоречия. „Капитанитѣ“ мислѣха да се скриятъ задъ „чистата просвѣта“ отъ растящитѣ обществени противоречия, както камилската птица си завира главата въ пѣсъка, като мисли, че е скрила цѣлото си тѣло и се е избавила отъ опасностьта. Разбира се, че животътъ не търпи такива илюзии! Ясно е, прочее, че „капитанитѣ“, като идеолози на рушещото се наше патриархално дребно стопанство, сѫ чисти народници и възгледътъ имъ е чисто идеологически — *народнически*. Отъ друга страна, „матроситѣ“ се явяватъ представители на зараждащата се дребно-буржуазна мисъль, *изникваща върху разпадналото се, но модернизираще се все повече и повече дребно производство въ духа на капиталистическото.*

„Матроситѣ“ излѣзоха „победители въ живота“. Тѣхното мнение се възприе, стана господствуваще въ Съюза. Обаче и мнението на „капитанитѣ“ въ известенъ смисълъ не умрѣ, понеже нѣмаше дълбоки противоречия между „капитанитѣ“ и „матроситѣ“, макаръ последнитѣ често да се препорѫчваха за „материалисти“, „социалисти“ и привърженици на „угнетенитѣ и онеправданитѣ“ и пр. Еднитѣ и другитѣ бѣха идеалисти отъ най-чиста проба; всички се кълнѣха предъ единъ и сѫщи кумиръ — „народа“. Всички бързаха да увѣрятъ „обществото“, че Съюзътъ е „неутраленъ“ и нѣма нищо общо нито съ социалистическата партия, нито съ коя да е друга партия. БУС не може да се предаде въ услуга на едни, а въ вреда на други, защото, по отношение на учебното дѣло, сѫ заинтересовани „всички обществени класи“. *„Въ него иматъ интересъ всички. И единъ почтенъ буржуа, и единъ аристократъ, и единъ работникъ, като дава децата си на училище, желае, щото детето му да бѫде добре учено . . ., и всички ще могатъ да действуватъ съ съгласие за успѣха на учебното дѣло* (цитирано по реферата на Хр. Ганевъ, тогавашенъ редакторъ на в. „Съзнание“, който (рефератъ) бѣ напечатанъ въ сп. „Право дѣло“).

Възгледътъ на Съюза за „милиятъ народъ“ бѣ туренъ на изпитание презъ 1902 год. отъ Драганъ Цанковъ, тогавашенъ председатель на Народното събрание. Той направи законодателно предложение за измѣнението на редъ членове отъ Закона за народното просвѣщение, което се отнасяше до следното: 1) учителитѣ *безусловно* да се назначаватъ и уволняватъ отъ училищнитѣ настоятели; 2) дава се право на селскитѣ училищни настоятелства да си пазарятъ учители съ по-долна отъ предвидената въ закона заплата; 3) села съ по-малко отъ 40 кѫщи да иматъ право да си уславятъ частни учители *безъ цензъ* и съ *произволно възнаграждение*; 4) забранява се на народния учитель да бѫбе членъ на нѣкоя политическа партия и да присѫтствува на нейнитѣ събрания; 5) не може да преподава въ вечерното училище безъ присѫтствието на членъ отъ училищното настоятелство или отъ общинския съветъ; 6) да се намали заплатата на селскитѣ учители и на селскитѣ и градски учителки и пр. По поводъ на това предложение, БУС устрои внушителенъ учителски съборъ въ София, откритъ на 1. юлий 1902 год., за да протестира противъ тѣзи реакционни мѣроприятия на водителя на „прогресивно-либералната“ партия.

Становището на Съюза относно това предложение, което, споредъ самия Драганъ Цанковъ, целѣло *„да изравни пропастьта, която сѫществувала между народа и учителството“*, бѣ отрицателно, обаче принципиално необосновано. И тукъ ние се срещаме съ факта, че БУС, даже когато напипа истинскитѣ си искания, които прѣко засѣгатъ близкитѣ му интереси, не може нито правилно да ги обоснове, аргументира, нито правилно да ги формулира. Така напр., Съюзътъ виждаше, че да се остави безусловно народното учителство въ рѫцетѣ на училищнитѣ настоятелства, ще е крайно лошо за него. Затова той се противопостави на това „колкото и нагледъ демократично“ искане. Но какъ се аргументира? — „Несвоевременно“ било и се „отваряла широко вратата на произвола“. А защо е „несвоевременно“ и защо се отварятъ вратата на произвола, за това Съюзътъ не мисли. Иначе, той би открилъ сѫществуващитѣ противоречия между интереситѣ на народното учителство и ония на дребната и едра буржуазия, и тогазъ неговата помирителна политика и любимитѣ му фрази за „автономостьта на общинитѣ“ и за „демократичнитѣ принципи“ биха отлетѣли като димъ. Съюзътъ отхвърли Цанковото предложение по причина, че *училищнитѣ настоятели и общински съвети се намирали подъ влиянието и опеката на силнитѣ на деня* (к. м.), така че тѣ ще изпълняватъ не народното желание при уреждане на учителския персоналъ, а тѣхната воля и като нестабилни учреждения, мѣняващи се почти всѣка година, учителскиятъ персоналъ ще бѫде подложенъ на сѫщата промѣнливость“. (Юбилеенъ сборникъ на БУС, стр. 93 и 94). Съюзътъ поиска, утвърждението на настоятелското решение за назначението или уволнението на учителството, да се предостави на окрѫжния учил. съветъ, т. е. въ рѫцетѣ на силнитѣ на деня, отъ които ужъ бѣгаше. За да се избавишъ отъ ноктитѣ на вълка, най-добре е да се скриешъ въ устата му!...

Ясно е, какъ съюзната идеология, чужда на учителското пролетарско битие, постоянно му бърка да се добере до своитѣ искания, правилно да ги аргументира и правилно да ги формулира, даже и тогазъ, когато е въпросъ за най-прѣкитѣ му, най-очебиещитѣ му искания. И всичката му разпиляна енергия на 1. VIII. 1902 год., по време на събора, не можа да се използва нито въ възпитателно, нито въ пропагандаторско отношение, за да заякне действителната сила на учителството. Цанковото предложение пропадна, понеже не отговаряше на добре пресмѣтнатитѣ интереси на буржуазията: тя не можеше безусловно, изключително да предостави уволнението и назначението на учителя въ рѫцетѣ на училишнитѣ н-ва, не можеше повече да понижава заплатата му или да го изоставя на едно произволно пазаряване въ село, защото съ това би разстроила собствената си просвѣта. Буржуазията не можеше въ тия пунктове да се поддава на дребнобуржуазнитѣ въжделения на Др. Цанковъ, което и стана причина да се провали неговото предложение. Въ едно само буржуазията бѣше съгласна съ дребно-буржуазнитѣ политикани — *да се ограничатъ политическитѣ права на народното учителство*, като му се забрани да бѫде членъ на „доктринерни“ партии, което по-късно м-ръ Апостоловъ узакони, а демократическата партия впоследствие отново потвърди въ създадения отъ нея Законъ за нар. просвѣщение. Че нашата мисъль е вѣрна, това се доказа наново отъ министъра на нар. просвѣщенне, Ал. Цанковъ, който искаше да отнеме напълно правото на учил. н-во да назначава учителитѣ и да го предаде въ ръцетѣ на своитѣ прѣки органи.

Само социалистическата партия по онова време заговори ясно и открито противъ предложението на Др. Цанковъ. Тя устрои протестационни събрания, писа въ своя печатъ и енергично агитира за провалянето му. Но нейното положение спрѣмо това предложение бѣ класово противопоставяне и обхващаше онова на учителството, произходяще отъ тѣсното му професионално гледище. Това бѣ едно излишно доказателство, че *интереситѣ на народното учителство се включватъ само въ онѣзи на пролетариата, и че то, освена на собствената си професионалнална борба, може да разчита само на работническата партия, като класова представителка на пролетариата.* Масата отъ съюзното учителство не можа да извлѣче нуждната поука отъ това поведение на социалдемократическата партия. И не можеше Съюзътъ иначе да постъпи, като се има предъ видъ, че идеологията му бѣ чужда на пролетарското му битие. При все това, часть отъ учителството, макаръ и малка, съумѣ да извлече ценна поука отъ събитията около Цанковото предложение.

Преди да разгледеме появата на обицодѣлството и радикалдемократизма въ учителското движение, ние ще направимъ едно отклонение, за да опишемъ на кратко появата на Класния Учителски Съюзъ.

V

Основаване на „Съюза на учителитѣ отъ прогимназиитѣ, срѣднитѣ и висши училища въ България“ *)

Основнитѣ учители вече 8 години живѣеха своя организационенъ животъ, и то доста интензивенъ и буренъ, а учителитѣ въ гимназиитѣ и непълнитѣ срѣдни учебни заведения продължаваха да стоятъ инертни и апатични къмъ каквото и да е организация. На борбитѣ въ БУС тѣ гледаха надменно и съ надсмѣшка. Безспорно е, че това държане на гимназиалнитѣ учители имаше своитѣ обективни причини: материално тѣ бѣха несравнено по-добре отъ основнитѣ учители, работѣха при много по-добри трудови условия, не бѣха изложени на произволитѣ на властьта, а, освенъ това, и конкуренцията въ персонала на срѣдното училище почти липсваше, защото хората съ висше образование, които да заематъ учителски мѣста, бѣха още малко. „Назначавани отъ държавата, както и по-рано, задоволително плащани, не претоварвани съ работа, не заплашвани отъ конкуренция, чувствувайки се сигурни за мѣстата си и изобщо доволни отъ положението си, учителитѣ отъ срѣднитѣ училища представяваха нѣщо като аристокрация въ учителското съсловие. Тия хора бѣха нѣкакъ по-тежки. Като съ по-високо образование и учители на ония, които работѣха въ първоначалнитѣ училища, тѣмъ нѣкакъ не приличаше да водятъ борба като довчерашнитѣ свои ученици“, пише Ст. Костурковъ въ „Първи стѫпки“ (спомени) по-случай 25 годишния юбилей на Класния Учителски Съюзъ**)

---

*) Бележка. Въ учредителния конгресъ съюзътъ е билъ нареченъ „Съюзъ на учителитѣ при срѣднитѣ пълни и непълни учебни заведения въ България“.

Обаче това благоприятно положение на срѣдношколското учителство не продължава много години: бѣше скоро нарушено и смутено. Стабилитетътъ на гимназиалния учитель ставаше все по-несигуренъ. „Кадрилътъ“ и „чумата по израиля“, на които основнитѣ учители ставаха жертви масово, не остави на спокойствие и срѣдношколското учителство. Й то започна „да изучва нагледно географията“ на България, не само въ началото, но и по-всѣко време на учебната година. „То бѣха години, когато всѣки день се понижаваше самочувствието на учителя и се притѫпяваше неговия борчески духъ, за да се издигне типа на тихия благонравенъ учитель, на безволния пасивенъ гражданинъ, който не бива да забравя старата генералска максима, че „начальство лучше знаетъ и больше можетъ“. То бѣше време, когато голѣмата часть отъ класното учителство, пръсната и необединена подъ никакво знаме, прозяваше въ една атмосфера на апатия и безропотность — дори и при случаитѣ, когато брутално се отричаха законни права и когато административния произволъ погубваше и учителя и неговото семейство.

„Срѣдъ тая тежка атмосфера на безправие и гонитба се роди идеята за създаване на КУС“, пише М. Геновъ, дългогодишенъ секретарь на Съюза.

Независимо отъ силно застрашения стабилитетъ на класния учитель, други причини отъ много по-сериозно естество го стреснаха и извикаха къмъ организация. Презъ време на м-ръ Каравеловъ на всички чиновници, въ това число и класнитѣ учители, заплатитѣ билоха намалени съ 12%, а така сѫщо се заговори за закриването на повечето отъ сѫществуващитѣ тогава гимназии и замѣняването имъ съ професионални училища. Мнозинството отъ гимназиалнитѣ учители рискуваха да останатъ безъ мѣсто и да гладуватъ. Това стресна побуднитѣ отъ тѣхъ и тѣ, подобно на своитѣ довчерашни ученици, подириха спасение въ организацията. На 28 августъ 1901 год. едно голѣмо събрание на учители отъ пълнитѣ и непълни срѣдни училища въ България, свикано въ „Славиянска беседа“ въ София, обсъжда въпроса за организирането на класнитѣ учители въ отдѣленъ професионаленъ съюзъ. За цельта избиратъ рѫководно тѣло, което да се грижи за образуването на отдѣлни дружества въ всѣки градъ и да пропагандира идеята за сдружаване между всички класни учители, да проучи належащитѣ въпроси и да свика презъ идната ваканция конгресъ, който да приеме устава и да обяви официално, съ утвърденъ уставъ, живота на новата учителска организация.[1] И действително, първиятъ учредителенъ конгресъ на КУС бива свиканъ на 28 августъ 1902 год.: открива го и закрива тогагашния м-ръ на Народното Просвѣщение, Христо Тодоровъ.

---

*) Глед. „Юбилейна книга“ на Съюза на учителитѣ отъ прогимн., срѣднитѣ и висши училища въ България, стат. „Първи стѫпки“, Ст. Костурковъ, стр. 222.

**) Глед. „Юбилейна книга“, стр. 6.

Като най-главна точка отъ дневния редъ на учредителния конгресъ е въпросътъ за цельта и срѣдствата на новообразувания учителски съюзъ. Около него се повдигатъ най-продължителни и най-оживени разисквания. Съ малко изключения, делегатитѣ поддържатъ, че цельта трѣбва да бѫде *умственото и нравствено повдигане на народа*. Както при основанието на БУС, учителството плащаше данъкъ на народничеството и не можеше да си позволи „еретическата мисъль", че може и трѣбва да се организира въ името на своитѣ професионални интереси и поставяше на Съюза цель народническа, така сѫщо постѫпи и класното учителство, защото и то още плащаше данъкъ на това народничество. Конгресътъ постави за цель на КУС: *а) да сдружи всички учители при срѣднитѣ и пълни училища въ България; б) да работи за всестранното усъвършенствуване на членоветѣ си; в) да съдействува за правилното развитие и уреждане на учебното дѣло въ страната и г) да подпомага културното развитие на обществото.*

За органъ на новооснования съюзъ се отпредѣля в. „Учителски вестникъ". Той става живъ отразъ на анемичния животъ на КУС. „Презъ първитѣ години „Учителски вестникъ" приличаше на научно списание. Въ него се третираха образователни, научни и други въпроси, и рѣдко организационни . . . Примиреностьта, хрисимостьта и слабата обществена проява, а ние ще прибавимъ и бюрократизма на срѣднешколския учитель, бѣха отразени и въ живота на организацията, и върху страницитѣ на идейния му органъ въ началото на сѫществуванието имъ", казва Ст. Костурковъ въ горепоменатата своя статия „Първи стѫпки".

Учителскитѣ дружества на новообразувания съюзъ редъ години не проявяватъ почти никакви признаци на животъ. Тѣ сѫществуватъ само номинално. Ако понѣкога се повдигалъ тона и се заговори за нѣкаква борба, това ставало само въ колонитѣ на „Учителски в-къ", безъ да намѣри и най-слабъ отгласъ въ дружествата. Както пише Ст. Костурковъ, „не бѣше лесно да се разбуди бюрократичния духъ, създаванъ и закрепванъ съ десетилѣтия между срѣдношколското учителство, и да се извика на борба срещу неправдитѣ и беззаконията, срещу мизерията и страданията, що изпитваше, кога часть отъ професията, кога цѣлата професия".[2]

Както въ БУС, така и въ КУС, поставената съюзна цель претърпѣ измѣнение. Животътъ вършеше своето и съ неумолима суровость рушеше заблужденията на гимназиалния учитель — бюрократъ. Обществено-икономическитѣ промѣни, които се извършиха въ нашата страна и упражниха неотразимо влияния върху борбитѣ на основното учителство въ БУС, указаха своето въздействие и върху инертната и слабо податлива на борчески концепции мисъль на срѣдношколския учитель.

---

[1] Гл. „Юбилейна книга и пр.", стр. 16-19.

[2] Гл. сп. „Първи стѫпки", Ст. Костурковъ, стр. 225.

Следъ като сж се изминали вече 8 години отъ основанието на КУС, за класното учителство наставатъ редъ промѣни съ отрицателенъ характеръ. Служебното положение на учителя съ нищо вече не е гарантирано. Предвижданитѣ отъ закона гаранции сж мъртва буква за онѣзи, чието уволнение или мѣстене се иска отъ партийни, роднински и приятелски на властьта съображения. Влошава се все повече и материалното му положение. Поставената народническа цель на Съюза става явно не само безпредметна, но и абсурдна за една професионална организация като КУС, чиито членове ставатъ все по-несигурни, както въ своя служебенъ стабилитетъ, граждански и политически правдини, така и съ своето материално положение. Налага се една промѣна въ цельта на устава. Това става въ 1909 год., въ VIII конгресъ на Съюза. Цельта му се измѣня така: *а) да работи за подобрение и стабилизиране служебното, гражданско и материално положение на своитѣ членове; б) да работи за прогресивното и правилно уреждане на учебното дѣло въ страната, както и да помага културното развитие на обществото.*

Да подлагаме на критика тази цель на КУС е излишно, защото тя сжществено не се различава по нищо отъ онази на БУС, върху която ние се спираме обстойно. Казаното за цельта на БУС важи и за тази на КУС, обаче, ние бихме направили голѣма грѣшка, ако се не спремъ малко по-обстойно върху живота и дейностьта на КУС, следъ като той измѣни своята цель и ужъ взе по-опредѣлено и по-ясно облика на една професионална организация, на чиито членове животътъ отдавна немилостиво отне всички доспехи и привилегии на „аристократа“ и ги безцеремонно приравни съ пролетариата.

Както вече казахме, КУС се основа презъ 1902 год. и е втори по старость следъ БУС, обаче и той не може да се похвали съ каква-годе резултатна работа било по отношение материалното положение на гимназиалния учитель, било по неговия служебенъ стабилитетъ, било по отношение уредбата на срѣдното училище.

Както въ началото на своя животъ, така и презъ всичкото време на своето досегашно сжществуване, КУС е живѣлъ въ полусъница и е зарегистриралъ едно крайно мършаво състояние, което напоследъкъ още повече се влошава. Въ срѣдата на неговата управа и мнозинството отъ по-старитѣ му членове господствува и до сега духа на учителя — бюрократъ, чиито разбирания се напълно покриватъ съ разбиранията и политиката на М-то Н. Пр. Презъ цѣлия си организационенъ животъ КУС не е билъ нищо повече, освенъ едно бюро за доставка на директори за гимназиитѣ, началници, подначалници, главни инспектори и секретари при Мин. на просвѣтата. „Борбата“ му се е изчерпвала въ „освѣтления и увещания“ на г-нъ Министъра по разнитѣ въпроси, които презъ различнитѣ времена и политически режими сж засѣгали срѣднешколското образование и класния учитель. Интереситѣ на „нацията“ сѫ били изходния и повратенъ пунктъ, отъ който е започвалъ и въ който е завършвалъ КУС своята дейность, безъ да се е опиталъ поне веднажъ да ги анализира и да покаже, че тѣ сѫ интереси на буржуазията, но не и на широкитѣ трудящи се маси по градове и села; никога той не е реагиралъ ясно противъ бруталностьта и реакцията, които господствуватъ буйно и фрапантно въ нашето срѣдно училище и сѫ го превърнали на воюващъ лагеръ, който много пѫти е избухвалъ въ кървави екцеси между директори и ученици, между учители и ученици, или пъкъ се е разразявалъ въ ученически стачки, които сѫ влачели следъ себе си масови изключвания на ученици и ученички. На кратко — КУС е просто предъвквалъ онова, което М. Н. Пр. е поднасяло на обществото като мѣроприятие или реформа, и съ това е идентифициралъ своитѣ разбирания и дейность съ тѣзи на Министерството, респективно на държавната власть, която е изразитель и защитникъ на интереситѣ на капиталистическата класа. Да се осмѣли да има по-други разбирания, това нито е възможно, нито е допустимо за КУС, защото той се е срастналъ съ държавата и споредъ разбиранията на неговата управа, „интереситѣ на нацията“, въ всичкитѣ ѝ класови раздѣления, еднакво справедливо се отстояватъ и, пазятъ отъ властьта, а „обществената солидарность“ въ днешното класово общество е доминируващъ и неизмѣнимъ регуляторъ на класовитѣ противоречия и „националнитѣ идеали“. Усвоилъ веднажъ тази идеология, преко враждебна на професионалнитѣ и класови интереси на класното учителство, КУС неизбѣжно следва политиката на съвременната класова държава, става доброволенъ неинъ проводникъ и проповѣдникъ всрѣдъ срѣднешколското учителство, като го държи въ единъ омагьосанъ крѫгъ, отъ който то не знае какъ да се избави дори, когато „обществената солидарность“ влѣзе „въ противоречие съ собственитѣ му професионални интереси“.

Тази идеология е отчуждила КУС отъ широкитѣ трудящи се маси и го е лишила отъ всѣкакъвъ общественъ кредитъ и довѣрие всрѣдъ тѣхъ. Неговитѣ конгреси не будятъ никакъ интересъ; тѣхната аудитория е винаги празна. Тази погрѣшна идеология, съпроводена съ още по-погрѣшна тактика, не буди интересъ и въ организираното при КУС учителство: прави го интертно и апатично не само къмъ въпроситѣ на просвѣтата и на организационния животъ, но дори и къмъ собствената си сѫдба. „За отбелѣзване е и факта, казва отчета отъ 1929—30 год. на управителния комитетъ, че нѣкои дружества не отговарятъ на окрѫжни и покани, които изпраща управителния съветъ по важни въпроси, не изпращатъ на време отчетитѣ си, не се отчитатъ на време и съ това създаватъ голѣми спънки на общата работа. Излишно е да напомняме, че организационенъ животъ при разслабеность и нехайство не може да вирѣе“.[1] А на друго мѣсто въ сѫщия отчетъ, управ. съветъ прави следната печална констатация: . . . „не бива да премълчимъ обстоятелството, гдето тая година организационната работа на дружествата е значително спаднала. Поради тежкото материално положение, поради ненавременното изцлащане на заплатитѣ въ непълнитѣ гимназии, както и по други причини (кои? б. н.), много отъ дружествата не проявиха интензивенъ животъ, *дори и въ случаи, когато сж поставени на обсжждане въпроси, засѣгащи болезнено положението на учителя*" (*к. н.*).

---

[1] Гл. „Учителски вестникъ“, бр. 38-39 отъ 1930 год.

Застаналъ напълно и безрезервно върху становището на съвременната класова държава, КУС въ всички случаи и при всички обществени прояви и събития отправя съюзния корабъ и плува въ нейнитѣ води; участвува въ всички нейни фашистки „тържества и културни събрания". Това не се крие отъ управата на Съюза, напротивъ, тя го смѣта като свой голѣмъ активъ. Така, въ сжщия отчетъ, управ. съветъ пише: „Съюзътъ продължава да взима живо участие въ Всенародния съюзъ „Отецъ Паисий", въ „Народния комитетъ за издигане паметникъ въ Шипка", въ „Комитета за увѣковѣчаване паметьта на апостола В. Левски", а тая година взехме участие чрезъ свои представители и въ „Съюза за повдигане на селото" и пр. Изобщо, КУС е на всѣкжде, гдето действуватъ разни фашистки организации: заедно съ тѣхъ сътрудничи да се гнете, потиска и експлоатира трудящия се народъ, обаче никжде го нѣма, гдето трѣбва да се отстояватъ учителски и работнически правдини и свободи и да се реагира противъ фашистката диктатура на буржуазията, която бѣсно вилнѣе по села и градове и воюва съ цѣла трудяща се България. Нѣщо по-лошо и недостойно за учителя — голѣма часть отъ организираното въ КУС учителство е ревностенъ проводникъ на фашистката реакция въ срѣднитѣ учебни заведения. Мнозина учители и директори, членове на КУС, сж се превърнали на сжщински дедективи въ училищата и сж въ пълна услуга на явната и тайна полиция, а „Учителския вѣстникъ" по всичко това красноречиво мълчи, премига и го удобрява, защо . . . и неговитѣ разбирания се покриватъ съ тѣзи на Дирекцията на полицията, която отъ нѣколко години насамъ е извикана като незамѣнимъ помощникъ — педагогъ въ гимназията, въ университета и на всѣкжде, гдето педагогическиятъ तактъ и умѣние трѣбва да се замѣнятъ съ грубото насилие. Тази фашистка политика на КУС се добре цени отъ М. Н. Пр., затова и то всѣка година субсидира не само морално, но и материално така наречения „Народенъ университетъ", който КУС устроява по градоветѣ, но въ който „народътъ" не отива, защото тамъ се не говори за болкитѣ, страданията и копнежитѣ му, а му се разправятъ работи, които всѣки желаещъ може да прочете въ учебницитѣ по разнитѣ учебни предмети на гимназията.

Така сложената дейность на КУС го прави напълно импотентенъ като борческа професионална организация и го е превърнала на сжщинско официозно отдѣление при М. Н. Пр., отъ което класното учителство не може да очаква никаква реална защита на своитѣ професионални интереси, които, особено следъ империалистическата война, бидоха така зле уязвени, че нѣкои гимназиални учители предпочетоха да станатъ хамали, бозаджии или да се посвѣтятъ на друга по-добре платена професия, отколкото да влачатъ мизерния животъ, въ който изпаднаха. Макаръ презъ управлението на Демократическия Сговоръ да се направи известно подобрение въ материалното положение на по-старитѣ класни учители, тѣ все още далечъ стоятъ задъ онова, което бѣ преди войната, когато животътъ бѣ неимовѣрно по-ефтинъ. И сега, следъ 35 годишна служба, гимназиалниятъ учитель едва достига заплата месечно 4700 лв., колкото се дава на единъ начинаещъ подпоручикъ. Да не говоримъ за гражданскитѣ и политически свободи на гимназиалния учитель; тѣ сж окончателно унищожени, освенъ, ако не сж продължение отъ разбиранията и схващанията на фашистката власть и се проявяватъ въ фашистки съюзи като „Отецъ Паисий“ и др. националистически организации — прѣко враждебни на всички борби на умствения и физически пролетариатъ за по-сносенъ животъ, за свободно и гражданско проявление по злободневнитѣ въпроси на живота.

До по-друго дередже не може и да достигне единъ професионаленъ съюзъ, въ който едновременно членуватъ директори и учители, началници и подчинени, господари и работници, и който е изравнилъ фронта на своята дейность съ тази на М. Н. Пр. и на патриотарскитѣ организации, които, подъ прикритиетоа на патриотизма, защищаватъ единствено интереситѣ и идеалитѣ на експлоататорската буржуазна класа. Подобни професионални съюзи създаде дучето Мусолини въ Италия, а у насъ ги крепятъ и ржководятъ фашизирани бивши и настоящи гимназиални учители.

Върху това безотрадно състояние на КУС за интереситѣ на учителството и учебното дѣло трѣбва сериозно да се позамислятъ всички честно мислящи учители, особено по-младитѣ, които схващатъ и чувствуватъ своето положение като интелектуални наемни и експлоатирани работници. Тѣхенъ дългъ е да се потрудятъ и чрезъ своята пролетарска критика да покажатъ на своитѣ колеги погрѣшния пжть на КУС и имъ посочатъ правилния — този на борческитѣ професионални съюзи. Наистина, този пжть не е така гладъкъ, не е тъй безмятеженъ като пжтя, по който тъпче КУС безрезултатно за професията и сънливо вече 32 години се тътри изъ него; той е стръменъ, усѣянъ е съ препятствия, често по него ще се извиватъ вихрушки и бури, които ще взематъ и жертви изъ срѣдата на борцитѣ, обаче този борчески пжть е единствено надежденъ и спасителенъ въ днешно време, когато стария свѣтъ видимо умира и единъ новъ свѣтъ, съ ново училище, се ражда!

Колкото повече се затяга днешното икономическо положение, толкова повече ще се влошава и положението на всички пролетарии, въ това число и на учителитѣ, били тѣ първоначални или гимназиални; толкозъ по-ясно ще става и за най-инертнитѣ умове, че само съ решителна и постоянна борба ще се отбиватъ ударитѣ на засилващата се реакция и ще се подобрява положението на учителитѣ и на всички държавни служители. Обаче, тази борба коренно се различава отъ досегашната такава на КУС и БУС, понеже се слага на борческа почва и се води въ най-близъкъ досѣгъ съ цѣлокупния административенъ и индустриаленъ пролетариатъ.¹)

---

¹) Преминавайки по-нататъкъ да разгледаме борбитѣ въ БУС, ние нѣма да се спираме специално и върху тѣзи въ КУС. Казаното за БУС сжщо важи, и то съ още по-голѣма тежесть, и за КУС.

VI

Поява на буржуазния демократизъмъ въ учителското движение: общодѣлство и радикалдемократизъмъ.

Ние вече видѣхме, че БУС си постави за цель: а) да се грижи за запазване независимостьта на учителя като гражданинъ и общественъ дѣецъ и за обезпечаване на материалното му положение; б) да се стреми за прогресивното и правилно развитие на учебното дѣло въ страната. Тази цель бѣ задоволителна за грамадната маса на Съюза. Обаче, тя съвсемъ не ни казваше, на *какво почва* ще може да се обезпечи правовото и материално положение на учителството и *кой ще бжде критерия* за „прогресивното и правилно развитие на учебното дѣло“. Творде скоро, следъ V и VI конгреси, стана известно, че БУС ще ратува за материалното и правово обезпечаване на учителството *не на почвата на класовата борба*, не опирайки се на своята собствена класа — пролетарската, а *на почвата на споразумението съ министерството*. Критерият пъкъ за прогресивното развитие на учебното дѣло ще му бжде не просвѣтителнитѣ интереси на работническата класа, а *„интереситѣ на „обществото“ и „държавата“*, защото „образованието е едно първостепенно условие да сжществува обществото или държавата като културна единица“. Ясно е, че Съюзътъ следъ V конгресъ замѣства „народа“ съ „обществото“ и „държавата“. Ако до V конгресъ преобладаваха народническитѣ недомислия въ масата на Съюза, то следъ този конгресъ, той почна да клони къмъ „обществото“ и „държавата“. Отъ тогазъ БУС почва бързо да се преобръща на буржуазенъ. И днесъ, както това ще видимъ по-после, той е много напредналъ въ това отношение и се страстналъ напълно съ фашистката буржуазна държава. И това е лесно обяснимо, На политико-икономическата сцена се яви новия решаващъ факторъ — буржуазията. Ако презъ 90-тѣ години търговско-индустриално-предприемаческата класа се чувствуваше предимно въ икономическата область на живота, то въ началото на 900-тѣ години, тя даваше тонъ и на икономиката, и на политиката. По нейнитѣ стжпки куцукаше и дребната буржуазия, която виждаше въ държавата не своя рушитель, а спаситель за своитѣ „културни и правови интереси“. Така, поради измѣнилия ѝ се стопански битъ, дребната буржуазия се видѣ принудена да се прилепи къмъ държавата. И вървещия съ нея БУС не направи нищо друго, освенъ на свой редъ да се прилепи къмъ буржуазията, да обърне умилни очи къмъ нейния изпълнителенъ комитетъ — държавата.

В. „Съзнание“ обяви, че „държавата еволюирала“. Въ бр. 17, 1901 год. сжщиятъ заяви: „Видѣ се и отъ двѣтѣ страни — властьта и Съюза — *че дяволътъ не е тъй черенъ, тъй лошъ, както си го въобразяваха*“. Сжщо, *видѣло* се, че исканията на съюзното учителство можели да се реализиратъ посрѣдствомъ едно сношение съ централната власть (бр. 22 на в. „Съзнание“, 1901 год.). По-рано Съюзътъ отъ една „недосегаема висота“ се опиталъ да диктува на държавата, обаче пакъ „се видѣло“, че така никакви резултати не се добиватъ, макаръ Съюзътъ да се опиралъ на „народа“. Така, не „спекулативнитѣ мѫдрувания и теоритични построения, но *опита, практиката* посочиха *правилния пѫть*“, заключава в. „Съзнание“. Този правъ пѫть е пѫтя къмъ министерскитѣ порти.

Защо Съюзътъ еволюира, защо се изроди въ една, наистина, професионално-пролетарска по съставъ, но *буржуазна* по идеология учителска организация? Отъ какво се обуславяше новата му теория? Тази нова идеология на съюзната маса бѣ въ свързка съ зараждащето се буржуазно-демократично движение въ страната ни, съ учението му за жизнеспособностьта на дребната буржуазия въ икономическия и политическия животъ, съ появата на дребно-буржуазнитѣ политически течения — общодѣлството и радикалдемократизъма.

Известно е, че родоначалникътъ на общодѣлството, Янко Сакъзовъ презъ властвуването на „черкезкия“ режимъ на Радославова не виждаше друго спасение за България, освенъ установяването на единъ „конституционенъ“ режимъ — сѫщиятъ Я. Сакъзовъ, който за своята дългодишна „социалистическа“ дейность, по случай юбилея си презъ по-миналата година, получи поздравителни телеграми и приветствия не само отъ Царь Борисъ III, но и отъ м-ръ председателя Ляпчевъ, и отъ г-нъ г-нъ Стефана, софийски митрополитъ, и отъ цѣлата правителствена и опозиционна буржуазна преса. За своята теза Я. Сакъзовъ подири обществени сили, които да въдворятъ жадувания отъ него конституционенъ режимъ. За тая цель, той, макаръ и „социалистъ“, не можа да спре погледа си върху българския пролетариатъ, защото въ прекарваната тогава остра икономическа криза, пролетарското движение бѣ замрѣло. И като всѣки дребнобуржуазенъ мислитель, Я. Сакъзовъ не можеше да разглежда ***исторически*** нашата действителность и да улови здравата и единствено надеждна пролетарска тенденция за въдворяване на демократическия режимъ у насъ. Той виждаше само дадения моментъ тогазъ и заяви, че „по особени негови съображения“, още „не проучени въ подробности“, капитализмътъ въ България нѣма „бързо и победоносно“ да се развива. Следователно, пролетариатътъ, когото той признававаше на теория, „за дълго“ не може да играе решаваща роля. Ето защо, за тогавашния моментъ ще трѣбва да се облегнемъ на други обществени сили. И жадното дребнобуржуазно око на Я. Сакъзовъ се спрѣ на бунтарски настроенитѣ дребни производители, т. е. върху сѫщитѣ дребнопроизводствени маси, като отражение на които изкача дребнобуржуазното демократично движение, което се излѣ въ формата на буржуазенъ демократизъмъ. Както е известно, Я. Сакъзовъ измѫдри теорията за „производящитѣ съсловия“, които, при „известна организация и рѫководство“, заедно съ пролетериата, ще могатъ да служатъ за скала, върху която ще можемъ да се опираме за въдворяване на единъ „конституционенъ режимъ“. Така Я. Сакъзовъ дойде до положението, да замѣни принципа на касовата борба съ „класовото сътрудничество“. За него нашата действителностъ имаше изгледъ на едно дребнобуржуазно идилично царство, гдето всѣки да си има „парче нива, градина“ и пр. Общодѣлската теория не се основаваше на класовитѣ противоречия, а на „класовото сходство“; тя дирѣше *общото* между различнитѣ слоеве и въ името на „общото дѣло“ ги повеждаше на „борба за икономическото и културно развитие на България“. Най-после, общодѣлцитѣ отидоха до тамъ и почнаха да твърдятъ, че *„въ България може да има социалистическо движение, безъ да има силно работническо движение“*. Така широкитѣ „социалисти“ станаха първитѣ изразители на буржуазния демократизъмъ, отъ който, въ смесъ съ своя популистически социализъмъ, образуваха общодѣлството.

Общодѣлцитѣ, като се мъчеха да поематъ ръководството на дребната буржуазия, гледаха да не изпуснатъ и работничеството, за която цель тѣ създадоха *теорията за общодѣлството въобще*. Тѣ си въобразяваха, че сж успѣли да накаратъ българската действителность да се движи спордъ тѣхнитѣ блѣнове. Обаче, животътъ скоро ги изобличи въ невежество, като изтъкна подъ „тънкия имъ политически усѣтъ“ цѣла една партия — радикалдемократитѣ, естествени носители и изразители на въжделенията на дребната буржуазия.

Така ясно очертаната физиономия на общодѣлството предизвика и разцѣплението въ тогавашната социалистическа партия, която презъ 1903 год. се разпадна на две: Общодѣлска партия и Социалдемократическа партия (тѣсни социалисти). Тѣснящитѣ стоеха на тъкмо противоположно гледище отъ това на общодѣлцитѣ; тѣ схващаха непримиримата класова борба, като единствено правиленъ методъ на работническитѣ политически и икономически борби и се осланяха предимно върху класата на градския и селски пролетариятъ; на него възлагаха всичкитѣ си надежди и него смѣтаха като единствена обществена сила, която може да движи обществото по пжтя на културата и прогреса.

Радикалдемократитѣ почнаха да теоритизиратъ положението, че дребното производство е жизнеспособно, че то даже има предимство предъ едрото. Тѣ градѣха теорията си само върху преживѣвания тогава моментъ, когато дребното производство се повдигаше чрезъ модернизирането, и когато още не можеше да се заплашва отъ едрото. Радикалдемократитѣ се заеха по-нататъкъ съ подпомагането на модернизирането, почнаха да работятъ за ускоряването на този процесъ. Тѣ не можеха да отречатъ държавата, понеже се опираха на производители — собственици, макаръ и дребни, които имаха нужда отъ нейната мощна подкрепа. Дребнитѣ производители очакваха отъ държавата да ги подкрепи на икономическа почва, т. е. да помогне модернизирането имъ, разрастването и процъвтѣването на дребнитѣ производители. За тѣзи свои нужди, тѣ кръстиха държавата *културна*. Но сжщо така дребнитѣ производители имаха нужда отъ по-свободни и по-широки права, за да могатъ съ числеността си да господствуватъ или поне силно да влиятъ на държавата и я принуждаватъ повече да служи на тѣхнитѣ „културни“ интереси. Отъ тукъ тѣ дойдоха до разбирането, че държавата е *правова*. Така изникна теорията на буржуазния демократизъмъ за *културната* и *правова* държава, която и по-рано общодѣлцитѣ изтъкваха. И понеже държавата почна явно или тайно да ограбва и онеправдава дребната буржуазия било въ икономиката, било въ политиката, радикалдемократитѣ не веднажъ сж се питали въ ужасъ: това *културна* и *правова* държава ли е? Не, си отговоряха тѣ. Но за това не е крива държавата като *институтъ*, а сж *криви личноститѣ, които я управляватъ*. Намиратъ се у насъ „царедворци, блюдолизци, продажници“ и др., които дохождали на власть по благоволението на короната. И имено затова тѣ не хаятъ за „народнитѣ интереси“ и обръщатъ държавата отъ *културна* и *правова*, каквато трѣбва да бжде, въ орждие на „личния режимъ“. За да си остане държавата *културна* и *правова*, властьта трѣбва да се поеме „отдолу“ — чрезъ народа.

Ето квинтесенцията на буржуазния демократизъмъ, който, въ чистия си видъ, е радикалдемократизъмътъ. Радикалдемократитѣ бълнуваха за единъ истински, „народенъ“ парламентъ и за една истинска демокрация. За да постигнатъ това, тѣ се втурнаха „между народа“ да му помагатъ икономически, културно и политически, като го просвѣтятъ и научатъ да знае и използва своитѣ права. Така може да се разбере и оправдае онази културна дейность, на която се предаде дребнобуржуазната интелегенция: кооперации, райфазенови каси, разни курсове за даване познания по занаятитѣ и пр. Сжщо дадванитѣ редъ вечеринки, утра, сказки и пр. имаха за цель, да възпитатъ политически „народа“. Лозунга бѣ: „Врѣдъ народа!“

Общодѣлцитѣ почнаха да оспорватъ правото на животъ на радикалдемократитѣ, предъ които се бѣха отзовали, следъ изпжждането имъ отъ социалдемокрацията. Радикалдемократитѣ, отъ своя страна, пждѣха общодѣлцитѣ отъ собствената си кошара. Така се почна една глуха, подземна борба междѣ тѣзи две крила на буржуазния демократизъмъ, която не можеше да се разрастне до степеньта на класова борба, тъй като основата и на дветѣ бѣше дребната буржуазия. Тѣзи „враждуващи братя“, подъ напора на острата социалдемократическа критика, се обединиха, обединяватъ се и до сега, когато имъ се наложи да водятъ борба противъ революционното класово работническо движение, за да подчертаятъ, че между еднитѣ и другитѣ нѣма сжществени принципиални различия.

Народното учителство, което сжщо страдаше отъ „неуредицитѣ“ на държавата, не можеше да стои на страна отъ бунтарското настроение на дребната буржуазия. Още повече, че и то въ миналото имаше яки връзки съ „народа“, съ неговитѣ вжделения за укрепване на старото дребно стопанство. Отъ друга страна, народното учителство не виждаше друга обществена сила, отрицателно настроена къмъ държавата, която да му внушава довѣрие, че ще се бори за подобряване положението на себе си и на него. Пулсътъ на пролетарскитѣ борби бѣ тъй слабъ още, че оставаше незабелѣзанъ за масата народно учителство. *Така учителството, подтикнато отъ мизерното си положение да дири подобрение на своя животъ, се срещна на обществено-политическото поле съ съвременната дребна буржуазия и, плѣнено отъ нейната многочисленость и близость до неговата дотогавашна народническа психика, се удави въ нейната идеология. Голѣмата маса отъ учителството взе нейната идеология и стана нейнъ „вождъ по пжтя на прогреса“*. Ето какъ и защо масата съюзено учителство стана общодѣлско и радикалдемократическо, стана настроено буржуазно-демократически.

Така се породи буржуазниятъ демократизъмъ и всрѣдъ учителството подъ двата вида: общодѣлство и радикалдемократизъмъ, вследствие на дълбокитѣ промѣни, извършени въ нашия стопански животъ. Този буржуазенъ демократизъмъ не можеше да не зарази най-много съюзното учителство, което подъ видъ на радикалдемократизъмъ и общодѣлство, пригърна идеята за *културната* и *правова* държава и стана културтрегеръ за модернизирането и приспособяването на нашето производство къмъ новото капиталистическо време, защото, както споменахме, учителството не можеше en masse да усѣти и разбере здравата пролетарска тенденция въ нашия животъ. Това се удаваше само на отдѣлни единици, по-будни и по-трезви. Така, всички онѣзи идейни борби, които ставаха между социалдемокрацията, общодѣлството и радикалдемократизъма, се отражаваха неминуемо и въ редоветѣ на БУС.

Щомъ имаме ясенъ лика на общодѣлството и радикалдемократизъма въобще като теория, то за насъ става твърде понятна „еволюцията“ на БУС, неговата теория за *културната* и *правова* държава, за „прогресивностьта“ на „производящитѣ слоеве“, за силата на „гражданството“ и защо дяволътъ не е тъй черенъ, както по-преди, т. е. защо държавата „еволюирала“. Става ни сжщо понятно, защо социалистическата фразеология на общодѣлцитѣ трѣбваше полека-лека да се изпарява, понеже къмъ това ги тикаше обективната действителностъ, на която тѣ се покориха, за да запазятъ ржководството на Съюза и меснетитѣ, които то имъ осигурява. Търкането между общодѣлцитѣ и радикалдемократитѣ по нова време продължава само кратко време подъ видъ на борба между „тъмни“ и „свѣтли сили“, за да заглъхне съвършено при появата на ***Социалдемократическата учителска организация.***

VII

Поява на социалистическото учителско движение.

Едновременно съ буржуазията, на българско обществено-политическо поле се появи и нейния антиподъ — пролетариатътъ. „Работния народъ“, „угнетенитѣ“, за които социалиствуващитѣ говорѣха порано, бѣ почналъ да се оформява въ чисто пролетарска класа съ свои собствени интереси. Социалистическата теория можеше вече да се провѣри и чрезъ българската действителность. При бързия подемъ следъ острата криза, която породи общодѣлството, пулсътъ на капиталистическото развитие почна да бие ускорено. Пролетарскитѣ борби зачестиха и спомогнаха на социалдемокрацията въ началото на 1903 год. да се очисти отъ дребно-буржуазнитѣ елементи и да застане здраво на класова почва, да обхване чисто пролетарскитѣ интереси и методи на борба, да разчисти смѣткитѣ си и въ теорията съ различнитѣ дребно-буржуазни утопии. Работничтската партия за себе си бѣ родена и социалдемокрацията, като нейна политическа представителка и закрилница, здраво установена. На нашата обществено-политическа сцена имаме вече като постоянно боряща се сила пролетарската класа. Пролетарското проявление въ нашия обществено-политически животъ е вече несъмненъ фактъ. Това пролетарско направление почна да прояснява вече съзнанието и на редъ учители, които почнаха да разбиратъ, че Бълг. Учит. Съюзъ тръгва, наистина, въ „новъ“, но кривъ пѫть — пѫтя на нашитѣ господари. И почватъ се критикитѣ на цельта на Съюза, на неговата споразумителна тактика, на неговитѣ решения относно прогресивния и правиленъ развой на учебното дѣло и на грубитѣ класови прояви на държавата въ областьта на просвѣтата.

Социалистическата мисъль все по-дълбоко прониква врѣдъ народното учителство. Тя се явява въ всички учителски събрания при разнитѣ трактувани въпроси и въ печата. Идеята за единъ специално учителски социалистически вестникъ почва да зрѣе и се явява наложителна, която не закъснѣ да се реализира.

Следъ VII конгресъ въ гр. Плѣвенъ, 2 Ноемврий 1901 год., почва да излиза седмичния в. „Нова Струя“, който имаше за задача да влѣе въ разрешаването на училищнитѣ въпроси ***нова струя***, да критикува възгледитѣ и разбиранията на БУС — неговата цель, срѣдства, политика и тактика. Съ редица статии върху училищната политика на нашата държава, доказваше класовия ѝ характеръ и презрителното отношение на всички буржуазни правителства къмъ духовнитѣ интереси на трудящитѣ маси.

Но най-интересни сѫ статиитѣ, въ които се заведе полемика *върху политиката и практиката на Съюза*, а именно: „*Основитѣ на помирителната политика на Съюза*“ (бр. 9, 10 и 11), „*Постижима ли е съюзната цель безъ политика*“ (бр. 12, 13 и 19), въ които, като осѫжда помирителната политика на Съюза — теорията му за „покорната главичка сабя я не сече“, доказва, че политиката на държавата спрѣмо учебното дѣло е класова и спрѣмо нея учителството трѣбва да води политика, ако иска да реализира поставената си въ устава цель, която има социалъ-политически характеръ. Съюзътъ, обаче, не може самъ да води политика; той трѣбва да се опре на нѣкоя класова партия. И като разглежда, какво поддържа и иска социалдемокрацията, заключава: „Тъй като работническата, а не господарската социална политика иска онѣзи социални реформи, които ще докаратъ по-високъ културенъ строй, — следва, че *Съюзътъ, въ името на социалъ-политическитѣ си цели, трѣбва да крепи и поддържа политиката на работническата социалъ-революционна партия*. Което значи, учителитѣ да се наредятъ рамо до рамо съ работницитѣ да влѣзатъ въ работническото социално движение. Това движение у насъ се представлява отъ Работническата социалдемократическа партия. Съюзнитѣ учители, колкото и да замъгляватъ своето дѣло, то си остава отъ социаленъ характеръ, а учителско движение — само струя отъ общото социалъ-работническо движение“ (бр. 19. „Н. Струя“ 16, III, 1902 год.).

Срещу тѣзи положения, ръководителитѣ на Бълг. Учителски Съюзъ излѣзоха въ бр. 33 и 34 на в. „Съзнания“ да противопоставятъ официалния възгледъ на Съюза, че държавата „еволюира“, поради което трѣбва да се води ***примирителна*** политика. В. „Съзнание“ е противъ ***съюзна*** обща политика. „Всѣки членъ да си води своя политика“, като се помни, че ***съюзътъ защитава професионалнитѣ интереси, които не противоречатъ на съвременния строй*** “ (бр. 35 в. „Съзнание“). Ст. В. отговори на това въ „Н. Струя“, бр. 25, 26, съ статията „*Съюзния тормозъ*“, гдето отново подчертава необходимостьта, щото Съюзътъ да води социалдемократическа политика. Още доказва, че „Съюзътъ може и трѣбва да стане еднороденъ политически агрегатъ“.

В-къ „Нова Струя“ сжщо се изказва и противъ петиционния начинъ на действие. Още въ бр. 3 четемъ:

> „Мѣстното учит. дружество е изпратило една петиция до Народното събрание за нѣкои необходими реформи въ училищното дѣло. Намъ ни се вижда крайно наивно подаването петиция, понеже реформитѣ чрезъ петиция не се въвеждатъ, а естествения пжть на тѣхното санкциониране е широкото поле на общественитѣ борби. Чрезъ тѣзи борби, а не чрезъ пощенския куриеръ, трѣбва да бждатъ внесени въ Народното събрание искания за реформи“.

Много кратко, но и много ясно изказано е мнението на „Нова Струя“ за стойностьта на петицинтѣ. Нейното мнение е, наистина, една „нова струя“ въ учителското движение.

По това време, изъ цѣла България огьнътъ пламна. Въ дружествата, макаръ и отъ единици, непрестанно се водѣше борба между двата възгледи — между господствуващия въ Съюза и социалистическия. Тѣзи две течения още повече се изостриха и обособиха презъ първата половина на второто властвуване на стамболиститѣ. Меката шишманова атмосфера отново подкупи съюзнитѣ легиони, отново разбуди заспалитѣ имъ илюзии и жадни апетити за едно действително подобрение на материалното имъ и правово положения. Известно е, че Шишмановъ защитаваше Бълг. Учителски Съюзъ отъ нападкитѣ за нѣкакво си „червеноризничество“. Съюзътъ му повѣрва и самъ почна да преследва въ срѣдата си „червеноризницитѣ“, като се вѣрѣше и кълнѣше въ идеалитѣ на „културната и правова държава“ и въ интереситѣ на „обществото“, т. е. обособяваше се все повече въ една чисто буржуазна организация. Общодѣлството и радикалдемократизмътъ бѣха засѣднали дълбоко въ него, но и избистрянето на социалистическото съзнание въ много учителски глави не спираше и все повече се увеличаваше.

За това избистряне не малко допринесе *и самата държава, която отъ редъ години преднамѣрено и системно задоволяваше въ областьта на просвѣтата интереситѣ на буржуазията.* Наистина, държавата изравни заплатитѣ между селски и градски учители и „взе мѣрки“ за редовното изплащане на заплатитѣ, обаче, самитѣ заплати далечъ не бѣха достатъчни, нито източнитѣ за тѣхъ сигурни. Държавниятъ бюджетъ се отреждаше за нуждитѣ на буржуазията и нейнитѣ агенти, а за гладуващето учителство дирѣха суми отъ икономически слабитѣ общини, отъ несѫществуващитѣ училищни фондове или отъ частната благотворителность. Държавата създаде и наредби за назначението, мѣстенето и уволнението на учителството, ала тѣ се оказаха само въ полза на селскитѣ кметове, лихвари, кръчмари, окол. началници, инспектори и други агенти на буржуазията. Бѣ провалено и Цанковото предложение и премахнатъ § 24, съ който се забраняваше на учителитѣ да се сдружаватъ, ако уставътъ имъ не е утвърденъ отъ М. Н. Просвѣта, обаче, и това нищо не донесе на учителството. ***Напротивъ, народното учителство тъй бѣ лъгано съ всевъзможни законопроекти, наредби, обещания, бѣ подигравано, гонено и тероризирано, че, въ края на крайщата, часть отъ него можа да схване класовия характеръ на държавата.*** Народното учителство видѣ, наистина, държавата да прави „реформи“ въ областьта на просвѣтата, обаче, тѣ съвсемъ не идѣха да подобрятъ материалното му и правово положение. Колкото и да се прикриваше държавата задъ лъскавитѣ фрази и декламации за горещото си желание „да удовлетвори справедливитѣ учителски искания“, ала тя на практика нищо не вършеше, или, ако вършеше нѣщо, изхождаше отъ класовитѣ интереси на буржуазията. Това двоеличие въ дѣлата и думитѣ на държавнитѣ агенти не можеше иначе да се обясни, освенъ съ класовия характеръ на държавата. Къмъ последното заключение можеше да се дойде само посрѣдствомъ теорията и практиката на социалдемокрацията, очистени отъ всѣкакво общодѣлство, радикалдемократизъмъ, въобще, очистени отъ всѣкакви нюанси на буржуазенъ демократизъмъ. За вѣрно обяснение и освѣтление политиката на държавата въ областьта на просвѣтата, политика, която влиза въ противоречие съ интереситѣ и исканията на народното учителство, само до теорията и практиката на социалдемокрацията можеше да се прибѣгне. Колкото и да се напъваха съюзнитѣ теоритици, „общодѣлцитѣ“, да обяснятъ политиката на държавата като лично дѣло на „безумни и невежи управници“ и да ѝ даватъ умъ, обаче тѣхнитѣ напъвания не отидоха по-далечъ отъ нѣколко безсъдържателни сухопарни фрази за културность и правность на държавата, до „истински демократически режимъ“ и до „невежеството, некултурностьта и ориенталщината“ на управницитѣ. Разбира се, че мислещата часть отъ учителството, която търсѣше обективнитѣ причини на обществено-политическитѣ явления у насъ, не се задоволи. Тази часть и тукъ намѣри спасението въ теорията и практиката на социалдемокрацията; тукъ намѣри ключа за обяснение на българската училищна действителность и, частно, политиката на държавата въ областьта на просвѣтата.

За това свързване теорията на ***научния социализъмъ*** съ обществено-училищната ни ***действителность***, въобще, и, въ частность, съ учителското движение, най-много допринесе ***научниятъ*** органъ на социалдемокрацията — сп. „Ново Време“ и неговиятъ редакторъ, Д. Благоевъ.

Не ще съмнение, че причината, да може часть отъ учителството да извлѣче поука за себе си отъ нашата действителность и борбитѣ на социалдемокрацията съ дребно-буржуазнитѣ елементи въ срѣдата ѝ, и да може тая часть да се класосъзнае, се крие въ социалното положение на основното учителство. Голѣма часть отъ последното бѣ скѫсало всѣкаква връзка съ дребната буржуазия, съ нейното производство и се бѣ напълно пролетаризирало по условията на труда и начина на живота си. Ако презъ 1895 год. ние имахме едно учителство, което правѣше часть отъ дребно-буржуазнитѣ стопанства и гледаше на своята професия или като на временно, или като на второстепенно препитание, то сега имаме едно учителство, което има за главенъ и постояненъ свой източникъ — наемната си заплата, и трудътъ на което подпада напълно подъ действието на ония закони, които регулиратъ труда на индустриалния пролетариатъ. А щомъ условията, при които се прилага учителския трудъ, сѫ ония на пролетариата, то и неговия начинъ на животъ изпада до положението на пролетарски. Конкуренцията въ учителскитѣ редове се бѣ вече появила въ достатъчни размѣри, за да не се третира народното учителство като привилегировано съсловие. Неговата заплата, правовото му положение, назначението, мѣстенето и уволнението му, моралнитѣ отношения между него и държавнитѣ агенти — всичко това бѣ турено въ ходъ и сведено до степеньта на обикновенитѣ пролетарски отношения къмъ капиталиститѣ, до степеньта на обикновенитѣ отношения между труда и капитала. На пролетарското положение на народното учителство не бъркаше обстоятелството, че то имаше парче имотъ. Този имотъ за грамадната маса учителство не играеше решаваща роля, като презъ 1895 год. Народното учителство, прочее, изпаднало въ такива пролетарски условия на труда и начинъ на живота, при настаналата икономическа промѣна и политическо избистряне на нашия животъ, не можеше да не се обхване отъ една пролетарска психика. Социалдемокрацията и тукъ достойно изигра своята роля на оплодотворитель. Пролетарското положение на учителската професия бѣ вече фактъ въ живота, бѣ частица отъ материалната българска действителность; принципитѣ и тактиката на социалдемокрацията за чистата и непримирима класова борба дойдоха да запалятъ съзнанието на пролетаризиралото се учителство и по този начинъ да се тури въ логическа връзка пролетарското битие съ съответствуващето му мислене.

Ето така се обясни появата на съзнателното учителско движение. Народното учителство по социалното си положение бѣ се пролетаризирало и бѣ подложено отъ страна на своя господарь — държавата, на една систематическа експлоатация и терор въ материално, морално и правово отношение, защото институтътъ — народната просвѣта, бѣ станалъ напълно класово-буржуазенъ. Народното учителство бѣ тласнато отъ самата необходимость да се стреми да разгадае собственото си мизерно положение и грубитѣ мародерски похвати на своя госпадарь — държавата. За тази цель не можеше да му послужи господарското становище на Бълг. Учителски Съюзъ, нито бѣ задоволителна неговата рабска тактика и действие; тукъ народното учителство се сблъска съ обективно вѣрната теория на своята класа, която вече водѣше самостоятелна борба, освѣтлявана отъ научния социализъмъ, и съ нейната помощь то можа да схване класовия характеръ на държавата, пролетарското си социално положение и да извади логическото и обективно вѣрното заключение, че мѣстото му е само въ борбитѣ и за идеитѣ на своята класа, и да отхвърли непролетарската рабска тактика на БУС.

И, както вече забелязахме, социалистическото учителство се появи въ утробата на БУС и тамъ почна да води борба за „животъ или смърть". Социалдемократитѣ учители бѣха малцинство въ дружествата. Само нѣколко дружества въ своето болшинство сѫ били на страната на социалдемократитѣ. Обаче, което бѣ и най-важното, социалдемократическото учителско движение бѣ станало вече масово и всѣко негово проявление внасяше „смутъ и дезорганизация" въ редоветѣ на Съюза, караше го да трепери и се руши. Обаче и съюзнитѣ легиони не спѣха. Тѣ взеха всички възможни мѣрки за умъртвяване на зародилото се съзнателно учителско движение. Така, когато Видинското дружество излѣзе съ своята резолюция преди IX конгресъ, относно „духа и направлението на съюзния органъ", Съюзътъ, чрезъ своя печатенъ органъ, страшно му се закани. И въ IX конгресъ, когато делегатътъ му Руси Ивановъ излѣзе да обоснове тази резолюция на окол. учителско дружество, той бѣше посрещнатъ отъ болшинството крайно враждебно и изпѫденъ отъ заседанията на конгреса. Само малцина делегати се застѫпиха за него.

Както виждаме, социалистическиятъ възгледъ за естеството и борбитѣ на една пролетарска учителска организация се появяваше при разни въпроси и по разни случаи. Правилно бѣ да се постави въпроса не частично, а въобще за характера и направлението на Съюза и каква трѣбва да бѫде една пролетарска учителска организация. Съ този въпросъ въ много дружества (Стара-Загора, Чирпанъ, Плѣвенъ, Радомиръ и на много мѣста) се занимаваха още следъ VII конгресъ. *Но следъ IX конгресъ, социалистическото движение бѣ достигнало до тамъ, че цѣло едно дружество — Фердинандското, излиза съ своя резолюция за духа и направлението на Бълг. Учителски Съюзъ.* Тази резоцюция бѣ авторитетна на времето си, не само като такава на социалистическото учителство, но още и като такава на цѣло едно дружество. И понеже фердинандци бѣха правилно поставили спорния въпросъ и правилно насочили критиката си противъ обуржуазяването и израждането на Съюза, затова и редакцията на в. „Съзнание", подкрепена отъ умствената лѣность на съюзната маса, се нахвърли върху имъ съ незнайна до тогава стръвь. Но „не се гаси туй, що не гасне. Лѫчата, що я днесъ гасите, утре на вулканъ ще порастне"! Така и стана. На X учителски конгресъ дружествата изпратиха 18 делегати, привърженици на социалдемократическия възгледъ за борбитѣ на учителството.

Главниятъ въпросъ, който трѣбваше да реши X конгресъ на БУС въ 1904 год., бѣ оня за естеството, целитѣ, срѣдствата и тактиката на учителската организация. Този въпросъ просто се наложи на Съюза за разглеждане отъ развитието на самитѣ събития, отъ разрива между социалистическото и буржуазно-демократическото учителство. Особено следъ излизането на Фердинандското учителско дружество, съ известната своя резолюция, въ която то заявяваше, че учителскиятъ съюзъ е професионална организация съ обществено-политически характеръ и че сдруженото учителство трѣбва да се облѣга въ професионалната си борба на работническата класа, въ историческитѣ идеали и борби на която се съдържатъ и професионалнитѣ интереси на народното учителство. Съюзътъ не можеше да не се справи съ този въпросъ. Г-нъ Хр. Ганевъ, редакторъ на в. „Съзнание“, бѣ като ожиленъ отъ тази резолюция, прѣмо противоположна на застжпванитѣ отъ него възгледи. Той, а заедно съ него и съюзното учителство още можеха да позволятъ на отдѣлни членове да изказватъ такива „странни“, „ненаучни“ възгледи, обаче, това тѣ не можеха да позволятъ на цѣло едно дружество. Ето защо в. „Съзнание“, който бѣ деклариранъ по-рано за „свободна трибуна“, бѣ окупиранъ отъ Хр. Ганевци за прокарване само на тѣхни блѣдословия. Социалдемократическото течение бѣ принудено да се защитава и развива своитѣ възгледи въ печата на социалъ-демокрацията — сп. „Ново време“, „Работн. вестникъ“ и сп. „Учит. мисъль“[1]). Идейната борба, почната отдавна въ дружествата, се пренесе и въ печата. Общодѣлцитѣ, радикалдемократитѣ и всевъзможнитѣ безразличия се обединиха въ единъ блокъ за борба противъ социалдемократитѣ учители, членове на Съюза. Не можеше вече спокойно да тече съюзния животъ. При всѣки, макаръ и дребенъ въпросъ, конфликтътъ между двете течения се изостряше и невъзможно бѣ да се върви по-нататъкъ, ако не се справѣха съ главния въпросъ — за естеството, цельта, срѣдствата и тактиката на Съюза. Ето защо и този въпросъ се наложи на X конгресъ.

До преди конгреса, па и въ самия конгресъ имаше голѣмъ хаосъ въ възгледитѣ на „съюзнитѣ теоретици“, обаче, въ основата си тѣ бѣха едни и сжщи, защото произхождаха все отъ сжщитѣ дребнобуржуазни глави. Начело, разбира се, стоеха общодѣлцитѣ, които найдобре се приспособяваха къмъ буржуазно-демократическата идеология на съюзната маса. Лидерътъ на общодѣлцитѣ и „съюзнитѣ легиони“, Хр. Ганевъ, развиваше следния възгледъ: „Учительтъ не произвежда и е повече бюрократъ, отъ колкото пролетарии; ако се класосъзнае, ще отиде при буржуазията; интереситѣ на учителството се съдържатъ въ интереситѣ на „културната и правова“ държава, а не въ ония на пролетариата, и затова спасението на учителството е въ послушанието и споразумението съ държавата, а не въ намѣсата му въ пролетарскитѣ борби". Радикалдемократитѣ, сѫщо така, бѣха съгласни, че спасението за народното учителство е въ послушанието и споразумението съ държавата, само се мѫчеха по-иначе да се обосноватъ. Така говорѣше буржуазно-демократическото народно учителство чрезъ устата на своитѣ първенци, които, за да отдѣлятъ учителството отъ пролетариата, се силѣха да докажатъ, че то по социалното си положение не спада къмъ пролетарската класа именно, защото социалдемократическото течение напираше съ най-голѣмо право и сила, че учителството по своето социално положение спада къмъ пролетариата.

---

[1]) Интересна е еволюцията на редактора на това списание, М. Герасковъ, който за сътрудници имаше все отборъ общодѣлци. Обаче, при изостряне на спора, М. Герасковъ, отъ интересъ къмъ пазаря, който се отваряше съ обособяването и отдѣлянето на социалистическото учителство, твърде бързо се обяви за тѣсенъ социалистъ. Следъ партийния конгресъ презъ 1905 год., когато партията централизира своя печатъ и се видѣ, че сп. „Учителска мисъль“ ще трѣбва да спре, то М. Г., за да запази търговскитѣ си интереси, побърза да се обяви за либералъ и напусна съ псувни социалдемокрацията и Учителската социалдемократическа организация. Интересенъ борецъ!...

Дойде и X конгресъ. На първо мѣсто, много естествно, се сложи спорния въпросъ за ***характера и политиката на съюза.*** Отъ една страна се наредиха учителитѣ социалдемократи 18 делегати, а отъ друга — всевъзможнитѣ безразличия подъ парцаливия байракъ на общодѣлството.

Както вече забелѣзахме, отъ начало представителитѣ на буржуазното течение не бѣха напълно съгласни помежду си, което различие се яви и при дебатитѣ по спорния въпросъ на конгреса. Така, Г. Минчевъ и М. Донсузовъ представиха една резолюция отъ страна на общодѣлцитѣ; Кр. Максимовъ и К. Радомировъ представиха друга отъ страна на радикал-демократитѣ и трета биде представена отъ Йор. Табаковъ, отъ името на търновското дружество — наречена търновска резолюция. Подъ ударитѣ, обаче, на социалистическата критика, тѣзи три резолюции бѣха оформени въ една, която се противопостави на оная на социалдемократитѣ. Въ тази обща резолюция стоеше пасажа, че Съюзътъ защитава само оная дейность на своитѣ членове, която не противоречи на съвременната законность и моралъ. Върху тази резолюция се водѣха и дебатитѣ, презъ течението на които стана ясно, че Съюзътъ е induced чисто буржуазна организация и че сега съ конгресно решение ще се изключи изъ крѫга на защита дейностьта на социалдемократитѣ, като противоречеща на „съвременната законность и моралъ", т. е. Съюзътъ фактически поставяше вънъ отъ себе си своитѣ членове социалдемократи. За да се замаскира буржуазната природа на БУС, то при гласуването, Г. Пенчевъ се изхитри да извади изъ джоба си резолюцията безъ този пасажъ. Резолюцинтѣ се гласуваха: тази на буржуазното течение получи 56 гласа, а онази на социалистическото — 18 гласа.

Ето и самитѣ резолюции:

Резолюцията на болшинството

Тълкуване цельта на съюза. — X. Редовенъ конгресъ, сезиранъ съ въпроса „тълкуване цельта на съюза съ огледъ на естеството, характера, срѣдствата и тактиката му", като взема предъ видъ дружественитѣ мнения по този въпросъ, публикувани въ органа, досегашния животъ на съюза, както и социалното положение на учителя, намира:

1) Бълг. Учителски Съюзъ е организация професионално-обществена, която мѣри да решава;

а) професионални задачи, присѫщи на учителското звание, общи за всички народни учители. Такива сѫ: гарантиране свободата на убеждения и обществена дейность, материално и служебно осигуряване;

б) обществени задачи, имащи прѣка връзка съ учителската служба. Такива сѫ: живо участие въ уредбата на учебното дѣло и спомагане да се развие то правилно въ прогресивенъ духъ по посока на пълно и широко свѣтско образование.

Бълг. Учителски Съюзъ, следователно, гони да реши учителския въпросъ и да спомогне за решаването общия училищенъ *върху почвата на настоящето, тъй както то се развива.*

II. За постигане на своята цель, Българскиятъ Учителски Съюзъ предявява искания предъ държавата, като води по отношение къмъ нея особена политика, изразена въ двояка тактика:

а) предявителна, чрезъ ходатайство, застѫпничество, освѣтление и петиции,

б) охранителна, чрезъ критика, апели и протести.

Бълг. Учителски Съюзъ търси съдействието на прогресивнитѣ обществени сили, като се старае да ги освѣтлява върху училищнитѣ въпроси, да възбужда интересъ въ тѣхъ и да ги потиква къмъ активно участие и въ тая область, вследствие на това, произтича дългъ на всѣки членъ да работи съобразно съ своя политико-обществен̂ъ мирогледъ всрѣдъ обществото.

Но, при това, Учителскиятъ Съюзъ всѣкога запазва своята индивидуалность и самостоятелность, безъ да се обвързва съ ангажиментъ къмъ коя и да било иолитическа групировка.

За успѣшното водене на тая двояка борба, съюзътъ гарантира на всѣки свой членъ, морална и материална подкрепа.

Но, за да може Съюзътъ да добие значение всрѣдъ обществото, конгресътъ подчертава като важна задача на съюза, работата за личното усъвършенствуване на учителя по отношение на неговата подготовка, като педагогъ въ училището и деятель въ обществото".[1])

Ясно е, че тази резолюция е единъ мишъ-машъ отъ дребно-буржуазни възгледи. Тя е безъ анализа върху социалното положение на народното учителство, която да й служи за мотивировка, защото върху нея съюзния конгломератъ не можа да се споразумѣе. Съ така приетата резолюция се задоволяваха субективнитѣ и грубо-котерийни желания на легионеритѣ, щото всѣки на свой редъ да може га се продава на „прогресивнитѣ сили" срещу нѣкое по-топло мѣстенце или срещу нѣкоя по-тлъста служба. БУС не можеше да се обвърже само съ една партия — социалдемокрацията, и да защитава дейность, вънъ отъ „съвременната законность и моралъ", защото неговитѣ членове на „почвата на настоящето, тъй както се то развива" бѣха се продали по единично или на групи на буржуазнитѣ и дребно-буржуазнитѣ партии. Конкуренцията въ Съюза бѣ пълна; само се чакаше удобенъ моментъ, да избухне като вулканъ и попари собствената съюзна глава.

На тази шаткава резолюция, предложена отъ болшинството, бѣ противопоставена оная на „меншеството" отъ социалдемократи, строго обмислена и до известна степень логична за времото си. Ето и тази резолюция.

---

[1]) Юбил. сборникъ на БУС, стр. 110 и 111.

Резолюция на 18-тѣ делегати социалдемократи отъ Х конгресъ на Бълг. Учителски Съюзъ

„Х-иятъ редовенъ конгресъ на Бълг. Учителски Съюзъ, като обсѫди поставения на дневенъ редъ въпросъ — тълкуване на съюзната цель съ огледъ на естеството, задачитѣ, срѣдствата и тактиката на учителската организация, дойде до следнитѣ заключения:

I) *По естеството на съюзната организация.* Като взема предъ видъ: 1) че характерътъ на всѣка организация се опредѣля главно отъ социалното положение на съставляващитѣ я елементи; 2) че народниятъ учитель по своето социално положение спада къмъ класата на пролетариата и че тенденцията на социалното развитие все по-ясно и по-опредѣлено изтъква пролетарското положение на народното учителство; 3) че антагонизмътъ на общественитѣ класи по необходимость налага на всѣки воюващъ членъ отъ обществото да заеме съответствуващата на класовото си положение позиция, а, следователно, и народното учителство, като спада обективно къмъ пролетарската класа, за защита на своитѣ политико-икономически интереси трѣбва да застане на страната на тая последната и да възприеме нейнитѣ общо-класова борба и идеалъ, намира, че организацията на народното учителство трѣбва да се схваща като професионално-пролетарска съ обществено-политически характеръ.

II. *По целитѣ на съюзната организация.* Като взе предъ видъ: 1) че народниятъ учитель, за да може да ратува за осѫществяването на своитѣ професионални и общо-класови идеали, се нуждае отъ свобода на мислитѣ и пропаганда, че учительтъ може да се бори за тия си идеали, като се ползува отъ свободата си само при подобрено материално положение и когато условията на професията му запазватъ свободно време и сила, намира, че целитѣ, които си е поставила учителската организация: а) „да се грижи за запазване независимостьта на учителя, като гражданинъ и общественъ дѣецъ и за обезпечение на материалното му положение и б) да се стреми за прогресивно и правилно развитие на учебното дѣло въ страната“ отговаря на изтъкнатия професионално-пролетарски характеръ на учителската организация.

За по-точно опредѣляне на цельта, конгресътъ прави следното пояснение: 1)учителскиятъ съюзъ се стреми да добие за членоведѣ си пълна свобода на действие и мислене; 2) защитава свободата на мислене и обществена дейность на всѣки членъ, стига тя да не е противъ общия характеръ на организацията; 3) подъ прогресивно и правилно развитие на учебното дѣло се разбира — извоюване пълно свѣтско образование въ духа на идеала на работническата класа.

III. По срѣдствата и тактиката на съюзната организация. Като взе предъ видъ: 1) че най-сѫществената часть отъ задачитѣ на учителския съюзъ не съвпада съ исканията и стремежитѣ на съвременната класова държава; 2) че учителския съюзъ трѣбва да се стреми главно за постигане на тия си сѫществени и крайни искания, които обуславятъ и съдържатъ въ себе си всички по-малки; 3) че тия искания могатъ да се извоюватъ само чрезъ борба; 4) че учителскиятъ съюзъ, при все това, не трѣбва да изпуска случаитѣ, когато може да придобие подобрение отъ съвременната държава, като напълно си запазва пролетарския характеръ; 5) че подобренията въ учителското поприще ще бждатъ действително възможни и трайни, когато такива се извършватъ въ цѣлия обществянъ животъ, т. е. че училищната политика е въ тѣсна зависимость отъ общата политика; 6) че характерътъ на общата и училищна политика ще зависи отъ степеньта на съзнанието и общественитѣ класи въ политическия животъ; 7) че общественитѣ класи се намѣсватъ въ политическия животъ чрезъ своитѣ партии и, следов., характерътъ, поведението и действията на последнитѣ се опредѣля отъ интереситѣ на първитѣ; 8) че Учит. Съюзъ, поради зависимото учительово положение и по причина, че неговитѣ искания не сж чисто професионални, а политико-обществени, — не може да се държи далечъ отъ политическия животъ, като се неутрализира, безъ да изгуби своята мощь и значение; 9) че организацията на народното учителство не е въ положение да постигне своитѣ сжществени искания само съ свои собствени сили, било чрезъ споразумение, било чрезъ боевитѣ срѣдства, съ които разполага, намира: 1) че учителската организация по естество и задачитѣ си е боева организация и трѣбва да ратува за постигане на общественитѣ идеали на класата, къмъ която спада, въ които идеали се включватъ и частно учителскитѣ интереси, заедно съ тия за прогресивното развитие на учебното дѣло; 2) че учителската организация предявава своитѣ искания къмъ държавата, като сматря споразумението за първа стъпка на своитѣ действия въ това отношение, *но се надѣва на постоянна, искрена и основна поддържка само на Работн. Соц. Демокр. партия* и 3) учителскиятъ съюзъ действува съ всички срѣдства, а найвече чрезъ съюзния органъ, да улесни и се съзнае отъ у-вото неговото действително положение и съ това да го приведе къмъ еднакви политико-икономически възрѣния".[1])

Ето какъ двѣтѣ течения — буржуазното и социалистическото, въ Б У С на X конгресъ си дадоха генерално сражение. И двѣтѣ бѣха обособени и ясно разграничени. Около тѣзи две резолюции съюзното учителство се нареди и образува два враждебни, непримирими лагери — оня на буржуазното течение, начело съ общодѣлцитѣ, и оня на учителитѣ социалдемократи. Резолюцията на 18-тѣ делегати послужи за платформа, около която се групираха всички учители социалдемократи и тѣхни съчувственици, членове на Съюза. Веднага следъ X конгресъ, за по-успѣшно водене пропагандата и агитацията на социалистическото течение всрѣдъ сдруженото учителство, 18-тѣ делегати избраха една четиричленна комисия отъ М. Гераскавъ, П. Ралевъ, Д. х. Димовъ и Н. Кировъ, която да ржководи идейнитѣ социалистически групи, които заработиха трѣскаво за надмощие на своитѣ идеи.

Въ началото на 1904/1905 учебна година навсѣкжде учителитѣ социалдемократи и тѣхнитѣ съчувственици се конституираха въ кржжоци и поведоха вжтре въ Съюза не само идеенъ, но и организационенъ животъ. Тѣзи кржжоци се ржководѣха отъ поменатата четиричленна комисия. Тя, съ редъ окръжни, освенъ че даде ценни опѫтвания, за какъ да се води дейностьта на отдѣлнитѣ кръжоци, но ги тури и въ единение помежду имъ, координира усилията имъ и подготви предварителната необходима почва за единъ здравъ самостоятеленъ организационенъ животъ, на какъвто се радваше още отъ начало Учителската Социалдемократическа Организация.

---

[1]) Изъ „Работн. в-къ", бр. 49 отъ 1905 г. Год. VII.

За забелѣзване е, че отначало никой не мислеше да напуща Съюза; всѣки учитель социалдемократъ направляваше усилията си за тържеството на своите идеи. Обаче, болшинството учители отъ Съюза, представители на буржуазното течение, не можеха да търпятъ това и подложиха учителитѣ социалдемократи на моралenъ тероръ. И когато презъ есеньта 1904 год. Чирпанското дружество излѣзе съ резолюцията си да заяви, че въ своята вѫтрешна дружествена дейность ще се рѫководи по резолюцията на 18-тѣ делегати и ще се подчинява и изпълнява съюзнитѣ резолюции, когато се касае за обща съюзна дейность, или може да бѫде чисто дружествена, щомъ е уредена съ конгресно решение, (Чирп. дружество се базираше на чл. 16 отъ съюзния уставъ, който дава право на дружествата да иматъ автономна управа и дейность), то съюзнитѣ рѫководители нададоха тревога и, като се „позоваха“ на вота на дружествата, изключиха изъ Съюза това немирно дружество. Сѫщото се случи и съ Радомирското дружество.

Както е известно, по поводъ на заявлението на Чирпанското дружество, управ. комитетъ на БУС издаде окрѫжно № 156, съ което искаше дружествата да се занимаятъ съ тѣхната постѫпка. Резултатъ отъ това занимание на дружествата бѣ изтълкуванъ, че чирпанци се изключватъ отъ Съюза и ведно съ тѣхъ се изключватъ всички ония, които се солидаризиратъ съ тѣхъ.[1] Управ. комитетъ, за да се добере до изключването на чирпанци и всички други като тѣхъ, взе за критерии не мнението на болшинството отъ дружествата въ Съюза, което бѣ противъ изключването, а взе за решаваще мнението за изключване, защото отъ изказанитѣ мнения, то имаше болшинство, макаръ и да се опираше на по-малко отъ половината съюзни дружества. Противъ тази очевидна неправда ни единъ гласъ на протестъ или просто неудобрение не се чу отъ съюзната маса. Този фактъ показа на учителитѣ социалдемократи, че общодѣлцитѣ и радикалдемократитѣ — „свѣтлитѣ“ и „тъмнитѣ“ сили, сѫ непоправими и безвъзвратно потънали въ буржуазната нетърпимость къмъ тѣхъ. Въпросътъ за понататъшното стоене въ Съюза на социалдемократитѣ учители бѣ поставенъ. Той очакваше само своето решение.

Така буржуазното учителство на практика показа, че то може да тъпче уставитѣ си, щомъ е въпросътъ за социалдемократи и съ това се предреши и сѫдбата на всички дружества и отдѣлни членове, които биха действували като тѣхъ. Сега вече стана ясенъ смисъла на оня пасажъ отъ фамозната резолюция отъ X конгресъ, който бѣ изоставенъ при гласуването отъ хитритѣ съюзни лидери, че Съюзътъ ще защитава само тая дейность на своитѣ членове, която не противоречи на „съвременната законность и моралъ“. Дейностьта на социалдемократитѣ не само, че не ще бжде защитавана отъ Съюза, но и не бѣ търпѣна. Чирпанци се откжснаха отъ Съюза не безъ болка, както това се случва при всѣко насилствено откжсване, и заживѣха свой собственъ животъ. Тази дилема се налагаше и на другитѣ дружества и отдѣлни членове. И само тогазъ се заговори за напущане редоветѣ на Съюза.

---

[1]) По сѫщия начинъ сега се постѫпва срещу учителитѣ профопозиционери или подозрени като такива.

⁂

Великденската сбирка. Както винаги, така и сега социалдемократитѣ действуваха обмислено и общо. Реши се, за тая цель да се свика по Великъ-день една сбирка на делегати отъ социалдемократически учителски кржжоци. Такава се състоя на 16 и 17 априлъ 1905 година. Взеха участие 43 делегати, представляващи 30 кржжока. Бѣха се обадили още 19 кржжока, които се съгласяваха да се състои сбирката и заявяваха, че се солидаризиратъ предварително съ решенията на сбирката. Тѣзи 49 кржжока сж имали 553 члена.

Първиятъ и най-главниятъ въпросъ, който имаше да решава сбирката, бѣ следниятъ: нуждна и навременна ли е една отдѣлна, самостойна социалдемократическа организация? Всички делегати тукъ бѣха единодушни: една учителска социалдемократическа организация е не само нуждна и навременна, *но е и необходима.* За обосноваване тая наложителность отъ образуването на такава организация, сбирката единодушно прие следната резолюция:

„*Социалдемократическата учителска сбирка,* като взе предъ видъ:

1) че народниятъ учитель по своето социално положение спада къмъ пролетарската класа, което означава: а) че неговитѣ най-важни интереси съвпадатъ съ общитѣ интереси на работн. класа и б) че тия негови интереси могатъ най-сигурно и най-правилно да се защитаватъ и застжпятъ само отъ гледището и чрезъ политическата мощь на социалдемокрацията, която единствено изразява и представлява общитѣ интереси на работн. класа;

2) че въ сжществуващия учителски съюзъ отъ нар. учители господствува по отношение на най-главния въпросъ — социалното положение на учителя, а вследствие на това и по характера на неговата организация, едно чисто буржуазно схващане, което удря своя противо-пролетарски печатъ върху цѣлия животъ на Съюза, върху всички негови аспирации и борби;

3) че тоя Съюзъ въ очертаване на своята буржуазна физиономия достигна до една открита, враждебна демонстрация противъ стремежа на училелитѣ социалдемократи да пропагандиратъ срѣдъ народното учителство своето разбиране, като чрезъ това официално се прегради или се правятъ опити за пълно преграждане свободниятъ достжпъ въ организацията на единтсвено правилния възгледъ за защита на учителскитѣ интереси;

4) че поради тази си тенденция, Съюзътъ не представлява вече никаква гаранция, че ще защитава членоветѣ си, привърженици на социалистическия идеалъ;

5) че е необходима една енергична и цѣлостна социалистическа пропаганда всрѣдъ народното учителство, за да се откжсва то постепенно отъ ония заблуждения, които специфично нѣкои условия въ учителския трудъ му създаватъ и които се явяватъ като една пречка на неговото *бързо* и *лесно* класосъзнаване, — намира, че учителитѣ соц.-демократи съ своитѣ съчувственици трѣбва да се организиратъ въ отдѣлна соц.-демократическа организация".

Така бѣ основана Учителската Социалдемократическа Организация. Оставаше да се решатъ още два важни въпроса:

а) Какво трѣбва да бжде отношението на новообразуваната учителска организация къмъ Социалистическата партия, Общия работ. синдикаленъ съюзъ и Бълг. Учителски Съюзъ?

б) Трѣбва ли още сега да се напусне Съюза или да се остане и се работи въ него?

Първиятъ въпросъ се реши така, че Учит. Социалдемократическа Организация ще бжде въ най-тѣсни връзки съ социалдемокрацията и съ общия синдикаленъ съюзъ, а съ Бълг. Учителски Съюзъ да нѣма нищо общо. Съ това се предреши и втория въпросъ, по когото се реши, да се напусне Съюза веднага. Обаче, ако по първия въпросъ делегатитѣ бѣха единодушни, то по втория тѣ се раздѣлиха на две приблизително равни половини: 1) която искаше оставането въ Съюза и 2) която искаше да се напусне той веднага. Нито морална, нито материална подкрепа не трѣбва да се дава на Съюза! — отговори сбирката.

Интересно е сжщо да се спремъ и на дебатитѣ, които станаха около приемането цельта на Организацията при приемане на временния й уставъ.

Въ проекто-устава цельта бѣ формулирана така: „Социалдемократическата организация си поставя за цель да обединява народното учителство за борба въ името на социалистическия идеалъ въ областьта на народната просвѣта". Така изразена цельта на организацията се защитаваше отъ М. Герасковъ, П. Ралевъ и Н. Харлаковъ (далегатъ на ц. к.) и почти всички ония, които поддържаха тезата, да остане организацията въ Съюза. Изглеждаше, което въ последствие се оказа вѣрно за М. Герасковъ, П. Ралевъ и всички тѣхни сподвижници, че на тѣзи делегати не имъ е достатъчно ясно това, което вършатъ, и че тѣ не могатъ съ достатъчна ясность да разбератъ характера, целитѣ и задачитѣ на новата учителска организация. Болшинството отъ делегатитѣ, начело съ Г. Кръстевъ, превъзходно аргументира следната цель: „Социалдемократическата учителска организация си поставя за цель — защита на материалнитѣ и политически интереси на нар. учителство върху почвата на класовата борба", на която цель въ I редовенъ конгресъ се измѣни само редакцията, но не и основата. Всички делегати се сплотиха около така формулираната цель, приеха я и решиха да се издава в. „Учителска Искра", като органъ на организацията, редакторъ на който бѣше избранъ Г. Кръстевъ. Главни съветници бѣха избрани М. Герасковъ и П. Ралевъ.

Ето така се роди Учителската Социалистическа Организация. Сбирката реши своята задача, като засѣдава почти день и нощь. За 1 май — великиятъ пролетарски праздникъ, всичко бѣ привършено; на този знаменитъ день всички делегати, окичени съ червени ленти, взеха участие въ великото тържество на българския пролетариатъ, гдето за пръвъ пѫть манифестираха открито своята братска солидарность не само съ българския пролетариатъ, но и съ международния! . . .

VIII

Основи и задачи на Учителската Социалдемократическа организация.

Установи се и се възприе отъ учитетитѣ-социалдемократи, че учителството може да образува *професионална организация съ обществено-политически характеръ.* Необходимо е сега да се спремъ и по-обстойно да изложимъ, съ какво съдържание се изпълваше това понятие за характера на организацията, каква цель си постави тя, какви срѣдства и каква е връзката ѝ съ работническото движение.

Характерътъ на организацията се опредѣля отъ социалното положение на членовetѣ, които я съставятъ. Изтъкна се, че учительтъ по своето социално положение спада къмъ пролетарската класа. Народниятъ учитель е експлоатиранъ наемникъ на държавата. Буржуазията се отнася пренебрежително къмъ духовнитѣ, правови и материални интереси на учителя тъй, както тя се отнася къмъ духовнитѣ и материални интереси на пролетариата. Това пренебрежително отношение произтича отъ задачата и характера на народното училище въ съвременното капиталистическо общество. Днесъ буржуазията е монополизирала срѣдното и висше образование за себе си и своитѣ синове, а за децата на пролетариата или съвсемъ не се грижи, или се грижи до толкова, до колкото е необходимо да имъ даде единъ минимумъ интелигентность и технически познания, потребни за съвременното производство.

Изхождайки отъ това мизерно материално и правово положение, учителитѣ-социалдемократи трѣбваше да си начертаятъ и цельта на организацията, която не може да бѫде друга, освенъ защитата и борбата противъ материалната и правова мизерия на учителя. Цельта на организацията се формулира въ следния чл. 1 отъ устава: *„Социалдемократическата учителска организация си поставя за цель, защитата на материалнитѣ и политически интереси на народното учителство върху почвата на класовата борба“.* Тази цель изхожда изъ непосрѣдственитѣ обективни интереси на народното учителство, тя може да го сплоти и обедини въ една бойна професионална организация. Естествено е, че една организация, за да има право на сѫществуване като бойно-професионална организация, тя трѣбва да си постави и цель, която да изхожда отъ обективнитѣ и непосрѣдствени интереси на членовeтѣ ѝ, които я съставляватъ. Това е необходимо за нейното сѫществуване. Непосрѣдственитѣ и обективни интереси на учителството сѫ неговото материално подобрение и създаване добри трудови условия. Това то трѣбва да получи отъ съвременната класова държава, този кемитетъ на бужуазията, която не иска доброволно да подобри условията на учителския трудъ. Изхождайки отъ своитѣ класови интереси, буржуазната държава отне гражданско-политическитѣ свободи на учителя, за да не може той да се бори противъ своя господарь, а сжщо му отнема и педагогическата свобода, като го заставя въ училището да прокарва буржуазната мисъль и моралъ и да затжпява пролетарскитѣ деца. Отъ тукъ произхожда стремежътъ на учителството за педагогическа и политическа свобода, която то може да извоюва само чрезъ борба. Ето защо борбата за политико-икономическитѣ интереси на народното учителство трѣбва да бжде постоянна задача на Учителската Социалдемократическа Организация.

Като се съпостави цельта на УСДО съ цельта на Б У С, на прьвъ погледъ изглежда, като че ли между тѣхъ нѣма никаква разлика, тъй като едната и другата организации си поставятъ за цель да защитаватъ политико-икономическитѣ интереси на народното учителство. Обаче, въ схващанията, както на цельта, така и въ начина за реализирането ѝ, между приблизитплно словесно еднакво формулиранитѣ цели на дветѣ учителски организации, има коренна разлика. Б У С не се бори за пълното освобождение на учителството отъ наемническото му положение, а само за подобрения „върху почвата на съвременната законность и моралъ“. А съюзнитѣ искания по отношение „прогресивното и правилно развитие на учебното дѣло“ не отиватъ по-далечъ отъ искането имъ за „свѣтско образование“, което е едно реакционно искане, тъй като това „свѣтско образование“ има за цель да набива въ главитѣ на пролетарскитѣ дѣца морала и патриотизъма на буржуазията. Това искане е едно буржуазно искане, защитавано отъ буржуазията въ Франция, Америка и другитѣ, противъ което Съюзътъ не може да се обяви, защото иначе би влѣзълъ въ противоречие съ своитѣ „реални“ сили, отъ които е съставенъ и върху които се крепи.

Учителската Социалдемократическа Организация, изхождайки изъ обективнитѣ интереси на учителя, както и отъ просвѣтителнитѣ и културни интереси на пролетариата, предявява съвсемъ други искания въ областьта на просвѣтата. Тя иска на народното училище да се постави за цель — ***Трудовото училище, т. е. „всестранното и хармонично развитие на детето — човѣкъ“***, което изключава буржуазния моралъ, национализма, патриотизма, религията и всички други буржуазни заблуждения, които сж основата на съвременното образование. Борческиятъ пролетариатъ иска, народнитѣ училища да се наредятъ ***споредъ най-прогресивнитѣ искания на педагогичната наука и то въ името на социалистическия идеалъ***, защото само така децата биха се развили привилно, биха станали напълно интелигентни и биха се подготвили, като борци за истинската култура и за освобождението на човѣчеството отъ мизерията и робството. Тази цель иа Учителската Социалдемокр. Организация се коренно различава отъ съюзната цель, изразяваща се въ нѣкакво си неопредѣдено искане за „прогресивно развитие на учебното дѣло“. Тази цель може да се реализира само отъ Работническата партия чрезъ водената отъ нея класова борба. Ето какъ и въ тази областъ се поставяха учителскитѣ искания въ хармония съ обществения идеалъ на работнишката класа, а съ това учителитѣ социалдемократи *срещаха мощната подкрепа на цѣлия борчески пролетариатъ.*

Съ такова конкретно съдържание се изпълни цельта на Учителската Социалдемократическа Организация и съ това тя стана истинска и най-надеждна защитница на учителскитѣ интереси. Това я опрѣдѣли, като *професионална организация съ обществено-политически характеръ.* А като води борбата си върху почвата на класовата борба на пролетариата, осланяйки се на социалдемокрацията, това я характеризира като *бойна* професионална организация.

* * *

Въ учредителния си конгресъ Социалдемокр. учителска организация реши, да се причисли организационно къмъ Общия Работн. Синдикаленъ Съюзъ, обаче на това се противопостави централния комитетъ на Социалъ-демократическата партия (тѣсни социалисти), като опредѣли мѣстото ѝ при партията. Организацията възприе това решение, обаче направи грѣшка, защото: 1) СДУО трѣбваше да приема за свои членове *само учители* — социалдемократи или съчувственици на социалъ-демокрацията, препоръчвани отъ двама членове на организацията; 2) съ така поставенитѣ ограничения се издигаше една сериозна спънка за масовото разрастване на организацията, за да навлѣзатъ въ нея всички учители и служители по народната просвѣта, независимо отъ тѣхната политическа принадлежность, стига да сѫ съгласни съ принципитѣ на класовата борба, които бѣха положени въ цельта на Организацията и 3) отричаше се професионалната мощь на учителството, което, споредъ това схващане, трѣбваше да сложи всичкитѣ си надежди върху партията, безъ да се погрижи върху задълбочаването, разрастването и разгарянето на барбата всрѣдъ професията и срѣдъ служителитѣ по Народната просвѣта. Органическиятъ недъгъ, отъ който страдаше тѣсняшката партия като членъ на II Социалистически Интернационалъ, го прехвърли и на УСДО и съ това ѝ отне едно отъ сѫщественитѣ условия за възможното разрастване. Тази грѣшка, макаръ и доста късно, се съзна и поправи само донейде: Социалъ-Демократич. Учит. Организация презъ 1922 год. се откѫсна отъ партията, присъедини се къмъ Общия Работнически Синдикаленъ Съюзъ, преименува се въ *Организация на учителитѣ и служителитѣ по Народната Просвѣта* и разтвори вратитѣ си не само за всички учители, но и за всички служители по М-то на Н. Просв., безъ разлика на идейни убеждения и политическа принадлежность, стига да признаватъ принципа на класовата борба. Промѣната незабавно даде своитѣ резултати. Числото на членоветѣ въ организацията презъ 1923 год. се почти удвои, а идейното ѝ влияние се простираше далече задъ нейнитѣ организационни рамки. Темпътъ на развитието ѝ, както въ числено, така и въ идейно отношение, сочеше явно, че тя въ близко бѫдеще ще стане единствената най-многочислена бойна професионална организация и ще обезвреди злетворното влияние на БУС и КУС, но развилитѣ се политически събития презъ 1923 год.

въ България, не само ѝ попречиха въ това направление, но, съгласно ЗЗД, при мълчаливото съгласие на БУС и КУС и тѣхното съдействие, Организацията на учител. и служ. по нар. просвѣта биде одушена.

И при промѣната, обаче, на своята цехова форма, Учителската Организация продължи да носи дефектитѣ на една просвѣтително-пропагандаторска организация. Вмѣсто да организира борбитѣ на учителитѣ и служителитѣ по Нар. Просвѣта около тѣхнитѣ непосрѣдствени и най-близки интереси и извика маситѣ на активна борба — протести, демонстрации и стачки, тя продължаваше да отбѣгва отъ по-решителнитѣ самостойни действия, защото продължаваше да стои на погрѣшното становище за професионалната немощь на учителя.

IX

Социалното положение на народното учителство и неговата профес. борба.

Ние видѣхме въ резолюцията на 18-тѣ делегати въ X конгресъ на БУС да се казва, че народното учителство спада къмъ пролетарската класа. Разбира се, това се твърдѣше и по рано, обаче за пръвъ пѫть определено и ясно социалното положение като пролетарско се изтъкна отъ 18-тѣ делегати и сѫщевременно се извадиха логическитѣ заключения за характера, цельта, срѣдствата и тактиката на Учителската организация отъ него. Особено тѣзи изводи изплашиха най-много дребно-буржуазнитѣ глави на учителството въ Съюза. Масата на съюзното учителство, която бѣ се напълно пропила съ възгледитѣ на буржуазния демократизъмъ за жизнеспособностьта на дребното модернизираще се производство и за „културностьта“ и „правдивостьта“ на държавата, се така изплаши отъ тѣзи изводи, че нададе викъ до небеса. Какъ? — закрѣщѣха тѣ, „нима ние сме хамали“? Не, ние сме хора съ „високо достоинство“ и „извѣстни привилегии“, ние, слава богу, си имаме и имотецъ и . . ., въ всѣки случай, не сме пролетарии. Така възгледътъ на тогавашнитѣ тѣсни социалисти учители за пролетарското положение на народното учителство биде посрещнатъ враждебно отъ масата съюзно учителство, водимо отъ своето „чувствуване“, отъ своята еснафска психика. Неговата еснафска глава не можеше да побере мисъльта, че то трѣбва да се отдѣли отъ дребната буржуазия и държавата и да се присъедини къмъ пролетарската класа, къмъ нѣкакви си хамали. Тукъ масата на съюзното учителство, като мислѣше съ главата на дребната буржуазия, показа и сѫщата нейна умраза и презрѣние, хранени спрѣмо пролетариата. Въ случая, народното учителство, съ всичкото си „високо достойнство“, дойде само да прояви ярко и откровено своята ратайска психика. Всѣкога несъзнателното работничество е противъ своитѣ съзнателни братя по социално положение, всѣкога то застава на страна на своитѣ господари и се подиграва и бори противъ съзнателното работничество, *защото носи на плещитѣ си тежката глава на своитѣ господари.* Това несъзнателно работничество постоянно измѣня въ борбата на съзнателнитѣ си другари и се подиграва съ тѣхнитѣ обществени идеали за преобразуване на днешния общественъ редъ на буржуазията. То си знае максимата: „не е моя работа да оправямъ свѣта; азъ гледамъ себе си“. Разбира се, че никой не ще сѫди за социалното положение на несъзнателното работничество отъ неговата еснафска психика; никой не би го смѣталъ за непролетарски слой, защото мисленето му не хармонира съ неговото пролетарско битие. Въпросътъ съ учителството бѣ сѫщиятъ; еснафската психика не можеше да служи за аргументъ да се отхвърли пролетарското битие на народното учителство. На тази хлъзгава почва отначало бѣха застанали съюзнитѣ ръководители. Тѣ се заеха да теоретизиратъ съюзното невежество и „чувствуване“ за нѣкакво привилегировано сѫщество съ „високи достоинства“. И лудиятъ се „чувствува“ напълно нормаленъ човѣкъ, обаче това негово „чувствуване“ не унищожава неговата лудость.

Съюзнитѣ рѫководители, особено общодѣлцитѣ, виждайки, че почвата подъ краката имъ се рони, скоро напуснаха тая пѣсъчлива почва и се помѫчиха, чрезъ особеноститѣ въ социалното положение на народното учителство, да докажатъ, че народнитѣ учители не сѫ пролетарии. За тази цель тѣ прибѣгнаха до едно топтанджийско сравняване положението на учителя съ онова на индустриалния пролетариатъ. Тѣ изтъкваха, че народното учителство е привилегировано въ всѣко отношение: то работи 4 – 5 часа, когато пролетариитѣ работятъ 12 — 15 часа; неговото материално положение е урегулирано съ законъ plus пенсия, когато работническата заплата на пролетариитѣ е оставена да се регулира отъ случая и безъ пенсия,[1]) назначението и уволнението на учителството е сѫщо така урегулирано, когато уславянето и пѫденето на пролетариитѣ е произволно, — съ една речь, положението на народното учителство е стабилизирано, а онова на пролетариата е изоставено на произвола на търсенето и предлагането на работнишката сила. По този фактъ съюзнитѣ рѫководители си правѣха заключението, че народното учителство не е и не може да бѫде пролетарски слой и, следователно, нѣма какво да прави при пролетариата. Ако се класосъзнае народното учителство, казваха тѣ, ще отиде при буржуазията, защото е едно бюрократическо, привилегировано съсловие. Отъ това заявление би си помислилъ нѣкой, че учителството не бѣ при буржуазията, когато то, въ действителность, както вече видѣхме, отдавна дремѣше сладко въ задушливитѣ обятия на буржуазния демократизъмъ. Обаче, това имаше за цель да пречи да напущатъ Съюза ония негови членове, които бѣха почнали да се опомватъ и отдѣлятъ отъ буржуазията. Съ баснята за непролетарското и привилегировано положение на народното учителство, общодѣлскитѣ политикани въ Съюза гонѣха цельта, да теоретизиратъ невежеството и „чувствуването“ на масата съюзно учителство, да го взематъ на своя страна и го насочатъ за изпѫждането на социалдемократитѣ, най-опаснитѣ тѣхни и на съюзното невежество противници, за да останатъ тѣ единственитѣ господари въ Съюза за лесно и безпрепятствено постигане на тѣхнитѣ кариеристични попълзновения[1]). Ние накратко ще се справимъ съ привилегированото учителско положение.

---

[1]) Днесъ и този аргументъ се опровергава отъ живота: работницитѣ иматъ пенсия, следъ като преживѣятъ известно число години и сѫ били редовни членове на „Фондъ Обществени осигуровки“.

Наистина, учителството работи дневно 5 часа, обаче тѣ се равняватъ на 15 — часовъ физически трудъ. После и самиятъ обектъ на учительовиятъ трудъ — ученикътъ, не може да изтрае една по-дълга операция. Тукъ имаме, значи, и известна обективность, която не може да се игнорира отъ държавата. Явно е, че държавата *не отъ любовь къмъ учителя, не отъ привилегированость* узаконява 5-часова работа; тукъ обективнитѣ обстоятелства я принуждаватъ къмъ това. А че това е така, че държавата не жали, не привилегирова учителя, се вижда и отъ обстоятелството, гдето тя му стоварва още и непосилна *извънредна работа*, като го задължава да работи въ вечерни, недѣлни и други курсове, преглеждане смѣткитѣ на с.-бирницитѣ, влизане въ комисии по оценяване повреди, въ комисии, бдящи за санитарния порядъкъ и др. подобни безъ да му се плаща. Изтъкваше се още, че нар. учителство имало дълга ваканция, обаче се забравяше, че, за да се набави изразходваната учительова енергия, е нуждна и литературна храна и по-дълго отморяване на по-нежната нервна система, а, освенъ това, презъ лѣтнитѣ горещи месеци е невъзможно, каквото и да е обучение. За „привилегия“ относно размѣритѣ на заплатата и редовното ѝ изплащане, не може и дума да става. Именно учителството е, което е поставено напълно на милостьта на своя господарь. Пенсията е съвсемъ илюзорна. Така стои и въпросътъ за назначението, уволнението и мѣстенето на народното учителство, които се нагласяватъ така, както интереситѣ на държавата го изискватъ.

Ясно е, че тѣзи своего рода „привилегии“ сж илюзорни и по никой начинъ не могатъ да прикриятъ класовия характеръ на института „народно образование“, по никой начинъ не могатъ да отхвърлятъ нашето твърдение, че държавата е въ такова отношение къмъ народното учителство, въ каквото отношение е капиталистътъ спрѣмо своитѣ наемници, които оплодяватъ капитала му. Разбира се, че има известна разлика, обаче, не въ сжществото, а въ частноститѣ на учительовото положение, както ще видимъ по-после.

Спорътъ около социалното положение на народното учителство се водѣше въ три направления: отъ една страна едни (главно Моралиевото съзвездие) се държеха около естеството на учителския трудъ и причисляваха учителя не къмъ пролетариата, а къмъ интелигенцията, „професионалната интелигенция“, което е очевидна безмислица,[2]) други, за да отхвърлятъ твърдението за пролетарското положение на народното учителство, предимно наблѣгаха, че учителството работи въ института „народно образование“, който не е класовъ, а „народенъ“ институтъ и, следователно, за *експлоатация* не може да става и дума. Може да има *недоплащане*, обаче това още не значи експлоатация. „Толкозъ народа може, толкозъ плаща“!... Както се вижда, крайно наивенъ възгледъ. Други пъкъ, като напираха на свръзката на народното учителство съ „културната и правова“ държава, изкарваха го за бюрократъ. Безъ да влизаме въ детаилно посочване и изследване на всички съображения, които се правѣха за оборването на тезата за пролетарското положение на народното учителство, ние на кратко ще развиемъ нашето гледище.

---

[1]) Презъ режима на „демокрацията“ това се напълно постигна; общодѣлцитѣ-ржководители на съюза, пълнѣха държавнитѣ учреждения; Хр. Ганевъ, редакторъ на в. „Съзнание“, стана началникъ на основното образование при Министерството на Нар. Просвѣщение, а повече отъ 25 души „съюзни дейци“ станаха околийски началници.

[2]) Гледай сборника „Действителностьта и народнитѣ учители“ (статии отъ Н. Моралиевъ, Б. Рачевъ и др.).

Наистина, народното учителство е интелигентски нисшъ слой и твори „духовната култура“, но не въ едно капиталистическо предприятие, устроено за прѣки печалби, а въ единъ общественъ, но класовъ институтъ на днешната държава. Никой не може да оспорва класовия характеръ на днешната държава, предназначението на която е да подпомага капитала въ неговото саморастене и да противодействува на всички революционни сили, които искатъ промѣната на днешнитѣ обществени отношения. Държавата урежда, наистина, „обществени институти“ не съ цель за прѣка печалба, какъвто е инсаитута на „народното образование“, а съ цель да достави по-годенъ живъ материалъ на частния или общественъ капиталъ, за да се оплодява по-бърже. Нека никой не забравя, че цельта на днешното производство е капиталистическата печалба. Народното учителство е именно работникътъ въ този общественъ институтъ. Какво, прочее, може да бѫде социалното положение на този наемникъ тукъ? Или бюрократическо, или пролетарско, другъ отговоръ нѣма. Какво значи да бѫдешъ бюрократъ? — Споредъ насъ, бюрократътъ е наемникъ, но той е и *ортакъ* на буржуазията, частица отъ нейния изпълнителенъ комитетъ — правителството; бюрократътъ е прѣко заинтересуванъ отъ добрия вървежъ на капиталистическитѣ предприятия и поддържане на днешната обществена наредба, защото той не е съвсемъ лишенъ отъ срѣдствата за производство. Като такъвъ наемникъ, бюрократътъ е добре плащанъ и добре гледанъ, т. е. въ материално, правово и морално отношение той не е онеправданъ. Той е именно привилегированъ наемникъ. Съ народното учителство въпросътъ не стои така. То не е никакъвъ ортакъ на буржуазията, лишено е отъ срѣдствата за производство, наемникъ е и експлоатирано, както вече видѣхме. Материално, морално и правово народното учителство е поставено наравно съ пролетариитѣ. Ние, обаче, ще отидемъ по-нататъкъ.

Народното образование е изникнало исторически отъ нуждитѣ на капиталистическото производство. Народното училище, съ своя принципъ на задължителното първоначално учение, е такова за приготовлението, модифицирането1) на работническата сила. Тукъ се крие

---

1) Тази дума ние я употрѣбяваме, не въ смисълъ на каквато и да било модифицираность, а само въ смисълъ на такава, която има влияние за увеличение размѣра на прибавъчната ценность.

и важностьта на учителския трудъ за производството. Учителството създава интелигентностьта въ работнишкитѣ глави, т. е., следъ консумацията на учителския трудъ, остава въ главитѣ на децата една „продаваема стока“, както се изразява Марксъ[1]), която, особено въ началния периодъ на капиталистическото развитие, бѣ просто необходима за функционирането на производството. Обаче, колкото машинизмътъ се усъвършенствува, толкова и ролята на интелигентния трудъ се принижава до оная на физичния. Въ напредналитѣ капиталистични страни — Америка, Англия, Германия и др. женскиятъ, детскиятъ и простиятъ физиченъ трудъ все повече и повече изтикватъ интелигентния, квалифицирания трудъ. И отъ друга страна, като се има предъ видъ, че даваното образование въ народното училище, макаръ и крайно извратено, въ ръцетѣ на работническата класа се обръща въ остро оръжие, насочено пакъ противъ буржуазията, лесно е да се разбере пренебрежителното отношение на *държавата къмъ народното образование и народното учителство*. И защо би се загрижила буржуазната държава за народното образование, когато нейнитѣ потрѣбности отъ него деградиратъ съ усъвършенствуването на техниката и когато при класосъзнаването си работническата класа почва да си служи съ него въ борбата противъ нея? Защо тя да се грижи за материалната, правова и морална сѫдба на народното учителство, когато то не е нито нейнъ ортакъ, нито тя има растяща нужда отъ консумацията на учителския труъ? Очевидно, тя би отишла противъ интереситѣ си. Ако подобри материалната, правова и морална сѫдба на учителството, това би значело, при постоянно усъвършенствуващата се техника, не да извлѣче по-голѣма полза отъ института — „народно образование“ (той не е устроенъ съ цель за прѣки печалби), а да подобри този институтъ, който, именно въ лицето на учителя, би давалъ само повече знания и отровни орѫжия въ рѫцетѣ на пролетарската класа.

Съ усъвършенствуването на техниката, на буржуазията ще оставатъ все по-малко нужди, които да се задоволяватъ отъ народното първоначално училище, *отъ училището на децата на пролетарската класа*. Отъ друга пъкъ страна, пролетарската класа ще има все пожизненъ интересъ отъ използването на народното първоначално училище за своята класово-освободителна борба, следователно, жизнено и ще бѫде заинтересувана отъ подобрението на народното училище и отъ подобрението въ материално, правово и морално отношение на учительовото положение. Въ народното образование се срѣщатъ, както навсѣкжде, непримиримитѣ интереси на буржуазната класа и пролетариата. Буржуазната държава, за да запази себе си и бие пролетариата, си служи не само съ цѣлата училищна система и учебно-възпитателна метода, но тя прибѣгва до експлоатацията въ материално и обезправянето въ правово и морално отношение на народното учителство. Тя взема всички мѣрки да подложи учителството на една постоянна игра на конкуренцията, като фабрикува повече учители, като имъ прегражда пѫтя къмъ висшата наука и ги отбива отъ разни длъжности, и съ това извънредно много улеснява прехвърлянето на ония закони за урегулиране учителското материално и правово положение, които господствуватъ надъ индустриалния пролетариатъ. А тѣзи закони, които регулиратъ въ капиталистическото производство отношението между труда и капитала, отдавна сѫ прехвърлени и въ условията на учителския трудъ. И тукъ се крие разгадката на онова престѫпно отношение на държавата къмъ мизерната сѫдба на учителството; безъ да ѝ мигне окото, буржуазната държава, възползвана отъ действието на тѣзи желѣзни закони и надъ учителството, харчи трѣдства за всичко друго, но не и за подобрение положението на учителството, макаръ тѣзи срѣдства да се изсмукватъ главно изъ работническата заплата. По тоя начинъ държавата не се бои да подлага учителството на постояненъ гладъ, на нечута експлоатация.

---

[1]) Стр. 272, IV томъ отъ Капитала.

Ясно е, какъ, при най-малкото допиране до действителностьта, баснята за „привилегированото“ положение на учителството изчезва като димъ. Народното учителство не е бюрократъ, защото не е ортакъ на буржуазията. Народното учителство е пролетарско съсловие, защото е наемно и експлоатирано съсловие, лишено отъ срѣдства за производство, значи и принудено да живѣе само отъ продажбата на своя трудъ, подложено подъ действието на сѫщитѣ ония закони, които регулиратъ отношенията между труда и капитала. Пролетарското социално положение, прочее, произлиза отъ мѣстото на учителя въ класовия общественъ институтъ — народното образование, и, чрезъ това, отъ неговото съотношение съ икономиката на днешното капиталистическо общество.

Нека отбележимъ мимоходомъ и това, че ние не се позовахме специално на мизернитѣ трудови условия — училища-яхъри, което никой не може да оспорва, за опредѣляне пролетарското социално положение на основното учителство. Тѣзи условия, макаръ и постоянни за пролетариата, въобще, и, — частно за учителството, не сѫ решаваща особеность; въ тѣзи условия работи и дребната буржуазия, която не престава да бѫде такава. Тѣзи отвратителни условия на труда ни доказватъ още веднажъ най-неопровержимо, че учителството не е никакво привилегировано, бюрократическо съсловие. Особено днесъ това е тъй очевидно, че никой не би посмѣлъ вече да твърди, не само за първоначалния, но и за гимназиялния учитель, че не е пролетарий, а — бюрократъ.

⁂

Разбира се, че противницитѣ на това схващане, съ „цитати“ отъ Каутски, Маркса и др. настървено се нахвърлятъ, за да го оборятъ. Напр., Хр. Ганевъ, „опитниятъ“ водачъ на Съюза, рѫководитель на съюзнитѣ „грандиозни акции“, днесъ богато платенъ директоръ на Чиновнишкото застрахователно дружество, излиза да оборва възгледа за пролетарското положение на народното учителство съ следния аргументъ: той правѣше изчисления, че толкозъ и толкозъ учители имали по нѣкое парче земя, че еди кой си се оженилъ за богата селска мома, като се стремѣше да докаже, че болшинството учители не сѫ пролетарии, защото имали имотъ. Обаче, очевидно бѣ, че той не разбираше, каква роля играе този „имотъ“ въ социалното положение на народното учителство, което базираше своето сѫществуване главно върху своята заплата. Тукъ имотътъ играеше тази роля, която играе и въ ония пролетарии, които иматъ още единъ печаленъ остатъкъ отъ имотъ, напомнящъ имъ тѣхния скорошенъ дребно-буржуазенъ произходъ и спъващъ тѣхното класосъзнаване.

Буквоядитѣ пъкъ Моралиевъ, Романовъ и consorts излѣзоха съ Марксовия капиталъ въ ржка да проституиратъ съ социализма и да докажатъ, че учительтъ не е пролетарий, защото той не участвува прѣко въ производството, не създава прѣко прибавъчни ценности, съ една дума, *защото трудътъ му не е производителенъ.* Моралиевъ и Романовъ, базирайки се на 70-а Марксова забележка на стр. 439 отъ капитала, I т., руски преводъ, твърдѣха, че пролетарии сж само ония, които „произвеждатъ капитала“, т. е. пролетарии сж само мроизводителнитѣ работници. Учительтъ не е производителенъ работникъ, ergo, споредъ тѣхъ, той не е пролетарии. Тѣхното буквоядство бѣ очевидно, като се има предъ видъ, че Марксъ въ въпросната забележка говори за понятието пролетарии въ „икономически смисълъ“. А ние употрѣбяваме и оперираме съ понятието пролетарии въ социологически смисълъ. Споредъ Моралиевъ и Романовъ, ние би трѣбвало да изключимъ изъ пролетарската класа всички пролетарии въ циркулацията на производството, въ размѣната, защото тѣхния трудъ не произвежда капиталъ, не е производителенъ — очевидна глупость!

⁂

Учителитѣ социалдемократи, вѣрни на своя възгледъ за пролетарското положение на народното учителство, отидоха по-нататъкъ и извадиха логическитѣ изводи отъ своята теза. Тѣ казаха, че народното учителство, като пролетарски слой, *може и трѣбва* да образува организация съ пролетарски характеръ. Такава организация, както видѣхме, е Учителската Социалдемократическа Организация, която си постави за цель: защита на политико-икономичнитѣ интереси на народното учителство на почвата на класовата борба.

Тукъ ние ще се спремъ напрофесионалната борба на народното учителство.

Известно е, че БУС води една словесна борба безъ опредѣлено направление. Наистина, тя е насочена противъ „безумнитѣ управници“, за тѣхното проваляне и издигане на власть едно „истинско управление“ съ единъ „истино-демократиченъ“ парламентъ, отъ когото се очаква подобрение на мизерната учителска сждба. Понеже съюзиститѣ отхвърлятъ възгледа за пролетарското положение на народното учителство, тѣ вѣрватъ, че то ще се подобри „на почвата на настоящето, както се то развива“; отъ друга страна, въ лицето на държавата тѣ не виждьтъ единъ класовъ институтъ, а „културно и правово“ учреждение, и поради това тѣхната борба се излива или въ форма на подлизурство и рабско пълзене и увѣряване, че, „когато и да било“, тѣ не сж увреждали държавнитѣ интереси, или въ форма на бунтарско кокоше напъване да се „сплашатъ“ „безумнитѣ и не държащи думата си управници“. И въ единия и въ другия случай съюзното учителство, безъ да ще и да забелѣзва, е ставало и ще става мостъ на разнитѣ буржуазни и дребно-буржуазни партии. Това показва, че съюзистътъ [illegible] много да приказва за материално и правово подобрение, за „грандиозни борби“, за „придобивки“, и да не разбира нито какво върши, нито какво вършатъ съ него. Още на времето си се каза на БУС, че щомъ той смѣта да не уврежда „нийде и никога“ интереситѣ на държавата, то за какви придобивки ни говори той? Всѣка придобивка за учителското съсловие става за смѣтка на неговия господарь — държавата. *Всѣка придобивка за народното учителство е увреждане интереситѣ на държавата.* Противното може да бѫде вѣрно само, ако нашитѣ противници ни докажатъ, че царува пълна хармония между интереситѣ на народното учителство и ония на държавата. Аслѫ и къмъ това се насочиха усилията на съюзнитѣ теоритици, именно да докажатъ, че интереситѣ на народното учителство се обгръщатъ отъ добре разбранитѣ интереси на държавата. Но пустата държава все „криво“ си е разбирала интереситѣ и е пращала съюзното учителство за зеленъ хайверъ. Но, щомъ нѣма никаква хармония между интереситѣ на народното учителство и ония на държавата и, при все това, се говори за „придобивки“, които „нийде и никога“ не сѫ увредили интереситѣ ѝ, това показва, че тѣ не сѫ никакви придобивки, че държавата хитро е изоставяла извѣстни позиции на пресия съ цель да заблуди и замъгли още повече забърканото съзнание на народното учителство, т. е. тя е изхождала отъ „добре разбранитѣ“ си интереси. Никой другъ по-силно отъ буржуазията днесъ не хвали и надува Съюза за неговата сила, никой другъ, освенъ буржуазията, не го защитава противъ обвинението въ „червенориозничество“ и „болшевизъмъ“. Съюзното учителство се надѣва, че въ робското му послушание е спасението. И когато това послушание се изчерпи, то апелира къмъ „гражданството“, къмъ „прогресивнитѣ сили“, или пъкъ прави „съюзъ на съюзитѣ“ за борба противъ „безумнитѣ“, „безчестнитѣ“ и „царедворски управници“. Български Учителски Съюзъ въ моменти на стагнация, когато отъ държавната трапеза нищо не му обещаватъ, се настроява бунтарски и зове „мислящото общество“ на помощь противъ личнитѣ режими, т. е. зове на „борба“ сѫщото това общество, което крепи личнитѣ режими. Въ време пъкъ на демагогски режими, съюзното учителство се разлага въ мекитѣ обятия на политическата проституция и се храни само съ лъжи и голи обещания. Така Съюзътъ винаги се върти въ единъ омагьосанъ крѫгъ, гдето безпомощно се мѣта като риба на скара. Така печална е сѫдбата на всѣко пролетарско съсловие, което не мисли съ своята глава, а съ оная на своитѣ господари. Българскиятъ Учителски Съюзъ, съ натрупанитѣ си конгресни решения и редъ други „акции“, които се превъзнасятъ като велики негови дѣла, все повече трови съзнанието на своитѣ членове, пречи имъ да се опмонятъ и приведатъ въ хармония мисленото си съ своето пролетарско битие. И особено днесъ БУС е една голѣма пречка за класосъзнаването на народното учителство и нареждането му подъ знамето на собствената си пролетарска класа, защото вече се е напълно срастналъ съ държавния апаратъ, фашизиралъ се и организирано действува за втълпяване въ главитѣ на народното учителство буржуазнитѣ учения за днешното общество. Буржуазно-демократическата идеология въ началото на миналото десетилѣтие дойде да изтика и замѣни народническитѣ идеали на народното учителство и, като така, тя бѣ тогазъ една крачка напредъ. Обаче, буржуазниятъ демократизъмъ, който се превърна днесъ въ откритъ фашизъмъ, въ редоветѣ на учителството се явява просто реакционенъ предъ пролетарската идеология, която едничка хармонира съ пролетарското битие на народното учителство. Борбата се е водила и ще се води между буржуазното и пролетарското учителко движение на животъ или смърть. Една отъ главнитѣ задачи на класосъзнателното учителско движение, е да разобличава фашистката идеология на БУС, КУС и НУС и, преди всичко, да бие по социалфашистката профбюрокрация.

X.

Професионалната мощь на учителството

Днешното капиталистическо общество се характеризира като такъво, въ което се води борба между двета обществени каласи: буржуазията и пролетариата. Буржуазията е владѣтелка на срѣдствата за производството; пролетариатътъ е класата, която е експлоатираната, тъй като тя е вмъкната въ производството, като придатъкъ къмъ срѣдствата за производството. Тя създава печалбитѣ на капиталиститѣ, създава принадената ценность. Пролетарии въ обществената смисъль на думата сѫ всички, които не владѣятъ срѣдствата за производството, а се наематъ на буржуазията, на която продаватъ своитѣ физически или умствени сили и като наемници сѫ експлоатирани. Орѫдията на производителнитѣ сили налагатъ известна организация на самия процесъ на производството, въ когото се пораждатъ и самоопредѣлятъ общественитѣ класи. *Социалното положение на учителя се опредѣля отъ онази функция, която той изпълнява въ процеса на производството.*

Народното учителство е часть отъ *професионалната интелигенция*, която не е класа и нѣма класови интереси, а се разпада къмъ общественитѣ класи. Народното учителство влага своя трудъ въ „духовната култура“, която се опредѣля и напълно зависи отъ материалната структура на обществото. Интелектуалното (умственото) производство има за своя обществена основа материалното производство. Тази „духовна култура“ се твори въ основнитѣ училища, уреждани отъ буржуазията. Днешното училище е единъ класовъ институтъ, който има за цель да създаде годни и похватни за производството рѫце, да образува „живитѣ машини“, които ще създадатъ прибавъчната ценность за буржуазията. Колкото работникътъ е по-интелигентенъ, толкова неговиятъ трудъ е по-интензивенъ, е по-производителенъ, толкова по-голѣма принадена ценность създава за капиталиститѣ. Всичко, което се харчи за образуването на работническата сила, е харчъ производителенъ. Трудътъ на учителя, понеже служи да модифицира, да подготви работническата сила, да я направи по-производителна за капиталистическото производство, затова той е трудъ производителенъ, при все че не създава прѣко принадена ценность. Понеже образованието на пролетариата, което се получава въ училищата, има две остриета и може да подготви отъ пролетариитѣ и борци противъ буржуазията, затова последнята използува училищата, чрезъ учебната програма, за свои класови цели.

Въ това се състои и „духовната култура“, създатель на която е учительтъ. Ето защо и буржуазията е прокламирала задължителното учение, за да могатъ пролетарскитѣ деца да получатъ единъ минимумъ сръчность и интензивность, необходими за производството. Учителскиятъ трудъ само указва грамадно влияние върху производителностьта на работника, но той не създава *направо принадена ценность*; това той върши *косвено*, чрезъ труда на цѣлата работническа класа, и така *косвено* създадената принадена ценность се отразява въ цѣлото обществено производство. Учительтъ не владѣе срѣдства за производство; той е наемникъ на държавата и неговата заплата се опредѣля отъ основния капиталистически законъ. Въ това отношение учительтъ е *пролетарий*, обаче се отличава отъ другитѣ пролетарски професии на работническата класа по това, че тѣ участвуватъ *прѣко* въ производството, когато учительтъ участвува *косвено*. Такова е *специфичното пролетарско* положение на народния учитель.

Обаче, тази специфичность въ пролетарското положение на учителя не му пречи ни най-малко да води самостоятелна професионална борба и да побеждава. Фактътъ, че учительтъ е наемникъ, експлоатиранъ най-жестоко; че нуждата отъ елементарно образование на подрастващето поколѣние е обща и належаща и че то е повѣрено въ рѫцетѣ на учителя, придава и на учителската професия особена самостоятелность и професионална мощь, която, ако се правилно организира и тури въ действие, би могла да изиграе неоценимо ползотворна роля за професионалнитѣ тежнения на учителството и за ефикасно отстояване на застрашенитѣ му непосрѣдствени и найблизки професионални интереси.

Маса примѣри въ това направление идатъ да потвърдятъ нашата мисъль. Въ по-далечното, па и въ по-близкото минало, както въ нѣкои други държави, тъй и у насъ, учителството, въ защитата на своитѣ професионални интереси, си е служило и си служи и днесъ, освенъ съ обикновено практикуванитѣ срѣдства: протести, резолюции, демонстративни събори, бойкотъ и др., още и съ *стачки*. Още презъ 90-тѣ години се провеждаха учителски стачки у насъ, както напримѣръ въ дупнишкото класно училище, а презъ време на земледѣлския режимъ имахме стачка на професоритѣ въ нашия държавенъ университетъ, койтъ се субсидираше отъ тютюнотърговцитѣ милионери и финансовитѣ магнати, и която, подъ благовидния предлогъ, че защитава автономията на университета, целѣше по-далече — да се компрометира и свали правителството на БНЗС. Тая професорска стачка предизвика голѣми политически усложнения и ясно показа, че не само пролетариитѣ отъ икономическото производство, но и учителитѣ, били тѣ професори въ университета или учители въ първоначалното училище, могатъ да си служатъ въ своята професионална борба и съ стачка, стига тя да е добре подготвена[1]). Наскоро следъ империалистическата всесвѣтска война стачкуваха гимназиалнитѣ учители въ Букурещъ; професоритѣ отъ Бѣлградския университетъ и учителитѣ въ Чикаго; нѣщо повече — стачкуваха полицаитѣ въ Лондонъ, а, както първитѣ, така и последнитѣ нѣматъ онази икономическа мощь, която иматъ напр. железничари, телеграфопощенци, миньори, индустриалнитѣ работници въ разнитѣ отрасли, обаче стачкуващитѣ пъкъ изпълняватъ такава обществена функция въ днешното общество, която имъ придава специфична професионална сила и чрезъ своята стачка предизвикватъ усложнения въ обикновения вървежъ на обществения животъ, които не оставатъ безъ резултати за борещитѣ се.

Когато напоследъкъ буржуазията въ разнитѣ капиталистически държави се опита да намали заплатитѣ на всички чиновници съ известенъ процентъ и за смѣтка на тѣхната мизерия и страдания да продължи живота на загнилото капиталистическо общество, професионалнитѣ съюзи на държавното чиновничество и на учителството не устроиха кротки събрания и не взеха „коректни“ резолюции като БУС, а — бурни публични събрания, митинги, улични демонстрации и манифестации. Така е било въ Англия, Франция, Чехия и пр. Споредъ месечниятъ информационенъ листъ (Feuille Mensuelle d'information) за ноемврий и декемврий 1932 год. на 1 ноемврий 1932 год. се е състояла въ Прага една импозантна манифестация на чиновничеството за протестъ срещу всѣко намаление на заплатитѣ. Учителитѣ сѫ взели активно участие въ тази манифестация. Подъ сѫщия знаменатель сѫ били проведении борбитѣ въ Франция, Англия, Холандия. Въ Пекингъ пъкъ сѫ стачкували 400 учители.

Отъ стачката, като срѣдство за защитата на своитѣ професионални интереси, учителството много рѣдко се е ползувало, понеже не е можало да я оцени по достоинство. Напр., учителитѣ въ нашитѣ общински гимназии, макаръ че не получаваха заплатитѣ си въ продължение на 6—8 месеци и буквално гладуваха и мизерствуваха, никѫде не прибѣгнаха до стачка. Тѣ предпочетоха да се задоволятъ само съ молби и протести предъ министерството, а нѣкои и съ ходатайства предъ царя, безъ да подобрятъ нито съ сантимъ отчаяното си материално положение. А една стачка на учителитѣ въ една или въ всички общински гимназии не би завършила така безславно и катастрофално, както тѣхниѣ книжни молби и протести. Тя би засегнала прѣко материалнитѣ интереси на родителитѣ на всички ученици въ мѣстостачкуването, понеже не е безразлично, дали децата имъ ще се учатъ въ родния си градъ, или другаде, кѫдето, освенъ че ще бѫдатъ далечъ отъ родителския контролъ, но и ученето имъ ще бѫде съпровъдено съ много повече материални жертви. Това обстоятелство би предизвикало намѣсата на всички родители, на мѣстнитѣ училищни и общински власти и би възбудило едно много по-сериозно внимание въ отговорнитѣ фактори къмъ мизерията на стачкуващитѣ учители. Както БУС, така КУС никога не сѫ използували стачката като срѣдство за борба, държали сѫ наличната професионална мощь на учителството въ латентно състояние и сѫ се задоволявали обикновено съ молби, петиции и книжни резолюции — протести, които никога не сѫ довеждали до каквито и да било практически резултати за тѫнещата въ материална мизерия и пълно безправие учителска професия. А това отношение на фашизиранитѣ учителски съюзи къмъ учителската стачка не е могло и да бѫде друго, защото водачитѣ имъ сѫ агенти на буржуазията и врагове на добре разбранитѣ учителски интереси. По-достойни конкуренти въ това отношение учителскитѣ съюзи иматъ въ лицето на новообразувания напоследъкъ неутралфашистки учителски съюзъ.

---

[1]) При опита на Народния блокъ презъ 1932 год. да съкрати нѣколко професори, асистенти и др. въ Държавния университетъ и намали бюджета му, професоритѣ се противопоставиха на това решение на правителството и нѣкои отъ тѣхъ локаутираха семестралнитѣ изпити по нѣколко дисциплини. Правителството отстѫпи.

Относно професионалната мощь на учителството и използване стачката като срѣдство за борба, погрѣшно становище имаше и Учителската социалдемократическа организация. Тя отричаше напълно каквато и да е професионална мощь на учителството въ борбата му за непосрѣдствени професионални придобивки, като възлагаше всичкитѣ си надежди на Социалдемократическата партия.

Тукъ се налага да си зададемъ въпроса, ако презъ 1922 год. можеха да стачкуватъ професоритѣ отъ нашия държавенъ университетъ, а и учителитѣ още презъ 90-тѣ години да провеждатъ, и то доста успѣшно, стачки, защо да не може учителството да си послужи съ сѫщото срѣдство днесъ, когато обективнитѣ условия сѫ много по-благоприятни въ това отношение, а материалната мизерия и фашистки терорь надъ учителството сѫ стигнали до небивали размѣри?¹) Ако една стачка въ университета, въ нѣкоя гимназия или друго срѣдно учебно заведение може да предизвика толкозъ много усложнения въ живота на мѣстностьта, гдето се провежда, и създава доста повишено напрежение въ обществото, нима една учителска стачка, въ по-малъкъ или въ по-голѣмъ масщабъ, нѣма да предизвика несравнено по-голѣмъ интересъ и по-голѣмо напрежение не само въ управляващитѣ, но и въ другитѣ обществени срѣди, чиито деца се изоставятъ на улицата по едничката причина, че учителитѣ имъ гладуватъ и не могатъ повече безропотно да понасятъ хумота на мизерията и безправието, въ които ги е впрегнала съвременната държава? Сѫщата тази държава, която на своята висша бюрокрация може да дава месечна заплата такава, каквато не дава за нѣколко години на учителя, макаръ да го ласкае като „народенъ труженикъ", „народенъ просвѣтитель", а го оставя съ изнемощѣло тѣло и костелива дѣсница да носи и вдига факела на „просвѣтата"?! Наистина, учителското търпение до сега е било феноменално, надминава даже и това на вола. Учительтъ е изостаналъ въ това отношение по-назадъ и отъ училищнитѣ слуги: презъ м. февруарий т.г. пресата съобщи, че училищнитѣ слуги

---

¹) Движението и борбитѣ на учителството и държавнитѣ служащи въ Ромъния, които не бѣха получили заплатитѣ си за нѣколко месеци провалиха кабинета на проф. Йорга.

въ Чирпанъ обявили стачка, понеже не имъ била изплатена заплатата за нѣколко месеци, обаче, учителитѣ, които сѫщо не сѫ получили за 4—5 месеци заплата, мълчатъ. . . На това волско търпение трѣбва да се тури край. Следъ като се изчерпятъ всички срѣдства за борба и се не получатъ резултати, трѣбва да се тури въ действие последното и най-ефикасно легитимно срѣдство — *стачката*, която, безспорно, нѣма да остане като изолиранъ фактъ въ нашия общественъ животъ, а ще привлѣче на своя страна симпатиитѣ и подкрепата въ всѣко отношение на цѣлокупния борчески интелектуаленъ и физически пролетариатъ, който сѫщо се огжва и изнемогва подъ тежестьта на веригитѣ, които учителството мъкне въ днешното капиталистическо общество и на което класовата държава винаги, когато се е борило за по-сносенъ животъ, е отговаряла: „много сте; държавата нѣма срѣдства“. А тия срѣдства, както „не сѫ се намѣрили“ до сега, така „нѣма да се намѣрятъ“ и въ бѫдеще, ако учителството продължава да си служи съ досегашнитѣ орѫжия въ своята борба и не прибѣгне до по-активни и по-осезателни, които изисква и налага новото време. Безумие е да си служишъ съ кримкова пушка, когато насреща ти противникътъ излиза съ манлихера, танкове и въздушна бомбардировка: поражението ти е неизбѣжно. Върху това учителството има сериозно да се позамисли, а профопозицията да употрѣби всичкитѣ си усилия, за да разгори борбитѣ и ги доведе до логическия имъ край.

XI.

За „придобивкитѣ“ на БУС.

Придобивка е всичко, което наемникътъ извоюва отъ своя господарь и, обратно, загуба е това, което той е ималъ и му е отнето отъ него. Това положение еднакво важи, както за частния, така и за държавния наемникъ.

БУС обича много да се хвали съ своитѣ „придобивки“, даже има написано цѣло съчинение за тѣхъ. Съ тѣзи „придобивки“ обикновено се спекулира и се заблуждава младото и непосвѣтено въ борбитѣ на БУС младо учителство.

„Придобивкитѣ“, доколкото ги има въ далечното минало, като: премахването на § 24 отъ „Инструкцията за уредбата и управлението на основнитѣ народни училища“, изравнението на заплатитѣ между селски и градски учители и между учители и учителки; намалението съ 75% по пѫтуването по БДЖ и пр. не се извоюваха отъ държавата чрезъ борба, а се подариха отъ нея на учителството по добре пресмѣтнати нейни смѣтки. Тѣзи „придобивки“ се дадоха, или защото причинитѣ, които ги предшедствуваха и пречеха да се дадатъ, бѣха станали безпредметни и безвредни, или пъкъ да се хвърли прахъ въ очитѣ на организираното учителство и се замъгли още повече съзнанието му и убеждението му, че съ книжни резолюции-протести могатъ да се правятъ завоевания, безъ тѣ да сѫ подкрепени отъ борчески акции. Нѣкои отъ тѣзи „придобивки“, като напр. намалението за пжтуване по БДЖ, както бѣ леко дадено, така още по-леко бѣ отнето отъ държавата, безъ да можа БУС съ своитѣ резолюции да го защити и запази. Едва презъ тази година, когато учителството съвсемъ опрося и по 4—5 месецн не получава заплатата си, държавата благоволи да възстанови тази „придобивка“, но не съ 75%, а съ 50% намаление.

Нека се спремъ и разгледаме по-конкретно нѣкои отъ придобивкитѣ на БУС.

Анулиране § 24[1]). Този параграфъ бѣ поставенъ отъ м-ръ Величкова въ една *инструкция* презъ 1896 г., която бѣ само министерска изработка, а не *законъ* за просвѣтата. Този § имаше за цель да спъне развоя на окол. учителски дружества, които, съ своята народническа дейность, се бѣха турили въ пълна услуга на „народа“ противъ обуржуазяващата се държава. Маса неправди се извършиха надъ учителитѣ възъ основа на този параграфъ. БУС бѣ поставенъ на тѣсно именно защото той бѣ тръгналъ „изъ пжтя на народа“. По тая причина, управителниятъ съветъ на Съюза постоянно се опитваше да се утвърди устава отъ министерството, но не успѣ да го принуди на отстжпки. Защо? Защото Съюзътъ проявяваше една народническа дейность, защото той бѣ станалъ организаторъ на недоволнитѣ елементи отъ рушещото се патриархално стопанство за борба противъ държавата. Ще попитате. обаче, защо държавата отстжпи въ лицето на м-ръ Пѣевъ и унищожи § 24? Нали защото сдруженото учителство съ своята „солидарность“, съ своята професионална сила *фактически* бѣ прегазило този параграфъ? — *Не*, отговаряме ние, и то ето защо. Вече посочихме въ началото на този трудъ, че къмъ края на 90-тѣ години и началото на 900-тѣ *патриархалниятъ народъ* бѣ почналъ да се обръща въ съвременна дребна буржуазия и че за нея държавата не бѣ тъй чужда и грабителска, както въ началото на 90-тѣ години, *а бѣ станала културна и правова.* И народното учителство, което се влачеше следъ „народа“, претърпя въ своитѣ възгледи сжщата еволюция. И то неусѣтно дойде до *културностьта и правдивостьта* на държавата, като насочи цѣлата своя дейность за модернизирането на икономическия ни животъ и улесняване държавата въ нейната културна мисия. Това бѣ вече свършенъ фактъ въ края на 90-тѣ и началото на 900-тѣ години. Колкото повече презъ това време дейностьта на БУС влизаше въ релситѣ на държавата, толкова по-малко тя дирѣше смѣтка на учителството за прегазването на § 24. И на V конгресъ и следъ него, когато Съюзътъ стана напълно буржуазенъ, то и държавата *конкретно* нѣмаше какво да пази съ § 24. Напротивъ, въ нейнъ интересъ бѣ да отмахне този свързанъ съ недобри спомени §, за да спомогне за по-бързото обуржуазяване на Съюза и неговото поставане въ пълна нейна услуга. Така и стана. БУС по-смѣло затеоретизира културностьта и правдивостьта на държавата. Съ това той увлѣче маситѣ учителски, прибра ги при себе си и ги тикна въ културтрегерската работа за преуспѣването на „нацията“ и „културната държава“. Разгледайте ръста на Съюза следъ V конгресъ въ началото на 900-тѣ години, когато неговата дейность се нагласява споредъ нуждитѣ на „обществото“ и държавата, и вие ще видите, че той бързо нараства отъ 1318 презъ 1898—99 г. на 3005 презъ 1899—900, на 3227 презъ 1900—901[1]) и т. н., когато въ числото на цѣлия учителски персоналъ за сѫщото време имаше застой.

---

[1]) Не се позволява на учителитѣ да образуватъ дружества и свикватъ събрания, ако уставитѣ имъ не сж утвърдени отъ министерството. И за свикването на всѣко събрание се съобщава на окол. учил инспекторъ.

Това бързо увеличение на съюзнитѣ редове и махването на § 24 се дължатъ на „отстѫплението“ на държавата; но тя именно отстѫпи и не преследваше учителството, защото учителството отдавна бѣ отстѫпило отъ оня пѫть, отъ който § 24 искаше да го отбие. Това, което не можеше напълно да постигне на времето си § 24, постигна го животътъ, сѫществуването на въпросния § стана безпредметно, и той биде отмѣненъ. Ако животътъ на БУС не бѣ дошълъ на помощь на държавата, то тя би намѣрила достатъчно сили, за да прегради пѫтя на учителството. § 24 й бѣ достатъченъ за времето да постига целитѣ си; ако той не би билъ достатъченъ, като членъ на една инструкция, държавата би го направила членъ въ единъ законъ и би употрѣбила редъ усилия да унищожи вредната за нея дейность.

Примѣри за тезата ни има много. Срещу грозящата я опасность отъ тогавашното социалдемократическо учителство, Апостоловъ и Мушановъ въ създаденитѣ отъ тѣхъ закони за просвѣтата, и м-ръ Кръстевъ, съ своя законопроектъ за сдружаванията, създадоха редъ клаузи, стѣснителни и унищожителни за гражданскитѣ и политически свободи на нар. учителство. Още по-ясно тѣзи стѣснителни мѣрки се подчертаха чрезъ чл. 70 отъ З. Н. Пр. и Закона за защита на държавата, които сѫ прѣко насочени противъ класосъзнателното учителство.

Изравнение заплатитѣ на селски и градски учители презъ 1899 год. И по този въпросъ има много да се каже. Ние само ще спомнемъ, че като се има предъ видъ общото намаление на заплатитѣ отъ 12%, последвало веднага следъ изравнението на заплатитѣ между градскитѣ и селски учители, е просто смѣшно да се търси за нѣкакви си придобивки. Съ този актъ, между другото, министерството подготви народното учителство, намаза му врата, за да го впрегне да работи по десятъка, като му плащаше мизерно — 50 лева на учителитѣ отъ 1 село за цѣлата ваканция.

Бойкотътъ на педагогическитѣ конференции презъ 1905 год. се изрази противъ тѣхнитѣ стѣснители, бюрократически наредби. И за да не бѫдемъ дълги и отекчителни, ние ще отговоримъ на кратко съ думитѣ на тогавашния редакторъ на в. „Учителска Искра“, Г. Кръстевъ: „Когато министерътъ на Народната Просвѣта се увѣри, че „революционната“ акция (отнася се за бойкота на педаг. конференции. Б. м.) на общодѣлцитѣ почива върху официалния възгледъ за задачитѣ на конференциитѣ, той нѣмаше причина да не удовлетвори учителството.

---

[1]) Стр. 50 отъ Юб. сборникъ на БУС.

и премахне до известна степень стѣснителнитѣ постановления. Въ това учителството съзрѣ една „победа“ и започна отново да бойкотира конференциитѣ, но сега не за самитѣ конференции, а чрезъ тѣхъ да принуди държавата за подобрение материалното положение на учителството“.

Не бѣше по-добра участьта на БУС и при втората забрана на съюзнитѣ „свободни педагогически конференции“ отъ м-ръ Найденовъ. Едва, следъ като падна Сговора и властьта се пое отъ Народния блокъ, „свободнитѣ“ съюзни конференции се възстановиха, но за всѣка конференция се подава заявление отъ респективнитѣ дружества съ указание на дневния редъ и референтитѣ. И, следъ като М-то удобри рефератитѣ и референтитѣ, разрешава „свободната“ конференция, обаче подобни „свободни“ конференции по нищо не се различаватъ отъ „казьоннитѣ“, защото и самиятъ БУС отдавна е казьонна организация и се е срастналъ напълно съ апарата на държавата.

БУС днесъ използва „свободнитѣ“ конференции двояко: 1) чрезъ тѣхъ успѣшно разпространява фалшифицирана наука и буржуазнитѣ възгледи по нея и 2) използва конференциитѣ, за да си устроява дружествени събрания, каквито иначе съвсемъ не ставатъ, или, ако ставатъ, посѣщаватъ се крайно слабо.

Понеже, следъ империалистическата война, съвременната държава е изъ основи разклатена, а въ каситѣ ѝ играятъ мишки, тя не може вече да си позволи да дава „придобивки“, затова и БУС, колкото порано бѣ словоохотливъ, днесъ толкова е по-мълчаливъ и зѫбъ не обѣлва за придобивки, макаръ числото на членоветѣ му да е 4-5 пѫти по-голѣмо отъ онова, когато „завоюваше придобивки“, и касата му да пръщи отъ натрупани отъ учителския данъкъ милиони. Въ едно кратко време учителскитѣ заплати се намалиха три пѫти и стигнаха подъ минимума, който учителитѣ получаваха преди да се основе БУС, обаче последниятъ не само не можа да извоюва по-сносна заплата, но не биде кадъренъ да запази даже старото положение, не защото това е невъзможно, а защото той не е една борческа професионална организация и стои на фронта на буржуазията и трепери да се не накърнятъ нейнитѣ „отечествени“ интереси.

Ако въ последнитѣ години БУС не говори за завоювани нови „придобивки“, той словохотливо разправя въ своитѣ конгреси, конференции и дружествени събрания за санаториуми, почивни станции, посмъртна каса и др., които сѫ изградени съ левчетата, отдѣляни отъ мизерната учителска заплата и сѫ длъжность и обектъ на държавата—господарь, чиито наемници сѫ учителитѣ, но не и присѫщи на една професионална организация, комплектувана изключително отъ пролетарии — отдали здравето, живота си и умственитѣ си способности на тази държава.

Трѣбва да се прави разлика между придобивка, подаръкъ и милостиня. БУС въ актива си нѣма никакви придобивки, а само — подаръци, харизани отъ държавата на учителството по строго пресмѣтнати нейни смѣтки, и милостиня, събирана отъ учителитѣ съюзисти и раздавана имъ подъ видъ на различни благотворителни учреждения и каси.

⁂

Отъ онова време, когато БУС завоеваваше „придобивки“, до сега минаха доста много години. Оргаиизацията на учит. и служ. по Н. Просвѣта е извадена насилствено отъ строя на учителскитѣ борби, а БУС и другитѣ му събратя продължаватъ да живѣятъ, и, не смущавани отъ никого, свободно да развиватъ съ пълна пара своята професионална борба и да извоюватъ „нови придобивки“ за професията, обаче какво виждаме въ действителность? Животътъ, този неподкупенъ и безпощаденъ изобличитель на всички заблуждения, днесъ дойде да опровергае политиката и тактиката на БУС и да подчертае дебело фалимента на амстердамския синдикаленъ реформизъмъ.

Отъ прословутитѣ „съюзни придобивки“ днесъ не е осталъ нито поменъ: учителството, особено това отъ първоначалнитѣ училища и прогимназиитѣ, тѫне въ небивала материална мизерия, лишено е отъ всѣкаква политическа и педагогическа свобода и е подхвърлено на систематиченъ терорь. Презъ 1885 год. на учитель съ завършено срѣдно образование, при единъ неимовѣрно ефтинъ животъ, се плащаше 1200 лв. годишна заплата, която, по днешния курсъ на лева, се равнява на 36,000 лв., когато днесъ, при извънредно поскѫпнѣлъ животъ, учительтъ отъ първоначалното училище получа 24,000 лв. годишно, отъ които, като се приспаднатъ всевъзможнитѣ одръжки, оставатъ му около 1600 лв. месечно или 54 лв. дневно, съ които не може да задоволи дори най-сѫщественитѣ си животински нужди, за да може да диша и да носи „тежкия кръстъ“ на народната просвѣта, подъ бремето на който брутално и безпощадно е смачканъ. Пъкъ и тѣзи мизерни 1600 лв. ги получава следъ 3—4 или 5 месеца!

Ако се обърнемъ и погледнемъ, какво е положението на учительовия братъ — индустриалния пролетариатъ, ние ще константираме, че и той, наравно съ учителя, е въ сѫщото непоносимо материално и правово положение, за да дойдемъ неминуемо пакъ до заключението, че положението и на единия и на другия е еднакво лошо; че едни и сѫщи закони на съвременното буржуазно общество урегулирватъ тѣхното материално и правово положение, че умственитѣ и физическитѣ пролетарии сѫ „братя по участь“ и че борбата си трѣбва да водятъ въ най-близъкъ контактъ *върху почвата на класовата борба*, за да могатъ да извоюватъ действително не само професионални придобивки, а и пълното си освобождение отъ гнета и експлоатацията на разлагащето се капиталистическо общество. Обаче, на това разбиране на професионалната борба сѫ чужди и преднамѣрено враждебни не само рѫководителитѣ на сѫществуващитѣ учителски професионални съюзи, но и голѣма часть отъ съюзното учителство, понеже никога неговитѣ фашизирани водители не сѫ му обяснили неговото истинско положение въ съвременното общество, нито пъкъ иматъ интересъ да му го обяснятъ, защото сѫ на служба при учителитѣ господари и угнетители; защото сѫ на фронта на буржуазната класова държава. Това, което не сѫ сторили до сега, нито пъкъ ще сторятъ въ бѫдаще водителитѣ, трѣбва да го извършатъ класознателнитѣ учители, които членуватъ въ БУС, КУС и НУС или пъкъ следватъ учителската профопозиция. Това тѣ ще могатъ да извършатъ чрезъ строго планирана, упорита и непрекѫсната не само просвѣтителна, но и активна дейность срѣдъ учителскитѣ маси, като се явяватъ въ всички случаи и при всѣки поводъ начело на учителскитѣ борби за отвоюване на действителни придобивки и за защита на застрашени учителски професионални интереси.

XII.

Учителскитѣ организации въ надвечерието на 9 юний 1923 година

До преврата на 9 юний 1923 год. въ България сѫществуваха три учителски организации: *1) Б. У. Съюзъ, 2) Съюза на учителитѣ отъ прогимназиитѣ, гимназиитѣ и висшитѣ училища и 3) Организацията на учителитѣ и служителитѣ по народната просвѣта.* Между първитѣ два учителски съюзи, както изтъкнахме, не сѫщессвуваха почти никакви идейни различия; тактиката имъ бѣ една и сѫща. Идейна борба, различна и по принципи, и по тактика отъ тази на поменатитѣ два учителски съюзи, се водѣше само отъ Организацията на учителитѣ и служителитѣ по народната просвѣта. Тя единствена атакуваше, и то доста успѣшно, схващанията и тактиката на БУС и КУС, и отъ день въ день ставаше фокусъ, въ който се сливаха надеждитѣ и копнежитѣ на учителството, вследствие на което тя бѣше изложена подъ кръстосания огънь не само на учителскитѣ съюзи, но и на властвуващия тогава Български Народенъ Земл. Съюзъ. Нейнитѣ членове бѣха подложени на масово преследване, като съ една заповѣдь се уволняваха десетки учители и учителки, а колонитѣ на органа ѝ, в. „Учителска искра", се опустошаваха отъ сѫществуващата тогава цензура на печата. Това бѣсно преследване на Организацията на учител. и служ. по нар. просвѣта внасяше само повече озлобление между членоветѣ на тази организация: вмѣсто да намали нейния ръстъ и идейно влияние въ срѣдата на учителството, напротивъ, всѣка година увеличаваше числото на членоветѣ ѝ, а нейниятъ печатенъ органъ „Учителска искра" печелѣше все повече и повече абонати. Докато БУС и КУС не можеха да достигнатъ съ тиража на своитѣ вестници дори числото на членоветѣ на своитѣ съюзи и нѣмаха абсолютно, както нѣмата и до сега, никакъвъ пласиментъ вънъ отъ тѣхнитѣ рамки, то в. „Учителска искра" бѣ завладѣлъ широкъ теренъ и срѣдъ учителството, което се намираше извънъ Организацията. Така напр., презъ 1923 година — последната отъ сѫществуването на Организацията, при наличностьта на 3536 членове, в. „Учателска искра" е ималъ 5,700 броя седмиченъ тиражъ, напълно пласиранъ, и, съ малки изключения, напълно платенъ, т. е. 40% отъ тиража на в. „Уч. искра" се поглъщаше отъ организиранитѣ учители въ БУС, КУС и отъ неорганизиранитѣ учители и учителки. Този видимъ успѣхъ вбѣсяваше особено рѫководителитѣ на БУС и тѣ, некадърни да противопоставятъ на идеитѣ, които издигаше и проповѣдваше в. „Уч. искра“, други идеи, които да привлѣкатъ учителството, обявяваха бойкотъ на *„Учителска искра“* и апелираха къмъ своитѣ членове, да го не получаватъ и да го не четатъ. Тукъ, както обикнавено, ръководителитѣ на учителския съюзъ бѣха въ единенъ фронтъ съ властьта. Нито бойкотътъ, нито сквернословията на в. „Съзнание“ по адресъ на „Учителска искра“ можаха да увредятъ на нейния буенъ растежъ и пълно идейно завладяване на голѣма часть, не само отъ неорганизираното учителство, но и отъ организираното въ другитѣ два учителски съюзи. Не липсваха и куриози. Като съвременици на този периодъ отъ учителското движение, ние знаемъ много случаи, когато в. „Съзнание“, получаванъ отъ учителитѣ съюзисти по уставно задължение, го оставяха неотворенъ и го употрѣбяваха за опаковаченъ материалъ и за други цели, грижливо и съ необикновенъ интересъ поглъщаха писаното въ „Уч. Искра“. До като БУС видимо вегитираше въ надвечерието на 9 юний 1923 год. и постоянно губѣше почва подъ краката си, а КУС продължаваше да изживѣва своята традиционна сънна дрѣмка и само сегизъ-тогизъ се прозяваше, за да даде признаци, че още не е заспалъ напълно, Организацията на учител. и служ. по народната просвѣта осѣзателно просперираше и видимо застрашаваше да опустоши и безъ това анемичнитѣ редове на другитѣ два учителски съюзи. За да не бъдемъ голословни, ние ще приведемъ следнитѣ примѣри: 1) учителскитѣ групи въ много пунктове на страната, като въ Попово, Дупница, Т.-Пазарджикъ, Елена, Чирпанъ, Берковица, Фердинандъ и др. бѣха успѣли да сринатъ до основи мѣстнитѣ учителски дружества, да спечелятъ идейно и организационно членоветѣ имъ и да сведатъ дружествения имъ животъ до едно номинално съществуване, което, съ своитѣ печални останки—пущинаци, да напомня за нѣкогашното имъ „славно“ минало. Въ другитѣ пунктове на страната, гдето дружествата бѣха успѣли, по една или друга причина да запазятъ горе-долу своитѣ кадри, съществуваха само формално и всичката си „дейность“ изчерпваха въ две дружествени заседания: първото въ началото на учебната година, за да изберать дружествено настоятелство и изслушатъ отчета на делегатитѣ, и второто — въ края на учебната година, за да изберать делегатъ за идния конграсъ, а презъ течение на цѣлата година развиваха дейность само пунктовитѣ учители, които грижливо прибираха членски вносъ и абонамента на съюзнитѣ издания и ги изпращаха въ съюзната каса, за да увеличатъ „кюлчето злато“, което и до сега продължава да е най-голѣмата „придобивка“ и „гордость“ на Бълг. Учителски Съюзъ.

2) Въ изборитѣ за членове на Висшия учебенъ съветъ презъ 1923 год., Орган. на учител. и служ. по Народната просвѣта, както въ миналото, така и тогава излѣзе съ свои кандидатни листи за първоначалната, прогимназиялната и за гимназиялната колегии. Въ резултатъ се получиха следнитѣ гласове:

По колегии:	*Уч. орг.*	*Б.У.С.*	*К.У.С.*
За първон. у-лища	3327	5294	——
За прогимн. „	1353	1085	435
За гимназ. „	249	———	682

Отъ подаденитѣ гласове за прогимназиялната колегия се вижда, че Организацията на учит. и служ. по Н. пр. е получила най-много гласове; почти толкова, колкото заедно сѫ получили БУС и Класния уч. съюзъ, или при кѫжгло 3500 свои членове, тя е получила гласоветѣ на 4680 учители и учителки. Този резултатъ бѣ единъ несъмненъ успехъ на Учителската организация, който нагледно показваше къмъ кѫде клонятъ тежненията на учителството и на коя организация тѣ сѫ готови да повѣрятъ настоящитѣ си и бѫдещи професионални интереси. Нѣщо повече дори: докато преди 9 юний численият съставъ на Учителската организация растѣше ежегодно съ единъ приръстъ 50°/₀, т. е. всѣка година се удвояваше, БУС окончателно залинѣ, загуби своя минималенъ растежъ и дори удари назадъ по „тегло“, по съставъ.

Това предвещаваше лоши сѫдбини за БУС: загниване и край на една соц.-„демократическа“ измама, край на фразитѣ и начало на опомняне. Гѫстата гора на БУС започна да съхне, да капе и редѣе. Срещу кръжгло 5000 членове въ БУС, Организацията на учителитѣ стигна за две години отъ 2033 на 3536 члена.

Още по-важенъ бѣ идейния подемъ, завладяването на учителскитѣ маси. Конференциитѣ на БУС се преустановиха, а Орг. на учителитѣ повсемѣстно правѣше не „конференции“, а събори съ по 400-500-800 посетители. БУС правѣше нескончаеми апели къмъ своитѣ членове да не посещаватъ тия конференции, устройваше презъ това време „дружествени събрания“, за да въздържатъ „своитѣ“ хора да не посещаватъ устроенитѣ отъ Организацията на учителитѣ конференции. Въпрѣки забранитѣ, учителитѣ съюзисти пренебрѣгваха „дружественитѣ събрания“, напускаха ги и се стичаха масово на съборитѣ. Учителскитѣ дружества при подобни случаи не можеха да съберать на заседание своитѣ членове; тѣ не бѣха господари на своя „народъ“, своитѣ хора, своя „калабалъкъ“.

Рѫководителитѣ на БУС се намираха въ отчаяна тревога, тѫпа злоба и мрътвешка инертность. Въ това зашеметено състояние, подобно на ударена риба, БУС намѣри утѣха и подслонъ въ мрежата на 9-юнскитѣ конспиратори.

Този видимъ успѣхъ на Учит. организация внасяше необикновенъ смутъ не само въ рѫководнитѣ тѣла на другитѣ два учителски съюзи, но и въ Министерството на народната просвѣта, ето защо и атакитѣ противъ нея все повече и повече се засилваха и доведоха въ края на крайщата до мракобѣсния протоколъ на Министерския съветъ № 101, по силата на който се поде отъ правителството на Бълг. Землеѣлски Съюзъ една небивала хайка противъ учителитѣ, членове на Организацията. Развилнѣлата се тогава дружбашка реакция, която се вече бѣ превърнала на подлога на буржуазнитѣ котерии, съ една заповѣдь уволняваше десетки учители и учителки и ги изхвърляше отъ училището по всѣко време на учебната година, до като „бойниятъ“ БУС и Класния Учителски Съюзъ, съ малки изключения, продължаваха спокойно да живѣятъ своя летаргиченъ сънь, или пъкъ, ако го нарушаваха, наливаха вода въ воденицата на така наречения „черенъ блокъ“, въ който се бѣха групирали всички буржуазни политически котерии за сваляне отъ власть на БНЗС и се рѫководѣше отъ народняцитѣ, начело съ доскорошния м-ръ на Вѫншнитѣ работи, Буровъ. Но за тази дейность на учителскитѣ съюзи ние ще имаме случай понататъкъ да се спремъ по-подробно, а сега тукъ трѣбва да подчертаемъ, че въ надвечерието на 9 юний 1923 година Организацията на учител. и служ. по Нар. просвѣта, въ контактъ съ по-голѣмата часть отъ административния пролетариатъ и работничеството отъ частното производство, единствени отстояваха противъ вилнѣещата дружбашка реакция, интереситѣ не само на учителската професия, но и на цѣлокупния административенъ пролетариатъ. Борбата на „черния блокъ“ и жълтитѣ 19 професионални съюзи противъ властьта на Земледѣлския Съюзъ и противъ революционното работническо движение, рѫководено отъ Комунистическата партия, отъ една страна, и борбата на надигащето се като морска вълна работническо революционно движение противъ властьта на дружбашитѣ и цѣлокупната буржуазия, отъ друга, бѣха достигнали до своята кулминационна точка, политическото напрѣжение бѣ неудържимо повече; осѣзателно се чувствуваше и отъ двѣтѣ страни, че сблъсъкътъ е неминуемъ и че непредотвратимата политическа буря наближава. На 9 юний 1923 год., презъ нощьта, тя се разрази. Реакцията наддѣля, възтържествува, не че бѣ нѣкаква непреодолима сила, а просто поради дефектитѣ и пороцитѣ, които Комунистическата партия (тѣсни социалисти) бѣ наследила отъ II Социалистически Интернационалъ и не бѣ се отърсила отъ тѣхъ, и следъ като си бѣ промѣнила фирмата. Заедно съ реакцията възтържествуваха и всички професионални организации отъ така нареченитѣ „19-тѣ професионални съюзи“, въ това число и БУС, и КУС. Бившиятъ редакторъ на в. „Съзнание“ и секретарь на БУС — Димо Казасовъ, стана министъръ на Желѣзницитѣ и пристанищата; членътъ на Класния Учител. Съюзъ, Ал. Радославовъ, препорѫченъ отъ своя съюзъ, стана главенъ секретарь на министъра на Народната просвѣта, а председателя на БУС — Д. Негенцовъ, биде поканенъ отъ новото правителство за началникъ на основното образование, но, по понятни съображения, не прие така галантно предложения му високъ постъ, за да остане въ последствие за дълго време нѣщо като ексъ-министъръ на Народната просвѣта и отъ този си постъ да реди не само учебното дѣло въ страната, не само да „ходатайствува“ и „урежда“ положението на уволненитѣ хиляди учители, членове на Учителската организация, но и да стабилизира разклатенитѣ до голѣма степень основи на съюзната сграда. БУС, въ лицето на своя управителенъ комитетъ, не само формално, но и фактически пое и пригърна съ двѣтѣ си рѫце дѣлото на новото „революционно правителство“, за чието тържество и словомъ и дѣломъ, и духовно и материално работѣше още преди тази дата, въпреки прословутия и напълно компрометиранъ по всички линии съюзенъ политически неутралитетъ. Или, нека се изразимъ съ думитѣ на почетния председатель на БУС, Г. Пенчевъ — *„БУС даде на новата власть пълното си съдействие тъй, както не го е давалъ на никое друго правителство“*, следователно, за днешното непоносимо материално трудово и правово положение на учителството, наредъ съ доскоро управляващия Демократически Сговоръ, еднакво е отговорна и съюзната управа, която, за да подкрепи дѣлото на общедѣлската партия, която участвуваше чрезъ Д. Казасовъ въ новата власть, не само лично се отдаде въ услуга на каузата на тая власть, но поднесе въ нейна услуга и цѣлия БУС, като пожертвува легитимнитѣ интереси и права не само на организираното съюзено учителство, но и на цѣлокупната учителска професия. Падението е отъ историческо значение и нѣма равно на себе си въ цѣлата история на учителското движение въ България, толкозъ повече, че то стана въ единъ моментъ, когато гласътъ на истината бѣ напълно задушенъ и кървава пѫтека отъ Варна и Бургасъ до Осоговскитѣ планини и отъ Дунава до Разлога и Пашмаклий бележеше триумфалния ходъ на смъртьта, подъ чиято коса паднаха хиляди наши братя и сестри; подъ която се тръкулнаха и десятки учителски глави. Подъ нейното острие, безъ сѫдъ и присѫда, паднаха и дългодишнитѣ ратници въ учителското движение: Теню Стоиловъ, бившъ редакторъ на „Уч. Искра", Ламби Кандевъ, секретарь-касиеръ на Орган. на учит. и служ. по Народната просвѣта, Вълчо Ивановъ, членъ на управителното ѝ тѣло, и Георги Христовъ, членъ отъ контролната комисия, безъ да помръдне БУС даже кутлето си и издигне гласъ на протесть противъ кървавата вакханалия. Напротивъ, както казахме, той бѣ въ пълна услуга на Демократическия сговоръ. Това се публично засвидетелствува и въ Народното Събрание отъ народния представитель, сговористъ, Гр. Василиевъ, който, при разискването на чл. 82 отъ Закона за Нар. просвѣта изрече историческата истина: „Министерството не може да узнае само, въ кои села и въ кои училища се намиратъ тия 4-5,000 души комунисти. ***Тая работа се възлага на учителитѣ широки социалисти*** (к. н.) Азъ всѣкога съмъ казвалъ: нека социалъ-демократитѣ ни съобщаватъ, кой отъ комуниститѣ е опасенъ и кой може да се поправи. Тѣ добре ги познаватъ. *Вие* (обръща се къмъ широкитѣ) ***тая работа я вършихте до сега, благодарни сме ви, вършете я и за напредъ"*** (к. н.) (изъ в. „Народна правда", бр. 15 отъ 1924 год.) И защо ли и въ името на какво ли би протестирала въ случая съюзната управа, когато тя съ пълна пара плува въ водитѣ на тѣзи, които заповѣдваха и инсценираха тѣзи убийства? Нѣщо повече — рѫководителитѣ на БУС злорадствуваха по адресъ на тѣзи убийства, инсинуираха и доносничеха противъ всѣкиго и противъ всѣки опитъ да се реагира противъ падението и предателството имъ и видимо скърбѣха, че още всички „болшевишки орѫдия" не сѫ изтребени, че още тукъ-тамъ се мѣрка живъ и здравъ нѣкой „болшевикъ" и съ своето сѫществуване смущава тѣхнитѣ гузни съвести. Тѣхното интимно желание бѣ, па и до сега е, ако можеше нѣкакъ да не остане нито единъ отъ малцината останали живи „болшевики", за да нѣма кой да ги изобличава и сами да останатъ господари въ полето на професионалнитѣ учителски борби, за да могатъ да мародерствуватъ безнаказано и свободно да търгашествуватъ съ неволитѣ, страданията и копнежитѣ на цѣлата учителска професия.

Педагодическиятъ интернационалъ въ Парижъ съ живъ интересъ следѣше нечувания инквизиторски произволъ надъ българското учителство. Въ свирепото преследване на българското учителство и той съ право виждаше да се мѣрка рѫката на ***управителния комитетъ***.

на БУС, на неговитѣ първи ржководни дейци, които безрезервно сътрудничеха на новата власть.

Поради това, Педагогическия интернацианалъ предложи на Управ. комитетъ на БУС, да съдействува и приеме една съвмѣстна анкета въ България за сътрудничеството на БУС въ преследването на учителитѣ и Организацията на учителитѣ.

Вмѣсто да приеме съ готовность тази анкета, Управ. комитетъ на БУС отказа анкетата и тъй дръзко нападна Педагог. интернационалъ, щото последния неминуемо трѣбваше да окачестви този „отговоръ" като *„вой на ударенъ песъ"*.

Класниятъ Учит. Съюзъ, собствено неговото ржководно тѣло, както по-рано, така и сега не прояви злобата и настървеностьта на продажния общодѣлецъ отъ БУС и държеше поведение, което издаваше една несравнено по-голѣма вѣротърпимость по отношение Орган. на учит. и служ. по Народната просвѣта, макаръ и тази управа съ видима радость да посрещна провалянето на дружбашкия режимъ и възхода на буржуазната реакция, понеже, наивно или преднамѣрно — това е другъ въпросъ, вѣрваше, че 9-то юнското правителство, състояще се отъ професори и генерали, ще даде по-благоприятни условия за учителството и за развоя на учебното дѣло, отколкото дружбашкото правителство. Обаче, и управата на Кл. Учит. Съюзъ скоро се убеди, че се е лъгала.

Следъ 9 юния 1923 год., и особено следъ септемврийското възстание, знае се, какви събития и какъвъ политически курсъ възтържествуваха. Цѣлото класово движение, политическо и професионално, бѣ одушено и сковано въ рамкитѣ на драконовския Законъ за Защита на Държавата. Заедно съ това бѣ одушена и Организацията на учит. и служ. по Нар. просвѣта. Всички опити на управителното ѝ тѣло, да се завѣри устава ѝ и се създадатъ условия за животъ на организацията, не успѣха. Вестникъ „Уч. Искра" спрѣ; членоветѣ на организацията бидоха изгонени отъ училищата по силата на чл. 80, сега 70, отъ Закона за нар. просвѣта като проповѣдници на противодържавни идеи, а цѣлата архива и покжщнина— конфискувани. Споредъ изявленията на бившия министъръ на Нар. просвѣта, Н. Найденовъ, били сж уволнени 3,000 учители, т. е. била е разтурена и опразнена напълно цѣлата Учителска организация. Опитътъ на управителноте ѝ тѣло презъ 1923—24, уч. год., вмѣсто спрелия в. „Уч. Искра" да издава в. „Учителско единство", скоро бѣ парализиранъ — първо, защото учителитѣ не смѣеха да го получаватъ, понеже ги уволняваха, ако ги узнаеха, че го четатъ, и, второ, защото излизането му бѣ спрѣно найсетне отъ властьта. Новопоявилия се вмѣсто него в. „Учит. гласъ", сжщо не можа дълго време да просжществува. Следъ като излѣзоха нѣколко броя, и той спрѣ. Не говоримъ за организационенъ животъ тогава на Учит. организация, защото бѣ абсолютно невъзможенъ. Подъ властьта на новата „конституционна власть" можеха да сжществуватъ само жълтитѣ казйонни префесионални съюзи, които играеха ролята и на детективски гнѣзда. Всички бойни класови организации бидоха лишени отъ легално сжществуване. Лишена бѣ и Организацията на учителитѣ и служителитѣ по Нар. просвѣта. Настжпи непроницаема тъмна политическа нощь, въ която се чуваха само гласоветѣ на професионалнитѣ бухали и кукумявки, които дирѣха падналитѣ жертви отъ новия фашистки политически курсъ, за да ги заведатъ въ своитѣ редове и увеличатъ своитѣ кадри. Като никога презъ цѣлия си организационенъ животъ, БУС и Желѣзничарски Съюзъ набъбнаха неимовѣрно. Тѣ бѣха на власть. Подъ тѣхната властническа стрѣха можеше да се намѣри пристанище и спасение отъ разразилата се политическа буря, която помиташе всичко, за което знаеше или ѝ бѣ посочено, че не е съ нея. Апаратътъ бѣ изкустно нагласенъ за тази цель. Учителскитѣ дружества, ръководени предимно отъ общодѣлци учители, разпращаха заявления за записване членове на БУС, и всѣки, който имаше дързостьта да откаже да членува въ Съюза, искаха му се обяснения. Упорствуваше ли, той бѣ донасянъ, а скоро и изгонванъ отъ учителското поприще. На уволненитѣ пъкъ учители, бивши членове на Орган. на учит. и служ. по Нар. просвѣта, за да се възстановятъ на длъжность, внушаваше имъ се отъ ръководителитѣ на учит. дружества, че тази работа ще може да оправи само председателя на БУС, Д. Негенцовъ, но е необходимо, щото уволнениятъ учитель, преди всичко, да стане членъ на Съюза. Създадено бѣ едно особено положение: уволненитѣ учители по чл. 82, въ повечето случаи по доносъ предъ властьта отъ видни „съюзни дейци“, отъ сѫщитѣ се изпращаха съ препоръчано писмо въ София при Д. Негецовъ, за да имъ изходатайствува възстановяването. И той изходатайстваше, като заедно съ това печелѣше и членове на БУС. Тази срамна търговия съ неволята на подгоненото учителство продължава доста дълго време и спечели презъ 24—25 учебна година 3576 нови членове на Съюза — толкозъ, колкото никога не бѣ успѣлъ да спечели чрезъ своята пропаганда и агитация презъ време на своето сѫществуване. Спечели го, но съ силата на властьта; спечели го единствено и изключително като казѝонна организация, и защото нѣмаше вече друга учителска организация, която да му пречи и освѣтлява пѫтя на учителскитѣ борби.

XIII

Учителскитѣ съюзи следъ 9 юний и септемврий 1923 год.

Следъ Септемврийското възстание 1923 год., на учителското „поле бранни“ останаха да развѣватъ своитѣ жълти знамена само двата учителски съюза — Б. У. Съюзъ и Съюза на класнитѣ учители. Най-решителния тѣхенъ идеенъ противникъ — Организацията на учителитѣ и служителитѣ по нар. просвѣта, бѣ отстраненъ отъ полето на професионалната борба. За моментъ, тѣзи съюзи си отдъхнаха и радостно потриваха рѫце, защото отъ тукъ нататъкъ ще могатъ свободно да си разиграватъ коня и безпрепятствено ще могатъ да търгуватъ съ съкровенитѣ интереси и идеали на учителството. Тѣ не само се туриха въ пълна услуга на властьта, не само приспиваха въ сладка дрѣмка напълно онеправданото въ всѣко отношение учителство, но, безъ свѣнъ и червенина на лицето, запретнаха високо крачули и загазиха въ мжтнитѣ води на фашизма. Управителниятъ комитетъ на БУС се превърна не само формално, но и фактически въ официозно отдѣление при Министерството на народното просвѣщение, а Класния Учит. Съюзъ се цамбурна и цѣлъ окжпа въ водитѣ на фашистката организация „Отецъ Паисий“, като стана неинъ членъ. Както единия, така и другия учит. съюзи плюха демонстративно на своя никога несжществувалъ за тѣхъ политически неутралитетъ и съ пълна пара заплуваха въ водитѣ на фашизма. Новиятъ професионаленъ рейсъ бѣ добре нагласенъ за водачитѣ и властьта. Тѣ благодушествуваха и се радваха, че участвуватъ и тѣломъ и духомъ въ „спасителното дѣло“ на Демократическия сговоръ, който ловко и умѣло ги използуваше и впрѣгаше да теглятъ неговата скрибуцаща колесница, безъ да се свенятъ, че учителството и цѣлокупното учебно дѣло видимо се тикатъ съ десетки години назадъ.

Замрѣха учителскитѣ борби, както замрѣ и цѣлия нашъ общественъ животъ. Вече никакви акции не смущаваха покоя на учителскитѣ водачи. Замрѣ дълбоко и многошумящата и гюрюлтиджийска празднa бъчва, известна подъ името „Съюзъ на съюзитѣ“. Видни нейни ржководители събраха своята идейна партушина и я стовариха въ редакцията на сп. „Звено“, и отъ страницитѣ му започнаха да теоретизиратъ и славословятъ „модерното“ синдикално движение на фашистка Италия, гдѣто господари и работници сж организирани въ едни и сжщи синдикатъ, а работникътъ е превърнатъ на безропотенъ илотъ.

Одушена Организацията на учителитѣ и служителитѣ по Народ. просвѣта, одуши се и живецътъ, който придаваше не само идеенъ смисълъ на учителското движение и борби, но и подхранваше живота на жълтитѣ учителски съюзи. Понеже Организ. на учит. и сл. по Н. пр. водѣше единъ интензивенъ идеенъ животъ и често устрояваше акции заедно съ професионалнитѣ съюзи на другитѣ държавни наемници въ защита на тѣхнитѣ професионални интереси, и учителскитѣ съюзи, за да не изгубятъ влиянието си надъ своитѣ членове, отъ кумова срама предприемаха сегизъ-тогизъ „акции“, обаче, следъ 9 юний всички тѣзи „борци“ млъкнаха като риби и заспаха сладко въ скутитѣ на деветоюнската властъ, понеже тя даде на водачитѣ имъ редица облаги, срещу които откупи мизерията и страданията, подъ ударитѣ на които изнемогваше многохилядната маса отъ учители, желѣзничари, телеграфопощенци и др. служители на държавата.

Изобщо, следъ 9 юний и септемврий 1923 год. въ учителското движение се отбелязва единъ небивалъ упадъкъ, който бѣ предвестникъ на другъ по-голѣмъ, защото тактиката на сжществуващитѣ два учителски съюзи не допринасяше нищо сжществено за подобрение материалното положение на учителството, нито пъкъ за служебния му стабилитетъ и правово положение. Мизерията продължаваше да мори учителството, обръчътъ около неговата изнемощѣла снага все повече се стѣсняваше, конкуренцията за завоюване учителско мѣсто ставаше все по-ожесточена и кална, бруталитета — все по-свирепъ, а свободата на учителя, като гражданинъ и общественъ деецъ, все повече се изпаряваше; учителството стана играчка и въ пълна зависимость отъ мѣстнитѣ отговорни и неотговорни фактори. Не бѣха рѣдки случаитѣ, когато разни фашистки, „родолюбиви“ и патриотарствуващи организации се намѣсваха грубо при назначението на учителитѣ и налагаха свои кандидати, а на много мѣста, за да се заеме учителско мѣсто, се отиваше до страшни падения. При това тежко положение на учителството, отъ никѫде не идѣше свѣтълъ лѫчъ на ободрение. Пъленъ мракъ и реакция душатъ учителството. БУС и Класния Учит. Съюзъ, не смущавани отъ никакъвъ конкурентенъ професионаленъ противникъ, вмѣсто да поведатъ учителството на борба, задоволяватъ се само съ освѣтления и молби предъ Министерството на нар. просвѣта, защото тѣхната просвѣтна политика принципиално не се различава отъ отъ официалната политика на държавата, и защото не изхождатъ отъ създаденото тежко положение за учителството и цѣлокупното учебно дѣло; тѣ не дирятъ изхода въ борбата, а въ разбирателството съ „г-на Министра на Народната просвѣта“ и въ дълга, да му служатъ преданно. Тази мисъль и това схващане още по-ясно и оформено продължава и до сега да господствува въ учителскитѣ съюзи. Така напр., в. „Съзнание“ (бр. 10 отъ 1928 год.) на уводно мѣсто въ статията си „Сътрудничество и разбирателство“, пише: „Ние отдавна поддържаме мисъльта, че отношенията между Министерството на просвѣщението и учителството трѣбва да почиватъ не върху недовѣрието и враждитѣ, а върху разбирателството и сътрудничеството“. Тази мисъль се подчерта и при откриването на XXXV учит. конгресъ отъ Д. Негенцовъ. Социалъ-фашистътъ и буржуазния „демократъ“, които стоятъ върху „почвата на настоящето, както то се развива“ и изхождатъ отъ интереситѣ на капиталистическата класа, а не отъ тѣзи на професията и трудящитѣ се маси, не могатъ друго яче и да разсѫждаватъ, защото отъ тази класа смучатъ сокове за своитѣ кариеристични попълзновения, обаче тази политика е прѣко враждебна и отрицателна на интереситѣ на градскитѣ и селскитѣ трудящи се маси, а въ това число и на учителството.

До кѫде се бѣ отишло въ това направление по онова време отъ политическитѣ съмишленици на рѫководното тѣло на БУС се вижда отъ свидетелствуването на в. „Демократически сговоръ“. По случай спора между този вестникъ и в. „Народъ“ за устрояване на една „анкета по усмирителнитѣ акции“, в. „Демократически сговоръ“, бр. 2143 отъ 20. XII. 30 год., пише:

„1 . . .

2. Ние казваме: Много видни широки социалисти бѣха станали околийски началници и градоначалници. Други пъкъ бѣха напълнили клоноветѣ на обществената безопастность. Не на една, на десеть анкети сме готови да отидемъ по тоя въпросъ. — Значи, ясно е: по тоя въпросъ, значи по въпроса за участието на видни широки социалисти въ администрацията тогава, ние сме готови да отидемъ на анкета.

3. Сѫщо анкетата може да обхване отношението на партийнитѣ институти на широкитѣ тогава, къмъ министерствуването на г. Димо Казасовъ. И на тая анкета отиваме съ радость.

4. Но искаме, все пакъ, по-рано да припомнимъ нѣкои факти, оито може да направятъ излишна анкетата. г. П. А., сега народенъ

представитель отъ фракцията на широкитѣ, не бѣше ли по онова време окол. началникъ въ Бѣла Слатина? г. А. Е., сега адвокатъ въ Русе, широкъ социалистъ, тогава не бѣше ли началникъ на обществената безопастность въ Варна?

5. Колкото за писанията на „Епоха“, чийто редакторъ тогава бѣше г. Атласъ (Гр. Чешмеджиевъ), ето какво за сега може да се цитира:

В. „ЕПОХА“

11 юний 1923 г., брой 261.

Въ уводната статия „Новия день“ отъ Кр. Пастуховъ — между другото пише: . . . Ние изпитваме радость нескриваема и чистосърдечна, че подиръ толкова непоносими мжки и произволъ, народа излѣзе победитель — повали тиранията“.

И следъ като пита, где сж сега оранжевс-гвардейцитѣ и сподвижницитѣ на дружбащината—продължава: „Какъ всичко отведнъжъ се промѣни. Слънце огрѣя нашата земя, подиръ тежка мъглива зима, лица озарени и засмѣни се движатъ изъ улицитѣ необезпокоявани отъ никого, прѣсенъ въздухъ на свободата ободрява и за по-щастлива бждннна. Дни на отмора и сладки мечти за ново щастие и за нова човѣшка борба“.

Въ тази общодѣлска сфера „на отмора и сладки мечти“ дремѣше и припѣваше и „бойния органъ“ на БУС — в. „Съзнание“.

⁂

Презъ 1926, обаче, биде нарушено сжществуващото до тогава статукво. Вмѣсто обединение на сжществуващитѣ до тогава учителски съюзи, появи се новъ трети учителски съюзъ—***Съюзътъ на учителитѣ отъ прогимназиитѣ.*** Той се роди по желанието и съ благословията на Министерството на народното просвѣщение. Неговото появяване още на първия му конпресъ бѣ радушно привѣтствувано отъ специално изпратенъ отъ Министерството пратеникъ. Обаче, благословията на Министерството на народната просвѣта не бѣ достатъчна, за да може новопоявилиятъ се съюзъ да напредва. Ржководителитѣ му, между които личеха и нѣкои ренегати, добре знаеха, съ какво грамадно идейно влияние се ползуваше всрѣдъ прогимназиялното учителство одушената Организация на учител. и служит. по народната просвѣта, затова тѣ още въ началото не се свенѣха да разпространяватъ слуха и да агитиратъ между прогимназиялнитѣ учители, че Съюзътъ имъ е основанъ съ знанието и съгласието на бившитѣ членове на управителното тѣло на Учителската организация, и че всички прогимназиялни учители и учителки, които не сподѣлятъ тактиката и разбиранията на БУС и Класния Учителски Съюзъ, трѣбва да се наредятъ подъ знамето на новообразувания прогимназияленъ учителски съюзъ, който щѣлъ да защити най-добре тѣхнитѣ професионални интереси. Съ тази безчестна агитация, както и съ основаването на новия Прогимназияленъ учителски съюзъ, останалитѣ живи членове отъ управителното тѣло на бившата Организачия на учителитѣ и служител. по Народната просвѣта, нѣмаха нищо общо. Тази агитация бѣ просто една безчестна сдѣлка отъ страна на членоветѣ на управителното тѣло на Прогимназиялния съюзъ за смѣтка на престижа и голѣмия моралень кредитъ, съ които се ползуваше Учителската организация и хората, които я ржководѣха.

Пречее, съ появяването на Прогимназиялния учителски съюзъ на полето на учителскитѣ професионални борби, учителскитѣ съюзи станаха три. Появата на новия учителски съюзъ не бѣ извикана отъ никакви сжществени нужди, защото той не издигаше никакви нови бойни позиции на своето знаме. Той по нищо не се различаваше отъ сжществуващитѣ вече два учителеки съюзи и бѣ съ тѣхъ лика-прилика, като два стрька иглика. Увеличи се само разпокжсаностьта на организираното учителство и основаването на този новъ учителски съюзъ бѣ единъ голѣмъ минусъ за учителскитѣ професионални борби. Мотивътъ, че въ БУС и Класния Учителски Съюзъ не се защищавали достатъчно добре интереситѣ на прогимназиялното учителство, е крайно несъстоятеленъ. Основателитѣ и ржководителитѣ на Прогимназиялния учителски съюзъ, които до последната минута на живота му стоеха начело въ него, се просто нуждаеха отъ сергия, кждето да разпродаватъ своитѣ учебници, тетрадки, ржководства и пр., и трѣбваше да създадатъ такава. Разгърнете, което щете годишно течение отъ в. „Прогимназиална пробуда“ и вие ще останете поразени отъ хвалбитѣ и рекламитѣ, които си даватъ взаимно членоветѣ на управителното тѣло на съюза за учебницитѣ, тетрадкитѣ и ржководствата, които сж издали и продължаваха да издаватъ. Ржководителитѣ на Прогимназиялния съюзъ завидѣха на търгашеството на голѣмитѣ и малки водачи на БУС, които отдавна бѣха обсебили търговията съ учебници и ржководства, и, за да не останатъ по-назадъ отъ тѣхъ, основаха си своя „колегиална, на която само тѣ сж „компетентни“ да простиратъ своитѣ стоки, да рекламиратъ и разпродаватъ.

Фактътъ, че Хр. Дрехаровъ, членъ отъ управителния комитетъ на Прогимназиялния съюзъ, биде назначенъ за учитель въ София, а по-сетне и членъ въ Постоянния учебенъ комитетъ, е достатъченъ, за да покаже, какви бѣха ржководителитѣ на тази учителска организация и кому служеха тѣ.

Основаването на Прогимназиялния уч. съюзъ отекчи още повече нерозовото положение на професионалното учителско движение. Безъ да внесе поне капка повече съзнание въ дезорганизираното и изпаднало въ безпжтица организирано и неорганизирано учителство следъ 9 юний 1923 год., Прогимн. уч. съюзъ само спомогна за още по-голѣмата разпокжсаность на учителството и стана причина за появата на една колкото безпринципна, толкозъ повече кална борба главно между него и ржководителитѣ на БУС, които въ негово лице виждаха единъ конкурентъ повече, който разпростира своя сергия до съюзната и имъ отнема часть отъ клиентелата. Фактътъ, че въ „Съзнание“ и „Прогимназиална пробуда“ ржководнитѣ тѣла на двата съюза почнаха да се изобличаватъ взаимно въ търгашество и да изброяватъ, кой членъ отъ управителнитѣ имъ тѣла, колко учебници и видове тетрадки и ржководства е издалъ и изложилъ на своята сергия за проданъ на „съзнателното учителство“, и попрѫжнитѣ, които си размѣняха взаимно въ тоя „идеенъ диспутъ“, стигащъ до цинизъмъ, говори самъ по себе си. Съ съюзни срѣдства и съюзни вестници, които се издържаха отъ заработенитѣ съ кървавъ трудъ левчета на сдруженото учителство отъ двата съюзи, ржководнитѣ тѣла на двете конкурентни фирми, съ злобата и завистьта на еснафина, поведоха кална борба и внасяха само мерзость и възмущение въ душитѣ на учителството, което малко се интересуваше отъ печалбитѣ на своитѣ ржководители, понеже очакваше отъ тѣхъ не взаимни ежби и попържни, а да го поведатъ на борба за по-сносенъ животъ, за възстановяване на поругания му стабилитетъ и избавление отъ безправното му положение, въ което отъ день въ день все повече затжваше. Възползувани отъ гнета, който и до сега потиска учителството и убива още въ зародишъ всѣка появила се въ неговата срѣда критическа мисъль, ржководнитѣ тѣла на двата съюзи продължиха тази борба за сергии до край. Озлоблението все повече се напластяваше въ душитѣ на организираното учителство и съзнателно и отъ деветѣ страни се копаеше все по-дълбока пропасть между враждуващитѣ братски организации, за да не може никога да настане премирение за обща борба и общо настжпление за отстояване на наболѣлитѣ до непоносимость професионални нужди и интереси на цѣлокупната учителска професия. Девизътъ бѣ — раздѣляй и владѣй, защото само така най-успѣшно може да се служи и на своитѣ лични търгашески и партийно-котерийни интереси, и на властьта, въ чиито скути управителнитѣ комитети и на двата уч. съюзи, всѣки по отдѣлно, се надпреварваха да завратъ своитѣ глави и заложатъ съкровенитѣ интереси и въжделения на цѣлата учителска професия.

Тукъ му е мѣстото да подчертаемъ, че и тритѣ учителски съюзи—БУС, Класн. Учит. Съюзъ и Съюза на прогимназиялнитѣ учители, не можаха и се оказаха некадърни да почерпятъ поука отъ събитията, които се развиваха въ мировъ масщабъ следъ инпериалистическата война, и отъ породилитѣ се отъ нея дълбоки обществено-политически и економически преобразования въ недрата на капиталистическото общество, за да теглятъ логическитѣ заключения. Професионалнитѣ учителски съюзи не само останаха на сжщитѣ стари позиции, кждето бѣха преди империалистическата война, но ги засилиха следъ нея въ още по-реакционенъ духъ, фашизираха ги. Тѣ останаха слѣпи къмъ рационализацията, която започна да се насажда въ производството и срѣдъ административния пролетариятъ на следвоенното капиталистическо общество, и глухи къмъ тънтежа и грохота на мировия пролетариатъ за единъ новъ общественъ редъ и за едно ново училище. Вмѣсто крачка напредъ, тѣ направиха единъ голѣмъ кржгомъ и изравниха своя фронтъ съ този на фашизма, турнаха му се въ пълна услуга, за да вършатъ неговото дѣло. Напр., „бойния“ БУС, чийто редакторъ често размахва своя пихтиенъ боздуганъ изъ колонитѣ на „неутралния“ в. „Съзнание“ противъ „кървавия болшевизъмъ“ и „болшевишкитѣ сатрапи и диктатори“, следъ 34-год. животъ, отъ името на XXXI си конгресъ изпрати на Царь Бориса III поздравителна вѣрноподанническа телеграма. И когато по тоя случай излезе органа на запаснитѣ офицери, в. „Отечество“, да ги наругае, понеже не били искрени и съ подаването на тази телеграма правѣли компромисъ съ съвестьта си- редакторитѣ на в. „Съзнание“ излѣзоха на уводно мѣсто въ в. „Народъ“, бр. 169 отъ 1929 год,, да се защитятъ по следния начинъ:

„А в. „Отечество“? Той пъкъ се е разфучалъ срещу учителитѣ, дето бюрото на конгреса било поздравило царя! Това било лошо, защото . . . отнѣма на неговитѣ патрони патента за „патриотизъмъ“. Учителитѣ съ този поздравъ минаватъ въ рубриката на патриотитѣ. Тѣ не могатъ да бѫдатъ вече хулени, че сѫ противъ Отечеството, че не сѫ му служили вѣрно въ миналото и сега“, . . По-нататъкъ статията завършва съ следнитѣ мисли: „Въ цитиранитѣ писания (на в. „Отечество“ б: н.) нѣма разумъ, нѣма съвестъ, нѣма честна мисъль. Отъ тѣхъ бълва злоба и партизанска стръвь, ***чете се скръбъ по изгубени надежди, прозира завистъ отъ намѣса въ запазенъ периметъръ за патриотизъмъ*** (к. н.). Толкова повече учителството трѣбва да е доволно. То се учи, какъ да различава искреното приятелство отъ злобната стръвь на мнимия приятель и още по-твърдо ще следва изпитания си пѫть. Ние, които заедно съ съзнателното учителство сме нападнати тъй злобно отъ органитѣ на „демокрацията“, не се очудваме, когато я виждаме въ защита на болшевизма (?! б. н.), и на сговористо-фашизма, които въ сѫщность носятъ „неутрализма“ въ учителското движение“. Редакторитѣ на в. „Съзнание“ или тѣхнитѣ съпартизани, които сѫ написали тая статия, искатъ да кажатъ: „Г-да запасни офицери, грѣшка имате: и съюзенитѣ учители сѫ не по-малко патриоти отъ васъ. Патриотизмътъ не е само вашъ монополъ, а е и нашъ. Компромисъ съ съвестьта си не сме правили, защото, откакъ се подвизаваме въ БУС и го рѫководимъ, ние сме служили и ще служимъ вѣрно и честно на царя и отечеството“.

Когато е подавана тази вѣрноподанническа телеграма, за да се зарегистриратъ по официаленъ редъ монархическитѣ чувства на БУС, сигурно, той е забравилъ, че въ XIX си конгресъ бѣ гласувалъ една „Декларация на съюза следъ балканската война“, въ края на която се казва:

„*Въ днешния сѫдбоносенъ моментъ, когато ясно се оформява борбата между монархизма въ нашата страна, конгреса поднася своя горещъ поздравъ на всички смѣли и искрени борци срещу него за тържеството на демокрацията*“ *)

Отъ дветѣ едно: или следъ абдикацията на царь Фердинандъ I и замѣстването му отъ Царь Борисъ III е престанала да сѫществува опасностьта отъ монархизма и борбата противъ него става излишна, или пъкъ, съюзеното учителство, чрезъ своето най-върховно учреждение — конгреса, прави единъ решителенъ завой въ водитѣ на монархизма и се явява конкурентъ въ това отношение на фашисткитѣ организации, оспорвайки тѣхния монополъ за изключително право на патриотизъмъ, който, въ епохата следъ голѣмата империалистическа война, се покрива напълно съ фашизма. Изглежда, че рѫководителитѣ на БУС завидѣха на славата на Белгийския, Югославянския и др.

---

*) Глед. „Декларацията на съюза следъ Балканската война“.

жълти учителски съюзи въ това отношение и решиха най-сетне, онова, което бѣше отдавна въ душитѣ имъ, да го манифестиратъ и публично. Дали голѣмата маса отъ съюзеното учителство е съгласна съ този демонстриранъ монархически курсъ на бюрото на XXXI съюзенъ конгресъ и неговитѣ рѫководители, това е другъ въпросъ.

Всѣки, обаче, който познава природата на общодѣлеца и жълтия синдикализъмъ, за него нѣма нищо чудно въ така манифестирания монархически курсъ на БУС. Управата на Съюза, състояща се отъ 1910 г. и до сега въ своето болшинство предимно отъ социалъ-фашисти, е логична на себе си и на политическото вѣрую, което по единъ или другъ начинъ насажда въ БУС. Ако водителитѣ на общодѣлската партия: Я. Сакъзовъ, Кр. Пастуховъ, П. Джидровъ и Д. Казасовъ можаха да станатъ и сж готови да станатъ вѣрноподанни министри и слуги на монарха, защо ли пъкъ тѣхнитѣ копиеносци отъ БУС — Д. Негенцовъ, Ив. Пастуховъ и др. да не могатъ да изпратятъ поздравителна телеграма до царя? Известно е и на децата, че още въ началото на империалистическата война, а още по-ярко следъ нея, международната социалъ демокрация пое въ свои рѫце дѣлото на буржуазията за запазване на гнилото капиталистическо общество отъ мощно и застрашително надигащето се революционно работническо движение, което празднува своя триумфъ въ СССР и внася трепетъ и ужасъ въ редоветѣ на всесвѣтската буржуазия и нейния вѣренъ и покоренъ слуга — II Социалистически Интернационалъ. Той, противъ интереситѣ на международния пролетариатъ, се отдаде на беззаветна служба на буржуазията и монархизма не само въ България, а и въ Англия, Франция, Германия, Полша, Ромъния, Югославия, Норвегия и въ всички страни, гдето сѫществуватъ социалъ-фашистки партии. Жълтитѣ професионални съюзи, въ чиито редове се числи и БУС, следватъ, като сѣнката Хамлета, неотлѫчно въ това отношение тактиката на своята политическа представителка — социалъ-фашистката партия, следов., писачитѣ отъ в. „Отечество“ не сж прави, като клеймятъ социалъ-фашиститѣ отъ БУС, че не били искрени и правили компромисъ съ съвестьта си съ подаването на поздравителната телеграма до царя — напротивъ, тази телеграма е чистосърдеченъ изразъ на вѣрноподаннически чувства и показва, че ако до скоро е имало нѣкакъвъ слабъ синуръ, който да разграничава запазенитѣ периметри на патриотизъмъ отъ Съюза на запаснитѣ офицери, разнитѣ „родолюбиви“ организации и БУС, съ тази телеграма този синуръ е заличенъ: единъ отявленъ новъ братъ — „патриотъ“, е на лице; числото на „родолюбивитѣ“ граждани е увеличено, фронтътъ на „родоотстѫпницитѣ“ — уязвенъ! По поводъ на тази телеграма до царя, правителствениятъ официозъ в-къ „Демократическия сговоръ“, бр. 1722 отъ 24. VII. 1929 год., въ отдѣла си „Наши работи“, дава следния отзивъ:

„Има нѣщо ново въ учит. конгресъ, което ние отбелязваме съ задоволство. Отъ трийсеть и нѣколко години, тази година за първъ пѫть учит. конгресъ е отправилъ поздравителна телеграма до царя. Това е добро начало. Надяваме се, че за бѫдаще това начало ще стане традиция. Тъй, полека-лека ще се влѣзе въ правилниятъ пѫть“.

И действително, надеждитѣ на в. „Демократически сговоръ“ се сбждватъ: БУС сѐ по-ясно и решително се очертава като една буржуазна фашистка професионална организация, като въ това отношение отива дори до тамъ, че думата отечество пише съ главна буква. Обаче, въ случая, последната дума принадлежи на съзнателното учителство, което трѣбва де тегли заключението си по отношение така демонстративно манифестирания патриотическо-фашистки курсъ на „бойния“ БУС. Другитѣ два учителски съюзи — на прогимназиалнитѣ и този на гимназиалнитѣ учители, последваха постжпката му. На кратко — ржководството и на тритѣ учителски съюзи, следъ 9 юний 1923 год. заставатъ неприкрито и демонстративно подъ знака на фашизма и въ праха на неговитѣ крака слагатъ легитимнитѣ и съкровени интереси, копнежи, въжделения и идеали на цѣлата учителска професия, която, въ борбата си за повече правда, свѣтлина и сносенъ животъ, въ продължение на дълги години даде много ценни жертви.

Каква бѣ ползата за учителството отъ този предателски курсъ? Спечели ли то нѣщо отъ 9 юний, който бѣ възторжено адмиранъ и подкрепенъ отъ учителскитѣ съюзи? На този въпросъ ни отговаря самъ органътъ на БУС — в. „Съзнание“. Въ карето до заглавието, въ броя си отъ 16. XII. 1929 г. и въ следващитѣ броеве, в. „Съзнание“ пише:

„Нѣма културна страна, въ която учителството да е поставено въ такива мизерни условия, въ каквито стои българското“.

И това се пише и тържествено признава, следъ като БУС е просжществувалъ 34 години и е зарегистриралъ „колосални придобивки“, които въ книгата „Борба и придобивки“, написана отъ Д. Негенцовъ, се размазватъ и нижатъ на цѣли 328 страници.

А пъкъ въ карето, пакъ до заглавието, в. „Съзнание“ отъ 21 януарий 1929 год. си поставя въпроса:

Кой разбра нѣщо отъ 9 юний? и

отговаря:

Рабраха банковитѣ директори и администратори, заплатитѣ на които се раздвижиха отъ 30,000 до 100,000 лв. на месецъ.

Разбраха владицитѣ, които си устроиха рая на земята съ своитѣ приходи надъ 50,000 лв. на месецъ и съ комфорта на митрополитскитѣ жилища, гдето прекарватъ въ доволство ергенския си животъ.

Разбраха делегатитѣ и управителнитѣ съвети съ цѣлия висшъ чиновнишки персоналъ на „автономнитѣ“ държавни мини, приходитѣ на нѣкои отъ които надхвърлятъ милионъ.

Разбраха всички арбитражни сждии и адвокати, които получиха „награди“ съ милиони за положения отъ тѣхъ трудъ да впрегнатъ държавата да плаща стотици милиони на частни предприятия.

Разбраха всички правителствени адвокати и депутати, на които се разтваряха широко вратитѣ за „ходатайства“, и станаха отведнажъ милионери!

Разбраха всички голѣми предприемачи, банкери, индустриалци и търговци, на които държавнитѣ закони за „покровителство“ вкараха въ каситѣ несмѣтни богатства?

А народниятъ учитель, а народътъ?

На последния въпросъ „Съзнание“ не отговаря, а отговаряме ние :

—Отъ 9 юний разбраха и използваха много нѣщо и съюзнитѣ водачи и тѣхнитѣ приближени: депутатски мандати, държавни служби и др. меснети, а народниятъ учитель и трудящиятъ се народъ не разбраха нищо, защото мизерията имъ се увеличи, както никога по-рано; отъ гражданскитѣ имъ и политически свободи не остана нито поменъ, но разбраха нѣщо друго тѣ — разбраха, че ржководителитѣ на БУС, подкрепяйки дѣлото на 9 юний, сж служили на банкери, индустриалци, на едри търговци, на владици и на цѣлокупната капиталистическа класа, но не и на учителството, не и на пролетариата. До подобна измѣна на учителството и на трудящитѣ се маси е винаги водилъ и ще води реформисткия синдикализъмъ, защото не стои на класова пролетарска позиция и смисълътъ на живота си намира въ своята агентъ-провокаторска роля къмъ класовитѣ пролетарски организации и къмъ маситѣ, които ги следватъ. Буржуазията нѣма други по-вѣрни и преданни агенти противъ класовото професионално движение, отколкото жълтитѣ, или, така нареченитѣ „свободни“ и „неутрални“ синдикални организации и съюзи. Водителитѣ на тѣзи жълти професионални съюзи сж агенти, делегирани отъ самата буржуазия въ срѣдата на физическия и административенъ пролетариатъ, за да го заблуждаватъ и да притжпяватъ неговитѣ борби въ полза на неговитѣ работодатели, ако сж въ частното производство, и въ полза на буржуазната държава, ако сж държавни служители.

XIV.

Борбата около „неутралитета“ въ учителскитѣ съюзи.

Съвременното общество е капиталистическо и е изградено върху недоплатения трудъ на работническата класа. Въ него се борятъ главно две класи: 1) класата, която държи въ ржцетѣ си капиталитѣ и срѣдствата за производство, и 2) тази на наемнитѣ работници — физически и интелектуални, които сж лишени отъ срѣдства за производство и живѣятъ отъ продажбата на своя трудъ. Въ политическата икономия първата е известна подъ името капиталистическа класа, а втората — работническа класа или пролетариатъ. Историята, особено презъ последнитѣ два вѣка, е изпълнена главно съ борбитѣ на тѣзи две класи. Между тѣхъ, по срѣдата се намира така наречената класа на дребната буржуазия, която отдавна е престанала да играе нѣкаква сжществена роля въ историческото движение и, съответно моментитѣ, които преживѣватъ главнитѣ две борещи се класи, тя подкрепя борбата ту на едната, ту на другата. Интереситѣ на буржуазията и пролетариата сж противоречиви и непримирими. Това, което е въ интересъ на буржуазията, е противно на интереситѣ на пролетариата, и обратно. Ето защо, тѣзи две класи, откакъ бидоха извикани на животъ отъ икономическото развитие, сж въ непрекжсната борба, която съ течение на времето, все повече се разгаря, задълбочава, разширочава и днесъ достига до колосални размѣри. Борбата на работницитѣ пролетарии се води на икономическа и политическа почва. Икономическата борба се води отъ професионалнитѣ работнически съюзи, обединени отъ цѣлия свѣтъ въ синдикаленъ интернационалъ, а политическата — отъ работническитѣ партии, сѫщо така обединени въ политически интернационалъ. До империалистическата война синдикалниятъ интернационалъ бѣ единъ; така сѫщо и политическиятъ бѣ единъ, известенъ подъ името II Социалистически интернационалъ. Вследствие настаналото разногласие вжтрѣ въ тѣзи интернационали по политиката и тактиката, които сж водили въ надвечерието, презъ и следъ войната, стана разцѣпление. Образуваха се два синдикални интернационали: 1) Амстердамски Синд. Интернационалъ и 2) Червенъ Синд. Интернационалъ или Профинтернъ, и два политически интернационали: 1) II Социалистически Интернационалъ и 2) III Комунистически Интернационалъ. Въ Амстерадамския Синдик. Интернационалъ сж организирани предимно работници, които сж социалдемократи или съчувствуватъ на социалъ-демократическата партия, а въ Червения Синд. Интернационалъ — предимно работници комунисти и съчувственицитѣ на комунистическата партия. Както въ единия, така и въ другия синдикални интернационали се числятъ и могатъ да се числятъ и много работници, които сж съ друга идейна и партийна принадлежность. Разликата между Амстердамския и Червения синдидикални интернационали е тая, че първиятъ е реформистиченъ и въ него главно внимание се обръща върху извоюване на непосрѣдствени придобивки, като издигането и избистрянето на класовото съзнание на пролетариата се оставя на заденъ планъ, когато пъкъ Червениятъ Синдикаленъ Интернационалъ, безъ да се отказва отъ борбата за непосрѣдствени придобивки, обръща голѣмо внимание и върху издигане на класовото съзнание на пролетариата, като му сочи винаги, въ всички случаи и при всички борби, че той трѣбва да се стреми и бори за осжществяването на крайната цель на работническото движение — освобождението на пролетариата отъ игото на капиталистическото класово господство и възтържествуване на безкласовото, на социалистическото общество. Амстердамскиятъ Синд. Интернационалъ е за сътрудничеството съ господаритѣ, съ класата на капиталиститѣ, е ревизионистиченъ. Неговата максима, формулирана отъ Ед. Бернщайнъ, е — движението е всичко, крайната цель — нищо. Червениятъ Синд. Интернационалъ, напротивъ, е противъ класовото сътрудничество и издига на прѣвъ планъ непримиримата класова пролетарска борба, която единствена предпазва пролетариата отъ падения, очертава най-ясно физиономията на противната класа и го варди отъ пагубното влияние на схващането, че може да има допирни точки и хармония между интереситѣ на капиталистическата и пролетарската класи.

Извънъ професионалнитѣ съюзи на поменатитѣ два синдикални интернационали, сжществуватъ така нареченитѣ ***революционни синдикати***, които отричатъ политическитѣ партийни борби, не се борятъ за частични придобивки и сж за радикалната промѣна на днешното капиталистическо общество чрезъ прѣката икономическа борба (action directe) на физическия и интелектуаленъ пролетариатъ. Революционнитѣ синдикати или синдикалиститѣ поддържатъ, че, мимо политическата представителка на пролетарията, въ единъ решителенъ моментъ, чрезъ обща стачка (la grève génèrale) и чрезъ въоржжено възстание, пролетариатътъ ще може да заеме властьта, за да наложи правото на труда. Въ тѣзи синдикати се числятъ предимно работницитѣ съ анархистически убеждения.

Сюществуватъ още и така нареченитѣ ***християнски синдикати***, които сж подъ пълното влияние на поповетѣ и играятъ стачконарушителска роля, а обикновената имъ дейность се изчерпва въ устрояването на взаимоспомагателни каси и заблуда на работницитѣ.

Следъ заграбването на властьта въ Италия отъ фашиститѣ създадоха се ***фашистки синдикати***, които не сж нищо друго, освенъ особенъ държавенъ органъ, назначението на който е не да води, а да осуетява всѣка работническа економическа и политическа борба. Въ тѣзи синдикати рботницитѣ сж организирани насила, по законъ, и сж лишени отъ правото да стачкуватъ.

До империалистическата война най-многолюденъ бѣ Амстердамския Интернационалъ, обаче, вследствие предателската тактика на водачитѣ му въ надвечерието и презъ време на тая война, неговото влияние все повече и повече се намалява и членоветѣ му се преливатъ въ редоветѣ на Червения Синдикаленъ Интернационалъ, или пъкъ образуватъ „лѣвица“ въ самитѣ ревизионистически профес. съюзи, гдето, докато иматъ възможность, се борятъ противъ компромиситѣ и предателствата на своитѣ водачи, а напоследъкъ, когато тази възможность имъ се отне отъ социалфашиститѣ, се организиратъ въ *професионална опозиция* (профопозиция), която днесъ въ много държави е фактическия и истинския ржководитель на работническитѣ професионални борби.

Следъ империалистическата война, ролята на синдикатитѣ отъ Амстердамския Синд. Интернационалъ все по-ясно се изравнява съ тази на желтитѣ християнски синдикати. Друго яче не може и да бжде, защото само до такъвъ печаленъ резултатъ може да доведе дейностьта на неговитѣ водачи, които извършиха колосални прегрѣшения по отношение интереситѣ на международния пролетариатъ. Така напр., въ надвечерието на империалистическата война презъ 1914 год. Амстердамскиятъ Синд. Интернационалъ и неговитѣ секции отвориха синдикалнитѣ си каси и ги оставиха на разположение на империалиститѣ. Амстердамци изгориха публично знамената на работническитѣ организации, когато се обяви войната, и завлѣкоха маситѣ на фронта, като я обявиха за „отечествена необходимость“ и отбранителна. Неговитѣ представители гласуваха въ буржуазнитѣ парламенти грамадни военни буджети, нуждни на „отечественитѣ“ империалисти, за да разширятъ чрезъ войната пазаритѣ на своитѣ стоки и да увеличатъ десеторно своитѣ печалби. Нашитѣ амстердамци — широки социалисти, не направиха изключение въ това отношение.

Сѫщиятъ Интернационалъ, чрезъ своитѣ хора въ Англия въ генералния съветъ на тредюнионитѣ, провали генералната транспортна и рудничарска стачка презъ 1926 год. Въ Виенскитѣ събития презъ 1927 г., амстердамцитѣ и социалфашиститѣ сѫщо така предателствуваха. Въ Франция „социалистическия“ министъръ Полъ Бонкуръ създаде на френскитѣ империалисти законъ за милитаризиране на цѣлото население въ време на война. Бъ Германия амстердамеца канцлеръ Мюлеръ предложи и прокара постройката на „социалистически“ крайцери. Такъвъ е характера на дейностьта на този Интернационалъ въ всички страни. Както по-рано, така и сега, той е въ единенъ фронтъ съ международната буржуазия въ борбата ѝ противъ СССР и чрезъ своитѣ секции даде пълната си подкрепа на папата по поводъ неговата борба противъ нѣкакви си мними преследвания на религиознитѣ убеждения на населението въ първата работническа социалистическа република.

Главно подъ знака на тѣзи два синдикални интернационали се водятъ днесъ работническитѣ борби.

Колкото и да се биятъ въ гърди общодѣлцитѣ и да доказватъ, че рѫководения отъ тѣхъ БУС е неутраленъ, съ това тѣ никого не ще могатъ да заблудятъ, защото, както Свободния Синдикаленъ Съюзъ, така и БУС, заедно съ така нареченото ***„Съглашение на професионалнитѣ съюзи“***, което изникна върху развалинитѣ на прословутия нѣкога „Съюзъ на съюзитѣ“, сѫ подъ прѣкото влияние на общодѣлската партия и Амстердамския Синдикаленъ Интернационалъ и следватъ неговата предателска тактика — да бѫдатъ въ услуга на буржуазията и да продажничатъ съ интереситѣ на учителството и на административния пролетариатъ.

Въ синдикалното движение, следов., и въ учителскитѣ съюзи, които сѫ само една струя отъ него, не е имало, нѣма и не може да има неутралитетъ, което ние ще докажемъ по-нататъкъ документално. До като християнскитѣ жълти синдикати сѫ открито въ услуга на капиталистическата класа и не скриватъ тази си дейность, то числещитѣ се или намиращи се подъ влиянието на Амстердамския Синд. Интернационалъ професионални съюзи развиватъ сѫщата дейность като тѣхъ, но се прикриватъ подъ маската на социалистическата фразеология и свободния синдикализъмъ, за да могатъ по-незабелѣзано да мъкнатъ и задържатъ подъ свое влияние работническитѣ маси и по този начинъ да ги отклоняватъ отъ правилния пѫть на класовата борба. Това всичко много добре се схваща и оценява отъ буржуазията, като твърде изгодно за нейнитѣ интереси, затова и тя, ведно съ социалдемократитѣ отъ Амстердамския Синд. Интернационалъ и фашисткитѣ организации, е голѣмъ привърженикъ на „неутралитета“ въ професионалнитѣ съюзи и твърде галантна въ вниманието си къмъ свободнитѣ синдикални съюзи, които притѫпяватъ класовитѣ борби и сѫ неоценими сътрудници и помощници на буржуазията, за да сѫществува вѣчно нейното господство.

По този начинъ, особено следъ империалистическата война, социалъ-демокрацията и нейнитѣ „свободни“ синдикати сѫ се напълно срастнали съ цѣлия апаратъ на капиталистическия строй. „Срастването се изразява въ това, че веднажъ станала негова съставна часть, социалъ-демокрацията е прекопирала отъ държавния апаратъ цѣлата система на своитѣ взаимноотношения съ масата. Работникътъ е свободенъ въ юридическо отношение да работи, за да не умрѣ отъ гладъ, юридически той е свободенъ да изповѣдва каквито си ще убеждение, а, въ сѫщность, за неговитѣ убеждения го поставятъ въ затвора, изгонватъ го отъ предприятията, стрелятъ го, когато на улицата заяви публично своитѣ убеждения. Работникътъ е свободенъ да влѣзе или да не влѣзе въ реформисткия професионаленъ съюзъ, въ сѫщность, той е принуденъ да стори това отъ економическа необходимость. Работникътъ е обграденъ съ бодливия плетъ на принудителната система отъ страна на реформисткитѣ професионални съюзи и социалдемокрацията сѫщо така, както и отъ страна на буржуазната държава. Така наречената „социална държава“, която контролира цѣлото битие на работника отъ неговото рождение до смъртьта му, осѫществява този контролъ чрезъ реформисткитѣ или фашисткитѣ професионални съюзи. Работникътъ може да получи работа чрезъ професионалнитѣ съюзи; презъ време на безработица, помощьта му се отпуска отъ професионалната каса, системата на общественитѣ осигуровки е свързана най-тѣсно съ професионалния апаратъ. Въ всичкитѣ учреждения отъ социаленъ характеръ сѫ се набутали социалъ-демократи. Господаритѣ се съгласяватъ да водятъ преговори чрезъ социалъ-демократи, като се стараятъ да имъ надигатъ авторитета въ очитѣ на работническитѣ маси. Социалъ-демократътъ, представитель на профсъюза, като влѣзе въ кабинета на директора, той свѣти, така да се каже, съ отразената свѣтлина на капитала; неговитѣ дребни ходатайства веднага се удовлетворяватъ, за да се създаде у работницитѣ впечатление, че е нареденъ такъвъ представитель отъ професионалния съюзъ. Смърть, болесть, инвалидность, старость — всичко това е верига отъ зависимости, отъ които се ползува социалъ-демократическия апаратчикъ, за да не се изплъзне работника изъ лапитѣ на апарата“. За тази му служба буржуазията особено го цени и го има за незамѣнимъ съратникъ при потискането и заблуждаването на пролетариата, независимо дали той е въ индустриалното производства, или е на служба въ държавата.

Тъкмо противно е отношението на буржуазията къмъ класовитѣ борчески професионални съюзи, които, безъ да се отричатъ отъ борбата за придобивки, целятъ и не изпускетъ изъ предъ видъ нито за моментъ крайната цель на работническитѣ борби — възтържествуването на пролетарското господство, т. е. експроприиране на експроприатоторитѣ. Затова и буржуазията е крайно брутална къмъ тѣхъ, създава имъ всевъзможни пречки, преследва дейцитѣ имъ и ги поставя подъ изключителни закони, какъвто е случая у насъ съ ЗЗД, изработенъ и гласуванъ въ парламента съ съдействието на амстердамцитѣ. Не сѫ борбитѣ на професъюзитѣ за икономически придобивки, които смущаватъ буржуазията, а класовото съзнание, което се насажда въ тѣхъ. Единъ примѣръ: знае се отъ всички, че ако има работници организирани въ България, тѣ сѫ въ така нареченитѣ Независими професионални работнически синдикати, които следватъ тактиката на непримирамата класова борба и сѫ противъ сътрудничеството съ буржуазията, обаче тъкмо за това властьта ги пренебрегва и никога не приема тѣхни представители въ заседанията на Висшия съветъ на труда. Отношението й къмъ Свободния синдик. съюзъ, който е една праздна фирма безъ какво годе съдържание, е тъкмо противно. Негови представители тя кани въ заседанията на Висшия съветъ на труда, отъ неговата срѣда изпраща делегати въ международното бюро на труда, както бѣ случая отъ начало съ Григоръ Дановъ, а после съ П. Алековъ и Д. Ивановъ — и тримата прононсирани социалфашисти и водачи на „неутрални" професионални съюзи. Подобни примѣри могатъ да се посочатъ много, обаче и приведения е достатъченъ, за да покаже, кои професионални съюзи и кой синдикаленъ интернационалъ сж на правъ и кой – на кривъ пжть, за да може сѣки учитель да опредѣли своята позиция, на която трѣбва да застане въ професионалнитѣ борби. Още Августъ Бебелъ казваше: „хвали ли те противника — ти си на кривъ пжть; брутализира ли те и преследва — ти си на правъ пжть".

Около неутралитета въ учителското движение се води доста отдавна борба между учителитѣ – „социалисти" и учителитѣ — „неутралисти".

Да разгледаме тази борба по-обстойно:

* * *

Така нареченото „движение на учителитѣ неутралисти" не датира отъ скоро. Въ една или друга форма, кога по-силно, кога по-слабо то сжществува много по̀ отрано. Неговата по-слаба или по-силна проява е зависѣла отъ разположението на борещитѣ се и сжществуващи учителски професионални организации. Когато сжществуваше *Организацията на учителитѣ и служителитѣ по Народн. Просвѣта*, която водѣше професионалната борба на учителството върху почвата на пролетарската класова борба и застрашаваше сжществуването на Б. У. Съюзъ, враждуващитѣ братя въ него се примиряваха, спотайваха и задружно водѣха своята атака противъ нея. Разпритѣ между „неутралисти" и „социалисти" млъкваха. Всички заедно образуваха единенъ фронтъ противъ общата опасность, защото насреща си имаха идеенъ противникъ, който еднакво безпощадно изобличаваше и атакуваше както еднитѣ, така и другитѣ. Обаче, когато се измѣнѣше съотношението на наличнитѣ борещи се учителски организирани сили и насреща си БУС нѣмаше идеенъ противникъ, борбата между „неутралисти" и „социалисти" отново пламваше и се водѣше съ толкозъ по-голѣмо ожесточение, колкото повече надеждата на държещитѣ въ ржцетѣ си съюзната власть социалисти да запазятъ своитѣ мѣста бѣ застрашена, а надеждата на „неутралиститѣ" да пипнатъ тая власть бѣ малко или много осигурена. Предцитѣ на „неутралиститѣ" сж така нареченитѣ „капитани" и тѣхенъ теоретикъ е Т. Г. Влайковъ, сега виденъ сговористъ, а на „социалиститѣ" — така нареченитѣ „матроси" и тѣхни теоритици — бившитѣ и сегашни общодѣлци, които отъ дълги години стоятъ начело въ БУС. Тѣхната борба, кой да стои начело въ Съюза, води началото си още отъ II и III конгресъ на БУС, само че подъ различни форми, обаче почти съ едно и сжщо съдържание. Тази борба се особено засили, откакъ бѣ извадена отъ фронта на учителскитѣ борби Организацията на учител. и служ. по Народната просвѣта и нѣмаше вече кой да изобличава котерийнитѣ и егоистични попълзновения, както на еднитѣ, така и на другитѣ. И дветѣ страни, намѣрили село безъ кучета, си разпасаха поиситѣ и поведоха, колкото безидейна, толкова и кална борба помежду си, която по-късно достига своя кулминационенъ изразъ въ конгреситѣ на учителския съюзъ и се изразява съ тропане на крака отъ страна на „неутралиститѣ" и съ ръкоплѣскания — отъ „социалиститѣ".

Борбата между „неутралисти" и „социалисти" е борба котерийна, борба за властьта въ БУС, борба за кюлчето злато въ съюзната каса, и е лишена отъ каквато и да е идея, било по отношение професионалнитѣ искания на учителството, било по въироситѣ на учебното дѣло. И дветѣ борещи се страни стоятъ „върху почвата на настоящето, както то се развива"; и дветѣ сѫ за „неутралитета" въ БУС. Съ борбата си тѣзи „враждуващи братя" напомнятъ до голѣма степень тази на племената въ партията на доскоро властвуващия Демократически сговоръ и на сега властния Народенъ блокъ — борба за постове и меснети. По принципиалнитѣ въпроси, които се слагатъ за разглеждане въ конгреситѣ на БУС, „неутралиститѣ" никога не сѫ се противопоставяли и сѫ били солидарни съ „социалиститѣ".

Но по-добре нека видимъ, какво искатъ учителитѣ „неутралисти". По поводъ предложението за помирение между враждуващитѣ братя, направено въ предконгресното събрание на XXXI конгресъ на БУС, дилегатитѣ-неутралисти, участвуващи въ този конгресъ, излѣзоха съ една резолюция-отговоръ, съ която искатъ:

„Съюзътъ да спазва въ своя животъ и борби пъленъ организационенъ и идеенъ партиенъ неутралитетъ, като подъ идеенъ партиенъ неутралитетъ се разбира, че съюзътъ не може да възприема социалъ-политическия мирогледъ на коя и да е партия и не бива да се отправлява той по посока къмъ политико-икономичния идеалъ на коя и де е партия, смѣтанъ като далеченъ идеалъ и на съюза.

I. Осѫществена по тоя начинъ синдикалната автономия на съюза, да се пази единството на организацията, за което неутралистическото течение ще се бори съ последни усилия.

II. Въ съгласие съ тоя принципъ за единството на професионалната ни борба, нашиятъ съюзъ да влѣзе въ преговори за обединение съ другитѣ учителски съюзи, като се направятъ нуждитѣ отстѫпки отъ всички страни.

III. Да престане списването на в. „Съзнание" съ досегашния крайно обиденъ, недостоенъ и предизвикателенъ езикъ, който е оронилъ достоинството на вестника и е принижилъ неговото влияние. Отъ нѣколкогодишното списване на вестника отъ сегашния редакторъ се вижда, че той е единъ отъ виновницитѣ за изостряне на борбитѣ въ съюза.

IV. За да се премахне остротата на борбитѣ и предизвикателствата, е необходимо:

1) Да се поправятъ всички грѣшки, сторени презъ тая година съ изключването на съюзни членове отъ нѣкои дружества безъ причини

и анкети (Плѣвенъ, Севлиево, София и пр.) или отъ комитета (Ломъ, Дупница, Орѣхово), като за въ бѫдаще не се допускатъ такива.

2) Да се престане съ тая практика: инкогнито членове на управителния комитетъ да посещаватъ дружествени събрания въ време на избори за настоятелства и делегати, съ желание да се наложатъ като оратори, въпрѣки дневния редъ на събранията (чл. 9 отъ устава), тъй като тая практика е предизвикателна и само разстройва дружествата, което се доказва отъ фактитѣ презъ тая година (Червенъ Брѣгъ, Орѣхово, Ломъ, Дупница и др.).

V. За създаване на взаимно довѣрие, безъ което борбитѣ въ съюза не биха утихнали, трѣбва да се даде възможность на двѣтѣ течения на взаименъ контролъ въ управлението и рѫководството на съюза, за която цель:

1) Въ управителния комитетъ задължително и достойно да се представятъ и двѣтѣ течения.

2) Задължително представителство въ постоянното присѫтствие.

3) Да има двама редактори на вестника, представящи двѣтѣ течения.

VI. Понеже за кооперативната централа „Напредъ“ се изнесоха въ печата не добри отзиви и работата е въ рѫцетѣ на прокурора, то, поради предвидливостьта, за охрана на съюзнитѣ срѣдства, да се изтеглятъ вложенитѣ въ тая централа съюзни пари надъ *900.000 л.* и се внесатъ въ друго кредитно учреждение, което всѣва по-голѣмо довѣрие.

VII. Да се отмѣни резолюцията на XXX р. конгресъ по дисциплината въ съюза, понеже, както тя е неясно редактирана и както почна да се прилага отъ управителния комитетъ презъ тая година, мѣри да задуши свободата на мисъльта въ съюза и има признаци, че ще послужи за заслонъ на диктатурата въ организацията и, най-после, понеже тя е въ явно противоречие съ чл. 9 осъ устава на съюза и чл. 10 отъ правилника за вѫтрешната уредба и пр.

VIII. Делегатитѣ неутралисти отъ XXXI р. конгресъ вематъ поводъ отъ настоящия случай за излишенъ пѫть да заявятъ:

1. Че борбата на неутралното течение не се инспирира отъ агенти вънъ отъ съюза, а единствено отъ интереситѣ на съюза.

2. Че тая борба нѣма за цель да се гонятъ социалиститѣ изъ съюза заради тѣхната партийна принадлежность, а има за цель да се създаде такъвъ съставъ на управителнитѣ тѣла на съюза, който ще бѫде гаранция за запазване пълния организационенъ и идеенъ партиенъ неутралитетъ на организацията“.

На тази резолюция-отговоръ се даде следния:

Отговоръ на Управителния комитетъ

I. Конгресътъ е доволенъ, когато вижда, че въ първия пунктъ на писмото си вие сте дошли до съзнанието, че открититѣ отъ вашето течение борби въ съюза го изтощаватъ и уронватъ неговия общественъ престижъ и че вие желаете да се пристѫпи искренно къмъ тѣхното ликвидиране. Обаче той отхвърля решително вашето твърдение, че въ съюза противното и господствуваще направление било социалистическо, а вие и вашитѣ съчувственици сте били неутралисти. Както въ срѣдата на комитета, тъй и въ голѣмото съюзно множество, отъ което той изхожда, се редятъ хора отъ всички политически направления, които стоятъ на почвата на свободния синдикализъмъ и не сѫ никакви други „исти“, а само искренни и преданни съюзисти. Наричайки се неутралисти, вие отричате присѫтствието въ вашата срѣда на поддържници тезиситѣ на Червения Синдикаленъ Интернационалъ въ Москва, както и на хора съ открити други политически възгледи и тенденции, което е фактъ, говорещъ, че у васъ и дума не може да става за неутрализъмъ, а за чистъ, но прикритъ партизъмъ.

II. Съюзътъ отъ самото начало на своето сѫществуване, вѣренъ на принципа за свободния синдикализъмъ, нито е преследвалъ, нито ще преследва нѣкакъвъ политико-икономиченъ идеалъ, защото той е билъ и си остава чисто професионална организация, действуваща и бореща се за постигане на конкретни професионални задачи, налагани отъ нуждитѣ на движението и въ рамкитѣ на настоящето. Отъ друга страна, той не се е свързвалъ и не ще се свърже съ никоя партия, но е действувалъ и действува не само всички партии, но и цѣлото общество да възприеме неговитѣ справедливи и обществено-полезни искания. Действувайки за това, той е освѣтлявалъ и ще освѣтлява тѣзи свои искания съ всички доводи не само на прогресивната и демократична обществена мисъль, но и съ доводитѣ на етиката, на идеята за обществената правда. За това *да се говори за „идеенъ неутралитетъ“ въ професионалнитѣ борби и действия е абсурдъ, — такъвъ не сѫществува въ свободнитѣ професионални съюзи* (к. м.).

III. Единството въ организацията не ще се запази съ прогласата на сѫществуващия „идеенъ неутралитетъ“, а когато сдруженитѣ учители заработятъ въ всички политически, религиозно-етични и други обществени организации, къмъ които се числятъ по силата на своитѣ убеждения, да възприематъ колективно изброенитѣ съюзни искания и ги направятъ предметъ на тѣхнитѣ обществено-политически и други домогвания. Въ такъвъ случай ще престанатъ напълно безплоднитѣ борби въ организацията за измѣстване на тогова или оногова и ще се превърнатъ въ борби за съюзнитѣ искания отъ всички обществени и политически групировки въ страната.

IV. На съюза и на господствуващето направление въ него е била винаги присърдце идеята за обединението на всички учителски съюзи въ единъ общъ и за тази цель той е изработилъ и своята резолюция за обединение, която не е отмѣнена и възъ основа на която комитета и конгреси не веднажъ сѫ преговаряли съ другитѣ съюзи. Дългъ на съюзнитѣ членове отъ всички „течения“ е да убедятъ хората отъ другитѣ съюзи да прегърнатъ тази резолюция или най-малко да възприематъ една близка до нея база за единство и да я наложатъ на своитѣ организации. Това ще стане не съ анархо-болшевишкия лозунгъ „отдолу“, носенъ отъ „неутралистическото течение“, който е, колкото демагогически, толкова и оскърбителенъ за хората „отдолу“ (к. м.) т. е. за учителскитѣ мнозинства, и води не къмъ единство, а къмъ дезорганизация, преди всичко, на здравия и мощенъ БУС.

V. В. „Съзнание“ е стоялъ винаги на своята висота и е изразявалъ винаги вѣрно исканията и въжделенията на БУС съ вещина. Той е любимъ органъ на грамадното съюзно мнозинство, на което особено допада енергичния езикъ, наложено отъ силнитѣ атаки срещу съюза, идещи отъ разни страни.

VI. Никое изключване на съюзни членове направо отъ дружествата или по решение на Комитета не е ставало безъ предварителна анкета. То е ставало винаги за грубо нарушение на съюзната дисциплина и на съюзния моралъ отъ провиненитѣ и не може да бѫде отмѣнявано, освенъ, когато изключенитѣ проявятъ едно искрено съзнание за своята вина. Това отмѣнение ще стане съ конгресно решение. Що се отнася до искането да се отмѣни практиката, щото членоветѣ на Управителния комитетъ да посещаватъ дружествата и да говорятъ задължително въ тѣхнитѣ заседания и конференции, то не само нѣма да се приеме, но се налага да се вематъ още по-опредѣлени конгресни решения, за да се разшири и приложи повсемѣстно. Това ще донесе не „диктатура“ въ Съюза, а пълна свѣтлина у всички съюзни членове за неговитѣ действителни цели, задачи и постижения, и, вмѣсто разстройство, ще създаде истинско сцепление въ неговитѣ редове. Посещенията на дружествата отъ избранитѣ съюзни рѫководители трѣбва да се желае, а не да се отрича и то не противоречи на никакви уставни положения.

VII. Взаимното довѣрие въ Съюза се създава не съ насаждане на подозрения и съ произходещия отъ тѣхъ контролъ, а съ честно и искрено желание за пълно и искрено сътрудничество на всички. За да се стигне до това, трѣбва, преди всичко, да не се създаватъ „течения“ въ Съюза и разни тайни организации, предназначени да налагатъ домогванията на тѣзи течения Трѣбва да се спратъ всѣкакви отдѣлни печатни органи на тѣзи течения, защото страницитѣ на съюзния органъ сѫ били винаги отворени за всички мисли, изразени въ прилични и съ достоинство написани статии. Когато се премахнатъ предварително печатниятъ органъ и тайната организация вѫтрѣ въ съюза на „неутралистическото течение“ и се поиска влизане на неговитѣ представители въ управителното тѣло на съюза не за контролъ, а за честно и лоялно сътрудничество, тогава това влизане ще последва отъ само себе. Колкото за участие на течението съ неговъ човѣкъ въ постоянното присѫтствие и въ редакцията, това е въпросъ не на политика, а на нужда. Щомъ двама платени хора отъ комитета и единъ редакторъ на съюзния органъ сѫ достатъчни да изпълнятъ за сега нуждитѣ на организацията, увеличението на тѣхния брой е излишно обременение на съюзния бюджетъ. То би могло да стане въ бѫдеще, когато нуждитѣ го наложатъ. Колкото за лицата, които ще заематъ тѣзи длъжности, това е дѣло на конгреса и той го разрешава въ свръзка съ подходностьта и годностьта, а не въ връзка съ нуждитѣ на „течения“.

Излагайки това, комитетътъ заключава, че е готовъ да направи всичко възможно, за да примири „неутралистическото течение“, което първо е дигнало знака на вѫтрешната разпра, но възъ основа на голѣмия принципъ — събиране за сътрудничество, а не за контролъ и предварително унищожение на сепаратната неутралистична организация вжтре въ съюза, както и безусловно спиране на нейния органъ в. „Нар. учитель“.

А по съюзния печатъ, въ сжщия XXXI конгресъ, отъ „неутралиститѣ“, чрезъ делегата имъ Поповъ, е предложена следната резолюция:

„XXXI р. конгресъ на БУС, като има предъ очи:

1) Че всички членове отъ управителния комитетъ и редакционния персоналъ на съюзното списание „Учителска мисъль“ и вестникъ „Съзнание“ сж отговорни морално и формално за своитѣ действия, като ржководители на организацията, предъ нейната най-висша инстанция — конгреса.

2) Че печатното и устно слово е най-ефикасно срѣдство за борба, защита и пропаганда на нашата професионална мисъль, поради което трѣбва да отразява чиститѣ професионални лозунги. По такъвъ начинъ волята, чувствата и убежденията на организираното учителство да се слеятъ въ едно — въ една мисъль, въ едно желание, въ едно действие, конгресътъ прави следната печална констатация:

а) Намира, че идейно ржководещитѣ личности на съюза сж използували най-широко съюзнитѣ издания, кога открито, кога хигро прикрито, за пропагандиране на своя социалистическия мирогледъ.

б) Презъ цѣлата отчетна година в. „Съзнание“ е обилно изсипалъ по адресъ на учителитѣ неутралисти: клевети, ругатни и обиди, за да отклони вниманието на учителството и обществото отъ истинскитѣ причини на вжтрешнитѣ съюзни борби.

в) Съюзниятъ органъ винаги е представялъ честната и открита борба на учителитѣ неутралисти за запазване цѣлостьта, единството и неутралния характеръ на организацията, като борба срещу широкитѣ социалисти отъ съюза, за да се изтръгне неговото борческо жило.

г) В. „Съзнание“ критикува несдържано противнитѣ мнения и убеждения, безъ да държи смѣтка за реалностьта, за наличнитѣ обстоятелства и общественитѣ настроения. Редакторъ и сътрудници наричатъ всички съюзни членове, които не сподѣлятъ официалното гледище: „врагове на съюза“, „конспиратори“, „фашисти“, „агенти на Москва“, „предатели“, „тъмни сили“ и пр. Тѣ хулятъ, ругаятъ, окарикатурватъ и осмиватъ разбиранията и убежденията на националиститѣ — членове на съюза. Такава критика не само нарушава неутралния характеръ на организацията; не само, че не убеждава насрещнитѣ страни, а ожесточава, озлобява и раздалечава.

д) За да парира неутралистическото течение, в. „Съзнание“ е водилъ свирепа и кална борба срещу отдѣлни личности, смѣтани за водачи и вдъхновители на движението. Понѣкога три четвърти отъ вестника сж запълнени съ дребнави и лични закачки, въ които личи низкия стремежъ да се петни всичко. Сжщевременно безрезервно защищава политическитѣ приятели на своя редакторъ.

е) По дѣлото на обединението на учителскитѣ сили съюзниятъ органъ не изнесе нищо положително и не улесни обединителния процесъ. Нѣщо повече, не сж печатани изпратенитѣ статии по този въпросъ, а се е вършило всичко за неговото окарикатурване. Стремежетъ на учителството къмъ сплотяване е наричанъ „болшевишко дѣло“, „анархо-комунистическа вѫдица“ и пр.

ж) Езикътъ и стилътъ на в. „Съзнание“ е грубъ, бруталенъ, а понѣкога циниченъ. Той е недостоенъ за професионалния органъ на учителската организация и напомня калнитѣ политически борби и подбива обществения престижъ на учителството и организацията му.

Ето защо, конгресътъ не одобрява списването на в. „Съзнание“ презъ изтеклата съюзна година и иска:

1) Управителниятъ комитетъ непрекѫснато да контролира списването на съюзния органъ, който обязателно трѣбва да има достолепенъ езикъ.

2) Да не се помѣстватъ статии, пропити съ хули и клевети, сплетни и машинации, а да се поднася на учителството спокойно и обективно самата истина.

3) Да се избѣгватъ писания, които сѣятъ вражда, злоба и злопоставятъ организацията предъ обществото“.

Въ XXXII конгресъ, въ който ожесточението между „неутралисти“ и „социалисти“ пролича още при откриването му и продължи до край и представяваше едно позорно зрелище, делегатитѣ неутралисти предложиха следната Резолюция по дѣлава на комитета на Б. У. С.

„XXXII редовенъ конгресъ на БУС, следъ като изслуша доклада на комисията по дѣлата на управителниятъ комитетъ на съюза за презъ 1929—930 г. и craналитѣ разисквания по него, намира:

1. Че и тая година комитетътъ е давалъ такава насока на съюзния животъ, каквато и презъ миналитѣ години и е насаждалъ схващания по характера и задачитѣ на съюза, които целятъ да свържатъ организацията ни съ Социалдемократическата партия и го поставятъ подъ нейно идейно рѫководство, по подобие на така наречения „свободенъ“ синдикаленъ съюзъ на работницитѣ въ частното производство, срещу всички други партии въ България, поради която комитетътъ е нарушилъ основни съюзни статути — свободния характеръ и партийната независимость на организацията ни.

2. Въ своята политика и тактика комитетътъ е изхождалъ отъ гледището на класовата борба (?!б. н.) и е поставилъ съюза въ неизгодни за професията борби съ всички обществени фактори въ страната, съ изключение на Соц.-демократическата партия, поради което съюзътъ въ борбата си е напълно изолиранъ — никой не му помага, никой го не слуша и затова само загуби, а не и придобивки е могълъ да зарегистрира въ последнитѣ години, включително и отчетната.

Съ това комитетътъ е нарушилъ другъ основенъ съюзенъ статутъ, съгласно който Съюзътъ води борбитѣ си върху базата на настоящето за възможни подобрения въ рамкитѣ на съвременния строй.

3. Рѫководимъ отъ горнитѣ схващания и увлѣченъ въ фракционни борби, комитетътъ не е изпълнилъ своя дългъ да обхване всички важни въпроси, които сѫ интересували професията и учебното дѣло и сѫ предстоели за разрешение:

а) Не е билъ изнесенъ съ настойчивость и ширина въпросътъ за материалнато подобрение чрезъ справедливо разпредѣление на наличнитѣ кредити за чиновницитѣ, когато презъ тази година е имало сравнително по-благоприятни условия за успѣхъ — щатни проучвания, създаване общъ фондъ отъ добавъчни възнаграждения и пр.

Комитетътъ губѣше времето си въ заядливи спорове около така наречения „апелъ къмъ българския народъ“, който отъ синдикално гледище при нашитѣ условия е една залъгалка – народа не се отзова, не се интересува, защото комитетътъ търси народа вънъ отъ неговитѣ политико-обществени организации, съ които предварително се е скаралъ.

б) Почти нищо не е направено по отношение инициятивитѣ на министерството за почивнитѣ станции и закона за даване помощи въ случай на смърть, за да се постигнатъ възможно по-полезни резултати.

в) По пенсиитѣ е направено едно изложение и нищо повече.

г) Съвършено е изпуснатъ изъ предъ видъ закона за кинематографитѣ.

4. Комитетътъ е нарушилъ чл. чл. 9 и 25 отъ устава, като грубо е посѣгалъ на автономията на дружествата, налагалъ имъ се въ вѫтрешния имъ редъ и работа и е изключвалъ съюзни членове административно, закривайки се задъ резолюциитѣ на XXX и XXXI конгреси по дисциплината, които сѫ явно противоуставни. Това е правилъ съ цель да защити социалистическото партизанско течение въ съюза, явявайки съ въ дружествата, когато ще има избори на настоятелства и делегати.

5. Комитетътъ е проявилъ презъ годината груба противосъюзна дейность, чрезъ която е нарушилъ и изтощавалъ съюза, защото:

а) Вмѣсто да се яви арбитъръ между теченията въ съюза, самъ е раздѣлилъ организацията на две — едни, неутралисти, споредъ него, сѫ предатели, орѫдия на властьта, подълци, несъюзисти, а другитѣ, социалиститѣ, сѫ истинскитѣ, честни борци съюзисти и е билъ въ тѣхна защита на всѣка цена.

б) Покровителствувалъ е разколничеството въ съюза, какъвто е случая въ Бургасъ.

в) Отворилъ е фронтъ на люто гонение срещу неутралиститѣ съюзни членове чрезъ незаконни изключвания (Чирпанъ, Дупница, Пловдивъ, Орхание, Плѣвенъ, Севлиево, Преславъ, София и др.)

2. *Поощрилъ е социалистическитѣ настоятелства на дружествата да не приematъ нови членове неутралисти (статията на Ст. Баръмовъ въ „Съзнание“ бр. 26)*, въпрѣки чл. 17 отъ устава, (Плѣвенъ, Пловдивъ, Чирпанъ, Севлиево и др.),

д) допусналъ е безчестието, нѣкои членове на комитета чрезъ „Съзнание“, или чрезъ своитѣ публични сказки да доносничатъ, че въ организацията ни имало болшевики (Дупница — бр. 4), а въ други случаи да се сочи партийната принадлежность на съюзни членове, за да се злопоставятъ служебно, като въ сѫщото време комитетътъ се бори противъ чл. 70 и за свободата на учителитѣ (к. н.),

е) Комитетътъ се е солидаризиралъ съ терора въ нѣкои дружества, упражняванъ отъ социалистически настоятелства, какъвто е случая въ Чирпанъ, кѫдето членоветѣ на дружеството сѫ пѫдени отъ полиция.

6. Комитетътъ не само че нищо не е направилъ за обединението на професията въ съюза, но се е и противопоставялъ на оная обеди-

телна работа, която е подета отъ нѣкои дружества.

7. Сѫщиятъ е избранъ по незаконенъ начинъ, понеже при гласуването въ последното заседание на XXXI конгресъ бюлетинитѣ не се предаваха лично отъ гласоподавателитѣ и следъ свършването на гласуването не се свѣри списъка на гласувалитѣ съ подаденитѣ бюлетини, а направо се прочетоха бюлетинитѣ и провъзгласи резултата.

8. Комитетътъ е отождествилъ съюза съ себе си и критиката срещу неговитѣ схващания и дѣла ги преследва и наказва, като противосъюзна дейность, съ която е наложилъ диктатура въ съюза.

9. Комитетътъ е устроилъ своя поща чрезъ свои довѣрни лица социалисти, която се плаща съ съюзни срѣдства и която е отправена срещу неутралистическото течение и въ защита на социалистическото.

10. Поради всичко гореизложено, което не може да остане скрито отъ професията, съюзътъ значително е загубилъ своята притегателна сила: статистиката показва, че отъ 1925 926 г. до 1929/30 год. включително съюзътъ се е увеличилъ за 4 години съ 307 първоначални учители (а презъ отчетната година е намалѣлъ съ 150) и съ 398 неучители, а е намалѣлъ съ 1039 прогимназиални учители и 41 гимназиални учители.

Предъ видъ всичко това, конгресътъ не удобрява дѣлата на комитета и препорѫчва смѣняването му".

Въ приведенитѣ три резолюции сѫ кондезирани идеитѣ", въ името на които се бори неутралистическото течение въ Учителския съюзъ. И най-внимателното взиране въ тѣхъ не открива нищо, което да характеризира това движение като нѣщо ново и различно отъ „социалистическото" течение. Всичката кавга се свежда около неутралитета на БУС, който, споредъ „неутралиститѣ", билъ нарушенъ отъ „социалиститѣ", които съставляватъ постоянното присѫтствие на Съюза, и около арогантния езикъ на „Съзнание" и социалистическия духъ на много отъ статиитѣ, помѣстени въ съюзнитѣ печатни издания. Срещу тѣзи твърдения на „неутралиститѣ", „социалиститѣ" и въ печата и въ своитѣ речи отговарятъ и твърдятъ, че и тѣ сѫ за неутралитета на БУС и никога и на никаква цена нѣма да се съгласятъ да свържатъ последния, съ която и да било политическа партия, понеже по принципъ сѫ поддържници на свободния синдикализъмъ въ професионалното движение, обаче абсолютенъ идеенъ неутралитетъ нѣмало, не могло и да има въ никоя професионална организация, следователно, такъвъ не може да има и въ БУС Тази мисъль развива Д. Негенцовъ и въ издадената отъ Съюза книга „Теория и практика на професионалното движение", както и въ речитѣ си при откриването на конгреситѣ и въ отговоритѣ си на „неутралиститѣ", когато атакуватъ управителния комитетъ, че е нарушилъ неутралитета на Съюза. Така, въ речьта си при откриването на XXI учит. конгресъ г-нъ Негенцовъ, между другото, казва:

„Азъ съмъ ималъ случай многократно да заявявамъ открито, че нашата организация не е политическа организация, че тя е професионална организация, че тя си е поставила ограничени професионални задачи и тѣзи задачи мѣри да разреши съ силата и срѣдствата на организираната професионална борба. Своитѣ професионални задачи тя делегира на политическитѣ организации и съ онѣзи отъ тѣхъ, които най-добре възприематъ нейнитѣ искания, тя е най-близка, но тя не свързва своя животъ, своята дейность и своето развитие съ никоя политическа партия или политическа организация. Това е била нашата политика, следвана дълги години непрекжснато, следвана и теоритически и практически. Намъ често ни подхвърлятъ за 9 юний (гузенъ негонеиъ бѣга б. н.), но тѣзи, коитя хвърлятъ това обвинение, забравятъ, че още на 10 юний ние излѣзохме съ специална декларация, че, *запазвайки нашата самостоятелность, ние се боримъ за демокрацията въ нашия животъ, защото намираме, че тя е решителната предпоставка за едно правилно и нормално развитие на професионалнитѣ организации въ нашата страна* (к. на в. „Съзнание“) и ако въпросътъ за демокрацията въ нашата страна — който въпросъ е голѣмъ, особено за нашитѣ политически организации, то насъ ни интересува до толкова, доколкото една политическа партия, една политическа власть ще може да гарантира нашето непрекжснато и спокойно професионално развитие. Това трѣбва отъ всички да се разбере. И когато се подхвърлятъ обвинения въ партизанство и принадлежность къмъ политически партиии или организации, ние трѣбва открито и ясно да заявимъ, че всички тѣзи обвинения сж обвинения неоснователни, далечъ неоправдани. Тая политика, уважаеми другари и другарки, ние сме я следвали безусловно и упорито. Това е не само политика на традициии, това не е една политика на методъ; това е една политика на воля, която ние систематично и твърдо сме преследвали, сме защищавали, сме насаждали, една политика, отъ която ние нѣмаме основание да се откажемъ и въ бждеще“. (в. „Съзнание“, брой 61 отъ 1929 год.).

„Неутралиститѣ“ учители, за да докажатъ фалшивостьта на теорията за неутралитета на БУС, която практиката опровергава, се позоватъ на статии, помѣстени въ „Съзнание“ и сп. „Учителска мисъль“ преди преврата на 9 юний 1923 год., когато сжществуваше Учителската организация, шибаше безпощадно продажния неутралитетъ на БУС и видимо застрашаваше неговото по-нататъшно развитие. Тѣ привеждатъ маса примѣри съ социалистически жаргонъ, съ който тогава се целѣше да се задържатъ въ съюзнитѣ редове учителитѣ социалъ-демократи, мнозина отъ които, подъ напора на тогавашнитѣ обществени събития и все повече засилващето се революционно работническо движение въ България, се откжснаха, а други бѣха готови да се откжснатъ отъ БУС и се наредятъ подъ знамето на Учителската организация. Така, въ отговоръ на пояснението на Управителния комитетъ, което той бѣ напечаталъ въ буржуазнитѣ вестници и заявяваше, че той „стои твърдо на досегашната си политика и тактика и че нѣма причини да се отклонява отъ нея“, „неутралиститѣ“, за да го изобличатъ, сжщо така излѣзоха въ „Демократически сговоръ“, бр. 1736 отъ 1929 год. и др. вестници съ „Отговоръ на едно пояснение на Управ. комитетъ“, въ който пишатъ:

„Вестникъ „Съзнание“ е органъ на БУС, подъ знамето на който сж влѣзли всички учители, за да защищаватъ дружно професионалнитѣ си интереси и подтикватъ учебното дѣло все напредъ, поради което и списването на вестника трѣбва да бжде въ този духъ, далечъ отъ всѣка партийна подкладка. Това не единъ пжть се е подчертавало и е спирало управляващитѣ въ БУС. Все таки, пакъ не пропускатъ случая, за да насочатъ вниманието на учителството къмъ широкосоциалистическата партия, като най-прогресивно течение, което ратува за възтържествуването на надигащия се пролетариатъ или работническата класа. И това се прави съ съюзния органъ, който се издържа отъ измжчената учителева пара, за насаждане пролетарския идеалъ въ неговата душа и увеличение кадритѣ на социалдемокрацията.

Колчемъ се е обръщало внимание на списвачитѣ отъ в. „Съзнание“ и „Учителска мисъль“, все е отговаряно съ фразитѣ: „пъленъ неутралитетъ сжществува въ гробищата“ или какъвъ ще бжде „такъвъ идиотски съюзъ, който е безъ знаме, безъ борба“, казва Ст. Ц. Баръмовъ въ бр. 15 отъ 31. XII. 1926 год. на в. „Съзнание“ и пр. много други и темъ подобни изрази.

Лично азъ, пъкъ и всички учители несоциалисти, не обичатъ и не искатъ съ тѣхни пари да имъ се насажда социалистическа идеология — това нека става само съ паритѣ на социалиститѣ въ други вестници и списания, кждето може и иматъ достжпъ.

Горeказаното проличава въ всѣки брой на вестника, както и въ „Учителска мисъль“.

Но защо да бждемъ голословни, ще посоча като най-ярко доказателство червения брой 21 на в. „Съзнание“ отъ 7 априлъ 1919 г., гдето безъ всѣкакъвъ срамъ и свѣнъ е казано: „Основитѣ на капиталистическитѣ общестаа сж разтърсени или съборени, за да се изградятъ нови обществени организации . . . Народното учителство е призовано отъ историята не само да съдействува за тая социална трансформация, а да тръгне авангардъ по пжтя на нейното реализиране... Помнете, че вашата борба не е изолирана, че вашитѣ аспирации за пъленъ граждански и политически животъ сж такива и на останалото държавно наемничество. Нѣщо повече, вашата борба за човѣшки права е такава и на цѣлата работническа класа. Прочие, превърнете съюзния праздникъ въ тържествена манифестация за тия права“, се казва въ статията „Манифестирайте своитѣ права“, отъ Т. Димитровъ — „Днесъ се извършва революционно прераждане въ социалното положение на общественитѣ класи и групи въ цивилизования свѣтъ. Човѣшкиятъ родъ се намира предъ или въ процеса на новъ обществено-политически ренесансъ“.

„Учителството, чийто трудъ е важна струя отъ цѣлия обществено-необходимъ трудъ, би трѣбвало да спечели отъ новитѣ обществени преобразувания. Новото време и новиятъ общественъ редъ, който се ражда съ такива конвулсии отъ досегашния, би трѣбвало да поставятъ учителската професия на подобаващата ѝ висота, като достатъчно и разумно създаватъ всички необходими предпоставки за това. Но това издигане не може да стане само отъ вънъ и чрезъ пасивно държане на самото учителство. Всичко се ражда и умира чрезъ борба. Разумната и легитимна борба на учителството ще намѣри рано или късно подкрепа въ здравитѣ и разумни сили на обществото. Учителството е часть отъ работническата класа. Доколкото последната става решителенъ общественъ факторъ, дотолкова и социалното положение на отдѣлнитѣ групи, които я образуватъ, ще се подобрява. Учителството, въ името на собственитѣ си интереси, трѣбва да подкрепи общата борба на работничеството, казва пакъ д-ръ М. Герасковъ въ статията си „Социалното положение на учителя“.— „Цѣли 50 год. ви сътрудничихъ, избирахъ ви, борихъ се за васъ, дадохъ си младинитѣ, отъ днесъ ви напущамъ; отивамъ вече въ редоветѣ на червенитѣ ми другари въ БУС, за да посрещна мартенскитѣ дни борчески и като победитель“ — ето съ какво мото почва своята статия „Проклятието на учителя“ Ив. п. Андреевъ.

— „Четиригодишната, безподобна въ аналиитѣ на човѣшката история, кървава катастрофа раздруса изъ основа така наречената „икономическа структура“ на обществото и заедно съ нея революционизира обществената философия и идеология. Максимата на Маркса: битието опредѣля съзнанието — намѣри наново блестяще потвърждение въ развоя на най-новитѣ обществени събития и въ тѣхнитѣ логически последствия“, — това е сѫщностьта на теорията на економическия материализъмъ, че отъ развитието на материалния животъ зависи социалния, политическия и духовния процесъ на живота; че общественитѣ житейски форми не се опредѣлятъ отъ съзнанието на хората, а наопаки, съзнанието на хората се опредѣля отъ тия форми, прибавямъ азъ, отъ учението на социалиститѣ.

„Подобно на земетресението... движението и измѣнението, което става въ недрата на стопанския животъ на обществото... разрушава господствуващата идеология, като издига на мѣстото ѝ революционна идеология на борящия се пролетариятъ“.

„Милиони пролетарии днесъ се редятъ подъ кървавото знаме на социализма и щурмуватъ съ неспирна самоотвержена упоритость позицията на стария капиталистически миръ.

„Социализмътъ днесъ е нова обществена философия, която одухотворява и освѣтлява борбитѣ на надигащето се човѣчество за хлѣбъ и свобода. До вчера изгнанникъ, хуленъ и преследванъ, днесъ той е последниятъ козъ на страдащето човѣчество и то се хвърля върху него, подобно на давящия се, за сламка.

„Социализмътъ днесъ слиза отъ задоблачнитѣ висини на небеснитѣ простори въ живитѣ недра на реалния животъ... отъ идеология на анархизъмъ, нихилизъмъ и разрушение, той става факторъ...“

„Социализмътъ днесъ е барометъръ на обществения прогресъ и култура...“

„Социализмътъ — великата идея за освобождението и обновлението на свѣта — иде!“

„Цѣлиятъ трудящъ миръ, всички страдащи и потиснати, всички изхвърлени изъ релситѣ на живота... жадно протягатъ рѫце къмъ освободителния социализъмъ и се редятъ подъ неговото величествено знаме“.

„Учителството е часть отъ работническия свѣтъ, борящъ се за повече хлѣбъ и свѣтлина. Неговото професионално движение е една микроскопическа струйка отъ величественото движение къмъ прогресъ и освобождение...; въ този моментъ за учителството съзнателно и боряще се — има единъ пѫть, единъ изходъ, единъ лозунгъ: да се нареди подъ знамето на надигащия се пролетарски свѣтъ и едно съ него въ последния и сѫдбоносенъ часъ да се хвърли на решителенъ щурмъ противъ последнитѣ останки на неправдата, насилието и експлоатацията... защото ние не ще изгубимъ нищо, освенъ своитѣ вериги, а ще спечелимъ цѣлия свѣтъ".

„Прочие, на щурмъ — решителенъ, упоритъ и беззаветенъ..."

Привеждатъ се и други цитати въ сѫщия духъ.

В. „Съзнание", при единъ споръ съ в. „Уч. дѣло", се отказа и отъ тази социалистическа фразеология. Въ бр. 18 и 20 отъ 1930 г. пише, че „тѣзи цитати сѫ взети изъ статии, печатани преди десетина години", че „съ тѣзи статии министерството иска да бие сегашната политика и тактика на БУС", която, очевидно вече е по-друга, отишла е много по̀ въ дѣсно, и, следователно, не е право М-вото да си служи съ стари аргументи, когато вече съюзниитѣ рѫководители сѫ поумнѣли и напълно плуватъ въ водитѣ на фашизма, а думата „родина" вече пишатъ съ главна буква.

Изнесенитѣ обвинения за нарушения неутралитетътъ на БУС не само въ полза на общодѣлската партия, но и на другитѣ буржуазни партии, сѫ система, която Съюза е практикувалъ презъ време на цѣлото си сѫществувание. Въ това отношение той е следвалъ напълно политиката на общодѣлската партия. Тамъ, кѫдето е била тя, е билъ и БУС, особено отъ X учителски конгресъ насамъ, отъ когато общодѣлцитѣ успѣха да се настанятъ начело въ Съюза. Тѣ сѫ подвеждали систематично съюзното учителство ту да „оправя пѫтекитѣ" на Демократическата партия и ѝ сѫ давали своя редакторъ Хр. Ганевъ за началникъ на основното образование въ Министерството на Народното просвѣщение и десетки околийски нечалници презъ време властването ѝ; ту сѫ го водили въ водитѣ на „Черния блокъ", който се бѣ образувалъ за свалянето на дружбашкото правителство; ту сѫ го подреждали въ реда на разни патриотарски — фашистки и конспиративни буржуазни организации, като е уреждалъ общи акции съ професори, попове и генерали; ту сѫ го отдавали въ услуга на конспираторитѣ, които извършиха преврата на 9 юний 1923 г. Нѣщо повече — помещението на БУС е било скривалище на буржуазни конспиративни организации. За да потвърдимъ това, ние ще се позовемъ на в. „Съзнание". Въ бр. 43 на този вестникъ е напечатана речьта на председателя на БУС, г-нъ Д. Негенцовъ, произнесена въ Нар. събрание по бюджета на Народната Просвѣта на 20 и 21 юний 1928 г. За да отбие атакитѣ на нѣкои сговористи депутати, които обвиняватъ Съюза въ партизанство, г-нъ Негенцовъ въ речьта си имъ задава въпроса:

„Азъ бихъ искалъ да зная, дали ние партизанствувахме въ 1922 год., когато заедно съ г. г. Цанкова, Кулева, Стайнова, Мишайкова и др. вземахме живо участие въ знаменитото събрание на „Свободния театъръ" за защита на академическата свобода? Азъ бихъ искалъ най-сетне да зная, дали действително ние партизанствувахме, ***когато следъ 9 юний поискаха нашето съдействие и ние го дадокме*** (к. н.), запазвайки нашата пълна и абсолютна независимость (?!)

Ние, които следъ 9 юний мислехме, че подкрепяме едно дѣло на българската демокрация (к. н.); ***ние, които въ този маментъ — нека ви го кажа откровено — съ честь и достоинство отстояваме национални позиции, питамъ ви азъ, ние ли сме противъ българската държава?****)

Г. г. народни представители! Ако ние бѣхме противъ българската държава, ние нѣмаше да следваме единъ методъ на разбирателство, единъ методъ на съотношение, който изключава всѣкакви насилнически действия.**) Отъ 1919 г. до 1923 год., бихъ казалъ азъ, имало ли е поне единъ случай, когато българското учителство, организирано въ своята собствена организация, да не е взело решително участие въ защита на българската държава (или по-точно казано, въ защита на българската буржуазия б. н.?). Азъ бихъ дори отишелъ и по-далечъ. Азъ бихъ припомнилъ, че знаменития позивъ, който бѣ издаденъ срещу намѣсата на България въ общеевропейската война, за зла или добра честь, намѣри своето скривалище въ организацията на българското народно учителство. (Значи, съюзния домъ е билъ "скривалище", т. е. единъ видъ конспиративно гнѣздо, което хептенъ не е въ духа на една „неутрална“ професионална организачия. Б. н.) Никога и въ никой случай ние не сме следвали единъ методъ на насилие, единъ методъ, който създава вѫтрешно неспокойствие на страната, единъ методъ, който иска да разреши голѣмитѣ социални и политически проблеми чрезъ въорѫжено възстание и чрезъ едннъ държавенъ превратъ.

Насъ дори ни обвиниха въ последно време, че сме се болшевизирали. Е добре, господа, ако нашата намѣса срещу болшевишкия методъ на действие въ нашата страна не сѫществуваше, азъ се съмнѣвамъ, дали вие и ние бихме били на тѣзи депутатски скамейки (к. н.)... ***Дори вие, които днесъ управлявате, въ 1922 год. не можехте да предприемете нито едно действие безъ участието на БУС — не само безъ неговото морално, но даже и безъ неговото материално участие въ събитията отъ 1922 г.*** “ (к. н).

---

*) Събранието въ „Свободния театъръ“ бѣ чисто партизанско: то бѣше едно отъ срѣдствата за компрометирането и свалянето на дружбашкото правителство и бѣ дѣло на „Черния блокъ“. Г-нъ Негенцовъ икономисва истината, като казва, че БУС се намѣсилъ въ това събрание, за да защити академическата свобода на университета. Презъ управлението на Демократическия сговоръ и на Народния блокъ, явна и тайна полиция нѣколко пѫти нахлуваше въ университета, малтретираше и разгонваше събранията на народнитѣ стуценти; секретарьтъ и още десетки студенти отъ БОНСС бѣха интернирани и малтретирани отъ полицията, обаче „неутралния“ БУС не се намѣси нито въ единъ случай, за да защити флагрантно нарушената академическа свобода и университетска автономия. Защо ли? — Сигурно, защото е „неутраленъ“, „свободенъ“.

**) А 9 юний, г-нъ Негенцовъ, въ подготовката на който взехте активно участие и на 10 юний му дадохте пълното си съдействие, не бѣше ли насилнически актъ? Авт.

Значи, споредъ признанията на самия председатель на БУС, последниятъ, въ лицето на своя управителенъ комитетъ, е плюлъ на всѣкакъвъ политически неутралитетъ и е участвувалъ активно въ всички действия на черния буржоазенъ блокъ, подпомагалъ го е не само морално, *но и материално.*

Въ сѫщата речь на г. Негенцова, между него и депутатитѣ общодѣлци, отъ една страна, и, отъ друга — депутатитѣ сговористи, се завързва следната разпря:

Н. Николовъ (д. сг.): Ще умратъ тия ваши съюзи.

П. Анастасовъ (соц. д.) А, ще умратъ!

Преди петь години така ли приказваше или ходѣше въ Учителския съюзъ и го дирѣше?

К. Николовъ (д. сг.): Само въ Бѣла-Слатина ще се запази!

Х. Баралиевъ (соц. д.): Ще дойде време пакъ да го подирите.

Социалдемократитѣ — депутати: П. Анастасовъ и Х. Баралиевъ, които, заедно съ Д. Негенцова, бранятъ „неутралитета" на Съюза и сѫ посвѣтени въ всички конспиративни действия на управ. ком. на БУС, въ тази реплика изнасятъ, че преди преврата на 9 юний съюзниятъ домъ е билъ свърталище на превратаджиитѣ; тѣ сѫ ходѣли тамъ, дирили сѫ съдействие отъ БУС въ лицето на управ. му комитетъ . . ., и той имъ го е давалъ съ охота. Както казва Д. Негенцовъ, подпомагали сѫ ги „и морално и материално". Това е голата истина. Това вършеше управ. к-тъ на БУС, защото въ подготовката на преврата участвуваше и Социалъ-демократическата партия съ единъ членъ отъ централния си комитетъ — Д. Казасовъ, а и въ самия превратъ се намѣси активно чрезъ така нареченитѣ „социалистически роти". Следъ като успѣ преврата на 9 юний, социалдемократическата партия взе участие въ 9-то юнското правителство чрезъ Димо Казасовъ, който дълго време бѣши министъръ на желѣзницитѣ и пристанищата и масово уволняваше членоветѣ на Транспортния съюзъ, за да ги принуди да отидатъ и увеличатъ редоветѣ на желтия желѣзничарски съюзъ, а г-нъ Негенцовъ бѣ поканенъ да заеме поста началникъ на основното образование въ М. Н. Просвѣта.

Друго яче и не можеше да действува БУС, понеже съ пъпа си е свързанъ съ социалдемокр. партия и следва нейната политика. Неутралитетътъ е само за тонковцитѣ, които не познаватъ природата на продажния социалъ-фашизъмъ. Така че, въ този пунктъ обвиненията на „неутралиститѣ" сѫ напълно достовѣрни, неопровержими и документално подкрепени отъ публичнитѣ речи и действия на самитѣ вождове на БУС.

Въ това направление ние бихме могли да приведемъ много примѣри изъ дейностьта на управит. комитетъ на БУС, обаче това, следъ приведенитѣ, нито е толкозъ необходимо, нито пъкъ ни позволяватъ за това рамкитѣ на настоящата книга. Ще приведемъ само още единъ-два по-характерни примѣри, които още по-грубо смъкватъ маската на несѫществуващия неутралитетъ въ БУС и показватъ, че рѫководителитѣ му — общодѣлци, го използуватъ не само като котило на превратаджиитѣ, но и като инструментъ на Социалъ-демокр. партия.

Всѣки учитель, който редовно чете в. „Съзнание“, знае, съ какви мърсотии неговия редакторъ, Ив. Пастуховъ, гади дѣлото на СССР и съ какъвъ цинизъмъ се отнася къмъ всичко, което се твори тамъ, и то само защото начело на управлението сѫ омразнитѣ болшевики, а не социалдемократитѣ.

На 25 априлъ 1917 год., по случай революцията въ Русия, управителниятъ комитетъ на БУС, чрезъ Интернационалното бюро на Учителската федерация, отправя приветственъ адресъ, въ който, между другото, казва:

„И днесъ, когато режима на насилието и произвола е проваленъ, когато рускиятъ абсолютизъмъ е сринатъ, когато надъ многострадалната руска земя е огрѣло слънцето на политическата и гражданска свобода, а за руската прогресивна мисъль се открива широкъ просторъ на работа, ние вземаме свободата отъ името на сдруженото учителство въ България чрезъ Васъ, скѫпи колеги, да поднесемъ нашитѣ приветствия на новоосвободена Русия, на руския народъ, на руското работничество и интелигенция, които изнесоха мартенскитѣ революционни борби и които смѣло продължаватъ да градятъ основитѣ на новия руски животъ. Заедно съ тия приветствия ние поднасяме и нашитѣ почитания предъ паметьта на падналитѣ жертви на революцията за свободата на нова Русия.

Нашитѣ приветствия въ тоя великъ часъ ние отправяме и къмъ руското народно учителство, на което предстои една тежка задача предъ историята и бѫдещето на руския народъ, една голѣма възпитателна и просвѣтна работа въ духа на лозунгитѣ, които революцията издига, както и за закрепването на ония демократични институти, съ които нова Русия заживѣва. Българското народно учителство остава непоколебимо въ вѣрата си, че руското учителство не само ще удвои сили и енергия, за да бѫде полезно на своята родина, но и ще побърза да координира своитѣ действия свободно и изцѣло съ ония на Учителския интернационалъ.

Дѣлото на руската революция ние приветствуваме съ чувство на най-дълбока симпатия, не само защото то носи освобождение на руския народъ, не само защото иде да засили демократичния духъ у всички народи, а и защото — дълбоко вѣрваме — въ тоя исторически моментъ въ голѣма степень ще улесни задачата на мира, ще спомогне за по-скорошното спиране на разрушенията и кръвопролитията и ще турне край на днешното свѣтовно бедствие.

Умоляваме Ви най-учтиво, скѫпи колеги, да бѫдете изразители и тълкуватели на нашитѣ приветствия и чувства на дълбока симпатия къмъ рускитѣ колеги“.*)

Характерното въ този възторженъ приветъ на Руската революция се състои въ нѣколко пункта: 1) че той не може да произхожда отъ една неутрална професионална организация, каквато общодѣлцитѣ отъ управ. ком. претендиратъ и се біятъ въ гърди, че е БУС — въ случая политическия неутралитетъ е флагрантно нарушенъ, 2) че управ. комитетъ на социалфашиститѣ отъ БУС, които на всеуслушание и при всичка удобни случаи, когато трѣбва да засвидетелствуватъ своитѣ вѣрноподаннически чувства къмъ съвременната буржуазна държава и отечество, деклариратъ, че сж противъ всѣки методъ на насилие и сж за еволюционното развитие и като голѣма заслуга си приписватъ спасението на България отъ българскитѣ болшевики, въ случая „приветствуватъ съ чувство на най-дълбока симпатия дѣлото на Руската революция“, която, известно е и на децата, стана не по еволюционенъ, а по революционенъ начинъ и 3) че това приветствие е изпратено и се удобрява дѣлото на революцията, само защото революционната власть по онова време бѣ въ ржцетѣ на есеритѣ (социалреволюционеритѣ) и меншевикитѣ, начело съ Керенски, а не въ ржцетѣ на болшевикитѣ, противъ които общодѣлцитѣ, заедно съ Керенски и цѣлата задгранична паплачъ отъ социалпредатели и бѣлогвардейци, днесъ, пакъ начело съ сжщия Керенски, се борятъ чрезъ всички безчестни и мръсни срѣдства, като за тая цель най-безскруполно и неограничено се използва органа на „неутралния“ БУС. На подобни противоречия и безподобни срамни и позорни падения, всѣки добросъвестенъ учитель ще признае, сж способни само продажнитѣ социалъ-фашисти — продажность, която достига до мерзость!

---

*) Гледай „Борба и придобивки на БУС“, отъ Д. Негенцовъ, стр. 308 и 309.

Другъ примѣръ: презъ 1905 год. общодѣлцитѣ заставиха учителитѣ тѣсни социалисти да напуснатъ Съюза, защото се обособявали въ партийни групи. Обаче, учителитѣ широки социалисти като *партийна група* наложиха излизането на тѣсняцитѣ отъ Съюза. Тогава, на 24. IV. 1905 год., членоветѣ на тѣхния управ. комитетъ издадоха 2 тайни окржжни до учителитѣ широки социалисти, да се мобилизиратъ и на всѣка цена да взематъ управата на Съюза въ свои ржце противъ учителитѣ „тъмни сили“, числящи се днесъ въ разнитѣ буржуазни партии. Акционниятъ комитетъ на широкитѣ социалисти, състоящъ се отъ Романовъ, В. Чалжковъ и Г. Стояновъ, заедно съ редактора на в. „Съзнание“, писаха въ позивитѣ:*)

„Сега, отърсени отъ тѣхъ (тѣсняцитѣ) намъ предстои да продължимъ досегашната съюзна ползотворна дейность, да удвоимъ съюзнитѣ редове, да вложимъ идеенъ смисълъ въ бждещитѣ съюзни работи. . . Това е нашъ дългъ, колкото съюзенъ, *толкова и партиенъ*. Преди всичко, ние трѣбва *да увеличимъ числото на ония, които симпатизиратъ на съюзната кауза, които се въодушевяватъ отъ партийнота дѣло. Това, въ сжщность, ние вършехме и до сега*“.

„Следъ излизането на тѣснитѣ, идейниятъ товаръ на Съюза и цѣлата отговорность по него пада на насъ — широкитѣ социалисти. Това трѣбва да се познае добре и съобразно съ него да се предприеме работа отъ наша страна, както за въ полза на съюза, *тъй и за нашето политическо вѣрую*“.

---

*) Позивитѣ изцѣло сж печатани въ „Учителска искра“. год. I., бр. 4 отъ 25. IV. 1905 год.

„На първо време, необходимо е, живото ви участие *при изборитѣ за делегати да прокарате нашъ кандидатъ.* Ако редовнитѣ членове надминаватъ 50, *избирайте* **непременно двама**“.

Така се мобилизираха учителитѣ широки социалисти въ 1905 год. Свикаха тайонното си заседание 3 дена преди учителския конгресъ и поеха кормилото на Съюза въ свои ржце. Държатъ го тѣ и до днесъ. Презъ всичкото време Съюзътъ не е билъ неутраленъ нито къмъ партията на широкитѣ, нито къмъ синдикалния имъ съюзъ.

Въ едно отъ Легиеновитѣ издания на интернационалното работнишко движение, (Zenter Ynternationaler Bericht über die Gewerkschaftsbewegung“ 1912 год., печатано въ Берлинъ 1913 год.) широкитѣ социалисти даватъ сведения за своя Общъ синдикаленъ съюзъ и за присъединенитѣ къмъ него професионални съюзи. На стр. 169, като изброяватъ съюзитѣ въ „Съюза на съюзитѣ“, въ което число влизаше и БУС, тѣ пишатъ:

„За да можемъ да оценимъ влиянието на намиращето се подъ наше ржководство работническо движение, трѣбва да вземемъ подъ съображение и даннитѣ на тъй наречения „Съюзъ на съюзитѣ“. Тия сж именно съюзитѣ, които се управляватъ отъ преданни намъ другари, намиратъ се въ най-тѣсни връзки съ нашето синдикално движение, сж кръвь отъ нашата кръвь, обаче, присъединението имъ къмъ нашия синдикаленъ съюзъ, самитѣ ние сме избѣгвали до сега по причина на целесъобразность (нека читателитѣ се сетятъ, коя е тази „причина на целесъобразность“ б. н.). Напротивъ, въ съюзитѣ, които сж присъединени къмъ нашата централна комисия, *изтъкната е по-силно широкосоциалистическата боя*, за да се противопостави на тѣсняшкия синдикаленъ съюзъ, равноцененъ опонентъ“...

При „Лигата на народитѣ“ въ Женева има основано „Международно бюро на труда“. То издава свой годишникъ. Въ изданието си отъ 1923 год. „Annuaire international du travail“ (трето по редъ) сж вписани адреситѣ на всички професионални организации отъ цѣлия свѣтъ и тѣхната принадлежность. Дадени ни сж и за съюзитѣ въ България (официални). На стр. 552 сж вписани всички работнически професионални съюзи (на брой 19), причислени къмъ Общия раб. синдик. съюзъ (съ секретарь Г. Димитровъ), а на стр. 556 сж отбелязани подъ редъ *работническитѣ профес. съюзи*, причислени къмъ *общодѣлския синдикаленъ съюзъ* (ул. „Нишка“, № 15), къмъ които сж прибавени: 1) Желѣзничарски съюзъ, съ секретарь Исаевъ, 2) Т.-п. съюзъ, секретарь Алековъ и 3) Български Учителски Съюзъ, председатель Д. Негенцовъ!...

Но на подобни противоречия не сж чужди и „неутралиститѣ“. Така, напр., въ последния XXXII конгресъ на БУС председательтъ на Съюза, Д. Негенцовъ, когато говори по политиката и идеологията на Съюза, казва: „Нашата организация не е ханъ, въ който всѣки може да влѣзе“.

„Политическитѣ убеждения на никой учитель не ни интересуватъ. (Хайде холанъ, нима е вѣрно това! б. н.). Въ нашата организация има влѣзли и учители комунисти. Ако тѣ служатъ на идеала на човѣшкото добруване (както напр. служатъ социалфашиститѣ, б. н.), тѣ сѫ полезни, а ако тѣ сѫ влѣзли за конспирация — нѣма да ги оставимъ. (Разбира се, ще се наруши свещения „неутралитетъ“ на БУС. Вижъ, подобни конспирации могатъ да се вършатъ, но ако конспираторитѣ произлизатъ отъ „Черния блокъ“. Б. н.).

Отъ неутралиститѣ: И ние ще сме противъ тѣхъ. . .

Ив. Пастуховъ: Противъ болшевизма съмъ се борилъ и ще се боря*).

Но нали БУС е неутрална, свободна професионална организация, защо вие „социалисти“ и вие „неутралисти“ сте птотивъ учителитѣ комунисти? Въ такъвъ случай, не се ли нарушава неутралитета? Защо въ XXXI конгресъ въ проекта на резолюцията по „Дисциплината въ съюза“ бѣ поставена една точка, съ която се предлагаше да се забрани членуването на учителитѣ-комунисти въ Съюза, но, не знаемъ по какви „тактически съображения“, не се прие? Нима учителитѣ комунисти, ако наистина има такива въ Съюза, не страдатъ еднакво заедно съ учителитѣ „социалисти“ и „неутралисти“; нима тѣ нѣма да бѫдатъ добри борци, поне колкото васъ, когато се касае въпроса за извоюването на едно по-добро положение за учителската професия? Нали ужъ и „социалисти“ и „неутралисти“ сте за единенъ учителски съюзъ, който да прибере подъ своето знаме всички учители, безъ разлика на политическа принадлежность, а пъкъ се нахвърляте задружно противъ учителитѣ комунисти и сте готови да ги изядете заедно съ дрехитѣ имъ. Где остава вашия неутралитетъ?!

Другъ единъ фактъ, който подчертава, че въ БУС не сѫществува абсолютно никакъвъ неутралитетъ, е поведението, което в. „Съзнание“ държи къмъ разнитѣ политически партии. Въ неговитѣ колони често се попържатъ почти всички политически партии съ които общодѣлската партия не е въ политически конкубинатъ, и особено комунистическата, обаче никога лоша дума не се казва за Социалъ-фашистската партия, къмъ която принадлежатъ редакторитѣ на в. „Съзнание“. Въ неговитѣ колони се печататъ речитѣ, държани въ евързка съ Нар. просвѣта отъ общодѣлскитѣ народни представители, обаче никога това не се прави съ речитѣ на народнитѣ предстивители отъ другитѣ политически партии.

Отъ всички посочени по-горе факти, които сѫ само часть отъ многобройнитѣ такива, всѣки непредубеденъ учитель вижда, че БУС не само формално, но и фактически не е никаква неутрална организация и грубо е погазилъ своя неутралитетъ, и то въ полза на буржуазията, въ полза на учителскитѣ врагове, които повече отъ 50 години държатъ учителската професия подъ менгемето на материалната и духовна мизерия.

Но пита се, „неутралиститѣ“, като се борятъ за спазване на неутралитета въ БУС, сѫ ли тѣ искренни въ това отношение? Ние отговаряме — не. Неутралиститѣ сѫ недоволни отъ нарушения неутралитетъ въ Съюза, защото той се нарушава преимуществено въ полза на Съциалъ-демократическата партия и въ полза само на политическитѣ партии, съ които тя е въ даденъ моментъ ортакъ. Ако в. „Съзнание“ съ еднаква любовь раздаваше своитѣ ласки на всички буржуазни политически котерии, къмъ които принадлежатъ учителитѣ „неутралисти“, тѣ не би роптали. Въ такъвъ случай тѣ ще се примирятъ и ще образуватъ единенъ фронтъ противъ учителитѣ лѣвичари и профопозиционери, за да се развие борбата на два фронта — на единия фронтъ ще бждатъ всички учители, принадлежащи къмъ Социалъ-фашистската и другитѣ буржуазни политически котерии, подкрепяни отъ цѣлокупната буржуазия, а на другия — учителитѣ лѣвичари, подкрепяни отъ трудящитѣ се маси. Интимната цель на „неутралистическото“ движение не е да внесе повече свѣсть и съзнание въ главитѣ на учителитѣ-пролетарии, не е да повдигне и тласне къмъ по-решително и активно действие учителскитѣ борби, а да ги притжпи още по-силно и премахне и онова бунтарско настроение, което въ дадени моменти и при дадена политическа ситуация, създаватъ социалъ-фашиститѣ, за да се продадътъ по-скжпо на буржуазията. ***Съ подобна борба на „неутралиститѣ“, учителитѣ профопозиционери нѣматъ и не могатъ да иматъ нищо общо, нито пъкъ трѣбва да вcase взематъ страната на социалъ-фашиститѣ, защото и въ единия, и въ другия случай би подкрепили борбата на буржуазнитѣ течения въ БУС противъ собственитѣ си интереси и тѣзи на цѣлата пролетарска класа. Мѣсто за предпочитане на по-малкото зло предъ по-голѣмото тукъ не може да има.***

---

*) Гледай в. „Зора“, бележкитѣ му по „Конгресътъ на БУС“. бр. 3312, 1929 год.

Отъ какво естество сж „идейнитѣ“ борби между „неутралисти“ и „социалисти“ ни показва още и следния фактъ, изнесенъ отъ единъ учитель въ в. „Независимость“ и описанъ тъй:

„Докато долу — въ низинитѣ, учителитѣ водятъ ожесточена борба, горе — въ върховетѣ, всичко е спокойно и, ако тонковцитѣ се каратъ, нѣма защо умницитѣ да страдатъ. Тѣ спокойно си плетатъ кошничкитѣ — 1) Гено Дочевъ, образцовъ учитель, постояненъ сътрудникъ на в. „Съзнание“, официаленъ лекторъ на БУС въ конференциитѣ и делегатъ отъ болшинството, отъ една страна, а отъ друга, — Христо Спасовски, софийски пом. окр. училищенъ инспекторъ, голѣмъ неутралистъ, близкостоящъ до редакцията на в. „Народенъ учитель“, двамата идейно-диаметрално противоположни, сж сложили подписитѣ си единъ до другъ и на следнитѣ учебници: Естествознание за III и IV отд., Практ. геометрия за III и IV отд,, Тетрадки по Родинознание, Тетрадки по Естестознание.

Практическата страна: — неутралнитѣ учители заради Спасовски, социалиститѣ — заради Гено Дочевъ ще взематъ все сжщитѣ учебници. Долу нека тупатъ тжпана, парсата си е парса — да живѣе принципа на допълнението и идейното сътрудничество!

2) Тодоръ Близнаковъ, софийски учитель, още по-голѣмъ неутралистъ, дори идеологъ на това течение, много близко стоящъ до „Народенъ учитель“, до него — идейния му другарь Христо Спасовски, а до двамата стои Петъръ Петровъ на съдружническитѣ имъ читанки за II, III и IV отдѣление. А кой е Петровъ? — голѣмъ съюзистъ, представитель на БУС въ Учебния комитетъ, виденъ деецъ и сътрудникъ на в. „Съзнание“.

Първитѣ двама ч П. Петровъ сѫ съ противоположни възгледи и разбирания на борбитѣ въ Съюза. Но... Петъръ за съюзиститѣ, а Христо и Тодоръ за неутралиститѣ. Да живѣе общото дѣло — преди всичко интереса!“ и т. н.

Тѣзи търговски групировки заслужаватъ внимание и добре е учителството да се запита — дали кавгата въ конференциитѣ, конгреситѣ и пр. не е за кожуха му“.

* * *

Отъ изложеното до тукъ около борбата за неутралитета въ БУС става ясно за всѣки непредубеденъ учитель, че такъвъ не сѫществува, както не може да сѫществува и въ никоя професионална организация; нѣма неутрални или свободни профсъюзи, а има буржуазни и пролетарски —класови. БУС, КУС и НУС сѫ буржуазни и сѫ въ плѣнъ на социалъ и неутралъ-фашиститѣ, които преднамѣрено и систематично заблуждаватъ учителството и го откѫсватъ отъ истинската и присѫща на неговото пролетарско битие борба, за да го противопоставятъ на борческото класово професионално движение и го използватъ за интереситѣ и увѣковѣчаване господството на буржуазната класа. Вследствие на този продаженъ „неутралитетъ“ и „свободенъ синдикализъмъ“, днесъ учителството, въпрѣки толкозъ много „придобивки“ и „грандиозни акции“, е гладно, дрипаво, обезправено и угнетено до небивали размѣри.

Дали да продължи и за въ бѫдеще това мизерно положение на учителя, зависи лично отъ него, а така сѫщо и отъ ***учителската профопозиция***.

XV

Характеристика на „неутралистическото“ течение и съюза му

Следъ доста продължителна котерийна борба съ „широканцитѣ“ и израждането й въ формени сбивания въ конгреситѣ, изключенитѣ отъ БУС неутралисти и доброволно напусналитѣ го, най-сетне презъ м. юлий 1932 год. се оформиха въ отдѣленъ професионаленъ съюзъ подъ името „***Неутраленъ бълглрски учителски съюзъ***“, съ неговъ идеенъ органъ — в. „Народенъ учитель“.

Какво е неутралистическото движение, което се оформи вече въ отдѣленъ професионаленъ съюзъ?

И на друго мѣсто въ настоящата книга споменахме, че „неутралитическото учителско течение датира много отдавна, обаче тукъ ще се спремъ върху него по-обстойно, за да нарисуваме неговия обликъ и го охарактеризираме тъй както ни е представено отъ самитѣ му водачи. Обаче, преди да пристѫпимъ къмъ тази характеристика, ние дължимъ за лишенъ пѫть да подчертаемъ, че между „неутралисти“ и „социалисти“ нѣма никаква сѫществена принципиална разлика — тѣ сѫ само враждуващи братя, които се каратъ за властьта въ БУС и се надпреварватъ, кой по-преданно да служи на съвременната държава противъ добре разбранитѣ интереси на професията и учебното дѣло, или коя отъ двѣтѣ групи да използва съюзеното учителство за свои интереси. Като изключимъ тази грубо егоистична и предателска за интереситѣ на учителската професия борба, и еднитѣ и другитѣ напълно справедливо можемъ да ги характеризираме като неутралъ-фашистко и социалъ-фашистко течения, които сж само разклонения и поддѣления на фашисткитѣ организации: „Родна защита", „Фашистъ", „Съюза на запаснитѣ офицери и подофицери", „Отецъ Паиси" и др. „родолюбиви" организации. Това ние достатъчно обосновано доказахме за социалфашиститѣ въ БУС, а сега следва да докажемъ сжщото и за неутралъ-фашиститѣ.

Въ уводната статия „Какво искаме ние", помѣстена въ в. „Народенъ учитель" (органъ на Неутралния български учителски съюзъ) бр. 2 год. IV, неутралиститѣ пишатъ:

„Учительтъ е обществено-културенъ деятель, а не единъ наемникъ на държавата или въ частното предприятие", т. е. той нито е пролетарий, нито е буржуа, а нѣкакъвъ си хермафродитъ, „който има върховната задача да издигне духа на нацията, на народа, на държавата. Държавата и учительтъ сж два фактори еднакво силни(?), еднакво зависими, еднакво необходими за бждещето" . . . „Идеалътъ, който преследва народниятъ ни учитель, не е прищевка на частния или държавенъ експлоатационенъ капиталъ, а е единъ върховенъ националенъ и отечественъ идеалъ. За него той мре, за него работи и за него се бори. Това, което ще трѣбва да се придобие около постижението му, е дългъ само на държавата, като върховна инстанция въ човѣшкитѣ правоотношения, а не отъ капиталиста". . .

И по-нататъкъ, въ сжщата уводна статия, теоритикътъ на неутралиститѣ отсича категорично: „Цельта на учителската организация се намира въ дъното на държавата (разбира се, капиталистическата държава б. н.) и само като такава именно, въ нея нѣма мѣсто за учителя партизанинъ. Когато учительтъ прекрачи нейния прагъ, той трѣбва да забрави своето политическо вѣрую и го замѣсти съ професионалното, което цели еднакво много личното и държавно благополучие. На тази база ние искаме пълния политически и идеенъ неутралитетъ въ нашитѣ редове и зовемъ българското народно учителство къмъ най-строгото имъ съблюдаване въ името на истинската имъ професионална независимость, а не въ името на префинената червена партизанщина".

Какъ ще се реализира така поставената задача на подобна „неутрална" професионална учителска организация? На този въпросъ, в. „Народенъ учитель" отговаря въ сжщата уводна статия така:

„Силата на учителя не е въ неговата съ нищо неоправдана, безогледна борба срещу държавата, а въ неговитѣ усилия да я издигне културно, колкото се може повече, и съ това застави общественитѣ слоеве да го зачитатъ. Той не е чиновникъ въ дадено учреждение. Той е държавно-мировъ културтрегеръ. Само като такъвъ, той влиза въ една чисто професионална организация, за да иска масово придобивкитѣ, които му сж необходими и които въ никой случай не се налагатъ чрезъ революции, стачки, бомби и преврати. За учителя има единъ превратъ — преврата на душата, на волята и на съзнанието народно".

А за да извърши учителя сполучливо своята „държавно-мирова" културтрегерска работа, споредъ в. „Народенъ учитель", „и свещеника трѣбва да бжде привлеченъ въ културното строителство на селото, за да се възстанови старата ***връзка между духовната и материална култура*** въ нашитѣ села, каквато имахме до освобождението“. Още по-ясно това сътрудничество между учителството, черквата и държавата е изразено въ чл. 2., точка *б* и *в* на проектоустава, който се препоржчва на неутралнитѣ учителски дружества, и на които се поставя за цель:

„б) Културно-просвѣтна дейность всрѣдъ обществото за разяснение целитѣ, задачитѣ и срѣдствата на съвременното българско училище и неговия прогресъ и за ***овладѣване съзнанието на всички съсловия и обществени фактори*** (к. н.) съ рационални грижи и върховни усилия за издигане училището и просвѣтата въ първостепенъ националенъ идеалъ и за постигане пълно сърдечно сътрудничество между учителя, цървата и семейството въ дѣлото на възпитанието народно.

в) Широка надпартийна просвѣта на народнитѣ маси за издигане културното ниво на българина и за запазнане българската национална и държавна самобитность, като върховни условия за осжществяването и благоденствието на българското племе и на неговата културна мисия въ свѣта.“

Или, по-кратко казано, идеалътъ на учителя-неутралисть се покрива напълно съ този на руснака-монархистъ: „Для бога и для царя я кровь моя проливаю“, защото богъ, царьтъ, класовата капиталистическа държава сж факторитѣ, съ които учителитѣ неутралисти сж въ „сърдечни отношения“ и въ името на тѣхъ ще се борятъ и ще разчитатъ за подобрението на учителската професия и за „въздигане на просвѣтата въ първостепенъ националенъ идеалъ“. Само че учителитѣ-неутралисти сж забравили или нарочно не искатъ да видятъ, че позицията, на която заставатъ, отдавна е заета отъ „родолюбивитѣ“ българи и отъ Министерството на Народното просвѣщение и, следователно, тѣ не откриватъ нищо ново подъ небето, не трасиратъ нови пжтища, а просто се явяватъ като доброволни ратаи да пренасятъ на тая позиция оржжия и муниции, съ които се открива кръстосанъ огънь и се обстрѣлва не само учителството, но и всички трудящи се маси по градове и села. „Теорията“, която развиватъ напоследъкъ „неутралиститѣ“, е още по-реакционна и отъ теорията на нѣкогашнитѣ „капитани“ въ БУС, която напълно се отрече отъ развитието на живота и днесъ не е нищо друго, освенъ единъ анахронизъмъ, едно отдавна ржждясало и похабено оржжие въ професионалнитѣ борби на учителството. „Неутралиститѣ“ се връщатъ 30 години назадъ, тършуватъ изъ професионалното торище и тамъ намиратъ това ржждясало и изгнило оржжие, издигатъ го като знаме и го размахватъ предъ потжналата въ мизерия и безправие учителска професия, не за да облекчатъ, а още повече да отекчатъ нейното нетърпимо положение; тѣ играятъ ролята на предатели въ лицето на противника. Озлобени до умопомрачение отъ поведениево на социалфашиститѣ въ БУС, неутралфашиститѣ ставатъ ортакъ дори съ попа — представителя на най-черната реакция презъ всички вѣкове, само и само да могатъ нѣкакъ си да уязватъ „широканцитѣ“, да образуватъ „неутраленъ учителски съюзъ“ и заедно съ попа и „родолюбивитѣ българи“ да превърнатъ учителя на едно безропотно стадо, което, когато стрижатъ и ножицата реже живото му тѣло, да мълчи и благославя ржката на палача, който изцежда неговитѣ жизнени сили, за да ги превърне на студено злато за капиталистическата класа.

За учителитѣ—неутралисти съвременната държава е надкласова; тя е любяща майка за всички свои поданници, въ това число и за учителитѣ; дѣлото на държавата е дѣло на учителството, и обратно! „Въ нашата работа, казватъ неутралиститѣ, лежи бждещето на държавата ни. И въ тази си именно работа ние сме нераздѣлно цѣло съ държавата, която, бидейки върховната социалноправна институция, е и наша съкровенна идея, мисъль и цель . . .

На кжде тогава?

Едничкия тозъ професионаленъ обликъ на учителството е и свещеното начало на неговата организация, която трѣбва да бжде напълно независима въ постиженията, които цели и които сж, преди всичко, постижения на държавата; ние сме въ нея и работимъ за нея, както и тя е съ насъ и за насъ*)

А защо тази „социалноправна институция", т. е. съвременната класово-капиталистическа държава, държи въ постоянна материална мизерия учителството и цѣлокупния нисшъ държавенъ административенъ пролетариатъ; защо му е отнела почти всички права, които му се полагатъ дори по конституцията на тази държава; защe срещу всѣка борба за по-сносенъ животъ, за повече въздухъ и свѣтлина на работническата класа, изпраща срещу нея полиция и войска и, вмѣсто хлѣбъ, ѝ праща куршуми; защо не ѝ позволява свобода на словото, на печатъ и събрания; защо я товари съ непоносими прѣки и косвени данъци, а облагодетелствува капаталиститѣ съ разни привилегии, и много други „защо" не сжществуватъ за „неутралиститѣ", навѣрно, защото отъ прекомѣренъ неутралитетъ къмъ днешното капиталистическо общество сж слѣпи предъ неговитѣ крещящи класови противоречия, или защото „неутралиститѣ" сж на доброволна, преданна и вѣрна служба у капиталистическата държава и сж заклети врагове на учителството и на всички умствени и физически пролетарии като него, които цѣлъ животъ творятъ духовни и материални потрѣбителни ценности, а сж гладни, дрипави, непросвѣтени и лишени отъ всички културни блага, които не тѣ, а капиталиститѣ използватъ.

Неутралфашиститѣ не поставятъ тѣзи въпроси на разглеждане, навѣрно, защото сж парливи, не имъ понасятъ и би ги демаскирали и показали такива, каквито си сж — неутралфашисти, рождени братя на социалфашиститѣ. Искреният и правдивъ отговоръ на тѣзи въпроси би разкрилъ буржуазно-класовата сжщность на неутралфашистката „социалноправна институция" и би показалъ, че тя се крепи изключително върху диктатурата на буржуазията и експлоатацията на работницитѣ. А стане ли ясно това за учителството, то ще знае самичко, где да подири своето спасение и каква професионална организация да си основе. Обаче, неутралфашиститѣ нѣматъ за цѣль да избистрятъ съзнанието на учителя-наемникъ, а да го замъгляватъ, да го опойватъ и приспиватъ. Една часть отъ учителството, обезнадеждено отъ досегашната предателска тактика на социалфашиститѣ въ БУС и отвратено отъ тѣхната социалфашистска диктатура, която стигна своята кулминационна точка въ Правилника за дисциплината въ Съюза, не можейки да се ориентира по своя вѣренъ класовъ пролетарски пжть, се увлече следъ неутралфашиститѣ, безъ да подозира, че то, измъквайки се отъ устата на единъ вълкъ, попада въ лапитѣ на другъ, който си е надѣналъ агнешка кожа, за да прикрие своята сжщинска природа. А опасностьта, както въ единия, така и въ другия случай е еднакво гибелна за професионалнитѣ и класово-пролетарски интереси на учебното дѣло на цѣлокупната пролетарска класа, отъ която учительтъ е плъть и кръвь; е кость отъ нейнитѣ кости. Ето защо, учителството нѣма и не бива да има нищо общо, както съ еднитѣ, така и съ другитѣ, защото го водятъ не по негови, присжщи на пролетарското му битие, а — по чужди и категорично враждебни нему пжтища; надкласова държава не сжществува; неутрални професионални организации нѣма. Който говори за неутралитетъ въ професионалнитѣ „организации при днешнитѣ крайно изострени класови борби, той не само заблуждава, но и шаралтанствува.

---

*) „Народенъ учитель", бр. 5, 6, год. IV. Гл. статията „Нашия пжтъ".

Тъкмо такава роля играятъ „неутралнитѣ“ всрѣдъ учителското професионално движение. Тъкмо затова и учителството трѣбва да се пази отъ тѣхния прословутъ „неутралитетъ“, като отъ огънь.

XVI

Борбата за изграждане единния фронтъ на учителскитѣ маси

Въ пеирода на страшната стопанска разруха и голѣми класови боеве следъ империалистическата война бѣ хвърленъ лозунга за изграждане единния фронтъ на трудящитѣ се маси въ името на тѣхнитѣ непосрѣдствени интереси, като въ процеса на ежедневнитѣ икономически борби се подготви съзнанието и кали борческата имъ воля за събаряне на капитализма. Първоначално този лозунгъ се прилагаше неправилно, както въ класовото политическо, така и въ синдикалното движение, като се отправяха апели и предложения до буржуазнитѣ партии и синдикални организации за общи акции или даже за организационно обединение на класовопролетарскитѣ професионални организации съ тѣзи, стоящи на почвата на буржуазното господство. Въ това провеждане на единния фронтъ „отгоре“ намираше ярко отражение кжсогледството на тогавашнитѣ водачи на класовото пролетарско движение у насъ и въ други капиталистически страни, които не виждаха бързия процесъ на фашизиране на буржуазията следъ войната, като ѝ дадоха възможность да се окопити отъ критичното положение, въ което бѣ изпаднала следъ войната и да разгроми класовитѣ пролетарски организачии, като сподави временно борбитѣ на пролетарската класа. По сжщото време, когато „социалистическата“ и други „лѣви“ буржуазни партии и намиращитѣ се подъ тѣхно влияние синдикални организации взематъ активно участие въ подготовката на 9-юнския превратъ, класовитѣ пролетарски организации имъ подаваха ржка за общо действие. Предложения за единенъ фронтъ до фашизирани вече ржководства! Тежкото, неизживяно още тѣсняшко минало на партията се проявяваше и въ неправилното разбиране и прилагане тактиката на единния фронтъ.

По сжщия начинъ, „отгоре“, се провежда единниятъ фронтъ и на учителския секторъ. Организацията на учителитѣ и служителитѣ по Нар. Просвѣта презъ 1922—23 год., дори и следъ 9 юний, неуморно отправя апели и предложения до управителнитѣ тѣла и конгреситѣ на БУС и КУС за общи акции и за обединение на тритѣ учителски организации, и съ „съжаление“ констатира отхвърлянето имъ.

Така на 5. IX. 22. О. у. сл. пр. кани управителнитѣ комитети на БУС и КУС на обща срѣща, за да изработятъ планъ за общо действие. Упр. комитетъ на БУС замълчава и не отговаря на поканата, а КУС отговаря уклончиво. Все пакъ още презъ сжщата година, отъ името на XIII си конгресъ О. у. сл. пр. изпраща до XXIV конгресъ на БУС писмо, съ което му предлага да се предприеме обща акция отъ страна на всички учителски организации: за подобрение на материалното положение, обезпечаване служебния стабилитетъ и гарантиране коалиционното право на учителитѣ. Писмото е било поднесено на бюрото на бусовския конгресъ отъ специална комисия, избрана отъ конгреса на О. у. сл. пр., обаче бюрото на конгреса на БУС, което бѣ допуснало и приело приветствията на делегациитѣ отъ името на разни „родолюбиви“ реакционни организации, като „Съюза на запаснитѣ офицери“, чрезъ генералъ Лазаровъ, на съюза на поповетѣ и др, отказва на делегацията да поднесе приветствията на конгреса отъ името на 3500 учители и учителки. Следъ 9 юний БУС вече обявява предложенията на О. у. сл. пр. за обща борба, като „безпредметни“ (гл. в. „Учителска искра“ бр. 37 отъ 1923 год.). Бусовскитѣ водачи, както и тѣзи на КУС, имаха вече своята фашистска власть, която тѣ посрещнаха съ ликуване, следъ като найактивно бѣха подготвили и подпомогнали нейното идване.

По-рѣзкото и пренебрѣжително отношение на БУС спрѣмо предложенията на О. у. сл. пр. се обяснява съ основателния страхъ и съ котерийнитѣ усилия на презрената отъ работничеството „социалистическа партия“, да запази влиянието, което все още има срѣдъ учителството При общитѣ учителски акции, каквито се предлагаха отъ О. у. сл. пр., БУС неминуемо би разкрилъ истинския си ликъ на агентъ на фашизма срѣдъ учителскитѣ маси и би ги отблъсналъ отъ себе си.

Следъ унищожението на О. у. сл. пр. отъ фашистката 9-юнска власть, въпросътъ за каквито и да е акции се снема отъ дневния редъ на учителското движение. „Тѣ сж вече безпредметни“. Въпросътъ, обаче, за обединението на останалитѣ две фашистки организации продължава да се разисква нескончаемо въ тѣхния печатъ, дружествени събрания, конференции и конгреси. Опити за обединението на КУС и БУС сж правени още преди войнитѣ. Следъ това въпросътъ за обединението е билъ повдигнатъ и презъ 1920 г., като и до днесъ не се е престанало да се шуми около него. Напорътъ за обединението идва отъ мѣстнитѣ дружества, но се разбива о съпротивата на водачитѣ, особено тѣзи на БУС. Така презъ 1923 г., конгресътъ на КУС вдига заседанието си и вкупомъ посещава конгреса на БУС, за да манифестира своята воля за обединение. Срещата на двата конгреса е възторжена. Но и тази инициятива, както и всички последующи пропадатъ, макаръ че тукъ всички желаятъ обединението на разпокжсанитѣ учителски сили. Сжщевременно органитѣ на учителскитѣ съюзи се замѣрятъ съ отровни стрели, раздухватъ враждитѣ, настройватъ колегия срещу колегия.

Не доведоха до нищо и тъй нареченитѣ „обединителни комитети", създадени на мѣстна почва отъ дружествата на двата съюзи. Тѣ бѣха таксувани отъ социалфашисткитѣ водачи на БУС като „болшевишки методъ на действие" и дѣло на „единофронтовцитѣ". Отъ друга страна, тѣ не се свѣнеха да назоватъ инициаторитѣ на тѣзи комитети въ „Сзнание" и като агенти на властьта, която чрезъ тѣхъ целѣла да разруши БУС. Най-после БУС окончателно смъква маската си и се обявява срещу обединението съ резолюция на 31-я конгресъ, въ която се казва „че абсолютно никакви пречки нѣма за всички категории учители да влезатъ въ редоветѣ на БУС". Като единственъ резултатъ на голѣмия шумъ за необходимостьта отъ сплотяване учителскитѣ сили, се явява обединението на намиращия се предъ банкрутъ прогимназияленъ съюзъ съ този на класнитѣ учители. По това обединение ще се повърнемъ по-доле.

Еетественъ е стремежа на учителскитѣ маси да се обединятъ въ една единна организация, която по-успѣшно да защитава интереситѣ на учителството. Но ефикасната защита не зависи само отъ голѣмината на дадена организация, но, преди всичко, отъ нейната бойкость, идеология и тактика. Това важи особено за днешния моментъ, когато фашистската власть провежда бѣсна офонзива срѣщу жизненото ниво на учителитѣ и не желае да задоволи и най-скромнитѣ имъ искания. Тази офанзива може да бжде спрѣна и отбита само отъ действителната организирана борба на учителскитѣ маси. Но фашизиранитѣ водачи на казионнитѣ съюзи, които се свързаха съ участието си въ 9-то юнския превратъ за винаги съ фашистката българска буржоазия, днесъ повече отъ всѣки другъ пжть високо заявяватъ своето раболепно сътрудничество съ фашистката държава. Тѣ знаятъ много добре, че всѣка действитална борба въ защита непосрѣдственитѣ интеруси на учителството е насочена сжщевременно и срещу фашистката власть, защото ѝ пресича възможностьта да търси капиталистически изходъ отъ кризата за смѣтка на трудовитѣ маси и частно на учителитѣ и учебното дѣло. Ето защо тѣ, активнитѣ сътрудници на тази власть, считатъ въ днешния моментъ за своя най-важна задача, да играятъ ролята на пожарогасители, да подготвятъ учителитѣ да понасятъ безропотно ударитѣ, които фашистката власть нанася върху тѣхното жизнено ниво. Доколкото въ печатнитѣ органи на казионнитѣ съюзи се говори за „борба", то е само да се хвърли прахъ въ очитѣ на учителството. Тази „борба" не отива по-далечъ отъ завършващитѣ стериотипно съ „молимъ" и "настояваме" въ „внушителнитѣ" протести и „коректни" резолюции.

Ето защо събирането на разпокжсанитѣ фашистки учителски организации въ никой случай не ще бжде придобивка за учителството. Това се доказа нагледно отъ постигнатото презъ 1931 г. обединение между КУС и Пр. У. С. Самитѣ учители, ратници за това обединение, констатиратъ, че то не е допринесло нищо, нито за масовизиране на новия съюзъ съ привличане на неорганизиранитѣ учители, нито новиятъ обединенъ съюзъ е могълъ да извоюва нѣкакви придобивки за класнитѣ и прогимназиални учители. Напротивъ, тѣхното положение се влошава отъ день на день все повече. „Страшно униние е обзело учителството. Въ нищо нѣма вѣра, апатия въ всичко (Уч. вестникъ бр. 20, 1933 г.). Такива само могатъ да бждатъ резултатитѣ отъ механическото обединение на организации, стоящи на фашистки позиции и, следователно, възпиращи учителството отъ всѣка действителна борба за подобрение тежкото му положение.

Налага се въпросътъ: „Защо тогава сжществуващитѣ фашизирани учителски организации не се обединятъ, щомъ като не ги дѣлятъ никакви принципни различия, и щомъ това е желанието на членветѣ имъ?“

Ако мотивитѣ да се отхвърли предложението на бившата О. у. сл. пр. нѣкога бѣха класови, то тукъ тѣ сж партийно-котерийни и лично кариеристични. Борба за влияние на буржуазни котерии, борба за добре платенитѣ ржководни мѣста въ управлението на съюзитѣ, страхъ отъ измѣстване, борба за депутатски и министерски кресла, за ржководни служби въ министерството, директорски постове, прокарване съставенитѣ учебници и ржководства, командировки и пр., и пр. Ето истинскитѣ причини за нереализираното обединение между стоящитѣ на еднакви фашистки позиции БУС и КУС, при което БУС е по-упоритъ, понеже брани по-голѣма плячка — по-голѣма членска маса и по-добро финансово положение.

Но по време на XXXI конгресъ на БУС, група гимназиални, прогимназиални и първоначални учители издава и пръска между делегатитѣ на заседаващитѣ последователно презъ ваканцията на 1929 год. три учителски конгреса единъ позивъ, въ който се констатира, че поради егоистичнитѣ интереси на водачитѣ „обединението никога нѣма да стане чрезъ преговоритѣ на върховетѣ, а трѣбва да се наложи, да се започне отдолу отъ самото учителство, както вече е почнато отъ варненци, провадийци и др.“ На следния XXXII конгресъ се пръска между делегатитѣ новъ позивъ отъ „група учители, организирани въ БУС“, въ който между другото се казва:

„*Лѣвицата* въ БУС, която до скоро бѣше слаба, идейно нееднинна и организационно бездейна и плаха, почва да разбира огромната роль, която ѝ предстои да изиграе, както за активизирането на БУС, тъй и за активизирането на никжде още неорганизиранитѣ учители у насъ. Тя, преди всичко, е за истинска борба въ защита интереситѣ, свободата и правата на народното учителство и, за тая цель, тя е най-искрено и последователно за *обединението* на всички учителски съюзи въ единъ български учителски съюзъ, който отъ своя страна и заедно съ другитѣ съюзи на държавнитѣ наемници да влѣзе въ Общия съюзъ на всички частни и държавни наемници въ

България. Ние казваме: обединението, отъ което широкитѣ се боятъ като отъ огънь, наистина е върховна необходимость днесъ, но то трѣбва да стане *върху ясна борческа професионална платформа*, а не съ цель (както искатъ неутралиститѣ) да се превърне обединения съюзъ въ чисто културно-просвѣтна или, още по-добре, въ чисто фашистка организацня, членуваща, напр., въ „Отецъ Паисий“.

Учителитѣ-лѣвичари, делегати въ конгреса на БУС, трѣбва да дадатъ примѣръ и, като изнесатъ и защитятъ достойно единствено това правилно становище по тоя и всички други въпроси (напр., като подчертаятъ, че фразитѣ за педагогическата и гражданска свобода на учителя си оставатъ абсолютно праздни, щомъ не се води *борба* противъ фашизма и реакцията; че свободно, свѣтско и трудово училище е немислимо въ несвободното, нетрудовото и попско-фашисткото днешно общество и т. н. и т. н.), да издигнатъ високо нашитѣ, на българското народно учителство, искания и лозунги:

За реална заплата, съответно поскѫпването на живота и културнитѣ нужди на учителя;

За служебенъ стабилитетъ и педагогическа и гражданска свобода на учителя и учащитѣ се;

За връщане всички уволнени отъ 9 юний насамъ учители;

За откриване основни училища и прогимназии въ всички населени мѣста въ страната и гарантиране задължителностьта и безплатностьта на първоначалното образование;

За запазване и разширяване правата на училищнитѣ настоятелства;

За редовно изплащане заплатитѣ и освобождаване учителя отъ ангарийната работа вънъ отъ у-щето и отъ задължението му да участвува въ разни явни и тайни фашитски и др. т. организации; за освобождаването му отъ всички трудови и др. тегоби и данъци; за безплатно лѣчение и курортна почивка на учителя и семейството му;

Противъ фашизма, попщината и шовинизма, насаждани днесъ въ училището;

Противъ империалистическата и антисъветска война;

Противъ чл. 70, чл. 109 и ЗЗД — за пълна и безусловна политическа амнистия.

Долу съзнателнитѣ орѫдия на фашизма въ БУС — солиалфишиститѣ и неутралфашиститѣ!

Да живѣе обединения върху борческа платформа Съюзъ на учителитѣ въ България — Членъ на Общия Синдикаленъ съюзъ на всички държавни и частни наемници у насъ!

Да живѣе борбата на работническата класа и на всички трудящи се, експлоатирани и потискани, чиято победа единствено ще гарантира изграждането на свободното трудово училище въ България!“

Въ тѣзи два позива на учители-лѣвичари е застѫпено очевидно становището на класовото учителско движение, което, следъ една шестгодишна пауза, почва наново да се надига и проявява публично, затова и двата позива бѣха посрѣщнати крайно враждебно отъ цѣлата правителствена и опозиционна буржуазна преса. Правилно се наблѣга въ втория позивъ, че обединнието трѣбва да стане върху ясна борческа професионална платформа, но пжтя на обединението не е този на варненци и др. чрезъ обединение на д-вата, както се твърди въ първия позивъ, защото въ съюзитѣ е организирана едва половината отъ учителството. Освенъ това, поради крайно анемичния животъ на тѣзи д-ства, които почти не водятъ организационенъ животъ, решенията имъ носятъ книженъ характеръ и обединението пакъ би било механично, а не дѣло на маситѣ. Отъ такъво обединение учителството въ днешнитѣ тежки моменти се нуждае по-малко, отколкото всѣки другъ пжть въ миналото.

Единниятъ фронтъ на учителскитѣ маси може да бжде изграденъ само въ процеса на ежедневнитѣ борби на учителството и като резултатъ на тѣзи борби ще се стигне до обединението въ една единна борческа учителска организация. Да изгради този единенъ фронтъ на учителскитѣ маси за борба въ защита на жизненитѣ имъ интереси, си поставя като главна задача борческата учителска профопозиция, въ която се оформи презъ 1931 г. лѣвицата при БУС и др. казионни съюзи. Възможностьта, да се изгради единния фронтъ на работницитѣ и въ областьта на просвѣтата, днесъ е много нарастнала. Фашистката власть е хвърлила вече въ мизерия и постоянна несигурность за утрешния день всички категории учители. Илюзиитѣ за изживяване на кризата бързо се изпаряватъ. Готовностьта за борба срѣдъ учителскитѣ маси расте все по-бързо. Въ много капиталистически страни — Англия, Франция, Чехия, Китай, Мексико и др. — учителството вече води решителни борби въ защита на жизненитѣ си интереси чрезъ демонстрации, митинги, стачки. У насъ на 31 дек. м. г., деня на бусовската „акция“, се видѣ борческото настроение на маситѣ, които не подкрепиха „коректнитѣ“ резолюции на бусовскитѣ бюра, а—борческитѣ на профопозицията. Отъ правилното и умѣло прилагане тактиката на единния фронтъ ще зависи по-бързото сплотяване на учителскитѣ сили, организирането на борбата имъ, както и нейниятъ изходъ. Опитътъ на международното пролетарско движение, както и този на бившата О. у. сл. пр. доказа невъзможностьта да се изгражда единния фронтъ „отгоре“. Даже когато водачитѣ на фашисткитѣ и социалфашистки организации сж вземали участие въ ржководене на стачнитѣ борби, тѣ сж вършили всичко, за да спъватъ разширението на борбата и да я провалятъ. Отъ друга страна, въ последно време има маса случаи (Белгия, Германия, Полша, Холандия и др.), когато низовитѣ функционери на фашисткитѣ професионални съюзи заставатъ на чело на маситѣ въ борбата срещу върховетѣ и съ неуморима енергия работятъ за боевото сплотяване на стачкуващитѣ и за ржководене на стачкитѣ, въпрѣки че реформистическитѣ синдикални централи изпращаха заповѣдь следъ заповѣдь, съ които нареждаха преустановяването на борбата. Тѣзи нови факти показватъ, че единниятъ фронтъ може да се изгражда и съ низовитѣ функционери на фашисткитѣ и социалфашистки учителски съюзи.

Тактиката на единния фронтъ се състои въ умѣнието, да се убедятъ учителскитѣ маси въ самитѣ училища въ необходимостьта отъ организирането на действителна борба за защита на жизненитѣ си интереси срещу ударитѣ на фашистката власть, като имъ се посочи и конкретния пѫть на тази борба, като не се избързва съ политически лозунги и искания, които ще се наложатъ въ процеса на самата борба поради насилията на фашистката власть надъ борещитѣ се за хлѣба си учители. Учителитѣ профопозиционери предлагатъ при първия удобенъ случай избирането на комитетъ за борба въ дадено училище. Ако поводътъ е по-общъ и засѣга учителитѣ и отъ други училища или населени пунктове, съобщава имъ се за създаването на комитетъ, като се подканятъ и тѣ да сторятъ сѫщото. На общо събрание се избира централенъ комитетъ за населения пунктъ или по-голѣмъ районъ.

Комитетитѣ за борба организиратъ и рѫководятъ различнитѣ форми на борбата, изработватъ протеститѣ, исканията, организиратъ стачки, демонстрации, протестни събрания и пр. За рѫководене на стачнитѣ борби се избиратъ масови стачни комитети. Самостоятелното рѫководство на профопозицията се провежда чрезъ практическа инициатива и конкретно заставане на чело на борбитѣ отъ членоветѣ на профопозицията, особено отъ избранитѣ въ комитетитѣ. Училището, тамъ кѫдето работятъ заедно организирани и неорганизирани учители при еднакво тежки условия, е центъръ за агитацията и организацията на борбитѣ отъ страна на борческата профпозиция. Но сѫщевременно, профопозиционеритѣ работятъ вѫтре и въ казионнитѣ съюзи, като на събрания, конференции, конгреси разобличаватъ фашистката идеология и предателката спрѣмо учителскитѣ интереси политика на водачитѣ. Това разобличение ще стане обаче най-бързо, и учителскитѣ маси ще бѫдатъ изтръгнати най-лесно отъ влиянието на казионнитѣ съюзи, въ процеса на самата борба, когато на дѣло видятъ предателството и съюза на водачитѣ съ фашистката власть. Маситѣ ще се сплотятъ толкова по-лесно подъ борческитѣ знамена на профопозицията, колкото по-набързо отъ опитъ се убедятъ, че само тя е истинската защитница на тѣхнитѣ интереси и сочи единствено правилния пѫть за отбиване ударитѣ на фашистката власть срещу тѣхното жизнено ниво. Широкото и правилно прилагане тактиката на единния фронтъ отдоле е най-важниятъ лостъ за подравяне влиянието на фашисткитѣ и социалфашистки професионални съюзи срѣдъ учителстото, за прерастване на малкитѣ борби въ масови и за въвличане и на учителскитѣ маси въ предстоящитѣ решителни класови боеве.

XVII.

Основаване „Съюза на учителитѣ отъ професионалнитѣ училища“

Най-младата и най-малочислена учителска организация е „Съюзътъ на учителиѣ отъ професионалнитѣ училища“.

Преди да се основе той, учителитѣ отъ професионалнитѣ училища стоеха изолирани и непричастни въ учителското движение и борби; бѣха забравени и отъ сѫществуващитѣ учителски съюзи. Учителитѣ-професионалисти не намираха нигде подслонъ, нигде опора и защита. Често, изложени на капризитѣ на партизанския бѣсъ, угнетени и материално, тѣ дирѣха подкрепа пакъ пря силнитѣ на деня и излагаха предъ тѣхъ обикновено не само своето учителско, но и своето човѣшко достоинство. Дълги години учителитѣ-професионалисти се отнасяха апатично къмъ своята професионална сѫдба и не имъ идваше на умъ да вематъ поука отъ учителитѣ, които служеха по ведомството на Народното Просвѣщение и да приобщатъ своитѣ усилия къмъ тѣхнитѣ, а и сѫществуващитѣ учителски съюзи не можаха да надрастнатъ своитѣ цехови рамки и съзратъ, че край тѣхъ има и други тѣхни колеги, макаръ и подъ друго ведомство, които страдатъ и изнемогватъ, за да ги подканятъ къмъ организация и борба. А професионалнитѣ училища, както преди, така и следъ империалистическата война, все повече се умножаваха, числото на учителитѣ, ангажирани въ тѣхъ, все повече растѣше. Освенъ държавнитѣ профучилища, които се уреждаха отъ разнитѣ министерства, изникнаха на много мѣста и такива, уреждани отъ частни лица, търговскитѣ камари и пр. Служебниятъ стабилитетъ на учителитѣ-професионалисти още повече се влоши. Както по материално положение, така и по права, тѣ стоеха задъ организиранитѣ учители. Особено тежко е положението на учителитѣ и учителкитѣ въ частнитѣ професионални училища. Съвокупностьта на поменатитѣ материални, трудови и обществено-политически условия събудиха интерната маса учители-професионалисти, и по-буднитѣ отъ тѣхъ надаватъ повикъ за организиране. Първитѣ искри за организация пламватъ въ Софийското и Русенското дружества. Тѣ издаватъ първитѣ позиви за образуването на една обща организация отъ учителитѣ-професионалисти, които се намиратъ предимно подъ ведомството на М-ството на Търговията, Промишленнстьта и Труда. Тѣзи позиви намиратъ благоприятенъ отзвукъ въ мнозина учители и идеята за организация се подхваща отъ една по-голѣма маса, докато презъ юлий 1926 год. се излива въ свикването на учредителенъ конгресъ въ София и се полагатъ основитѣ на „*Съюза на професионалнитѣ учители въ България*“.

Както другитѣ учителски съюзи, така и този на учителитѣ-професионалисти плаща данъкъ на народничеството и се движи въ гѫста, непроницаема мъгла отъ начало и до сега. Вмѣсто да издигне на прѣвъ планъ професионалнитѣ интереси на своитѣ членове, той си поставя цели, присѫщи на политическитѣ партии и на държавната власть.

Съюзниятъ органъ „Професионаленъ подемъ“, още въ бр. 1, год. I, въ уводната статия „Нашитѣ задачи“, пише:

„Нашитѣ задачи сѫ кристализиранитѣ нужди на нашето професионално образование, на търговията, промишленостьта, занаятитѣ и стопанството; тѣ вървятъ изъ пѫтя на културното и икономическо развитие на страната, тѣ сѫ насочени и къмъ условията на родното изкуство.

Ала тия задачи не се изчерпватъ само въ обективнитѣ условия изъ полето на нашата професия. За да можемъ спокойно да имъ се отдадемъ, *намъ сѫ нуждни материални и морални сили: граж-*

дански и служебенъ стабилитетъ и сносно материално положение. Защото — знайно е: никой не може да бжде преданъ и енергиченъ творецъ, ако въ него живѣе страхътъ предъ утрешния день, или ако нуждитѣ всѣкичасно чукатъ о вратитѣ на неговия беденъ домъ. Нашата професионална скромность поставя като последна задачата около нашия материаленъ служебенъ и правовъ стабилитетъ, когато, въ действителность, тя предшествува всички други. Ала ние все пакъ си оставаме скромни работници на родната материална култура и подчертаваме първитѣ като нашъ факелъ, наше знаме (к, н.).

Споредъ тѣзи схващания, цельта на Съюза трѣбваше да има като своя главна и ржководяща нишка професионалнитѣ интереси на учителството и да се бори за подобрение неговото материално, служебно и правово покожение, обаче, „поради скромность“, главната цель се оставя въ опашката, а на пръвъ планъ се издигатъ цели, които нито сж присжщи на една професионална организация отъ наемници, нито пъкъ е по силитѣ й. За цельта си има цѣло министерство, търговски камари и пр., които, като органи, създадени и крепени отъ съвременната капиталистическа държава, развиватъ необходимата енергия и полагатъ нужднитѣ грижи за задоволяване нуждитѣ на капитилистическото производство съ необходимото число квалифицирани работници. Учителитѣ въ случая играятъ само ролята на наемници, които провеждатъ тази политика на практика, одѣлотворяватъ я и й даватъ плъть и кръвь, т. е. превръщатъ я въ капиталистическа „родна материална култура“. Като наемниции, трудътъ на тѣзи учители е експлоатиранъ, а правовото имъ и служебно положение сж крайно несигурни, както на всички наемни работници, на всички пролетарии, които живѣятъ отъ продажбата на своя трудъ. Отношението на държавата къмъ тѣхъ е сжщото, каквото е това на капиталиста къмъ своитѣ наемни работници. Обаче, това не се съзнава отъ ржководителитѣ на учителитѣ-професионалисти.

Каква мъгла сжществува въ главитѣ на тѣзи учители се вижда още и отъ развититѣ мисли по реферата: „Належащи реформи въ областьта на професионалното образование“, държанъ отъ М. Антоновъ въ учредителния конгресъ. Г-нъ Антоновъ казва: „Че тя (организацията б. н.) ще върви изъ своя пжть на творчество, разчитайки на подкрепата на братски колегиални срѣди и организациии, *както и на държавни и обществени фактори, които носятъ присърдце интереситъ на нашето стопанско-промишлено преуспъване; че въ името на това преуспѣване и въ това на служебния граждански и материаленъ стабилитетъ на профес. учитель — той, новиятъ съюзъ, ще бжде строго неутраленъ и пжтищата му къмъ респективнитѣ министерства, държавни и обществени учреждения ще бждатъ пжтищата на искрено сътрудничество* (к. н.); и че, по предварителни уговорени условия, той съ готовность ще се отзове на повика за обединение на всички учителски сили въ единъ общъ учителски съюзъ“*)

---

*) Гл. в. „Професионаленъ подемъ“.

Ясно е, че новообразуваниятъ съюзъ се наема доброволенъ аргатинъ при своя господарь и му обещава своето „искрено сътрудничество“. При такива схващания, чужди на наемническото положение на учителя-професионалистъ, естественото последствие е — да се върне новообразувания Съюзъ на учителитѣ професионалисти 30 години назадъ и да си постави следната цель:

а) да работи за прогресивното и правилно уреждане на търговското, промишленото и земледѣлско образование въ страната;

б) да ратува за подобрението и усъвършенствуването на търговията, индустрията, земледѣлието и занаятитѣ;

в) да съдействува за културното и стопанско развитие на страната и да подпомага за създаване, усъвършенствуване и приложение на родното ни изкуство;

г) да се грижи за подобрение и стабилизиране служебното гражданско и материално положение на своитѣ членове.

Както се вижда, непосрѣдственитѣ и най-жизнени интереси на професията сѫ поставени въ цельта на Съюза на най-заденъ планъ, а „сътрудничеството съ властьта за прогресивното и правилно уреждане на търговското, промишлено и земледѣлско оббазование“ и пр. — за главна цель! За всѣкий, колко годе запознатъ съ борбитѣ на борческитѣ професъюзи, е ясно, че въ случая Съюзътъ на профес. учители е поставилъ колата предъ воловетѣ, вследствие на което, и работата му върви напредъ като ракъ на бързей. Въ тази крайно погрѣшна и прѣко вредна за професионалнитѣ интереси на учителството съюзна политика се коренятъ и причинитѣ на анемичния животъ въ Съюза. По-голѣмата часть отъ учителитѣ-професионалисти не го подкрепятъ, не сѫ въ неговитѣ редове, а тѣзи, които членуватъ въ Съюза, представяватъ само единъ калабалъкъ, безъ сцепление, безъ идеи, които да ги движатъ и подтикватъ къмъ борба и животъ. Това лошо положение на Съюза се констатира още презъ първата организационна година. Въ годишния отчетъ, даденъ предъ I редовенъ конгресъ на 16.VI. 1927 год., управителниятъ съветъ казва:

„Презъ отчетната година организационната работа на дружествата и групитѣ се е ограничавала ***само въ събиране членски вноски, а и това е вървѣло нередовно*** (к. н.). Нито едно отъ дружествата не е извършило работа отъ естество да засили организационната връзка на членоветѣ, като изключимъ, разбира се, редовнитѣ събрания на малка часть отъ дружествата и тържественитѣ събрания и вечеринки по случай съюзния праздникъ на дружествата въ Бургасъ, Трънъ, Тетевенъ и Пловдивъ“.

Като резултатъ на тази анемична дейность, Съюзътъ завършва организационната година съ 24 дружества и групи съ 393 членове, отъ които 305 мѫже и 88 жени. А само подъ ведомството на М-вото на търговията, промишленостьта и труда презъ нея година е имало 700 души професионални учители, безъ тѣзи при министерствата на Благоустройството, Земледѣлието и при Дирекцията на желѣзницитѣ, пощитѣ, телеграфитѣ и пр.

Като добра характеристика на Съюза, още въ неговото начало, ни служи и инцидента, възникналъ между него и Министерството, който се състои въ следното: по случай съюзния праздникъ (Възнесение Христово) редакцията отпечатва в. „Професионаленъ подемъ“ съ червено клише. Това раздразнило Министерството и то иска обяснения отъ управителния съветъ на Съюза. Писмото на Министерството внесло тревога въ цѣлия съюзъ; то става предметъ на оживени разисквания и въ конгреса. Всички говоривши съжаляватъ за нарушеното сътрудничество и разбирателство между Съюза и Министерството. Най-сетне конгресътъ взима следното решение:

„Конгресътъ, като се занима обстойно съ размѣненитѣ писма между М-вото и Съюза, намира, че инцидентътъ не е отъ естество да влоши добритѣ отношения между тѣхъ.“

Вмѣсто да отстои своето право да печати вестника си съ каквото мастило намѣра за добре и да протестира противъ незаконното посегателство на М-то, Съюзътъ, въ лицето на своето най-висше учреждение, — конгреса, позорно капитулира и сервилничи предъ учителскитѣ господари, които посѣгатъ върху едно освѣтено отъ буржуазнитѣ закони право.

Това падение на Съюза не остава безъ последствие за неговото развитие и животъ; той продължава да вегитира и да бѫде чуждъ на живота и неволитѣ на учителитѣ-професионалисти.

На II-ия редовенъ конгресъ управ. съветъ не се явява и отчетъ нѣма.

На III-ия конгресъ, споредъ отчета, Съюзътъ вече брои 35 дружества и групи съ 420 членове, т. е. отъ 393 члена презъ 1927 год. презъ 1930 нарастналъ съ 27 члена при наличностьта на 750 души учители-професионалисти!

Посочениятъ съставъ презъ 1930 год. обгръща 79 училища, разпредѣлени, както следва:

1. Стопански девически училища — 20
2. Столарски, рѣзбарски и др. „ — 31
3. Търговски „ — 10
4. Механо-технически „ — 8
5. Грънчарски „ — 3
6. Каменодѣлни и др. „ — 2
7. Текстилни и др. „ — 2
8. Кошничарски „ — 1
9. Кожарски „ — 1

Отъ училищата, които се намиратъ подъ ведомството на М-то на Земледѣлието, на Благоустройството и на Б.Д.Ж., Съюзътъ не е успѣлъ да спечели никакви членове. Защото, съ така поставената си цель и практикуваната тактика на „разбирателство“ и „сътрудничество“ съ властьта, е въ явно противоречие съ професионалнитѣ интереси на учителството и напълно въ услуга на капиталистическата класа, която провежда своя класова политика, както въ всички области на обществено-икономическия животъ, така и въ областьта на професионалното образование.

Съюзътъ на учителитѣ отъ професионалнитѣ училища не прави разлика между своята дейность и тази на Министерството. Той се смѣта и се манифестира като катраникъ къмъ него. Въ този катраникъ свободно могатъ да бъркатъ голѣмцитѣ отъ Министерството и да мажатъ колата, която притиска учителитѣ-професионалисти, изсмуква тѣхнитѣ жизнени сокове, експлоатира тѣхния трудъ и често се гаври съ тѣхната и на тѣхнитѣ семейства сѫдба. Нѣщо повече — рѫководителитѣ на Съюза сами канятъ голѣмцитѣ отъ Министерството, за да „просвѣщаватъ и напѫтствуватъ“ съюзнитѣ членове — това, което не прави никоя борческа професионална организация на наемници, били тѣ държавни или въ частното производство. Така напр., въ годишния отчетъ за 1930 год., въ отдѣлъ II — „Дейность и придобивки“, се казва:

„Вѣренъ на декларацията на учредителния конгресъ за искреното и разумно сътрудничество съ Министерството на Труда, Управ. съветъ и тая година покани първитѣ хора отъ това министерство да вематъ активно участие въ нашитѣ конференции. Освенъ по тая декларация, управ. съветъ се водѣше и по съображения, изтъкнати и въ миналогодишния отчетъ: да доведе тия хора въ учителскитѣ срѣди, гдето при една по-искрена обстановка, да се размѣнятъ впечатления и се обмислятъ заедно срѣдствата и пѫтищата за задоволяване на училищнитѣ и учительови нужди“.

Като чете всичко това човѣкъ, пита се неволно: дали рѫководителитѣ на Съюза не сѫ само едни прикрити агенти на Министерството, за да заблуждаватъ оганизираното учителство и да кощунствуватъ съ неговитѣ права и интереси?! Такава „професионална“ организация, както споменахме и на друго мѣсто, безъ преувеличение може да се квалифицира като фашистка, а, като такава, тя ще принесе само вреда и никаква полза на учителитѣ-професионалисти. Това добре се схваща отъ властьта и тя добре го използва при всѣки удобенъ случай. Учителитѣ-професионалисти и днесъ сѫ гавра въ рѫцетѣ на властницитѣ. Каратъ ги насилствено да пълнятъ кадритѣ на партията, къмъ която принадлежи министера*). А това ще продължава до тогава, докато не се разтури сѫществуващия сега напълно неестественъ съюзъ между Министерството на Труда и Съюза на учителитѣ-професионалисти; да се измѣнятъ цельта и срѣдствата на съюза и се съгласуватъ съ пролетарското битие на учителя, който, ако днесъ е наемникъ на държавата, окрѫга или общината, утре, когато го уволнятъ, ще бѫде сѫщо такъвъ експлоатиранъ наемникъ въ нѣкое частно предприятие, както сѫ наемни работници и ученицитѣ му, следъ като свършатъ професионалното училище и влѣзатъ въ производството.

Учителитѣ-професионалисти трѣбва да разбератъ още две нѣща: 1) че между господари и работници, между началници и подчинени не може да сѫществува въ никакъвъ случай сътрудничество, което да не е прѣко въ вреда на работницитѣ, въ случая на учителитѣ, и въ полза на господаритѣ и началницитѣ, или по-право, на класата, на която тѣ служатъ, и 2) че съ молби и подлизурства предъ началството придобивки не се извоюватъ, а — чрезъ борба, за която сѫ безусловно необходими следнитѣ предпоставки: а) добре стегната, дисциплинирана и бойка професионална организация, която да стои върху почвата на пролетарската класова борба и б) да бѫде, по възможность, масова. Първота зависи отъ съзнанието на организиранитѣ въ Съюза, а второто — отъ начина, по който той ще се свърже съ другитѣ бойни професионални съюзи на държавнитѣ наемници, за да водятъ задружно своитѣ борби.

---

*) Гледай антраф. „Зловещи симптоми“ отъ М. Теофиловъ, в. „Профес. подемъ“, год. VI, бр. 7.

Учителската профопозиция, между другитѣ свои задачи, трѣбва да отдѣли часть отъ своето внимание и го посвѣти на учителитѣ-професионалисти, като имъ покаже кривия пѫть, по който сѫ вървѣли до сега, а, така сѫщо, имъ посочи и правия, по който трѣбва да тръгнатъ.

XVIII.

Поява и задачи на учителската професионална опозиция (профопозиция).

Всѣки учитель, следъ като е прочелъ изложеното до тукъ и се е убедилъ въ фашисткия характеръ и вражеската роля на сѫществуващитѣ социалъ и неутралъ—фашистки учителски профсъюзи, естествено, ще се запита: тогазъ, какво да се прави? Безнадеждно ли е положението и нѣма ли изходъ отъ него?

Положението, наистина, е много тежко, но не и безнадеждно, обаче, за да се излѣзе отъ него, отъ учителството се изисква да има ясенъ и трезвенъ погледъ върху днешната политико-икономическа обективна действителность.

Каква е тя?

Цѣлото капиталистическо стопанство е раздрусано отъ основи. Всеобща икономическа и финансова криза го души. Тази криза обхваща всички клонове на индустрията, както старитѣ: вѫглищна, текстилна, корабостроителна, които вече преживѣваха състоянието на упадъкъ, така и новитѣ, гордѣещи се съ своето процъвтяване: автомобилната, химическата, радио-електрическата промишлености... Кризата прие невиждана острота и дълбочина. „Нѣма примѣръ въ най-новата история, — казва английския буржоазенъ економистъ Кайнсъ, — на такова силно и бързо спадане на ценитѣ, каквото донесе последната (1931) година. . .“ „Стопанскиятъ упадъкъ взема невиждани въ историята на най-новото стопанско развитие размѣри и интензивность“, — пише германския конюктуренъ институтъ. Продължителностьта, остротата и дълбочината на днешната криза се опредѣлятъ, освенъ отъ въздействието отъ общата криза на капитализма, още и отъ това, че тя се преплита съ продължаващата вече около едно десетилѣтие тежка аграрна криза. Тази аграрна криза е последица на нерентабилностьта на дребното селско стопанство, което не е въ състояние да издържи конкуренцията на превъорѫжаващето се на нова техническа основа (тракторъ, комбайнъ, химия) едро капиталистическо стопанство. Тази криза не е само криза отъ конюнктурно естество, тя е неразделна часть на общата следвоенна криза на капитализма.

За дълбочината на съвременната криза оказа грамадно влияние и предшествуващата я капиталистическа рационализация. Бѣсно проведената отъ капиталиститѣ, при пълната подкрепа на социалъ-демокрацията и реформисткитѣ профсъюзи, капиталистическа рационализация, целяща намалението на самостойностьта като условие за конкурентоспособностьта на свѣтовнитѣ пазари и причиняваща въ миналото най-голѣми страдания на работническата класа, доведе въ условията на общата криза на капитализма до особено остъръ разривъ между производството и консумацията. Отъ една страна, тя причини разширение на производствения апаратъ, ускореното нарастване на свърхпроизводството, отъ друга — отекчавайки положението на работническата класа, способствува, по такъвъ начинъ, за спадането на покупателната способность на широкитѣ трудящи се маси и съ това още по-голѣмо стѣсняване на вѫтрешния пазарь. Ако се вземе предъ видъ, първо, факта, че въпрѣки бѣсната борба за външни пазари, опредѣляща съвременната свѣтовна политика на капиталистическитѣ страни, вѫтрешниятъ пазаръ играе твърде важна роля въ стокооборота на капиталистическитѣ държави (въ САСЩ — 90%, въ Англия — 75%), второ, че капиталистическата рационализация се провеждаше въ всички по-главни капиталистически страни, стѣснявайки на всѣкѫде поглъщаемостьта, както на вѫтрешнитѣ, така и на външнитѣ пазари, то ще стане напълно ясно, каква сѫдбоносна роля е изиграла капиталистическата рационализацяя за изостряне на противоречията между производствения апаратъ и пазаритѣ за пласиране на стоки, ускорявайки назрѣването на днешната криза и изостряйки нейнитѣ последствия.

Като непосрѣдствени резултати на свѣтовната криза ние имаме:

1. Непрестанно спадане на производството въ всички капиталистически страни;

2. Консумацията на произведенитѣ стоки пада съ още по-бързъ темпъ;

3. Спадането на ценитѣ на едро продължава неспирно;

4. Оборотътъ на външната търговия въ главнитѣ капиталистически страни, сѫщо, стремително спада;

5. Спадане курса на акциитѣ.

6. Числото на фалиментитѣ се постепенно увеличава.

Фалиментътъ на Иваръ Крьогеръ — краль на кибрита и международенъ бандитъ, и неговото самоубийство дойдоха да подчертаятъ още по-драстично дълбокото разстройство на капиталистическия свѣтъ. Напоследъкъ сме свидетели на масови банкрути на банки и акционерни д-ства въ Съединенитѣ Щати, Франция и др.

Дефицититѣ въ държавнитѣ бюджети все повече се увеличаватъ.

⁂

Финансовата олигархии се бори противъ кризата съ своитѣ класови методи, пригодени така, че да не бѫде разклатена диктатурата на финансовия капиталъ. Тя се бори срещу кризата чрезъ съкращаване на производството, чрезъ изкуствено задържане на ценитѣ въ отраслитѣ на картелната индустрия за смѣтка на още по-бързото спадане на ценитѣ на всички останали стоки, чрезъ изкуствено забавяне процеса на фалиментитѣ на картелиранитѣ предприятия и пр. *Това сѫ методитѣ за превъзмогване на кризата на капиталистическа основа, посрѣдствомъ прехвърлянето на всичкитѣ ѝ тежести върху работницитѣ, селянитѣ, низшитѣ държавни наемници и трудящитѣ се въ колониитѣ.* Но тѣзи методи на монополистичния капитализъмъ задълбочаватъ кризата и я правятъ още по-мѫчителна. Тѣ предизвикватъ съкращението на покупателната способность на вѫтрешния пазарь вследствие безработицата, намаляването на работната заплата на работницитѣ и чиновницитѣ, ограбване на маситѣ посрѣдствомъ политиката на високитѣ картелни цени и съ цѣлата данъчна система. (Напоследъкъ у насъ: увеличение цената на хлѣба, захарьта и увеличение митата и акцизитѣ на предметитѣ отъ първа необходимость) И така, главниятъ методъ на финансовии капиталъ въ борбата съ кризата е бѣсното настѫпление върху жизненото равнище на работническата класа, въ това число и на държавното наемничество.

Буржуазията се нахвърля върху тѣхъ съ крайно упорство и ожесточение, стремейки се да излѣзе отъ кризата за тѣхна смѣтка. Мѣроприятията за икономическото ограбване и масовитѣ уволнения тя съчетава съ методитѣ на политичиския терорь, съ полицейскитѣ насилия, съ отнемането правото на стачки, съ разгромяването на класовитѣ организации на пролетариата отъ частното производство и на държавнитѣ наемници, потѫпква най-брутално свободата имъ на събрания, слово и печатъ. Настѫплението на капитала срещу работническата класа върви въ всички направления и достига до небивали размѣри. Следъ вълната на капиталистическата рационализация, съ изхвърлянето на милиони работници отъ производството и на хиляди отъ държавната машина, върви и новото настѫпление на капитала, което носи бедствия на най-жестоката нищета за пролетариата. Масовата безработица, както врѣдъ физическия, така и между интелектуалния пролетариатъ, е достигнала невиждани въ историята размѣри. Днесъ числото на безработнитѣ надхвърля цифрата 100 милиона души, безъ да смѣтаме полубезработнитѣ, които се намиратъ, сѫщо така, на границата на глада и нищетата. Наредъ съ тази огромна резервна армия въ градоветѣ, обречени сѫ на гладна смърть още и непресмѣтнатитѣ милиони на селско-стопанския пролетариатъ и дребни сѫществувания въ САСЩ, Италия, Полша, Германия, Югославия, Гърция, България и пр. и милионитѣ необхватни отъ никакви статистики пролетарии въ Индия, Китай и другитѣ страни. Въ Китай измиратъ отъ гладъ надъ 50,000,000 души, цѣли области — въ Индия. Въ щата Арканзасъ, най-богатата капиталистическа страна въ

Америка, царува глада. Самоубийствата на цѣли работнически семейства сж станали обикновено явление въ всички капиталистически държави.

Опирайки се на социалъ-демокрацията и реформисткитѣ профсюзи, капиталътъ се стреми навсѣкжде да ликвидира всички придобивки на работническата класа, изтръгнати подъ напора на борческитѣ маси презъ 1918—1919 год., стреми се да понижи жизненото равнище на работоника до равнището на китайския кули, а на учителя — подолу отъ това на полицейскитѣ кучета.

Такива сж последствията на прогласения и защищаванъ отъ социалната демокрация „организиранъ капитализъмъ". А отъ тукъ и изводитѣ:

1. Бернщайновата реформистска теория, която е теория и на БУС, за постепенното подобрение на положението на работническата класа при капитализма, е разбита на пухъ и прахъ. Това е теорията на работническата аристркрация въ най-силнитѣ капиталистически страни, подкупена отъ капитала за смѣтка на мизерното сжществуване на колониалнитѣ работници и на тѣзи отъ по-слабитѣ капиталистически страни. *Потвърждава се напълно Марксовия законъ за абсолютното обедняване на работническата класа.*

2. Кризата разкри, особено рѣзко, предъ маситѣ всичкитѣ последици на капиталистическото робство, сжществуващо въ всички страни при диктатурата на капитала, независимо отъ формитѣ на неговото господство: република или монархия, буржуазна демокрация или фашистка диктатура.

3. Кризата разкри особено ярко и този фактъ, че капитализмътъ е станалъ спирачка за развитието на производственитѣ сили на обществото, че *всѣки частиченъ подемъ на производството въ рамкитѣ на капитализма е възможенъ само за смѣтка на по-голѣмото влошаване на положението на работническата класа и държавното наемничество.*

4. Кризата разкри, сжщевременно, предъ лицето на милиони трудящи се отъ цѣлия свѣтъ, цѣлата дълбочина на социалната ирационалность на капиталистическата система, показвайки за лишенъ пжть, че производителнитѣ сили на капиталистическото общество сж назрѣли за социализма и опроверга съ това подлата лъжа на социалъ-демокрацията за неизбѣжностьта отъ ултра-капиталистическа стадия въ развитието на капитализма, като условие за осжществяването на социализма чрезъ „демокрацията".

5. На капиталистическия изходъ отъ кризата, основанъ на понататъшното влошаване положението на работническата класа и всички трудящи се и водя къмъ нови империалистически войни и преди всичко къмъ война срещу СССР, пролетариатътъ и неговитѣ ржководители — класовитѣ му организации, противопоставятъ борческия изходъ отъ кризитѣ, изразяващъ се въ организирана борба противъ капиталистическото настжпление и буржуазния изходъ отъ кризата за смъкване буржуазното господство и установяването властьта на трудящитѣ се, съ което свѣтътъ ще премине „отъ царството на необходимостьта въ царството на свободата".

Обаче, за подобна борба, сѫществуващитѣ реформистки и фашистки профсъюзи не само сѫ не годни, но сѫ и противъ подобна борба, защото, както подчертахме това и на друго мѣсто, тѣ сѫ се срастнали съ съвременната капиталистическа държава и сѫ въ пълна нейна услуга. Тѣ треперятъ надъ нейното застрашено сѫществуване и предъ нейнитѣ интереси жертвуватъ тѣзи на учителството, на индустриалния и селски пролатариатъ и на държавнитѣ наемници. БУС и прогласената въ X-ия му конгресъ отъ общодѣлцитѣ тактика не е нищо друго, освенъ агентъ на капитллистическата държава и проводникъ на буржуазния изходъ отъ кризата срѣдъ учителскитѣ маси. Съ своето 36-годишно сѫществуване, той доказа, че неговата роля не се различава отъ тая на желтитѣ християнски синдикати — да се бори най-свирепо и безогледно противъ класовото пробуждане на учителството, да замъглява неговото съзнание, да притѫпява неговия борчески подемъ, да саботира, проваля и предава на буржуазията борбата на гладуващото учителство. Има, наистина, и по-друга, „положителна“ дейность на БУС — това сѫ „благотворителнитѣ“ и „богоугодни заведения“, „посмъртнитѣ каси“, устройвани за спекулация, санаториумитѣ за ограбване последнитѣ левчета на туберкулознитѣ учители, а следъ това следва следсмъртната грижа на БУС за учителитѣ — ***погребалнитѣ ковчези***. Вследствие на тази предателска и заблудителна политика на БУС, споредъ признанията на самия съюзенъ органъ, в. „Съзнание“, — днесъ ***„нѣма културна страна, въ която учителството да е поставено въ такива мизерни условия, въ каквито стои българското“.*** И при това мизерно положение на учителството, БУС не организира последното за борба, а моли и „убеждава“ управляващитѣ фактори да запазятъ това положение и повече да го не влошаватъ, защото, ако го влошатъ още, може да пострада „отечеството“ и да се създадатъ бунтарски настроения, които не се знае, кѫде ще изведатъ държавата*)

Това най-ново предателство на БУС е въ логическа връзка съ предателствата му отъ по-рано, които сѫ пъкъ плодъ на синдикалната политика, която следва Амстердамския синдикаленъ интернационалъ.

Следъ разгромяването на бившата Учителска организация, на учителския секторъ се яви една голѣма празнота. Благодарение крайно осторжното внимание, съ което буржуазната диктатура следѣше всѣко нейно проявление, отъ една страна, и ловкото маневриране на БУСовата бюрокрация — отъ друга, класово-борческото синдикално движение пожъна известни успѣхи едвамъ въ 1928 год., когато борческия подемъ плисна вълнитѣ си и на учителския секторъ. Въ отговоръ на усиленото настѫпление на фашиската диктатура срещу жизнения уровенъ на трудящитѣ се и специално на народното учителство, както и въ отговоръ на предателската политика на БУС и другитѣ казионни учителски съюзи, въ низинитѣ се появи мощно раздвижване около ***въпроса за обединението***, което фактически бѣ изразъ на идеята за единна борба на цѣлото учителство. Началото бѣ дадено отъ Варна и Провадия, кждето представители отъ ржководствата на мѣстнитѣ дружества на БУС, КУС и ПРУС, подъ напора на маситѣ положиха началото на *акционни комитети*, за налагане обединението *отдолу*. Трѣбва да признаемъ, обаче, позицията на борческото учителство не бѣше ясна и категорична. Раздвижването около обединението бѣ подхванато и канализирано отъ неутралъ-фашисткитѣ търгаши. Лѣвичарското настроение всрѣдъ учитекскитѣ маси, обаче, бѣше неоспоримъ фактъ. То бѣ манифестирано и на конгреса на БУС презъ 929 г., когато лозунгитѣ на лѣвото, борческото течение въ Съюза, бѣха бурно акламирани отъ болшинството делегати. Все по онова време станаха три съвещания на учителитѣ лѣвичари, на последното отъ които се взема решение за издаването на в. „Учителска воля". Ясно се очерта лѣвицата, като принципно противоположно течение, както на социалфашиститѣ, така и на неутралфашиститѣ, като продължение на *борческитѣ* традиции и възгледи на бившата Учителска организация, отхвърляйки решително нейнитѣ социалдемократически и неправилни — не борчески тѣсняшки преживѣлици.

---

*) Глед. „Изложението на съглашението на седемьтѣ професионални съюзи“ до г-на м-ръ Председателя и др„ отъ 1933 год.

Въ XXXII конгресъ на БУС при избора за управ. комитетъ, борческата лѣвица се прояви и съ 10 лозунги, които въ XXXIII конгресъ бѣха вече 16, като се не смѣтатъ гласоветѣ на изключенитѣ делегати, които бѣха привърженици на това течение, а въ XXXIV конгресъ — 26 гласа.

Неговото влияние все повече се разширява и задълбочава всрѣдъ организираното и неорганизирано учителство. Това видимо порастнало влияние на споменатото опозиционно течение, което се проявяваше вече въ три конгреса на БУС се обсоби, направи прегледъ на своитѣ сили и подири начини и срѣдства, чрезъ които да се яви сплотено въ полето на професионалнитѣ учителски борби, непосрѣдствено следъ XXXIII конгресъ на БУС, презъ юлий 1931 год. Привърженицитѣ на това течение — делегати на БУСовия конгресъ и гости, се събиратъ на *първа конференция*, за да размѣнятъ мисли по предстоящата имъ работа. На тази първа конференция, която е била повече импровизирана, отколкото да бжде едно добре обмислено дѣло, следъ като сж се изказали повечето отъ присжтствуващитѣ върху предстоящата работа на *лѣвицата* въ БУС и сж възприели като свой боенъ професионаленъ органъ в. „Учителска борба", решили да се свика презъ м. декемврий *втори* конференция, на която да се обмислятъ по-обстойно редица практически и тактически въпроси, които налагатъ учителскитѣ професионални борби презъ тогавашния политически моментъ, когато учителството е изоставено отъ сжществуващитѣ желти учителски съюзи на произвола на сждбата. Тази втора конференция се е състояла и на нея присжтствували 30 делетати отъ северна и южна България. Покрай другото, съ което се занимала тази конференция, три сж главнитѣ въпроси, които сж били въ центъра на нейнитѣ разисквания: 1) отношението на *лѣвицата* къмъ учителскитѣ съюзи, 2) акционната програма и 3) въпроса за професионалната мощь на учителя.

По първия въпросъ, конференцията намира *за неправилно* и безрезултатно решението на първата конференция — *лѣвицата да агитира между учителството и да го привлече масово въ редоветѣ на учителскитѣ съюзи.*

Втората конференция възприема следното гледище:

Лѣвицата въ БУС и другитѣ учителски организации да обхваща въ редоветѣ си не само организиранитѣ въ тия съюзи, но и неорганизираната въ тѣхъ маса. Отъ обикновено лѣвичарско течение по този начинъ, тя се превръща въ масово, организирано проф. опозиционно движение — профопозиция. Като такава, тя работи чрезъ своитѣ групи въ съюзитѣ, а така сжщо и *отвънъ* за демаскирането на тѣхнитѣ водачи, за изтръгването на учителскитѣ маси изподъ влиянието на тѣхния предателски синдикализъмъ и сплотяването имъ ололо знамето на класово-борческия синдикализъмъ.

Профопозицията разчупва цеховитѣ рамки и става борецъ и защитникъ за правата и интереситѣ не само на учителството, но и на всички служители по народната просвѣта, като се почне отъ слугитѣ при училищата, разсилнитѣ въ учил. инспекции и се свърши съ чиновницитѣ въ М. Н. Пр., съ изключение на бюрократитѣ. Профопозицията въ всичкитѣ си борби изхожда отъ пролетарскитѣ интереси на учителитѣ и служителитѣ по Народната просвѣта и въ всички случай води борбата си на пролетарска класова почва. *Въ редоветѣ на профопозицията иматъ достжпъ и сж равноправни съборци всички учители и служители, безъ разлика на национална, партийна и организационна принадлежность.* Профопозицията се намѣсва въ всички борби и не само се бори противъ предателската и приспивателна борба на желтитѣ учителски съюзи, но се стреми да стане самостоятеленъ водачъ и организаторъ на борбата, като при всички случаи изтъква нейния класовъ характеръ.

По въпроса за професионалната мощь на учителството, която се отричаше напълно и безрезервно отъ нѣкогашната Учителска социалъ-демократическа организация, конференцията намира, че това становище е погрѣшно и трѣбва основно да се корегира: всички наемници, въ това число и учителството, иматъ професионална мощь и, следователно, могатъ и трѣбва да си служатъ въ своята професионална борба съ всички срѣдства изъ арсенала на класовата борба, и главно — *стачката.*

По третия главенъ въпросъ — *акционната програма,* конференцията нахвърля общитѣ мисли, въ духа на които впоследствие се изработва специална платформа на профопозицията на работницитѣ и служащитѣ по народната просвѣта, въ която, между другото, се казва:*)

„Въ грабителския походъ на буржуазията срещу жизненото ниво на трудящитѣ се, активно участие взиматъ социалъ-фашиститѣ и и цѣлиятъ организационенъ апаратъ на тѣхнитѣ „реформистични" профсъюзи. Тѣ сж главна опора на фашизма срѣдъ работническата класа и държавното наемничество, докато фашизиранитѣ идеолози на дребно-буржуазния аграризъмъ, съ апарата на тѣхнитѣ „съсловни“ организации (БЗНС), сѫ главна опора на фашизма срѣдъ селскитѣ маси.

---

*) Платформата е отпечатана въ бр. 7 и 8 на в. „Учителска борба", 1932 год.

Следователно, за да водятъ успешна борба въ защита на своитѣ непосрѣдствени интереси срещу фашизма и буржуазното господство, трудящитѣ се градски и селски маси трѣбва да скѫсатъ, преди всичко, съ водачитѣ на тия организации и тѣхнитѣ дребно-буржуазни теории и се наредятъ подъ знамето на единния фронтъ на труда. Специално за учителитѣ, тѣ трѣбва презъ главитѣ на фашизиранитѣ водачи на БУС, (респ. КУС), скѫсвайки съ принципитѣ на „свободния“ фашистки и социалъ-фашистки синдикализъмъ, да създадатъ свои масови акционни комитети на единна борба, въ които да навлѣзатъ всички учители и служащи, ***безъ разлика на партийни убеждения,*** да поведатъ смѣло и самостоятелно борба за защита на своитѣ непосрѣдствени интереси. Защото БУС, съ своето активно участие въ 9 юний, септемврий и априлъ на страната на реакцията и мракобѣсието, съ своето предателско поведение при последното намаление на заплатитѣ и циничната му антиболшевишка кампания, доказва на дѣло, че е една опора, едно шпионско гнѣздо всрѣдъ учителскитѣ маси, създадено да души тѣхнитѣ борби и да търгува съ интереситѣ имъ предъ сергията на „просвѣтното“ министерство и фашистката диктатура.

Тая систематическа измѣна и предателство на социалъ-фашисткитѣ вождове отъ БУС, накара борческото учителство и персонала по просвѣтата, да организиратъ недоволството на народното учителство и поведатъ борбата му противъ офанзивата на буржуазията срещу жизнениятъ уровенъ на учителитѣ, която е докарала последнитѣ до просѣшка тояга, да организиратъ профопозицията на учителитѣ и персонала по просвѣтата, за борба и защита на тѣхнитѣ непосрѣдствени интереси. Профопозицията е единстваната защитница на интереситѣ на учителския персоналъ. Тя има за задача да организира самостоятелно борбата на учителитѣ за тѣхнитѣ най-важни жизнени искания. Въ тази борба тя ще изравни фронта си съ тоя на цѣлата бореща се пролетарска класа. За да върви успѣшно тая борба, необходима е мобилизацията и обхващането на учителскитѣ маси и другитѣ служители подъ ведомството на просвѣтата въ нашитѣ профопозиционни групи и създаване на една масова борческа всестранна и всѣкидневна борба на учителитѣ и персонала по просвѣтата, която има за задача да организира учителскитѣ маси къмъ отбрана и настѫпленние, като се поставятъ на първо мѣсто тѣхнитѣ икономически и непосрѣдствени интереси.

Само по този пѫть, начертанъ отъ профопозицията и изпитанъ на практика отъ международното борческо професионадно движение, българското учителство може да се избави отъ тежкото си положение.

Профопозицията трѣбва да обърне особено внимание на неорганизиранитѣ учители и служащи и ги привлече въ своитѣ редове. Въ всѣки пунктъ, кѫдето има макаръ и само единъ учитель или служитель по просвѣтата билъ той на работа или не, организиранъ или неорганизиранъ въ нѣкоя друга организация, се създава група на профопозицията. Всѣка група съ по-малко отъ 5 члена си избира секретарь, а по-голѣмитѣ — настоятелство, въ което се разпредѣлятъ функциитѣ: секретарь, настоятель на профопозиционнитѣ издания, кореспондентъ и пр.

Групитѣ отъ даденъ районъ (околия) си избиратъ районно рѫководство и поддържатъ най-редовни връзки съ централното такова. Всѣка група по мѣсто рѫководи всестранна борба за защита на учителския и служителски персоналъ; тя следи за отношенията на началствуващитѣ къмъ учителитѣ, тѣхнитѣ обноски къмъ низшия персональ; тя защищава учителитѣ отъ уволнения, организира събрания, стачки и пр.

Групитѣ на профопозицията по мѣсто, организиратъ учителскитѣ борби въ даденъ пунктъ, а не сѫ само разпространители на вестника и списанието и събирачи на членски вносъ.

Групитѣ живѣятъ редовенъ организационенъ животъ, участвуватъ активно въ изграждането на акционнитѣ комитети и правятъ всички усилия, за да поематъ подъ свое рѫководство борбитѣ на учителитѣ. За постигане на тая цель, трѣбва да се води най-системна разобличителна кампания по отношение на социалфашисткитѣ водачи на БУС, (респ. КУС), както и на тѣхнитѣ кръвни братя — неутралфашиститѣ. Тя разобличава тѣхнитѣ „лѣви“ маневри, които целятъ задържането на учителството подъ тѣхно влияние. Въ сѫщото време, обаче, трѣбва да се води най-безпощадна борба на два фронта. Главната опасность е опортюнистическия страхъ отъ стачки и незнание да се развиватъ най-различни форми на борба и неправилното схващане на икономическитѣ борби, особено при днешнитѣ условия, на подценяване нашитѣ сили и оставяне въ опашката на борбитѣ.

Втората опасность, това е „лѣвичарското“ забѣгване напредъ и откѫсване отъ маситѣ — ликвидаторството на практика, придружено съ громки фрази. Ние водимъ борба противъ социалъ-фашиститѣ за тѣхното предателство, а така сѫщо и противъ всичкитѣ разновидности на опортюнизма, които се стараятъ да задържатъ борбитѣ на маситѣ за хлѣбъ, като „чисто икономически“. Но икономическата борба на маситѣ се превръща въ политическа не по пѫтя на обявяването й за такава, а когато въ нея навлѣзатъ все по-широки и нови маси отъ борещи се; и въ процеса на борбата, тя се превръща въ политическа — *отъ борба за хлѣбъ, въ борба за власть.*

Затова, не бѣгане и умуване около борбата за непосрѣдствени интереси на учителитѣ, а организация на сѫщата, знаейки, че борческата сѫщность на сегашната епоха се състои именно въ това, че най-ограниченитѣ жизнени искания на работническитѣ маси сѫ непримирими съ сѫществуването на буржуазното общество, затова борбата за тия искания, става борба за изграждане на ново. *Профопозицията и* *нейнитѣ групи по мѣста не бива да се задоволяватъ съ гола критика на предателската роля на фашисткитѣ и социалъ-фашистки водачи въ срѣдата на учителството, а, наредъ съ демаскирането, профопозиционнитѣ групи трѣбва да застанатъ на чело на учителскитѣ борби и самостоятелно, независимо и противъ водачитѣ на БУС и КУС, ги организиратъ. Така учителството ще види, че профопозицията действително е единствения защитникъ на тѣхнитѣ интереси и организаторъ на борбитѣ имъ.*

Не бива да се свиваме и да се отказваме отъ организационна работа, оправдавайки се съ терора, което въ основата си крие едно подценяване на силитѣ ни и едно надценяване тѣзи на противника. Изграждайки профопозицията, ние създаваме предпоставкитѣ отъ субективенъ характеръ, необходими за изграждането на нашия бѫдащъ класовъ профсъюзъ. На дадена степень отъ развитието си, профопозицията ще прерастне въ такъвъ. Това прерастване ще настѫпи толкова по-скоро, колкото по-усилено организираме борбата въ защита на непосрѣдственитѣ му интереси и, въ тая обрба, сплотяваме учителскитѣ маси въ нашитѣ крепки профопозиционни групи.

Всѣка друга постановка на въпроса води къмъ бездействие, откѫсване отъ борбитѣ и изоставяне учителския секторъ въ рѫцетѣ на класовия противникъ.

Всѣки членъ на профопозицията, бидейки най-активниятъ участникъ и организаторъ на борбитѣ на учителитѣ, получава и разпространява изданията на профопозицията: „Учителска борба“, „Народна просвѣта“ и библиотека „Народна просвѣта“.

Ония отъ членоветѣ на профопозицията, които въ настоящия моментъ членуватъ въ БУС (респ. КУС), оставатъ тамъ и образуватъ профопозиционна фракция.

Всѣки членъ на профопозицията е длъженъ да внася въ касата на „Учителска борба“ една помощь въ размѣръ: Членуващиятъ само въ профопозицията 250 лв., а онзи, въ профопозицията и въ БУС (респ. КУС) — 160 лв.

Срещу тѣзи суми тѣ получаватъ едногодишно течение отъ „Учителска борба“ и списанието „Народна просвѣта“.

Учителската профопозиция зове учителскитѣ маси и всички служащи подъ просвѣтното ведомство къмъ организация и борба въ името на следнитѣ общи професионални искания:

1. Противъ намаленията, за увеличение и редовно изплащане на заплатитѣ. Минималната заплата (за сега) да бѫде 3,000, а максималната — 10,000. лв.
2. Противъ уволненията и съкращенията на учители и училища.
3. Безплатна медицинска помощь и курортна почивка за учителя и семейството му.
4. Възстановяване правото за пѫтуване съ 75°/₀ намаление по Б. Д. Ж.
5. Премахване извънреднитѣ лекторски часове и слетитѣ отделения.
6. Създаване хигиенични помѣщения за училищни сгради.

7. Пълна издръжка на безработнитѣ учители отъ държавата и отъ общината.

8. Повръщане отъ държавата сумитѣ отъ ограбенитѣ фондове, като пенсионния и др.

6. Свобода на слово, печатъ, организация и борба. Премахване чл. 70 и 190 ЗНП. и ЗЗД. Възвръщане правата и мѣстата на уволненитѣ учители.

10. Изгонване фашизма, попщината и милитаризма изъ училището.

11. Премахване казионнитѣ конференции, курсове и пр. и даване свобода на учителя да се грижи самъ за своето собствено самообразование.

12. Стабилизиране на пенсионния фондъ. Срѣдствата му да се събиратъ отъ държавата, като управата му бжде въ ржцетѣ на комитети, избрани отъ пенсионери — учители и служащи.

13. Увеличение ниски тѣ и намаление високитѣ бюрократически пенсии. Съ право на пенсия да се ползуватъ всички учители и служители, навършили 50 годишна възрасть.

14. Даване платенъ отпускъ на учителкитѣ и служащкитѣ преди и следъ раждане по 2 месеца.

15. Редовенъ безплатенъ медицински и акушерски контролъ въ периода на бременностьта и раждането.

16. Прехвърляне издръжката на реалкитѣ и общинскитѣ гимнази върху държавата.

17. Широко отваряне вратитѣ на всички училища за децата на трудящитѣ; освобождаване на последнитѣ отъ всѣкакви такси и уреждане за тѣхъ безплатни трапезарии.

18. Противъ схоластическото буржуазно училище, за трудово училище, (възможно само при едно работническо-селско правителство)".

Въ името на тази платформа *учителската профопозиция* започва по-жива дейность още презъ сжщата 1932 год. и за кратко време пожъна задоволителни розултати. Това особено пролича въ работата ѝ около бусовската маневрена акция на 31 декемврий м. г., устроена по случай нередовното изплащане и новозамисленото намаление на мизернитѣ учителски заплати. На много мѣста профопозицията се намѣси енергично, и не само демаскира маневрата на социалъ-фашиститѣ отъ БУС, но и разпердуши напълно предаталската имъ политика, разобличи ги и ги показа такива, каквито сж въ действителность — агенти на капиталистическата класа и търгаши съ най-съкровенитѣ копнежи и професионални интереси на учителството. Въ София, Чирпанъ, Пловдивъ, Станимака, Ловечъ, Борисовградъ, Харманлий, Казанлъкъ и др. пунктове на страната, некорумпираното отъ общодѣлцитѣ учителство се обединява около профопозицията и подкрепя нейнитѣ резолюции по въпроса за материалното положение. Това вбѣсява бусовскитѣ вождове и тѣ прибѣгватъ до съдействието на полицията и Министерството на Народното просвѣщение. Започва се една усилена хайка противъ всички учители, които сж имали не само смѣлостьта, но и доблестьта да не следватъ „коректнитѣ" бусовски резолюции и да се изкажатъ и обосноватъ борбата противъ учителскитѣ мжки и неволи, както ги чувствува и схваща гладния, дрипавъ и потиснатъ учитель, а не както това се схваща и чувствува отъ добре ухранения и богато платенъ профбюрократъ.

Профопозицията има всички благоприятни шансове за бързи и здрави успѣхи, обаче за това ѝ е необходимъ правиленъ подходъ къмъ борбитѣ. А за тази цель е потрѣбно:

1) Едновременно съ агитацията и пропагандата да върви и организацията на борбата;

2) Изходна точка на борбата трѣбва да бждатъ непосрѣдственитѣ професионални интереси на учителитѣ и служителитѣ по Народната просвѣта, като най-кжсъ пжть за завладѣване болшинството на учителскитѣ маси и цѣлия персоналъ по просвѣтата за борба противъ самата капиталистическа система, въ рамкитѣ на която е невъзможно тѣхното окончателно освобождение.

Политическитѣ лозунги се издигатъ и ще се наложатъ въ процеса на борбата за непосрѣдствени придобивки, когато насрѣща си борещето се учителство срещне противодействието на властьта и тя почне да тжпче свободата на събрания, на слово, на печатъ, на сдружаване и пр.

Не трѣбва никога да се изпуска изъ предъ видъ, че това, което сплотява маситѣ, безъ разлика на идейна и организационна принадлежность и ги води на борба, сж непосрѣдственитѣ професионални интереси. Тѣ именно трѣбва да бждать всѣкога изходенъ пунктъ въ борбата.

3) Никога да се не подценява противника и срещу него всѣкога трѣбва да се отива организирано и сплотено. Никога да се не идентифицира масата отъ фашизиранитѣ съюзи съ водачитѣ. Това особено важи за поведението на учителя профопозиционеръ въ общитѣ учителски събрания. Трѣбва ясно да се отчита разликата между профопозиционно и общо учителско събрание и да се държи строга смѣтка за поведението въ тѣхъ.

XIX.

Учителски интернационали.

Презъ последнитѣ десетилѣтия въ живота на капиталистическото общество се отбелѣзва и бие на очи единъ фактъ отъ голѣмо економическо и политическо значение — международнитѣ сдружения. Картели, тръстове, концерни, съюзи, лиги и пр. все повече се манифестиратъ и ставатъ господстващъ и ржководящъ факторъ на цѣлокупния икономически и политически животъ по цѣлото земно кълбо. Стане ли въпросъ да защитятъ своитѣ интереси и да отбиятъ натиска на работническата класа за по-сносенъ животъ, капиталиститѣ захвърлятъ на страна националнитѣ си различия и вражди и се обединяватъ на интернационална почва срещу исканията и стремежитѣ на работничеството. Интернационалнитѣ конференции и съюзи на буржуазията, особено следъ империалистическата война и закрепването на Съюза на Социалистическитѣ Съветски Републики, сж въ пъленъ ходъ и главната имъ задача е, да се борятъ по-успѣшно срещу общия си врагъ — болшевизма. Срещу интернационалния натискъ на буржуазията стои интернационалътъ на работницитѣ.

Учителството бѣ останало доста назадъ въ своето обединение на интернационална почва; то се бѣ затворило всѣко въ своитѣ национални рамки и жалко вегитираше, безъ да вземе поука поне отъ физическитѣ работници. Едва въ края на XIX и началото на XX в. то се пробуди отъ своята сънна дрѣмка и започна да се опитва да се организира въ международни учителски съюзи.

За пръвъ пжть идеята за международно единение на учителитѣ е изникнала въ 1900 год., по време на всесвѣтското изложение въ Парижъ. Съюзътъ на белгийскитѣ учители се заема съ поржката, да организира първия международенъ учителски конгресъ въ Лиежъ презъ 1905 год., презъ време на всесвѣтското изложение въ тоя градъ. Почетното председателство на тоя конгресъ било възложено на Шарлъ Бюлъ, — председатель на „Белгийската лига на образованието“, една чисто буржуазна организация. На конгреса присжтствували 3000 учители и учителки и официални представители на много държави. На този конгресъ се конституирало и *„Международно бюро на учителскитѣ съюзи“*, което си поставило за задача: да облекчава обмѣната на всички работи относно народното образование, да разработва по-съвършенни училищни закони и да поддържа между учителството отъ всички страни братски чувства, които се яевали, по мнението на конгреса, главното условие за човѣшкия прогресъ. Това бюро се събираше до преди войната всѣка година и бѣ постановило да се свикватъ конгреси всѣки 5 години, като опредѣляше и тѣхния дневенъ редъ.

Вториятъ и *последенъ* международенъ конгресъ стана презъ 1910 год. въ Парижъ съ 350—400 делегати. Споредъ отчета му, „Международното бюро“ е обединявало около себе си 17 национални учителски съюзи съ 460,000 народни учители и учителки. На тоя конгресъ сж присжтствували 50 *официални представители* на разни правителства. Произнесли речи: председательтъ на международното учителско бюро, белгиецътъ Росиньолъ; председательтъ на съюза на френскитѣ народни учители (амикали), Ру; представительтъ на французкото мин-ство на просвѣтата, Казъ, и др. Въ речитѣ се кръстосвали най-пъстри фрази: за успѣха на естествознанието, за необходимостьта отъ обществено, задължително, свѣтско и свободно народно училище — „далечъ отъ политическитѣ тенденции“ — за „солидарностьта на всички народи“, „за общочовѣшко миролюбие“. Направена била гореща овация на Бюисона — авторъ на французкия „Законъ за задължително свѣтско и безплатно народно образование“ отъ 1882 год.

За да си съставимъ мнение, доколко е била сериозна работата на конгреса, нека отбележимъ мимоходомъ, че въ доклада по подготовката на учителския персоналъ били посочени като образецъ българскитѣ педагогически училища съ 2 годишенъ курсъ, безъ интернати, за да разберемъ, каква „нова“, „интензивна“, „творческа“ идейность бѣ подета въ тоя конгресъ за „възраждане“ на днешното училище.

Още съ основаването си, този Интернационалъ попадна напълно подъ идейното ржководство на буржуазията и държавната власть. И не е случайно, гдето белгийската и френцузката империалистически буржуазии най-първи съумѣха да взематъ въ свои ржце ржководството на това движение и да му дадатъ едно направление, чрезъ което да се маскиратъ истинскитѣ намѣрения на свѣтовния империализъмъ. А тия намѣрения бѣха, да се използва учителството и училището въ всички страни, преди всичко и най-много, за духовното подчинение на трудящитѣ се маси подъ властьта на международния капитализъмъ. И тая задача бѣше напълно постигната, както това доказаха годинитѣ на войната отъ 1914—1918 год. Колкото се отнася до едно истинско подобрение на учебното дѣло отъ гледището на жизненитѣ интереси на трудящитѣ се маси, то тукъ съ бързи крачки се отиваше назадъ. Растѣха абсолютно и относително съ голѣма бързина отъ година на година бюджетитѣ на милитаризъма, а бюджетитѣ на просвѣтата бързо се намаляваха; въвеждаше се бързо на всѣкжде системата на постоянната армия и увеличаваха срока на службата, а нищо не се правѣше за прилагане на писанитѣ закони и провеждане принципа на задължителното първоначално учение. Империализъмътъ вършеше своето пъклено дѣло, подготвяйки всесвѣтската война, и въ преследване на това си дѣло, той държеше въ ржцетѣ си Учителския Интернационалъ, нагласенъ, посрѣдствомъ водачитѣ му, да пѣе рапсодията на мира и „солидарностьта на всички народи“. И когато въ 1914 година избухна свѣтовната война, всички национални секции на Учителския Интернационалъ въ единъ хоръ запѣха пѣсеньта „за отбраната на отечеството“ и „война до победенъ край“. На сжщата пѣсень гръмогласно пригласяше и Б.У.С. Главнитѣ диригенти на този оркестъръ бѣха Амстердамския и II-ия Социалистически Интернационали, които, следъ войната, заедно съ Международното бюро на учителскитѣ съюзи, се разложиха подъ напора на безподобнитѣ си велики престжпления и опомнянето на пролетарскитѣ маси.

Следъ възтържествуването на Руската революция и установяване властьта на Съветитѣ въ С.С.С.Р., рускитѣ учители и работници по народната просвѣта основаха така наречения ***Педагогически Интернационалъ***, който впоследствие се преименува въ ***Интернационалъ на работницитѣ по народната просвѣта***, съ секретарь Верноше и седалище въ Парижъ. Този Интернационалъ си поставя за цель, да организира и подпомага борбитѣ на всички учители и работници по народната просвѣта, които, изхождайки отъ своитѣ непосрѣдствени интереси и тѣзи на трудящитѣ се маси и на подраствацитѣ пролетарски поколѣния, се борятъ на международна почва за защита на тѣзи интереси и за тържеството на Трудовото училище. Появата на този интернационалъ смути старитѣ грѣшници и предатели отъ новосглобения Амстердамски работнически интернационалъ, и неговото бюро побърза на 14. XI. 1922 г. да свика конгресъ отъ „всички учителски съюзи“. Поканенъ бѣ и Б.У.С., който не изпрати делегатъ, но увѣдоми Амстердамския секретариятъ, че „приема поканата и се солидаризира съ решенията на конгреса, ако такъвъ успѣе да се свика". Друго яче не можеше и да бѫде: щомъ социалпредаталитѣ отъ Амстердамския Интернационалъ сѫ взели инициативата за свикване на международенъ конгресъ, за да турне отново учителството подъ рѫководството и влияниетъ на буржуазията, за да го заведе на друга по-страшна военна касапница, нашитѣ социалпредатели не можеха да не подкрепятъ подобна инициатива, защото, въ противенъ случай, би отрекли себе си, би отрекли и цѣлата си досегашна вѣрна служба на буржуазията — противъ интереситѣ на широкитѣ трудящи се маси по градове и села, противъ добре разбранитѣ интереси на милионнитѣ пролетарски деца и учителски кадри, които, ако се наредятъ подъ знамето на Интернационала на работницитѣ по народната просвѣта, сѫ изгубени за каузата на буржуазията и на капитала, при които амстердамци, заедно съ нашитѣ социалъ-фашисти, сѫ отъ ново на вѣрна и преданна служба и следъ империалистическата война.

Днесъ сѫществуватъ четири международни учителски и по възпитанието съюзи.

1) ***Свѣтовната федерация на съюзитѣ по възпитанието***, въ която влизатъ учителскитѣ съюзи на англосаксонската раса въ Европа, С. Америка, Австралия и Източна Азия. Въ тази федерация, освенъ учители, могатъ да членуватъ и всички лица и групи, които иматъ нѣщо общо съ дѣлото на възпитанието.

2) ***Международната федерация на учителскитѣ съюзи***, съ 654,820 членове презъ 1932 г., основана по инициативата на Амстердамския социалъ-предателски синдикаленъ интернационалъ, въ която се числи и Б.У.С. и има преимуществено европейски характеръ.

3) ***Международната учителска федерация на учителскитѣ организации отъ латинска, главно Южна-Америка, и***

4) ***Интернационалъ на работницитѣ по народнатапросвѣта съ 1,300,000 членове презъ 1932 год.***

Първитѣ три международни учителски федерации сѫ подъ влиянието на буржуазията и нейнитѣ агенти и по нищо се не различаватъ въ своята дейность и идеология отъ сѫществуващето преди империалистическата война „Международно бюро на учителскитѣ съюзи" и устроенитѣ отъ него два конгреси. Тѣ сѫ въ близко сътрудничество единъ съ другъ.

Международната федерация на учителскитѣ съюзи (F. J. A. J.), въ която се числи и Б.У.С., както и другитѣ две международни учителски федерации, сѫ пацифистични. Съ опиума на пацифизъма тѣ приспиватъ съзнанието на учителството и издигатъ заслони предъ погледа му, за да не може да види и опознае истинкитѣ причини на войната, която отново вече бушува на далечния изтокъ и застрашава цѣлото човѣчество. Споредъ в. „Съзнание", „въ целитѣ и на тритѣ международни учителски съюзи лежи постижението на голѣмата задача — изкореняването на враждитѣ между народитѣ, унищожение на войната като срѣдство за разрешение на спорнитѣ въпроси по между имъ и затвърдяване на международния и свѣтовенъ миръ. За постижение на тази цель и англо-американската, и европейската учителски федерации устрояватъ размѣна на учители и учащи се отъ различни нации, устрояватъ имъ взаимни посещения и, най главно, обръщатъ сериозно внимание върху изучването на история и география. Съ тѣзи учебни предмети тѣ искатъ да заличатъ следитѣ на шовинизма и на враждитѣ, *безъ да се опитватъ и най-малко да задушатъ здравото национално чувство и съзнание“... „И двѣтѣ, особено европейската федерация, иска да се изучатъ добре и основитѣ, върху които се изгражда Обществото на народитѣ и да съдействуватъ чрезъ училищата за създаване на все по-здрави и по-здрави такива основи“* (к.н.)[1])

Съ обясненията, които ни дава в. „Съзнание“ за целитѣ на тѣзи международни учителски федерации и за срѣдствата, чрезъ които тѣ ще се реализиратъ, нашата задача се много улеснява. Всѣки учитель, който мисли съ собствената си пролетарска глава, а не съ тази на своитѣ господари, ще разбере, че тѣзи федерации наливатъ вода въ улея на воденицата на капитала и сѫ прѣко враждебни на мира, на истинското разбирателство между народитѣ и сѫ искусно дикизирани агенти на надигащата се бързо нова империалистическа война, защото не можешъ да се боришъ противъ шовинизма и сѫщевременно да не накърнишъ ни „най-малко здравото национално чувство и съзнание“. Тѣзи две положения се взаимно изключватъ: здравото национално чувство е родна майка на шовинизма и се именува „фашизъмъ“. Нали това „здраво национално чувство“ бѣ единствената причина да се разпадне Интернационала на учителитѣ отъ преди Империалистическата война, за да може всѣки националенъ учителски съюзъ да служи на националната буржуазия и да пѣе химни на „войната до победа“; нали въ името на „здравото национално чувство“ сѫ въ недоразумение Югославянския и Б. У. Съюзъ, понеже и единиятъ, и другиятъ викатъ: „Македония е наша“, както французкиятъ и германскиятъ учителски съюзи викатъ: „Елзасъ и Лотарингия сѫ наши“; нали тъкмо въ името все на това „здраво национално чувство“, редактора на в. „Съзнание“ бѣ освободенъ отъ редоветѣ на войската презъ време на последната война, и, заедно съ поповетѣ, благославяше започнатата „война за национално обединение на българското племе“ и искаше „война до победа“!

Независимо отъ това, Федерацията на учителскитѣ съюзи се поставя доброволно въ услуга на *Обществото на народитѣ* — най-върховната организация на международния капиталъ, гдето се коватъ koзнитѣ и плановетѣ за потискане на пролетариата въ международенъ мащабъ и се каляватъ веригитѣ, чрезъ които сѫ увързани нѣколко десетки милиони народни малцинства — подложени на бѣсно денационализиране въ странитѣ на победителитѣ.

Желанието на рѫководителитѣ на Международната Федерация, учителскитѣ съюзи да служатъ на капитализма, се проявява още и чрезъ интимното имъ сътрудничество съ „неутралния“ и „пацифистиченъ“ Интернационалъ, за да се фаворизира пацифистичното заблуждение, да се затъмни съзнанието на учителството, *чрезъ отдѣлянето на борбата противъ войната отъ борбата противъ капитализма*, който, докато сѫществува, ще бѫде изворъ на все по-страшни и по-страшни войни. Да се боришъ противъ войната, безъ да се боришъ противъ капиталистическо общество, преди всичко въ собствената си страна, е не само наивно заблуждение, но и утопия, която преднамѣрено и системно се култивира отъ Обществото на народитѣ, а въ сѫщото време всички държави най-усилено се въоржжаватъ и трѣскаво се готвятъ за новата война, която за главенъ обектъ има СССР, гдето се строи съ усиленъ темпъ новото социалистическо общество. Никакви учителски международни федерации, *откжснати и изолирани отъ борбата на международния пролетариатъ*, не сж въ състояние нито да се противопоставятъ на новата империалистическа война, нито пъкъ да промѣнятъ духа на възпитанието въ училищата и подготвятъ подрастващитѣ поколѣния като врагове и борци противъ нея. А че това е тъй, се признава и отъ честно мислящитѣ учители въ БУС, отъ които единъ, ето какво пише въ една своя малка статийка „Войната и съюзното учителство“, помѣстена въ бр. 46 на в. „Съзнание“ отъ 1930 г.: „Мнозина наивници мислятъ, че разнитѣ конференции по обезоржжаването и заседанията на Обществото на народитѣ ще предотвратятъ злото, че новата война е невъзможна. Не умира тъй лесно единъ сатанински инстинктъ, въ продължение на хиляди години подхранванъ въ душата на човѣка съ изобилна братска кръвь. Не ще изгасне той и въ душата на детето, защото съ хиляди срѣдства се засажда. Училището, повече отъ всѣкога, и у насъ, и въ чужбина е обърнато на казарма. Учительтъ, повече отъ всѣкога, у насъ и въ чужбина е влѣзълъ въ ролята на фелдфебелъ“. А учительтъ-фелдфебелъ може да подготви отъ малкитѣ деца и юношитѣ само добри войници на капитала и шовинисти, но не и антимилитаристи, не и борци за общочовѣшкото благоденствие, не и ратници за единъ новъ общественъ строй, който да почива на социалистически начала и да има за девизъ: миръ и братство между народитѣ по цѣлото земно кълбо. Обаче, тази проста и очевидна истина не се схваща отъ мнозинството учители и затова тѣ ставатъ несъзнателни орждия на воинствения империализъмъ, ставатъ сьратници на милитариститѣ и на днешното фашистко училище. Редятъ се тѣ въ национални и интернационални учителски съюзи, които, подъ прикритието на мъгляви, високопарни фрази и заблуждения, презъ позициитѣ на Обществото на народитѣ, ги водятъ стремглаво и катастрофално къмъ новата война. А нейниятъ смъртенъ лъхъ се чувствува и вижда отъ всички, които могатъ да гледатъ ясно и да схващатъ тенденциитѣ на разлагащето се капиталистическо общество, което, преди да загине, иска да удави човѣчеството въ собствената му кръвь, да преобърне въ пепелища цѣлата култура — създадена въ продължение на вѣковетѣ съ хиляди усилия и жертви отъ физическия и интелектуаленъ пролетариатъ.

---

[1]) Гл. стат. „Свѣтовното учителство“, в. „Съзнание“, бр. 4; 1928 г.

Днесъ най-тежката и най-близка опасность е тази отъ една противосъветска война, както се потвърдява това отъ организираното нападение на империалистиститѣ, извършена отъ тѣхнитѣ китайски агенти въ Манджурия, отъ Японско-Китайската война, отъ процеса въ Москва противъ „индустриалната партия“ на вредителитѣ, задъ които сж стояли Бриянъ, Чърчилъ и др. империалисти и отъ воя противъ съветския „дъмпингъ“. Всѣки успѣхъ въ индустриализацията на Съюза на Съветскитѣ републики (петгодишния планъ), непознатъ и чуждъ на Западъ, означава единъ ударъ на капиталистическата система. Всички надежди на капитализма и неговитѣ слуги лежатъ въ успѣха на една противосъветска война.

За да се организира въ международенъ мащабъ борбата противъ тази нова военна опасность, видни учени и писатели съ всесвѣтска известность, като: Роменъ Роланъ, Айнщаинъ, Анри Барбюсъ, Максимъ Горки и др. свикаха презъ м. августъ м. г. въ Амстердамъ (Холандия) ***антивоененъ конгресъ***, въ който сѫ участвували представители на 59 страни и сѫ присѫтствували 2159 делегати, като се не смѣтатъ тѣзи, които сѫ били възпрепятствувани отъ властитѣ да го посетятъ. Конгресътъ е миналъ съ неочаквано голѣмъ успѣхъ и е решилъ да се поведе организирана и самоотвержена борба противъ войната по всички кѫтове на земята, като въ всѣка страна за цельта се изградятъ ***антивоенни комитети.***

II Социалфашистки интернационалъ отказа да участвува въ конгреса подъ предлогъ, че билъ комунистически, че билъ конгресъ на III Интернационалъ. Обаче, подготовката, състава и резултата отъ конгреса разобличиха социалфашиститѣ. Отъ 2159 делегати, по политическа принадлежность сѫ били:

291 — членове на соц.-демокр. партии
24 — „ на независими соц.-демокр. партии
10 — „ на други социал. групи
930 — „ на комунист. партии
1005 — „ безпартийни.

Докато учителската профопозиция застана решително на страната на антивоенния конгресъ, то социалфашисткитѣ водачи отъ БУС отказаха да в719зематъ отношение къмъ конгреса и, както винаги логични на съюзния „неутралитетъ“, последваха отказа на II социалфашистки интернационалъ.

А свѣта длъжность е на всѣки учитель да вземе активно участие въ изграждането на тѣзи антивоенни комитети, ако, разбира се, не се е наелъ на служба при буржуазията.

За да подготви добре войната, империализмътъ се старае ***да милитаризира училищата***: това милитаризиране е вече особено напреднало въ Франция, Германия, Полша, Англия, Швеция, Унгария, Италия, Съединенитѣ Щати, Канада, въ всички граничещи съ СССР страни, въ Югославия, България и пр. Освенъ техническата подготовка (военни упражнения), това милитаризиране позволява моралната подготовка, т. е. увеличаване съдържанието на образованието едновременно въ шовинистически смисълъ и въ полза на Обществото на народитѣ. На този курсъ припѣватъ съ високъ гласъ и международнитѣ учителски съюзи, заедно съ тѣхнитѣ национални секции, за което найблестящъ примеръ ни дава в. „Съзнание“, който съ пѣна на уста, по-свирепо, отколкото пресата на буржуазията, сквернослови дѣлото на СССР и се бори противъ „кървавия болшевизъмъ“.

Клерикализмътъ (църквата и религията изобщо), сѫщо, прави тържествуващъ прогресъ: връщане на конгрегациитѣ въ Франция; конкордата, подписанъ отъ „социалистическото“ правителство въ Прусия; затваряне университетитѣ въ Съединенитѣ Щати, подозрени, че проповѣдватъ еволюционната теория и пр., сѫ красноречиви примѣри за това.

Моралната подготовка пъкъ на войната взима даже формата на едно фашизиране на обучението; отъ това именно гледище трѣбва да бѫде разгледанъ преминаването на първия планъ отъ ***борбата противъ училищното управление*** въ много страни, особено въ Германия и Франция, а напоследъкъ и въ България съ така наречената ***конференция на директоритѣ на гимназиитѣ***, състояла се презъ м. януарий м. г. Поддържани отъ държавната власть, директоритѣ се организиратъ силно, присвояватъ си права на педагогическа инспекция и полицейски контролъ, изискватъ окончателно потвърждаване на тѣхнитѣ извънмѣрни материални и морални привилегии чрезъ промулгирането на една наредба за училищното управление. Въ сѫщото време тѣ действуватъ и направляватъ отъ вѫтре реформистичнитѣ организации на основни и класни учители, напр. въ Англия, Франция и България. При такива условия, ясно е, че проблемата на директоритѣ е една важна политическа проблема: всѣки пѫть, когато буржуазията предприема офанзива противъ училището, на сцената се поставя въпроса за директоритѣ, които ѝ служатъ като проводници да налага всички свои гледища на училището. Касае се именно до единъ въпросъ, който се отнася до заробването на пролетарскитѣ деца, който е тѣсно свързанъ съ идеологичната подготовка на войната.[1]

А материалната и финансова подготовка на войната пъкъ изисква особено намаление на училищнитѣ бюджети и ***„рационализация“ на обучението*** подъ формата на концетрация на училищата, съ съкращение на учителскитѣ мѣста, увеличение числото на ученицитѣ по паралелки, продължение на часоветѣ и пр. Характерно е, че тази тендеция се проявява вече въ едно по-голѣмо число страни, като се почне отъ голѣмитѣ държави, като Англия и Съединенитѣ Щати, и се дойде до най-малкитѣ държави, като Гватемала и България. Поради тоя фактъ, ***безработицата на основнитѣ учители*** съставлява една масова проблема въ много страни (Съединенитѣ Щати, Япония, Норвегия, Дания, Германия, Англия, Палестиня, България и пр.).

Противъ този реакционенъ курсъ въ областьта на народната просвѣта въ надвечерието на новата империалистическа война, подобно на физическитѣ работници, и работницитѣ отъ училищата реагиратъ чрезъ една усилена борба, минаватъ въ контра офанзива, която се рѫководи предимно и единствено само отъ ***Интернационала на работницитѣ по просвѣтата***. Главната задача на днешния моментъ на този Интернационалъ е именно, да ***организира*** всички тѣзи контра атаки; да групира около своитѣ лозунги всички присъединени, а така сѫщо неорганизирани, или участвуващи въ други организации работници по просвѣтата; да мобилизира масата учители за борба противъ унизителнитѣ за учителството репресии на буржуазията.

Въ този духъ сѫ и решенията на седмия конгресъ на „Интернационала на работницитѣ по просвѣтата“, който е заседавалъ въ Хамбургъ отъ 10—14 августъ 1932 год.

---

[1] Презъ м. февруарий т. г. директоритѣ на всички гимназии въ София, заедно съ начлницитѣ въ Дирекцията на полицията имаха обща конференция.

Конгресътъ констатира, че почти въ всички капиталистически страни, работницитѣ по просвѣтата реагиратъ срещу офанзивата на буржуазията, въ Чили, както и въ Чехия, въ Мексико, както и въ Палестиня или въ Анверсъ. Тамъ стачки или отказъ отъ извънучилищната работа; тукъ могѫщи и сплотени улични демонстрации; другаде постоянно и силно недоволство, което се проявява въ учителския печатъ, въ редовнитѣ събрания, въ организацията, въ специални конференции, въ стихийното раздвижване на младитѣ и по-експлоатиранитѣ и пр., всичко това свидетелствува за голѣмото възбуждане и борчески подемъ на учителскитѣ маси.

Това раздвижване е въ най-тѣсна зависимость отъ обективното положение: това е резултатъ на положението въ училищата и на учителския персоналъ при условията на задълбочената стопанска криза, при която училището е непосрѣдствено засегнато; ежедневниятъ хлѣбъ на учителя е застрашенъ или му е отнетъ.

Кои сѫ главнитѣ особености въ положението на работницитѣ по просвѣтата:

1. Понижено е жизненото ниво на преподавателския персоналъ чрезъ атаката противъ заплатитѣ, усилване на безработицата, увеличение на работното време безъ почивка, компенсация и др. Намалението на учителската заплата достига до 30, 40 даже 50% въ Германия, а въ колониитѣ и до 60% (Южна Африка). Чрезъ редица остроумни прийоми, въ много страни заставятъ младитѣ учители да работятъ безплатно. Сѫщевременно затварятъ училища, сливатъ класове, повишаватъ срѣдния брой на ученицитѣ въ класъ, училището се посещава отъ деца недохранени и неспособни за училищни занятия, премахватъ медицинскиятъ прегледъ и всички мѣрки за училищна хигиена, оставатъ да се доразрушатъ училищнитѣ сгради и обучението често се води въ кочини; на кѫсо — влошаватъ всички условия на учителския трудъ, като при това му заплащатъ по-малко Най-сетне, като се боятъ, че всички насилствени мѣрки не ще сломятъ съпротивата на учителитѣ, преследватъ съ всички терористични срѣдства борческитѣ учители — естественитѣ водачи на учителскитѣ борби. Уволняватъ произволно или чрезъ изключителни закони (чл. 70 б. н.), преследватъ професионалния печатъ, представятъ синдикалнитѣ борби за нелегални, арестуватъ, затварятъ, биятъ, убиватъ. Диктатурата на сабята и нагайката е необходима за провеждане на стопанската диктатура.

2. Бюджетитѣ за народната просвѣта намаляватъ въ всички капиталистически страни, паралелно съ нарастването на военнитѣ бюджети, съ увеличението на бюджетитѣ за черквата и полицията, съ отпускането все по-голѣми помощи за фашисткитѣ организации. Въ всички буржоазни страни липсватъ пари за училища, лаборатории, библиотеки, музеи, но пари има въ изобилие за военна подготовка на младежьта, за всевъзможни спортни, скаутски и др. организации, които култивиратъ шовинизма за реакционнитѣ социални и културни идеи. Страни като Полша и Италия кѫсатъ до последенъ предѣлъ отъ залъка на собственитѣ си учители, или оставятъ селата си безъ учи-

тели, но отпускатъ изобилни срѣдства за поддържане фашистки училища въ чужбина.

3. Навсѣкжде черквата слага все по-здраво ржка върху възпитанието на младежьта. Даже буржуазни държави, които преди войнитѣ бѣха въ конфликтъ съ черквата (Италия!) ѝ повръщатъ привилегиитѣ, съкровищата, натрупани съ грабежъ, училищнитѣ ѝ сгради. Цѣлиятъ учителски и университетски организъмъ се прониква все повече отъ мистицизъмъ, религиозенъ митъ и езуититѣ възвестяватъ „нови срѣдни вѣкове“, добавяйки: „кой би допусналъ такова нѣщо преди 30 години?“ По различни пжтища религиозниятъ обскурантизъмъ сътрудничи съ милитаристичната дресировка.

Възъ основа на всичко това, конгресътъ гласува като база, която, спорeдъ мѣстнитѣ условия, може да претърпи известни измѣнения, следнитѣ борчески искания на международното учителство:

1. Противъ намалението на бюджетитѣ по нар. просвѣта, за увеличението имъ за смѣтка на разходитѣ за войната, черквата, полицията, фашисткитѣ организаци и др.

2. Противъ всѣко намаление на заплатитѣ, противъ всѣко закъснение въ изплащането, противъ всѣкакви „доброволни“ удръжки.

3. Пенсия за смѣтка на държавата.

4. Противъ удължението на работното време, за класове не надминаващи 30 ученика, за настаняване на работа безработнитѣ учители или за издържането имъ отъ държавата.

5. Противъ закриване на училища и сливане на отдѣления.

6. За увеличение кредититѣ за училищнитѣ нужди — трапезарии, дрехи, инвентаръ. За даване стипендия на децата на беднитѣ работници и селяни, на учителитѣ и за безплатность на обучението въ срѣднитѣ и висши училища.

7. Противъ всѣко ограничение правото на учителитѣ на организиране, противъ терора надъ борящето се за жизненитѣ си интереси учителство.

8. За изгонване на свещеницитѣ отъ училищата и премахване религиозното обучение въ всички училища.

9. Противъ военната дресировка на ученицитѣ, противъ национализма, шовинизма. Противъ империалистичната война.

Конгресътъ е издалъ и следния

ПОЗИВЪ

къмъ всички учители и учителски организации въ свѣта

„Седмиятъ конгресъ на Интернационала на работницитѣ по просвѣтата, състоялъ се въ Хамбургъ презъ м. августъ 1932 год., отъ името на *повече отъ 1,300,000 членове изъ повече отъ 30 страни*, се обръща къмъ работницитѣ по просвѣтата отъ всички раси и нации, отъ всички видове училища, къмъ всички членове отъ различнитѣ организации съ различни тенденции и всички работници на това поле, които стоятъ вънъ отъ организациитѣ.

Освенъ Съветскитѣ републики не сжществува въ свѣта страна, кждето работницитѣ по просвѣтата да не страдатъ, да не изпитватъ лошитѣ последствия отъ намаленията въ просвѣтнитѣ бюджети, всеобщото намаление равнището на живота на учителството и циничнитѣ и несрѫчно скрити намаления на заплатитѣ имъ. Безработицата и рационализацията на учительовата работа вървятъ успоредно съ растящето надмощие на клерикализма, бързащъ да изхвърли изъ училищата позитивната наука и я замѣсти съ срѣдновѣковни суевѣрия — успоредно съ срѫчна и непрекѫсната войнствена дресировка, осакатяваща и оглупяваща ученицитѣ — паралелно съ бѣсния растежъ на шовинизма и милитаризма често подъ маската на лицемеренъ пацифизъмъ или даже чрезъ откриване на специални фашистки училища.

Всички проекти за училищни реформи, за които толкова се надѣваха учителскитѣ маси следъ свършването на войната 1914—18 г., претърпѣха пълно фиаско по общо признание. Най-добритѣ защитници на училищнитѣ и учителски интереси сѫ жертвани отъ управляващата класа, която съ упорство продължава да осакатява училището и жизненото ниво на учителството, пестейки за бюджетитѣ на войната, религията и за подръжка на бѣлогвардейцитѣ.

Противъ цѣлото това положение, нашиятъ конгресъ издигна високо своя гласъ. Седмиятъ конгресъ на работ. по просв. поканва всички учители да събератъ силитѣ си въ една широка единна организация на учителскитѣ маси за борба противъ намаление жизненото имъ ниво и намаление бюджетитѣ на просвѣтата противъ военната подготовка въ училищата, противъ реакцията и всеобщото подтисничество. Все повече става необходимо да се събератъ всички интелигентни сили противъ управляващата класа, която системно намалява разходитѣ за просвѣтата и съ това влошава положението на децата на пролетарската класа. Никога не е билъ по-належащъ въпроса за единния фронтъ. Днесъ учителството трѣбва да се присъедини къмъ единствената интернационална организация, действително боряща се за класово единство, за свързване на учителскитѣ борби съ тия на трудящитѣ се работни маси.

Ние знаемъ, че сѫществуватъ и други интернационали на възпитателитѣ. Но всички учители знаятъ, че нашиятъ интернационалъ е основанъ много по-рано и доказалъ правото си на сѫществуване и борчество. Тия други организацни, въ това число и Амстердамския „Sekretarejo Profesio internacio“, можаха да си поставятъ за цель само разтурването и разцепването на нашиятъ интернационалъ, а въ последствие и завеждане членоветѣ му на фронта на буржуазното сътрудничество — съ цель да париратъ борбитѣ му за най-голѣма радость на буржоазията, която жадува да ни отслаби, като ни раздѣли, и по такъвъ начинъ ни се наложи. За да докажемъ тази разколническа тактика ще припомнимъ случаитѣ въ Белгия презъ 1929 год. и сегашнитѣ такива въ Испания.

Всѣки учитель може да запита, какво вършатъ тия интернационали за защита материалното положение на учителя, противъ безработицата, за правата на различнитѣ категории учители, за свръхексплоатиранитѣ млади учителки и учители, студентитѣ педагози, за учителкитѣ и учителитѣ отъ поробенитѣ нации и колонии, противъ рационализацията въ училищата за смѣтка на учителството и пролетарскитѣ деца, противъ милитаризма — и тогава той много добре ще разбере, на коя страна се намиратъ неговитѣ защитници!

Нашиятъ интернационалъ се обръща къмъ съюзитѣ и дружествата съ различни тенденции, желаещи действително да се борятъ за благоденствието на учителството; той се обръща къмъ учителскитѣ маси въ свѣта, изпитали неефикасностьта на старитѣ методи. Всички васъ, д-рки и д-ри, Интернационалътъ на работн. по просвѣтата братски кани да се наредите въ неговитѣ редове за борба и защита програмата, удобрена въ Хамбургъ.

Седмиятъ конгресъ на Интернационала на работницитѣ по просвѣтата изразява дълбокото си убеждение, че широкитѣ учителски маси, стоящи още вънъ отъ нашитѣ организации, ще чуятъ неговиятъ повикъ за борба и ще подадатъ ржка за защита правата на училище и учителство.

Противъ намалението на заплатитѣ! Противъ процентнитѣ увеличения на пенсия, противъ увеличението на данъка върху заплатитѣ, противъ удължението на пенсионнитѣ години и тѣзи необходими за повишение въ по-горенъ класъ!

Ние сме противъ безработицата и отвратителната експлоатация на труда на лошо плащаното учителство! За равни права независимо отъ пола, нацията и цвѣта на кожата!

Ние заставаме противъ училищната рационализация, противъ многото ученици въ единъ класъ, противъ увеличението работата на учителството, противъ намаление числото на училищата и събирането нѣколко въ едно, за смѣтка на пролетарскитѣ деца и учители.

Ние заставаме срещу настжплението на клерикализма, военната дресировка, шовинизма, срещу преследването борцитѣ — защитници на учителскитѣ интереси!

Ние стоимъ решително въ сегашнитѣ редове на единния фронтъ на широкитѣ народни маси.

За да затвърдимъ на класова почва синдикалното единодействие на учителството, нека образуваме широкъ единенъ фронтъ на всички учители!“

Съдържание:

Стр.
I. Предговоръ 2
II. Причини за пораждане на учителското движение . . 5
III. Основаване на Бълг. Учит. Съюзъ (БУС) . . . 7
IV. По-важни моменти отъ живота на БУС преди разцеплението. 11
V. „Матроси“, „капитани“ и българската действителность . 15
VI. Основаване на Съюза на учителитѣ отъ прогимназиитѣ, срѣднитѣ и висши училища въ България (КУС). 19
VII. Поява на буржуазния демократизъмъ въ учителското движение: общодѣлството и радикалдемократизмътъ. 26
VIII. Появата на социалистическото учителско движение . 44
IX. Социалното положение на народното учителство и неговата професионална борба 48
X. Професионалната мощь на учителството. . . . 55
XI. За „придобивкитѣ“ на БУС. 59
XII. Учителскитѣ организации въ надвечерието на 9 юний 1923 г. 64
XIII. Учителскитѣ организации следъ 9 юний и семпт. 1923 г. 70
XIV. Борбата около „неутралитета“ въ учителскитѣ съюзи. . 79
XV. Характеристика на неутралистическото учит. движение . 104
XVI. Борбата за изграждане единния фронтъ на учителск. маси. 108
XVII. Основаване Съюза на учителитѣ отъ професион. у-ща . 114
XVIII. Поява и задачи на учителската профопозиция . . 120
XIX. Учителски интернационали 131

ПРОВЕРЕНА
1957 г.

БИБЛИОТЕКА „НАРОДНА ПРОСВѢТА“

ПРОДЪЛЖАВА ИЗДАВАНЕТО НА НОВАТА IV СЕРИЯ

1. „История на педагогиката“ томъ I, отъ проф. Медински (излѣзла) —	100 лв.
2. „История на учителското движение въ България“ отъ Старъ ратникъ (излѣзла) —	40 лв.
3. История на педагогиката“ томъ II, отъ проф. Медински —	120 лв.

Цѣлата серия се отстжпва на предплатилитѣ абонати до 1 май т. г. само за 160 лева.

Настоятели, записали до 1 май т. г. повече отъ 5 предплатили абонати, се ползуватъ съ 20% отстжпка отъ абонаментната цена, която си удържатъ, или срещу отстжпката получаватъ за всѣки 5 предплатени абонати, едно течение отъ IV серия безплатно.

На книжари и настоятели за ржчна продажба на всички книги отъ IV серия, общо и поотдѣлно, се прави до 10 екземпляра 30%, за повече отъ 10 екземпляра 40% отстжпка отъ **продажнита цена.**

Поржчкитѣ се предплащатъ, или се изпращатъ съ наложенъ платежъ.

Пощенскитѣ разноски сж за смѣтка на администрацията.

ПОРЖЧКИ, ПИСМА И СУМИ, ДА СЕ ИЗПРАЩАТЪ ДО ПОЩЕНСКА КУТИЯ № 389, — СОФИЯ

ЦЕНА 40 ЛЕВА